

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

For venner som kan tale og tie

Folketingsmand Anders Tanges breve til
købmand Rasmus Winckler . 1873-83

Udgivet
ved Ib Gejl

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE
—
UNIVERSITETSFORLAGET I AARHUS

INDHOLD

<i>Forord</i>	VII
<i>Af Anders Tanges og Rasmus Wincklers data</i>	XI
<i>Brevene</i>	3
<i>Personregister</i>	223

FORORD

I 1913 afleverede friskolelærer Jørgen Nielsen, Nørre Lyndelse til Landsarkivet for Fyn en pakke med breve m. m., skrevet til afdøde købmand Rasmus Winckler i Nyborg. I pakken befandt sig den her udgivne brevsamling, som Jørgen Nielsen havde anvendt ved udarbejdelsen af sin bog „Anders Tange, en levnedstegning“, Odense 1907. Den modsvarende del af korrespondancen — fra Rasmus Winckler til Anders Tange — eksisterer ikke mere, da Tange kort før sin død brændte alle sine breve.

Jørgen Nielsen gengav uddrag af de breve, der kunne tjene hans formål. Når samlingen nu udgives i sin helhed med noter, er baggrunden bl. a. den, at fortidens politiske kommunikation og meningsdannelse påkalder sig øget interesse; udgaven her vil være en støtte for den, der ønsker at danne sig et billede af den politiske aktivitets omfang og karakter i et begrænset område af 1870'ernes Danmark. Endvidere kan brydningerne i venstrepartiet her følges fra nærmeste hold.

I udgivelsen er Anders Tanges retskrivning bibeholdt, mens tegnsætning og datering er normaliseret. Understregninger er angivet ved kursivering, og [ ] markerer tekstudfyldning eller udgiverbemærkninger. I personregistret er henvisning til brevene med noter angivet ved dato, til indledningen ved romertal. Enkelte personer har ikke kunnet identificeres, hvorfor de i registret kun optræder under deres efternavn.

En tak for hjælp ved løsning af nogle personalhistoriske problemer skal rettes til viceskoleinspektør *Ove Marcussen* i Svendborg.

Ib Gejl.

Af Anders Tanges
og
Rasmus Wincklers data

Anders Hansen Tange blev født 1839 i Gestelev, ca. 15 km syd for Odense, som søn af Hans Henriksen, en jævn, fynsk gårdejer; hans søskende døde alle som små, så han voksede op som enebarn¹. Landbrugsarbejdet kom aldrig til at interessere ham stort, han ville hellere læse. Gennem en morbror — ivrig venstremand — fik han adgang til en del bøger, og hans interesse for politik og kulturelle anliggender blev vakt. Allerede som 12-årig var han tilhører ved en politisk, folkelig fest i Ringe; både grundloven og Istedslaget blev fejret ved denne lejlighed, og af talerne kunne han høre bl. a. Vilhelm Birkedal, Tscherning, Balthazar Christensen og J. A. Hansen.

Læsningen satte sine spor i Anders Tange, og da tiden kom, ville han gerne studere jura. Han fandt imidlertid ikke forståelse for denne plan i sit hjem og måtte opgive den. I vinteren 1858-59 og 1859-60 fik han lejlighed til at opholde sig på den af pastor Jens Schjørring ledede Sødinge højskole i Ringe sogn; blandt lærerkræfterne her var friskolelærerne Morten Eskesen og Kristian Appel. På højskolen mødte han Klaus Berntsen, og mellem de to unge blev der etableret et venskab, som holdt lige til Anders Tanges tidlige død. Berntsen hævdede, at Tange var den bedst begavede af samtlige elever på højskolen, og at han havde en fænomenal hukommelse, en vurdering, der faldt sammen med pastor Schjørrings². På Sødinge højskole tilegnede Tange sig viden om bl. a. historie, nordiske myter og oldsagn i grundtvigsk syn; han modtog endvidere undervisning i oldislandsk, så han var i stand til at læse sagerne på oldsproget. Højskoleopholdet medvirkede til hans religiøse vækkelse, og han sluttede sig til pastor Birkedals menighed i Ryslinge.

For den politiske vakte var det svært at forblive uengageret i forhold til tidens begivenheder. Anders Tange begyndte at skrive små bladartikler om aktuelle forhold; bl. a. gik han i en artikel i det folkelige ugeblad „Dannebrog“ ind for Ejdergrænsen. I øvrigt skrev han om fynske forhold, og han tilegnede sig hurtigt den lidt stereotype stil, der var gængs blandt bondeførere, når de herskende lag i købstæderne blev taget under behandling: „Embedsmændene med det dem følgende slæng af spidsborgere“ hed det i et brev til bladet 1862³. Anders Tange havde sit ståsted i det folkelige venstre, der var hans miljø, og herfra deltog han i den politiske og sociale kamp mod regeringen og dens støtter på land og i by.

Da krigen kom, blev han indkaldt. Bortset fra deltagelse i en mindre træning ved Fredericia forløb hans soldatertid fredeligt med flytninger fra det ene sted til det andet, indtil han blev hjemsendt efter fredsslutningen. Et par år før krigen var han blevet gift med en gårdmandsdatter, og i breve til hustruen berettede han om livet i felten. I en højtidelig og noget opstyltet stil, som bringer vidnesbyrd om den stærke religiøsitet, der beherskede ham i disse år, gav han endvidere hustruen forskrifter til opdragelse af deres lille søn. Vågen og

¹) Foruden de angivne kilder er anvendt Jørgen Nielsen: Anders Tange, Odense 1907. Endvidere er brugt brevene fra Tange til Winckler med noter.

²) Klaus Berntsen: Erindringer fra manddommens år, København 1923, s. 83.

³) Jfr. Jørgen Nielsen s. 13.

kritisk stillede han sig til soldatertilværelsen; herom vidner nogle breve til dagbladet „Fyns Avis“⁴. Han kritiserede befalingsmandskorpset, som for en stor dels vedkommende var „ligegyldige for alt dansk nationalt liv“. Han mente endvidere, at fynboerne i regimentet fik en værre behandling end jyderne under udstationeringen ved Aggersund.

Efter at han var kommet hjem fra krigen, overtog han fødegården. Det var dog fortsat kirke-, skole- og politiske spørgsmål, der optog ham mere end det landbrugsfaglige. Han var aktiv ved kirkebyggeriet, da Birkedal etablerede sin valgmenighed, ligesom han var en støtte for friskolesagen på Fyn. I det politiske liv fulgte nu kampen om grundloven, og Tange deltog i møder mod den nye lov. Gennem Birkedal fik han forbindelse med Sofus Høgsbro, og til dennes „Dansk Folketidende“ blev han bidragydende med referater af fynske møder; ligeledes skrev han enkelte artikler om politiske spørgsmål. Da det forenede venstre blev dannet, var det i overensstemmelse med Tanges ønsker, og dermed begyndte hans og Birkedals veje at skilles.

Før folketingsvalget i efteråret 1872 søgte nogle borgere i Nyborg efter en venstrekandidat, som muligt kunne slå assessor Nyholm i kredsen, Svendborg amts første valgkreds. Friskolelærer Knud Larsen i Nyborg, en slægtning til Tange, formidlede kontakten mellem denne og de pågældende vælgere, og Tange modtog opfordringen til at lade sig stille. At konkurrere med assessor Nyholm var en vanskelig opgave for en uøvet. Nyholm var en mand med støtte fra mange sider og i bevægelse mod venstre, selv om han havde stemt for den reviderede grundlov⁵. Næppe mange turde give Anders Tange en chance for at vinde dysten; det skulle imidlertid vise sig, at man let kom til at undervurdere den i ydre fremtræden uanselige bonde. Han havde en solid historisk grundviden, han var klarhjernet, og hans gode hukommelse var ham et aktiv. Det har sikkert krævet selvovervindelse af Anders Tange at tage springet ud i landspolitikken og søge valg i en kreds, der omfattede en købstad som Nyborg med dens stærke højrekræfter; hidtil havde han bevæget sig blandt sine egne. Lederen af højre i Nyborg var i de år den noget voldsomme, men i øvrigt dygtige og charmerende konsul H. W. Clausen, som indtog en fremtrædende plads i byens økonomiske liv. Det gik Clausen, den noble Nyholm og deres fæller på samme vis: de måtte hurtigt erkende, at der i den noget tilbageholdende modstander var en betydelig slagkraft. Tange stillede sig på det grundlag, som var skabt af det forenede venstre, og han beviste hurtigt, at han var velorienteret i politiske spørgsmål. Det endte med, at han vandt valget den 20. september 1872 med 774 stemmer mod Nyholms 480; i nogen grad blev han jo nok båret frem af den almindelige gunstige stemning for venstre. I Nyborg by fik Tange kun få stemmer; det var ikke at vente, at han i selve købstaden skulle vinde fodfæste, hvad han da heller aldrig nåede.

⁴) Jfr. Jørgen Nielsen s. 26-29.

⁵) Victor Elberling: Rigsdagens medlemmer gennem 100 år, bd. II, København 1949, s. 96.

Blandt de fremtrædende venstremænd i Nyborg faldt købmand Rasmus Winckler især i øjnene. Også Winckler havde som ung, han var født i 1832, deltaget i folkefesten i Ringe 1851. Nu drev han — fra 1863 — en betydelig købmandsforretning i Nyborg; den havde tidligere tilhørt hans far, J. P. Winckler⁶. Som det fremgår af nærværende breve, fandt Tange og Winckler hurtigt hinanden. Tange havde informationer fra Christiansborg, Winckler fra valgkredsen.

For de to blev 1870'erne en bevæget tid. De kom begge til at føle, hvad det indebar at stå i forreste række i tidens politiske og sociale kamp. Skønt modstandernes kampmetoder lejlighedsvis kunne bringe Anders Tange i vanskeligheder, havde han som professionel politiker en vis rygdækning; endvidere var han indstillet på feltliv, som han selv udtrykte sig. Rasmus Winckler havde derimod først og fremmest sin virksomhed at passe. Som fremtrædende forretningsmand måtte han kæmpe vedholdende mod betydende medborgere på grund af sit politiske særstandpunkt. Som bymand måtte han søge sin støtte hos landboerne, en problematisk situation.

Anders Tange indledte sin karriere som Nyborg-kredsens folketingsmand med forholdsvis radikale anskuelser. I „Fyns Tidende“ skrev han således: „... ægte venstremænd må gennemføre deres grundsætning konsekvent i alle forhold, i staten, kirken, skolen, kommunen og i hele det daglige liv“. Han opfordrede endvidere de fynske venstreblade til at orientere om venstremænds kampe og sejre. En sådan holdning kunne ikke accepteres af avisens redaktion; den politiske kamp skulle ikke føres ind på enemærker, hvor den ikke hørte hjemme⁷. Da den første dyberegående splittelse i det forenede venstre opstod i forbindelse med finanslovsbehandlingen i rigsdagen 1875, sluttede han sig dog til de moderate. Han placerede sig blandt de 30 venstremænd, der stemte for det forhøjede tilskud til universitetet samt lønningstillæggets forhøjelse i modsætning til de 22, der med Berg og J. A. Hansen i spidsen stemte imod. Tange fastholdt sin tilslutning til de moderate, og i den skarpe diskussion, der fulgte efter den 8. november 1877, da venstre igen blev splittet, denne gang over provisoriet, førte han pennen i „Fyns Tidende“ for de moderate. I januar 1878 vendte han sig skarpt mod Bergs politik og fremhævede forhandlingspolitikken som den bedste vej frem⁸.

Under indtryk af de indre modsætninger i venstre vandt højre en solid valgsejr i januar 1879. Det gik hårdest ud over de moderate, og også Tange led nederlag i sin kreds, idet forpagter Rasmus Christiansen fra højre blev valgt. Da adskillige uregelmæssigheder imidlertid lod sig konstatere, blev valget omstødt, og ved omvalget i juni genvandt Tange kredsen. Bølgerne kom til at gå højt. Da valgresultatet blev kendt, blev Tange og hans meningsfæller angrebet af et større antal mennesker, så de måtte søge tilflugt hos Rasmus Wincklers

⁶) Danmarks søfart, handel og industri, bd. II, København 1915-18, afsnit Fyen, s. 42.

⁷) „Fyns Tidende“ 15/12, 17/12, 19/12, 27/12 1873.

⁸) „Fyns Tidende“ 15/1, 16/1 1878.

bror, Chr. Winckler. Samme Chr. Winckler skal have trukket en sabel for at kunne forsvare Anders Tange mod overlast⁹⁾.

Ved valget 1881 blev Tange atter slået af forpagter Christiansen, og dermed var det forbi med hans rigsdagskarriere. Han var ikke overrasket over nederlaget. Kort tid i forvejen havde han skrevet et brev til Sofus Høgsbro, hvor han vurderede dennes valgchancer positivt. Han fortsatte: „Hos mig er det anderledes. Der er en fanatisk købstad fuld af fanatiske embedsmænd, og når højremændene der kunne tvinge 200 daglejere til at stemme mod deres overbevisning, så er der udsigt til, at de derved kunne vinde sejr, og dette giver naturligvis højres agitation en langt større kraft, end den ville have under andre forhold ...“¹⁰⁾.

I øvrigt var Anders Tange på dette tidspunkt alvorligt syg af tuberkulose. I november 1879 havde han skrevet til Winckler, at han havde måttet lade sig undersøge af en læge, idet han hele den foregående sommer havde lidt af hoste og mæthed. Lægen havde erklæret, at lungen var angrebet; opholdet i København var derfor ikke behageligt for ham på grund af „kuldamp og andre usunde dunster“.

Om end han havde nået en ret fremtrædende placering på Christiansborg, han var således medlem af finansudvalget 1878-79, så faldt Anders Tanges største politiske indsats dog på Fyn. Han interesserede sig både for landsdelens økonomiske og kulturelle liv. Således arbejdede han i begyndelsen af sin rigsdagstid — med ringe held — på at fremme jernbaneprojektet Nyborg-Bøjden. Ligeledes arbejdede han for de fynske pengeinstitutters opkomst; f. eks. var han medstifter af A/S Fyns Folkebank i 1870. Han måtte fra nært hold overvære bankens forlis efter spekulationsskandaler i 1878, hvorved han led personlige økonomiske tab. Med større tilfredshed kunne han se „Fyns Tidende“ blomstre op i landsdelen; her var han medlem af bestyrelsen. På det lokalpolitiske felt var han særdeles aktiv. Han var medlem af sognerådet i Gestelev fra 1873 og af Svendborg amtsråd fra 1874 til 1881, da han måtte trække sig tilbage af helbredsgrunde.

Ved vælgermøder og politiske diskussioner var han nærværende i næsten alle landsdelens valgkredse, og da Klaus Berntsen blev opfordret til at stille sig som kandidat i Bogense-kredsen i 1873, var Tange en af de ivrigste overtalere¹¹⁾. Den politiske organisering af vælgerfolket lå Tange stærkt på sinde. I april 1877 optrådte han sammen med Klaus Berntsen og andre venstremænd som indbydere til et privat møde i Odense; sagen gjaldt oprettelse af „Fyns vælgerforening“, som blandt andet skulle „forberede folkelige valg“ til rigsdag og lokalråd. Foreningen kom til at fungere efter valgkredsinddelingen, og Winckler blev formand for Nyborg-afdelingen. Til den 11-mand store fællesbestyrelse, som blev oprettet samme efterår, blev de begge valgt.

⁹⁾ Jfr. Jørgen Nielsen s. 299.

¹⁰⁾ Sofus Høgsbro, brevveksling og dagbøger v/ Hans Lund, bd. II, s. 103.

¹¹⁾ Klaus Berntsen: Erindringer fra barndom og ungdom, København 1925, s. 193.

Også Rasmus Wincklers politiske indsats faldt på flere fronter. Udover hans arbejde med at støtte Tanges kandidatur i valgkredsen søgte han at vinde fodfæste i kommunalpolitikken, en naturlig ambition for en fremtrædende købmand. Med en vis støtte fra det moderate højreblad „Nyborg Avis“ var han opstillet ved et suppleringsvalg til byrådet i februar 1877, men faldt igennem. Året efter, ligeledes ved suppleringsvalg, blev han imidlertid valgt ind i rådet.

Så kom det ulykkelige valgår 1879. I januar led Tange sit nederlag, og Winckler kom til at trække et tungt læs i forbindelse med bestræbelserne for at få omstødt resultatet og bragt omvalg i stand. Han fandt klagepunkter frem og samlede underskrifter, han kommunikerede med Tange og andre fremtrædende venstremænd, især Klaus Berntsen, og resultatet blev, at valget blev omstødt. Dermed kom den temperamentsfulde Winckler i vanskeligheder. Først blev han tildelt en misbilligelse fra sine kolleger i byrådet, der stod med ansvaret for den listeføring, han så hårdt havde kritiseret. Under sit arbejde med at finde klagepunkter havde han endvidere fundet frem til en arbejdsmand, J. M. Sørensen, der ville bevidne, at han havde modtaget penge af højrelederne for at fastholde en falsk forklaring vedrørende sin stemmeafgivning. Det fik ingen betydning for valgets prøvelse, da det blev betragtet som en eventuel mislighed, der havde fundet sted efter valget; situationen medførte imidlertid et par injurispørgsmål. Da Winckler i forbindelse med en afhøring havde udtalt sig om den formentlige bestikkelse til politirapporten, anlagde konsul Clausen sag mod ham for injurier. Efter en langtrukken og finesserig procedure blev sagen afvist af juridisk-tekniske grunde¹².

Den pågældende arbejdsmand endte i 1881 på fattighuset i Ullerslev, hvorfra han sendte Winckler et brev; heri anklagede han ham for at være en stor bedrager, ligesom han mente sig diskriminerende behandlet af myndighederne, fordi han havde ladet sig inddrage i Wincklers „Politik Skjidt“. Winckler anlagde sag, og arbejdsmanden blev dømt for injurier¹³.

Disse hændelser var eftervirkningen af det forkastede valg, men også omvalget medførte uro omkring Winckler. Da Tange havde vundet omvalget i juni, udtalte Winckler sig provokerende fra valgtribunen om den forkastede listeføring fra første valg, til stor forbitrelse for medborgerne i Nyborg. I et ekstraordinært møde i Borger- og håndværkerforeningen blev det vedtaget at ekskludere ham; men da Winckler truede med retssag om spørgsmålet, blev der indgået et forlig i november måned. I byrådet blev der vedtaget en ny misbilligelse til ham, og de fleste medlemmer nægtede at deltage i udvalgsarbejde sammen med ham. Nogen støtte fik han fra landbefolkningen, idet 115 af Tanges stillere underskrev en støtteadresse, som blev offentliggjort i „Nyborg Avis“. Endvidere fik han i september 1879 som gave en sølv-bordopsats af taknemmelige venstrevælgere i kredsen.

I sommeren 1880 kulminerede modsætningsforholdet mellem Winckler og Clausen. Efter en byrådsmiddag i Christiansminde skovrestauration kom det til

¹²) Nyborg byfogeds arkiv. Dokumenter til justitsprotokollen, nr. 31, 1880. Landsarkivet for Fyn.

¹³) *ibid.* nr. 2, 1881.

et pinligt optrin i skoven, hvor Clausen slog Winckler i hovedet med sin paraply. Episoden blev krænget ud for offentligheden gennem de to kombattanters artikelsier i „Fyns Tidende“, og resultatet blev, at Winckler trak sig ud af byrådsarbejdet. I 1882 søgte han atter valg til byrådet ved det ordinære valg, men forgæves; forbitrelsen mod ham var endnu for stor blandt nyborgerne. Ved et suppleringsvalg i december blev han imidlertid atter valgt ind. I 1884 søgte han valg til landstinget, men uden held¹⁴.

De tre jævnaldrende hovedoptrædende på Nyborg politiske scene forsvandt alle fra denne i første halvdel af 1880'erne. Anders Tange, der som nævnt blev slået ved valget 1881, døde den 16. maj 1883 af tuberkulose, og samme sygdom lagde to år senere konsul H. W. Clausen i graven. Rasmus Winckler brød sammen økonomisk i 1885; han forkøbte sig ved en stor ejendomshandel på Torvet, og da hans forretning efter konkursen var gjort op, blev der kun knap 8 % til kreditorerne. Winckler anførte selv i et indlæg til myndighederne, at to fallitter sidst i 1870'erne havde bragt ham et tab på 16.000 kr. Det drejede sig om købmand, tidligere kommis hos Rasmus Winckler, N. Chr. Terkelsens og A/S Fyns Folksbanks. Endvidere anførte han, at sygdom i købmændsgården, fortrinsvis tyfoid feber, havde været medvirkende årsag til ruinen. Således var der indtruffet ikke mindre end 14 dødsfald blandt hans personale i tiden 1863-82; selv var han i 1876 i bevidstløs tilstand bragt til Kommunehospitalet i København¹⁵. Efter fallitten trådte han ud af byrådet¹⁶.

Wincklers forretning blev i tiden 1889-99 videreført som meget beskeden detailforretning med hustruens søster, Petroline Albech, som indehaver og med Winckler som fuldmægtig¹⁷. Rasmus Winckler døde i 1905, legemlig og åndelig nedbrudt; modgangen havde knækket ham. Det anførtes ved hans død, at han havde været kæk og virkelysten, men mindre praktisk og med en tilbøjelighed til at miste overblikket¹⁸.

¹⁴) J. P. Nordengård: Valgene til rigsdagen i 100 år, 1949, s. 264.

¹⁵) Købmand og konsul Rasmus Wincklers konkursbo. Landsarkivet for Fyn.

¹⁶) Uddrag af Nyborg byråds forhandlinger, 1885, s. 75.

¹⁷) Samling af anmeldelser til handelsregistre, 1889, s. 51; 1899, s. 168.

¹⁸) „Nyborg Avis“ 19/9 1905, „Fyns Tidende“ 20/9 1905.

Anders Tange
Foto i Folketinget

Rasmus Winckler
Foto i Nyborg byrådsal

BREVE

Anvendte forkortelser:

- Bojsen = Frede Bojsens politiske erindringer v/ Kristian Hvidt, København 1963.
- DBL = Dansk biografisk leksikon, grundlagt af C. F. Bricka, red. af Engelstoft og Dahl, København 1933—44.
- Elberling = Rigsdagens medlemmer gennem hundrede år 1848—1948 I-III, udg. af Victor og C. G. Elberling 1949.
- Hvidt = Kristian Hvidt: Venstre og forsvarssagen 1870—1901, Århus 1960.
- Høgsbro = Sofus Høgsbro, brevveksling og dagbøger I-II v/ Hans Lund.
- Jernbaner = L. Koefoed: Danmarks, Norges og Sverrigs jernbaner. En historisk fremstilling af deres anlæg og udvikling, København 1884.
- Krieger = A. F. Kriegers dagbøger I-III. Udg. af Elise Koppel, Aage Friis, P. Munch 1920—43.
- Nordengård = J. P. Nordengaard: Valgene til rigsdagen i 100 år. 1949.
- Rigsdagshist. = Den danske rigsdag 1849—1949 I-VI, 1949—53.
- RT = Rigsdagstidende.
- Salmonsens = Salmonsens konversations leksikon, 1915—30.
- Trap = J. P. Trap: Kongeriget Danmark, 4. udg. 1929—30.

Breve til Rasmus Winckler befinder sig i dennes privatarkiv i Landsarkivet for Fyn.

[Udateret. Skal være 9. Januar 1873.]

Høistærede Hr. Kjøbmand R. Vinkler!

Herved har jeg den Ære at sende Dem en projekteret Plan til en Længdebane igjennem Svendborg Amt. Synes De ikke, at Sydfyn, Nyborg iberegnet, kunde være bedre tjent med et saadant Baneanlæg end et ditto om ad Langeskov eller Ullerslev. Jeg synes, at alle maa kunne blive nogenlunde tilfredse med denne Bane i Forbindelse med en Ditto direkte fra Svendborg til Odense, som De seer ikke er opgiven, men ligefrem forudsat i denne Plan¹. Jeg har endvidere hørt, at Actiekapitalen til dette Foretagende snart er tegnet, og først naar dette er en Kjendsgerning, vil Projektet træde frem for Offentligheden. Indtil da holdes det inden Døre som en privat Sag. Jeg har idag sendt et Svar til Nyborg Avis, naar De har læst det, ønsker jeg gjerne at høre Deres Mening derom, samt om Stemningen er mere eller mindre fanatisk imod mig². Det var beklageligt, at jeg ikke kunde komme til Nyborg i Søndags efter Løfte. Grunden var den, at min Kone havde ventet sin Nedkomst i de sidste 14 Dage. Hun blev syg i Søndags Morges, netop som jeg skulde reise, og det blev først overstaaet Natten mellem Søndag og Mandag, saa De vil forstaa, at det under disse Omstændigheder var mig umuligt at forlade hende. Jeg haaber, at De undskylder min Udeblivelse og beroliger Folk, saavidt det er Dem muligt. Idag skal vi behandle Skolelovsforslaget første gang. I D.f.V. Privatmøde igaar vedtog vi at slaa det ihjel og begrave det uden videre Ophævelse. Vi tro nemlig, at det er den eneste Maade til at forhindre, at det skal plage os som Gjenganger³.

Hermed venlig Hilsen til Dem og alle, som endnu er mine Venner.

Med Høiagtelse
A. Tange.

1. 13. marts indbragte folketingsmændene for Svendborg amts 1., 3., 4. og 6. valgkreds (Tange, J. A. Hansen, M. Pedersen og G. Petersen) et andragende med 3.368 underskrifter til rigsdagen om, at der blev givet koncession til et jernbaneanlæg i Svendborg amt fra

Nyborg til Bøjden. Det motiveredes med den betydning, en sådan bane ville få for trafikken fra Sjælland til Tyskland, og det var meningen, at banen skulle fortsættes over Als til Flensborg. Ministeriet gav afslag, fordi banen ville blive konkurrent til statsbanen, og planen blev aldrig realiseret. I andragendet blev det foreslået, at banen skulle have sidebaner til Odense, Svendborg og Fåborg. Som repræsentant for Svendborg-interesser fremhævede G. Petersen det ønskelige i, at sidebanen til Svendborg ville munde ud i Ullerslev i stedet for i Odense, så forbindelsen med København blev kortere. (RT 1872—73, folketinget sp. 2286, 3061). — 2. „Nyborg Avis“ udtrykte tvivl om, at Tange var i overensstemmelse med sine vælgere, når han var mod Langeskov-projektet. Tange svarede, at Bøjden-banen efter hans opfattelse ville få større betydning for valgkredsen. (Nyborg Avis 4/1, 11/1 1873). — 3. Halls „Forslag til lov angående nogle bestemmelser om borger- og almueskolevæsenet i købstæderne og på landet“ var til førstebehandling i fem dage, hvorefter det blev begravet i udvalg. (RT 1872—73, tillæg A sp. 987 ff, folketinget sp. 984—85).

Kjøbenhavn, 4. Februar 1873.

Kjære Hr. Vinkler!

Tak for igaar for venlig Modtagelse. — Jeg ankom velholden til Kjøbenhavn iaftes Kl. 10 $\frac{1}{2}$. Grunden, hvorfor jeg tillader mig saa hastig at sende Dem et Brev, er, at jeg idag er kommen under Veir med, at Indenrigsministeren, paavirket af Etatsraad Tietgen og Comp., vil sætte sig med Hænder og Fødder imod den paatænkte Længdebane til Bøiden, men at tillige Det forenede Venstres Rigsdagsmænd for Svendborg Amt agter at foranstalte et privat Møde i Svendborg for at drøfte denne Sag og gennem Masseadresser lægge et Tryk paa Regjeringen¹. Ministeren foregiver som Grund for Modstanden, at man derved vil skabe en Concurrent til Statsbanen, som dog efter vores Mening ikke har videre Betydning i Sammenligning med de Fordele, den vil medføre. Det er I. A. Hansen, som sætter sig i Spidsen for Mødet, hvortil der vil blive indbudt nogle paalidelige og indflydelsesrige Mænd fra alle Amtets Egne. Jeg haaber, at De ikke har noget imod, at jeg eventuelt foreslaar, at De bliver indbudt tilligemed Consul Klausen. Mødet bliver vistnok en Dag over Midten af denne Maaned. Ellers Alt ved det Gamle undtagen, at vi idag har faaet Kvaksalverloven til Behandling, hvorved Justitsministeren stillede sig ligesom hans Colleger til de andre af Venstre indbragte Forslag².

Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone.

Med Høiagtelse
A. Tange.

1. Det forenede venstres rigsdagsmænd for Svendborg amt var på dette tidspunkt Tange fra Nyborg-kredsen (1.), Jens Jensen fra Kværndrup-kredsen (2.), J. A. Hansen fra Svendborg-kredsen (3.), Michael Pedersen fra Fåborg-kredsen (4.), Høgsbro fra Sønderbroby-kredsen (5.), Gottlieb Petersen fra Rudkøbing-kredsen (6.) i folketinget og N. Hansen og M. J. Mogensen, 6. kreds, i landstinget. (Nordengård s. 128—39, 263). — 2. Justitsminister C. S. Klein stillede sig skeptisk over for det af venstre indbragte forslag om en liberalisering af kvaksalverlovgivningen, bl. a. fordi en sådan liberalisering ville være vanskelig at indpasse i den gældende ordning af sundhedsvæsenet. (RT 1872—73, tillæg A sp. 2965—68, folketinget sp. 1847—55).

Kjøbenhavn, 7. Februar 1873.

Kjære Hr. Vinkler!

Deres ærede Brev modtog jeg idag og takker for sammes Indhold. Jeg har at tilmelde Dem, at Rigsdagsmændene for Svendborg Amt (Folketingsmændene) idag har været samlede, og Hr. I. A. Hansen gav en Meddelelse om, at Jernbanen til Bøiden vilde møde Modstand hos Ministeren, og at det derfor var nødvendigt ved en kraftig Optræden af Svendborg Amts Beboere at drive Sagen frem. Det var forresten ikke Meningen med Nyborg—Bøiden-Banen at foregribe den paatænkte Bane fra Svendborg til Odense¹. I. A. H. foreslog da at holde et privat Møde i Svendborg *førstkommende Onsdag d. 12te d. M. Kl. 1 Eftermiddag*. Jeg fik det Hverv at indbyde Dem og *tillige bede Dem om at anmode to, 3 eller fire af Landboerne, som har nogen Indflydelse, om at følge med*. Redaktør Petersen fortalte mig, at han vilde anmode sin Ven fra Høire, Hr. Consul Klausen, om det samme². Han vil nok sørge for, at Høire bliver repræsenteret, og jeg haaber, at De tager Dem af Venstres Sag. De maa passe paa med Gotlieb Petersen, thi han er i dette Punkt en ensidig Svendborger. Mikael Petersen kan De stole paa, og I. A. Hansen er god at komme til Rette med, naar han mærker, hvor Folket vil hen. De fornævnte 3 Rigsdagsmænd kommer efter Bestemmelsen til Mødet, hvorimod Høgsbro, Jens Jensen og jeg sandsynligvis ikke kommer, da vi ikke godt kan være saa mange af Partiet borte, som det kan have Indflydelse paa de eventuelle Afstemninger.

Herved ønsker jeg god Lykke til Mødet og er med venlig Hilsen

Deres hengivne
Anders Tange.

1. Privatbanen Odense—Svendborg blev etableret efter lov af 23/5 1873. Det sydfynske Jernbaneselskab fik koncession på anlægget. Banen blev taget i brug 12/7 1876. (Det sydfynske Jernbaneselskab 1876—1926, s. 3). — 2. Redaktør Petersen = venstremanden Gottlieb Petersen, redaktør af Svendborg Avis, folketingsmand for Rudkøbing-kredsen.

Kjøbenhavn, 21. Februar 1873.

Kjære Hr. Vinkler!

Idag har Jernbanesagen (Odense—Svendborg) været til Forhandling i Folketinget. Mødet varede i 4½ Time, og ikke mindre end 17 Talere havde Ordet. Jeg vilde ikke tage Ordet i denne Sag, da jeg for min Valgkreds' Skyld helst vilde tale for Nyborg—Bøiden-Banen, men denne laa jo ikke for, og derfor tav jeg¹. I. A. Hansen talte for at udsætte Sagen noget for at se, om ikke et andet Selskab vilde bygge Banen uden Tilskud. Gotlieb Petersen talte endnu om sin Bane til Langeskov². Høgsbro og Jens Jensen var bange for, at naar Nyborg—Bøiden-Banen og Tverbanen bleve slaede sammen, den ene skulde kvæle den anden, saa at man ingen Ting fik. Høgsbro spurgte Ministeren, om han havde givet noget Svar paa en Forespørgsel angaaende Nyborg—Bøiden Banen. Ministeren svarede, at der havde været forespurgt for ham desangaa-

ende, og at han havde givet et bestemt Afslag, da han troede, at den vilde skade Statsbanen. Bare de gode Fynboer snart vil komme med Adressen, talrigt underskreven³. Høgsbro og Jens Jensen, ja selv Octavius Hansen siger, at de nok vil være med til at støtte Nyborg—Bøiden-Banen, naar blot den kommer til at staa som *et særskilt Foretagende*, men de ere imod, at eet Selskab skal have Concession baade paa den og Odense—Svendborgbanen, da de ere bange for, at denne sidste kun vil blive en Bisag for Selskabet, hvorved den vel trækker i unødvendigt Langdrag. Paa den anden Side staar G. Petersen, som helst vil have en Længdebane med en Sidebane fra Kværndrup til Svendborg, men ingen til Odense. Deri er jeg ikke enig med ham, thi jeg vil ikke være med til at drive Svendborgpolitik paa Rigsdagen, men kun til en Jernbanepolitik, som kan tilfredsstille Sydfyn og med det samme fremme Landets Opkomst. Det troer jeg, at Odense—Svendborgbanen og Nyborg—Bøidenbanen begge ville kunne, og derfor stemmer jeg for den Første og skal hjælpe til alt, hvad jeg formaar, at presse den Sidste igjennem, men det er jo ikke sandsynligt, at det vil lykkes at bryde den nuværende Ministers Modstand, før han gaar af med det samme, som maaskje dog ikke varer saalænge. Jeg haaber nu, at I. A. Hansen kommer med forslag til Længdebanen inden ret lang Tid, i saa Fald hører De atter fra mig. Med venlig Hilsen til Dem og Deres Kone er jeg

Deres hengivne
A. Tange.

1. Forhandlingen i RT 1872—73, folketinget sp. 2234—2331. — 2. Se note til brev af 9/1 1873. — 3. Se note til brev af 9/1 1873.

Kjøbenhavn, 23. Februar 1873.

Kjære Hr. Vinckler!

Deres ærede sidste Brev har jeg modtaget, og har jeg allerede sendt et Svar til Fyns Tidende. Jeg er dog noget forsigtig i dette Tilfælde; thi husk paa, der er intet af Rigsdagens Medlemmer, som endnu er traadt offentlig op for det projekterede Jernbaneanlæg fra Nyborg til Bøiden, hvilket ogsaa er umuligt, saalænge vi (jeg) kun kjender Selskabet som *anonymt*. Vi maa vogte os for ikke at prostituere os, og det indsendte Stykke er derfor ogsaa skrevet anonymt og med et vist Forbehold angaaende selve Sagen. En anden Sag er det med dem derhjemme! thi de kan bedre sige deres Mening uden at foregribe Noget eller Nogen. Lad mig vide Deres Mening derom, naar De har læst Artiklen i Avisen¹.

Jeg kan ellers saa godt forstaa, at de Folk derhenne paa min Egn er bange for, at Odense—Svendborgbanen skal slippe dem af Hænderne, især efter at have hørt paa G. Petersens og de andre Svendborgeres Taler ved Jernbanemøderne. De tænker som saa: „Her i Midten af Fyn findes ikke mindre end

10 tætbefolkede Sogne, ialt 6 a 7 Kvadratmile med 20.000 a 25.000 Indbyggere, som alle har imellem 2 og 4 Mil til nærmeste Kjøbstad, Handelsplads eller Jernbanestation, og der findes ikke en eneste Strækning i Fyn, men som er saadan stillet; ergo er vi først berettiget til at komme i Betragtning ved Jernbaneanlæg; vi er derfor bange, at Rigsdagen skal skyde det Forslag fra sig, som Ministeren har budt os og ved at tage Munden for fuld risikerer, at vi slet intet faar o.s.v.²“ Min Artikkel er beregnet paa at stille dem tilfreds, om det vil lykkes, veed jeg ikke. Tak for Adresseudkastet, det var første Gang, jeg havde seet det. Hermed en venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres forbundne

A. Tange.

1. I „Fyens Stiftstidende“ var der optaget et anonymt angreb på planen om Bøidenbanen, bl. a. ud fra den anskuelse, at den tjente tyske interesser. Indsenderen skrev, at regering og rigsdag utvivlsomt ville afvise planen. Tange svarede i „Fyns Tidende“, at det for rigsdagens vedkommende ikke var sikkert, da sagen ikke var grundigt undersøgt. Det ville være for tidligt at dømme endnu. (Fyens Stiftstidende 21/2 1873; Fyns Tidende 26/ 1873). — 2. Indenrigsminister Fønnesbech gik ind for Odense-Svendborg-banen.

Kjøbenhavn, 27. Februar 1873.

Kjære Hr. Vinckler!

Deres Skrivelse med vedlagte Protokoludskrift har jeg modtaget og takker for Meddelelserne. Det er beklageligt, at de Folk derhenne i Ringe og Aarslev og de andre omliggende Sogne er saa ensidigt og skarpt imod et Foretagende, som ikke kan skade dem og derimod gavne Landet saavel som dem selv i en meget betydelig Grad.

Efter hvad jeg kender til de Folk derhenne i Ringe og omliggende Sogne, da gaar det ikke an at sende Kolportører omkring med en Adresse, som af de ledende Mænd i forveien er bleven behandlet, som denne er bleven i Ringe Sogneraad¹. Det skulde jo desuden være en Mand, som havde lidt Anseelse, der skulde antages dertil, og af saadanne kender jeg ingen, der vil findes villig dertil, fordi det smager altfor meget af den national-liberale Tønde. Det er et af de Midler, som Høire i mange Valgkredse har brugt for at sikre sig den Stemning ved Valgene, som det ikke har kunnet vinde ad Overbevisningens Vei. Vil man vinde disse Folk, er der ikke andet for, end at Consul Clausen, og hvem han ellers kan faa med sig, indbyder til et Møde i Ringe Kro, og der forsøge at overbevise Folk om:

- 1 at Nyborg-Bøidenbanen ikke afstedkommer nogen Fare for Fædrelandets Selvstændighed.
- 2 at det ikke er Hensigten med denne Bane at forhindre det nu i Rigsdagen fremlagte Forslag til en Odense-Svendborgbane, men tværtimod at fremme denne paa den for Staten billigste Maade, ved hvem den bliver anlagt, er et underordnet Spørgsmaal.

3 at hvad Statsbanen taber paa den gjennemgaaende Trafik, vil den formentlig faa erstattet derved, at Længdebanen i Forening med Tværbanen over Kværndrup og Odense vil føre en betydelig Mængde Produkter over Esbjerg til England.

4 at hele Svendborg Amt vil vinde betydelig i Opkomst ved denne Bane.

Viste Stemningen sig velvillig ved et saadant Møde, kunde det bedre gaa an at kolportere Adressen.

Hermed venlig Hilsen fra

Deres hengivne

A. Tange.

[*Efterskrift*]

Udvalget angaaende Jernbanesagen blev nedsat igaar². Angaaende Forhandlingen derom i vort Partimøde kan jeg meddele Dem, at jeg havde sluttet Overenskomst med Jyderne om, at vi skulle stemme paa P. Nielsen og Bønnelykke, og saa skulde de til Gjengæld stemme paa G. Petersen og Jens Jensen. Jeg foreslog straks ved Mødets Begyndelse G. Petersen, og en anden foreslog Jens Jensen; men I. A. Hansen blev ogsaa foreslaaet, og enkelte stemte paa Mikael Pedersen, saa at Stemmerne som Følge deraf spredtes, og ved første Valg fik af Fynboerne kun J. Jensen det nødvendige Antal Stemmer, men Sjællænderne vilde have Ole Larsen, og Jyderne vilde ikke have I. A. Hansen, og som Følge deraf blev Høgsbro og Ole Larsen valgt. Det var jo uheldigt, at hverken I. A. Hansen eller Petersen kom ind i Udvalget, men det var Jydernes Skyld, som ikke alle holdt den indgaaede Overenskomst. Hvad jeg her har meddelt Dem er ikke skikket til at komme for andre end politiske Venner, da det hører til vort Partis indre Sager, som vi ikke meddeler, saaledes at det kan komme for Offentligheden.

Forbindtligst

A. Tange.

1. Efter at der var blevet holdt jernbanemøder i Kværndrup og Svendborg, udsendtes adresselister til sognerådene i Svendborg amt. Nogle sogneråd returnerede listerne uden underskrifter. (Fyens Stiftstidende 21/2 1873). — 2. 11-mandsudvalget kom til at bestå af R. Claussen, Bønløkke, Aberg, P. Nielsen, J. Jensen, Octavius Hansen, P. Pedersen, Dam, N. Jensen, O. Larsen og Høgsbro. (RT 1872—73, folketinget sp. 2390).

Kjøbenhavn, 28. Februar 1873.

Høistærede Hr. Vinckler!

Imorgen Kl. 11 kommer jeg gennem Nyborg paa Reisen hjem, og hvis nogen af mine Venner ønsker at tale med mig, bliver der jo en halv Timestid dertil, før Toget til Odense afgaar. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone.

Forbindtligst

A. Tange.

Høistærede Hr. Vinkler!

Min Ven, Folketingsmand M. Pedersen, har overdraget mig et Hverv, som jeg herved tillader mig at fremstille for Dem med Opfordring til at udtale Deres Mening desangaaende. De veed, at der er en Sparekasse ved Navn Svendborg Amts Landbosparekasse, som har sit Hovedkontoir i Nyborg med Prokurator Clausen som Kasserer, samt en Bestyrelse af Landboere, hvoriblandt Rigsdagsmændene N. Hansen, Jens Jensen og Mikael Pedersen og flere andre bekendte, folkelige Mænd¹. Der findes dog ogsaa andre Kræfter i Bestyrelsen, som staar mere paa høire Side, og iblandt disse har hidtil Dr. Colding i Nyborg været. Han traadte imidlertid ud af Bestyrelsen ved sidste Generalforsamling, og Bestyrelsen blev bemyndiget til selv at supplere sig med et Medlem. Det er nemlig nødvendigt for Sparekassen, naar Folk fra Byen og dens nærmeste Omegn forlange Laan i Kassen mod haandfaaet Pant eller Caution, at der da blandt Bestyrelsen er en Mand fra Byen, som er nøie kendt med de lokale Forhold og nogenledes kan skaffe sig Kendskab til Laanesøgerens Soliditet og Karakter. Ved alle saadanne Tilfælde, hvor Bestyrelsen ikke kan sammenkaldes, er det Formanden, det i Byen valgte Medlem og Kassereren, som i Forening afgjør Sagen. Det er altsaa nødvendigt at have et Bestyrelsesmedlem i Byen, men det er vanskeligt at faa, thi der findes foruden Colding kun to Actionærer i Nyborg, nemlig Consul Clausen, som Venstre i Bestyrelsen grumme nødig vil have derind, og Auditor Bjerre, som er altfor doctrinær Grundtvigianer til at kunne faa Landboernes Tillid. N. Hansen og J. Jensen foretrækker Bjerre for Clausen, men vil helst have en bestemt Venstremand, uanset hvilken religiøs Retning han tilhører. M. Pedersen vil paa ingen Maade have nogen af dem, hvis der er Mulighed for at faa en paalidelig Venstremand og bad mig, da jeg anbefalede Dem, om at skrive Dem til og fremstille Dem Sagen samt tilbyde en af hans Actier til pari Cours for at gjøre det muligt for Dem at indtræde i Bestyrelsen. Som Erkendtlighed for dens Uleilighed erholder Bestyrelsen nogle pCt af det aarlige Udbytte til Fordeling imellem dens Medlemmer. Jeg har nu fremstillet Dem Sagen og beder Dem nu om at lade Mikael Pedersen vide, om De kan tage mod Hvervet. Endnu maa jeg tilføie, at det er med N. Hansens og Jensens Minde, at jeg skriver dette til Dem.

I de to sidste Møder har vi havt temmelig bevægede Forhandlinger herinde, som De vel alt har seet af Bladene². Imorgen begynder vi anden Behandling af den Række Love, som D.f.V. indbragde i Begyndelsen af Samlingen³. Der er Tale om at tage dem alle tilbage og derpaa indgive en Mistillidsadresse til Kongen imod Ministeriet, men der er endnu ingen Beslutning fattet derom i Venstre, saa jeg veed ikke, om det bliver vedtaget, thi om et saadant Skridt maa jo være absolut Enighed mellem alle Partiets Medlemmer, hvis det skal faa nogen Betydning⁴. Hermed venlig Hilsen fra M. Pedersen og mig til Dem og Deres Kone.

Forbindtligst
A. Tange.

1. Identisk med Landbo-Sparekassen for Fyn, stiftet 1869 med hovedkontor i Nyborg. 1902 blev hovedkontoret flyttet til Odense. Winckler synes at være indtrådt i bestyrelsen 1875. (Landbo-Sparekassen for Fyn 1869—1919, Odense 1919, s. 15 og 24). — 2. Pio og andre socialister havde klaget til folketinget over den københavnske politidirektørs formentlig grundlovsstridige fremfærd mod dem. Udvalget til andragender stillede forslag til beslutning om opfordring til justitsministeren om at fremkomme med tilstrækkelige oplysninger til sagens opklaring. Sagen standsedes med et dagsordensforslag, der blot anerkendte udvalgets fremgangsmåde. Forslaget blev vedtaget med 48 stemmer mod 26. (RT 1872—73, folketinget sp. 3349—3415; tillæg B sp. 417—446). — 3. Der var bl. a. tale om „Forslag til pensionslov“ og „Forslag til lov om fæstegodsets overgang til selvejendom“. (RT 1872—73, tillæg A sp. 1907 ff, 1867 ff). — 4. Se brev af 9/4 1873.

Gjestelev, 9. April 1873.

Høistærede Hr. Kjøbmand Vinckler!

Deres ærede Skrivelse af 4de d. M. har jeg modtaget og erfarer deraf, at det er Deres Mening, at det vil gavne Venstrepartiets Sag, at jeg kommer til Nyborg og holder Møde med Vælgerne. Jeg har da besluttet at reise hjemmefra om Tirsdagen d. 15de April og haaber at være i Nyborg samme Dags Eftermiddag Kl. 3. Det vil da kunne lade sig gjøre at holde Mødet om Aftenen, som vel er den bedste Tid, hvis det skal være et større offentligt Møde, for at Arbejderne kan komme til at deltage deri. Jeg antager, at det kan være tilstrækkeligt at kundgjøre Mødet i „Nyborg Avis“ for Lørdag d. 12te April og beder Dem have den Godhed at levere Hr. Blumensaadt medfølgende Bekendtgjørelse, hvori De bedes at udfylde det manglende, hvad Lokale og Klokkeslet angaar¹. Endvidere haaber jeg, at De eller en af Deres Venner paatager Dem at være Dirigent ved Mødet, som jeg helst vilde have en Venstremand til. Maaskje en af Deres Venner, f. Eks. enten Lærer Hansen eller A. Petersen vil sørge for et Lokale til Afholdelsen af Mødet. Hvis der skulle vise sig større Vanskeligheder ved Arrangementet, kunde vi imidlertid godt nøies med et mindre Møde uden offentlig Indbydelse, som f. Eks. kunde afholdes hos Værtshusholder A. Hansen, og hvortil kun Folk, som ikke staae fjendtlige overfor os, blev indbudne. Men ganske vist, kan et offentligt Møde skaffes tilveie, er det det bedste. Men det overlader jeg herved til mine Venner at bestemme, som de finder det tjenligst efter Øieblikkets Behov.

Der er stærk Bevægelse iblandt Folket paa Grund af Svaret paa Rigsdagsadressen². Jeg er indbudt til et større politisk Møde i Øvelseshuset i Ferritslev paa Lørdag tilligemed H. Madsen og Corn. Petersen. Der venter jeg at træffe sammen med en Del Landvælgere fra min Valgkreds.

Altsaa paa *Tirsdag Eftermiddag Kl. 3* er jeg, om Gud vil, i Nyborg. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone samt mine politiske Venner, som De skulde træffe paa forinden.

Ærbødigst
A. Tange.

Hr. Kjøbmand R. Vinckler, Nyborg.

E. Sk.

Hvis det bliver et større offentligt Møde, kunde det maaskje give et større Udbytte, hvis min Ven, Folketingsmand H. Madsen, ogsaa blev indbudt.

A. T.

1. „Flere vælgere“ forespurgte i „Nyborg Avis“, om Tange ikke fandt det fornødent at mødes med vælgerne. Mødet blev fastsat til tirsdag 15/4 kl. 7 i Rådhusets teatersal. (Nyborg Avis 7/4, 12/4 1873). — 2. 31/3 1873 indgav Det forenede venstre en adresse til kongen. Der blev heri givet udtryk for manglende tillid til ministeriets vilje til at samarbejde med folketinget i overensstemmelse med det konstitutionelle systems nødvendige krav. Kongen svarede, at han ville sikre alle forfatningsled deres grundlovmæssige rettigheder. (Rigsdagshist. II, s. 62—63).

Kjøbenhavn, 19. April 1873.

Høistærede Hr. R. Vinckler!

Næstefter at sige Dem og Deres Kone inderlig Tak for Gjæstfrihed og Velvilje imod mig kan jeg meddele, at det var under en sand babylonsk Forvirring, at jeg i Torsdags Kl. 11 ankom til Kjøbenhavn. Vogne og Karosser opfyldte Gaderne, som vare overstrøede med gammelt Sengehalm og Støvler, Makulaturkurve, Klude og alleslags Ting, som til daglig Brug har deres Plads i Pulterkamrene. Endnu igaar var Eftervirkningerne af Flyttedagen at see paa Gaderne, men idag har Byen igjen sit sædvanlige Udseende. Jeg blev af mine politiske Venner (I. A. Hansen, Høgsbro, Berg o.s.v.) modtagen med mange Lykønskninger over den gode Stemning, som er fremherskende i Fyen. Rigsdagsmændene ere endnu meget ufuldtallige tilstede, saa at Folketinget igaar tilnøds kunde faa Næringsloven forhandlet og henvist til et Udvalg, medens Lands tinget endnu ikke trods Formandens Anstrengelser har kunnet faa saamange Medlemmer samlet, at det har kunnet afholde Møde¹.

Saalænge vi ere saa ufuldtallige tilstede, kan vi ikke tage Beslutning om vor fremtidige Optræden. Venstres Bestyrelses Medlemmer har meget travlt med at samle Efterretninger fra de forskjellige Valgkredse efterhaanden, som Medlemmerne indtræffer. Berg vil slet ingen Ting bestille her, saalænge den nuværende Tilstand varer. Det er nu ikke Tid at tænke paa Love, men paa at faa Ministeriet afveien. Derpaa vil han indsætte hele sin Kraft. I. A. Hansen er ogsaa af den Mening, at vi paa Finantsloven maa foretage Noget, som kan fremkalde en Forandring i Stillingen. Jeg troer nok, at han helst, ligesom jeg, vil have, at man skal byde Regjeringen en Finantslov, som *Venstre vil have den*, og derved fremtvinge en Opløsning. Denne Opfattelse deles ikke af Høgsbro, som siger, at det eneste konsekvente er enten at følge den samme Vei, som det norske Storting, eller ogsaa sige Nei til Finantsloven og fremtvinge en Opløsning straks, *uden at han dog raader til det Sidste*².

Mikael Pedersen og jeg havde igaar en lang Samtale med Indenrigsminister Fønnesbek, han blev selv tilbage i Salen efter Mødet og søgte Samtalen. Han var bleven hel fortunlet, fordi I. A. Hansen under Mødet, da Næringsloven blev henvist til Udvalg, havde svaret paa Ministerens Spørgsmaal (underhaanden) til ham, „om dette var det samme som at begrave Loven?“ „Ja, for mit personlige Vedkommende er det, hvad de Andres Mening er, kan jeg ikke sige“. — Han vilde nu have at vide, om vi andre vare ligesaa slemme som Hansen. Vi erklærede begge, at vi i den Sag ligefrem bleve drevne frem af Vælgerne, som vare yderst fornærmede over det Svar, som var givet deres Repræsentanter paa Adressen, og at vi som Følge deraf ansaa det for en Umulighed at forhandle nogen Lov med den nuværende Regjering. Han begyndte derpaa at omtale den kommunale Valgret, som stadig spøger hos ham³. Sidst jeg talte med ham om denne Sag, vilde han gjøre os den Indrømmelse, at den større Halvdel af de kommunale Raads Medlemmer maatte vælges efter almindelig Valgret. Men igaar gik han saavidt, at hele Raadet *muligt* kunde vælges efter vort Forslag, *naar* der blev ansat en af Regjeringen beskikket Formand.

Da M. Pedersen spurgte: Hvorfor opløste Regjeringen ikke Folketinget? svarede han: Nei, saa dum er Regjeringen ikke, *thi hvad Forandring vilde det have gjort*. — Vi: Ja, troer Deres Eksellence da, at det kan gaa at lade det nuværende Folketing mødes med Regjeringen igjen til Efteraaret? Ministeren: *Det er min Overbevisning, at det vil ikke skje*. — Vi: Det er især de 3 Professorer og Grev Holstein, som vi ikke kan komme tilrette med, var det rigtigt, som Hall bar sig ad ved Valgmenighedslovens Behandling i Landstinget⁴? Ministeren: *Ja, dette Sidste vil jeg ikke sige noget om*, men De har ogsaa behandlet ham haardt i Folketinget. Til Slutning truede han os med Bismark, hvortil vi svarede, at Venstre ikke skulde paakalde hans Hjælp. Var der andre, som gjorde det, kom de til at bære Ansvar for det. Alt, hvad jeg her har meddelt om Stillingen herinde, er kun Strøbemærkninger, som kan give Dem et Begreb om Stemningerne. Hvad der vil skje efter den fælles Overveielse i Venstre, veed jeg ikke, men saameget er vist: Ministeriets Sammenhold er ikke stærkt, dets Stilling er usikker. Naar Venstre holder sammen, er Fremtiden vores.

I alle større Blade har der jo nu staaet Referater af vort Møde i Nyborg, som dog, saavidt jeg har seet, ikke har været uforskammede. Selv Korrespondenterne til „Dagstelegrafen“ og „Fyns Stiftstidende“ har jo faaet et helt gemytligt Indtryk af Mødet⁵. Derimod har Assens Avis leveret en Beretning af H. Madsens Møde i Skydebjerg, som er hel forvrænget, men som er gaaet over i en Del Høreblade. Han har sendt en Berigtigelse til Assens Avis, men den optager de andre Blade naturligvis ikke⁶.

Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og alle gode Venner fra

Deres hengivne
A. Tange.

1. „Næringsloven“ var „Forslag til lov om forandring i og tillæg til lov om håndværks- og fabriksdrift m. m. af 29de december 1857“. (RT 1872—73, tillæg C, sp. 227—32).
— 2. Med sin henvisning til norske forhold pegede Høgsbro på stortingets reaktion, da

stortingsvedtagelsen i statsrådssagen blev nægtet sanktion 7/5 1872. Stortinget vedtog en mistillidsadresse til regeringen, hvori det blev fremhævet, at tinget ikke fandt den nødvendige anerkendelse af sin forfatningsmæssige stilling hos kongens råd. En lignende adresse blev vedtaget i begyndelsen af 1873 efter Oscar II's tronbestigelse. (Vårt folks historie, bd. VII, v/ Bernt A. Nissen, Oslo 1964, s. 188 ff; Det norske storting gjennom 150 år, bd. II, v/ Rolf Danielsen, Oslo 1964, s. 201 ff). — 3. Venstres „Forslag til lov om de kommunale valg“, bygget på 1872-programmet, var strandet den 25. marts 1873. (RT 1872—73, tillæg A, sp. 1955 ff, folketinget sp. 3497). — 4. De tre professorer var finansminister Krieger, kirke- og undervisningsminister Hall og justitsminister Klein. Valgmenighedsloven af 15/5 1868 havde en løbetid på 5 år. Halls „Forslag til lov om en forandring i lov om valgmenigheder af 15de maj 1868“ gik ud på at fjerne tidsfristen uden at ændre loven. Venstre stillede imidlertid ændringsforslag, så loven kunne blive mere rummelig. Til trods for at dette forslag i en vis udstrækning vandt gehør i landstinget, så der var stillet imødekommende ændringsforslag, talte Hall kraftigt imod, så regeringens forslag fastholdtes. Sagen endte da i et fællesudvalg, et kompromis nåedes, og venstre fik ændringer med i den færdige lov, stadfæstet 7/6 1873. (RT 1872—73, tillæg C, sp. 21—22; Halls tale i landstinget sp. 1039—44; folketinget sp. 1429—73, 1986—2020, 2607, 4929—44, 5113, 5357—64, tillæg B, sp. 1249—52). — 5. Referat af mødet i Nyborg 15/4 i det ferslewske „Dags-Telegraf“ 17/4 1873. „Fyens Stiftstidende“ skrev 17/4, at stemningen på mødet var „særdeles animeret og gemytlig“, og at de fleste holdt ud til slutningen. — 6. H. Madsen, folketingsmand for Verringe-kredsen (Odense amts 7. kreds), holdt møde i Skydebjerg 15/4 1873. „Assens Avis“ skrev i sit mødereferat fra privat kilde, at Madsen havde taget socialismen i forsvar i anledning af forbudet mod „Internationale“ og socialisternes mødeforbud. H. Madsen svarede i et indlæg, hvor han understregede, at det ikke var socialismen, men forsamlings- og trykkefriheden, han havde forsvaret. (Assens Avis 16/4, 28/4 1873).

Kjøbenhavn, 21. April 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler!

Grunden, hvorfor jeg saa hastig igjen sender Dem et Brev, er den, at jeg ønsker snarest mulig at høre Deres og andre Venners Mening om, ifald jeg stemmer for at nægte Finantsloven.

De fleste Folketingsmænd ere nu komne. Stemningen i Landet er efter deres Sigende udmærket alle Vegne. Jeg var iaftes til Konfirmationsbal hos Høgsbro og erfarede, at han, som ellers har havt meget mod denne Fremgangsmaade „for Tiden“, nu ved nøie Overveielse er kommen til det Resultat, at det er det eneste konsekvente og rigtige Svar paa Ministeriets Modtagelse af vor Adresse og dets ny Udvidelse af Vallø og Vemmetofte til yderligere Fordel for Embedsmændene¹.

Stillingen er denne: Nægter vi nu Finantsloven, bliver vi sandsynlig opløste, og det ny Folketing vil da kunne komme ind igjen, før den foreløbige Bevilingslov udløber d. 1ste Juli, og da kunde det igjen begynde at forhandle enten om en endelig eller en ny foreløbig Lov².

Ved at sætte Krigsskatten, Præstetienden eller andre Spørgsmaal ind paa Finantsloven, vil Samlingen trække ud til hen i Juni Maaned, og vi vil da faa en Opløsning sidst i Juni og sandsynligvis Valg midt i Høst, og da vil Regeringen have mere Grund til at udstede en provisorisk Finantslov, som nu er en Umulighed, da den har den midlertidige lov, der som sagt er bevilget paa 3 Maaneder³. I. A. Hansen støtter Høgsbro og Berg i at nægte straks. En del af

Bønderne ere derimod noget betænkelige. Jeg gaar med dertil, hvis *Det forenede Venstre* kan blive nogenledes enigt derom. Hvis dette ikke bliver Tilfældet, vil vistnok alligevel en Del af Partiets Medlemmer stemme imod Finantsloven, og jeg gjør det maaskje ogsaa for at vise Ministeriet, at det ikke tør vove at møde os tiere, men isaafald vil jo Afstemningen ikke faa praktisk Betydning for *Øieblikket*. Men, det er det, jeg vil spørge Dem, Hr. Vinckler, samt Deres og mine Venner om: Ifald vi nu nægter Finantsloven og en af Dagene bliver opløst, er De saa rede til at støtte mig i Kampen? — Det vil naturligvis blive kastet mig i Næsen af Modstanderne, at jeg sagde, at saavidt jeg kendte Stemningen i det forenede Venstre, var den ikke for at nægte Finantsloven, og ialtfald troede jeg ikke, det skete denne Gang. Men *iforveien* havde jeg betonet stærkt, at Alt, hvad jeg udtalte angaaende Fremtiden, var *kun tænkte Muligheder*, og hvad der vilde skje afgang af Forholde og Omstændigheder, saaledes som de til den Tid vare tilstede. Der kan siges meget mere til Forsvar herfor, og jeg trøster mig til at tage Kampen op. Men jeg vil gjerne vide Deres og Andre Venners Mening, saasart skje kan. — H. M. Petersens Valg blev idag forkastet med 54 St. mod 28⁴. Saa bliver der altsaa, enten vi faa Opløsning eller ei, Valg i Bogense.

Med venlig Hilsen til Dem og Deres Kone samt alle Venner fra

Deres hengivne

A. Tange

1. En parlamentarisk kommission nedsat i 1871 havde undersøgt forholdene omkring de to stiftelser. Flertallet var kommet til den anskuelse, at stiftelsesmidlerne burde være underkastet rigsdagens kontrol som statsmidler. Venstre stillede nu forespørgsel til justitsministeren, om regeringen anerkendte kommissionsflertallets opfattelse. Justitsministeren svarede benægtende, idet han hævdede, at der var tale om private midler, og han stillede under debatten i udsigt, at der ville blive foretaget en udvidelse af stiftelserne for de midler, de besad. (RT 1872—73, folketinget sp. 377, 3642—56). — 2. Finanslovsbehandlingen var trukket i langdrag, og der var vedtaget en midlertidig finanslov, gældende til 1. juli. (Rigsdagshist. II, s. 64). — 3. Vedrørende krigsskatten sigtes der til krigsminister Haffners forslag til finansiering af den nye hærlov, fremlagt i folketinget i januar 1873. På grund af Kriegers modstand mod værneskatten afløstes Haffner i december 1873 af C. A. F. Thomsen. (Hvidt s. 38). — 4. Boelsmand H. M. Petersen havde besejret sin modkandidat fra venstre med 15 stemmers overvægt ved valget 20/9 1872 i Bogensekredsen, men valget forkastes på grund af visse tilsidesættelser af valglovens bestemmelser. (Nordengård s. 122; RT 1872—73, folketinget sp. 4052—82).

Kjøbenhavn, 28. April 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres ærede Brev af 27de d. M. modtog jeg i Formiddags, og det gjorde ganske vist et opmuntrende Indtryk paa mig, thi det er altid trøsteligt at vide, at man i en vanskelig Stilling bliver forstaaet af sine Venner, det giver Freidighed og Styrke i Kampens Stund. Stillingen her er for *Øieblikket* saadan, at der er ingen Udsigt til, at Venstre kan blive enigt om Forkastelsen af Finantsloven.

Det er især en Del af Jyderne, som ere bange for at gjøre dette Skridt, uden at de dog kan stille noget andet op, som ikke faar Udseende af en Tillid til Ministeriet eller vil trække Samlingen ud til hen i Sommeren og derved forkludre os Stillingen. Det, som det for Øieblikket gjælder om at hævde, er den parlamentariske Regjeringsform (folkelig Selvstyrelse), men det lader næsten til, at en Del af D.f.V. ikke har faaet Øie for, at Finantsloven i dette Øieblik ikke er et blot Pengespørgsmål, men meget mere, at den er det *politiske Livs Løftestang*. Det grundlovmæssige Vaaben, hvormed Folket nu efter Grundlovsforandringen i 1866 maa hævde sin berettigede Indflydelse paa Landets Styrelse, *naar ikke andre Midler kunne* hjælpe. Det er klart, at for de Medlemmers Vedkommende vil det sandsynligvis blive umuligt at være i det f.V., thi Hovedbetingelsen herfor er *fælleds Grundsyn* paa Tidens Hovedspørgsmaal. Paa Onsdag vil sandsynligvis Finantsloven komme til 3de Behandling, og det vil da komme til et Hovedslag, hvis Udfald ialtfald er tvivlsomt, (vi har endnu Haab om forskjelliges Omvendelse), men saameget er vist, at enten vi seirer eller ikke, vil der være vunden den Ting, at vi faar et konsekvent parlamentarisk Parti, og at der bestandig for Fremtiden vil findes et saadant i Danmark, og dette er en stor Vinding.

Jeg kan forresten melde Dem den Nyhed, at 19 af det f.V. Medlemmer, (om man længer tør kalde os saaledes), i Søndags, (igaar), foretog en Tour til Sverrig, hvor vi besøgte Malmø og Lund, besaa den sidste Bys Seværdigheder og havde iaftes et Møde med de derværende Ventremænd af Landmannedpartiet. Stemningen derovre er næsten mere yderliggaaende end hos os, den er hel republikansk. Vi kom tilbage i Formiddags, styrkede og veltilmode og med den Forvisning, at vi i vor Kamp for Friheden herhjemme har deres fulde Deltagelse og Samstemning derovre, ligesom at de kæmper den samme Kamp imod Embedsvælde, Lærdomshovmod og Pengemagt som vi.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone samt alle Venner fra

Deres
A. Tange

Kjøbenhavn, 30. April 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres Telegram har jeg modtaget, og skal melde Dem Udfaldet, saasnart Afstemningen er foretaget, men det vil formodentlig først skje paa Fredag Aften. Idag har vi alle Ændringsforslagene til Forhandling. Imorgen tænker jeg, at Hovedkampen begynder om Finantsloven i sin Helhed. Den vil formodentlig medtage 3 Møder, da en meget stor Del Medlemmer vistnok vil begrunde deres Afstemning. For Tiden seer det ud til, at der vil blive 40 St. eller saa omtrent for Nægtelsen. Hvormange, der vil svare Ja, og hvormange Stem-

mer ikke, er tvivlsomt. Men det er sandsynligt, Finantsloven, hvis den bliver vedtaget, da kun vil blive det med *under Halvdelen* af Folketingets Medlemmer. Hermed venlig Hilsen fra

Deres hengivne
A. Tange

Kjøbenhavn, 3. Maj 1873.

Kjære Hr. Vinckler

Som jeg haaber, har De modtaget Telegrammet om Afstemningen over Finantsloven¹. Vi tabte saa Slaget derved, at 17 af det forenede Venstres Medlemmer gik over til Modstanderne. Jeg haaber, at De vil faa en fuldstændig Beretning om disse vigtige Forhandlinger i Venstres Blade og skal derfor blot indskrænke mig til at bemærke, at det egentlige Høire holdt sig aldeles borte fra Debatten. Ikke en eneste af Ministeriets Venner rørte sig til dets Forsvar. Medens over 20 Talere for Venstre Side gik Ministeriet paa Klingen, Tauber endogsaa i den Grad, at Hr. Hall gik heelt fra Concepterne, saa at han, Høires gamle snilde Diplomat, modtog en Irettesættelse af Formanden, stak Vennerne Hovedet i Busken og troede, at Ingen saa dem². Jeg maatte i Aftenmødet paa en noget skarp Maade imødegaa Termansen og Dinesen, som paa en temmelig uforskammet Maade kastede sig over Venstre og særlig Berg³. Der vil naturligvis hos de doktrinære Grundtvigianere blive et grueligt Hyl derover, men det haaber jeg at kunne bære. Grundtvigianerne iblandt Bønderne og Smaaaborgerne haaaber jeg nok vil finde det i sin Orden, at jeg værgede Folkets grundlovsmæssige Ret imod Folk, som benytter aandelige og hjertelige Benævnelser til at putte aristokratisk og byråkratisk Herskesyge ind og derved bidrage til at holde paa en Ordning, som er fordervelig for vor Udvikling. Hvad der nu vil blive af det f.V., veed jeg ikke. Naar Forholdet klares, skal De nærmere faa det at vide. Hils alle venner, som De træffe, samt Deres Kone fra

Deres hengivne
Anders Tange

E. Sk.

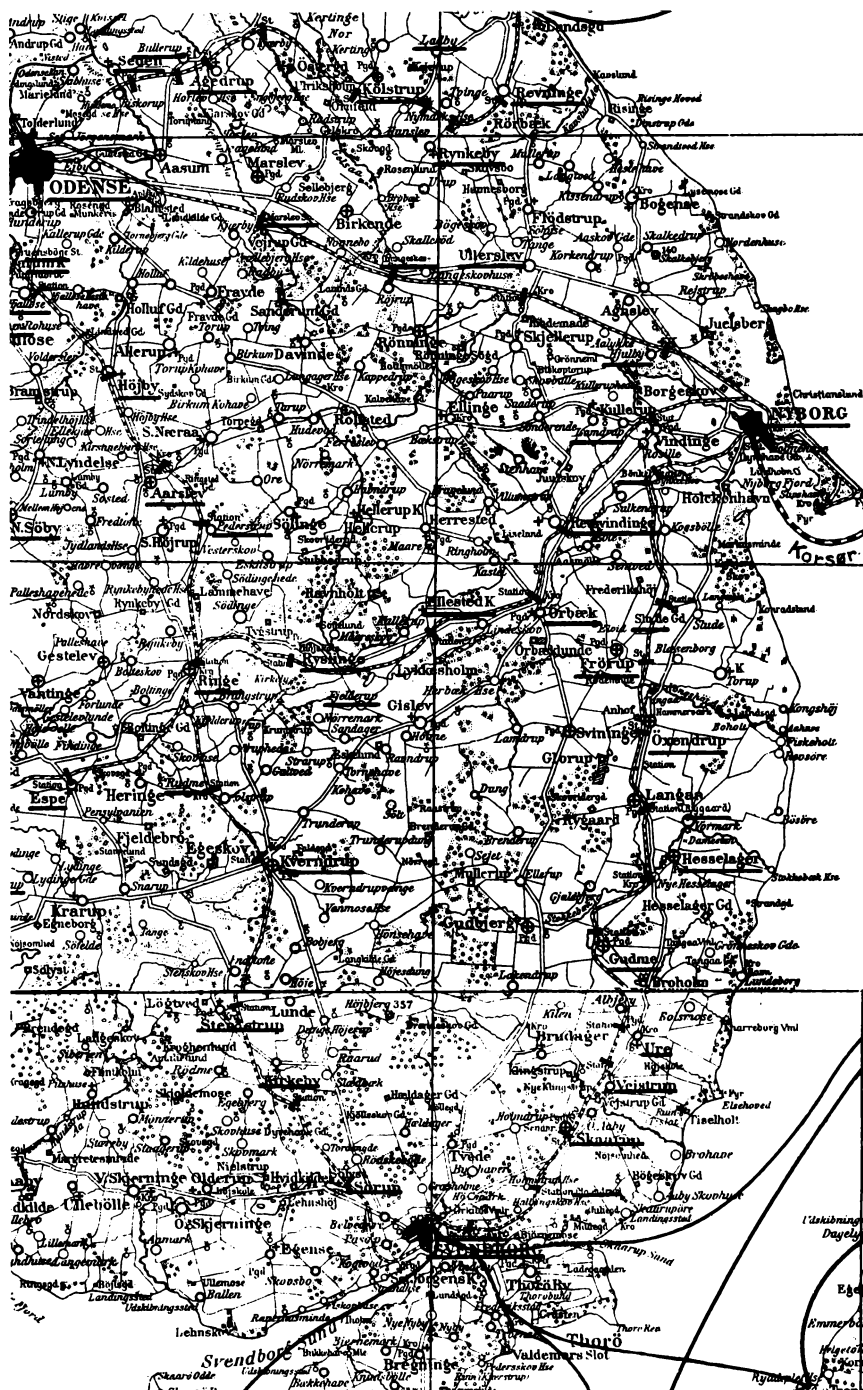
Undskyld, at jeg ikke skriver mere, thi jeg er noget ør i Hovedet af Gaarsdagens Anstrængelser: Møde fra Kl. 1 til 5½, Gilde for et Par svenske Herrer, som besøgte os fra 6 til 7½, Møde med en kort Afbrydelse til Kl. 2 om Natten og først i Seng Kl. 3. —

1. Finansloven blev vedtaget med 69 stemmer mod 31. (Rigsdagshist. II, s. 64). — 2. Tauber beklagede, at de mænd, der havde forskyldt så mange ulykker for landet før 1864, nu atter mødte „for at byde folkets vilje trods“. Hall afviste disse udtalelser „med dybtfølt foragt“, hvilket afstedkom bifald fra tilhørerpladserne; formanden lod derpå disse rydde. (RT 1872—73, folketinget sp. 4779—85. Krieger V s. 298). — 3. Dinesen havde bl. a. antydnet, at venstre samarbejdede med socialisterne, hvilket Tange afviste. (RT 1872—73, folketinget sp. 4748—4751).

Nybohusgaard d. 28 April 1879

Godt for Rø Winckler!

De der kommer for mange Landhøveder ind til
Dem og det naturlige de indflydelsesrige
Ungdommens omkredning i Tjørring man jeg
beder Dem om at interessere sig for Dem for
de tilfældige Tjørringens for alle-
jættens affaldet i Løbet af dette Kretsløb
inden Nybohus. Vi for Engang for at
jættens Malt i Nybohus vilken Kretsløb
det gælder at Skatteløst af Tjørring Tjørring
men de ved Kretsløbets ind i de til
Løbet af det foratage Malt som den
større Jættens af Omkredningens indkomme
og det vilde af Deltagere for Tjørringens
for vel det alligevel udbytte af disse Tjørringens
omkredning foratage Omkredningens indkomme
udbytte Omkredningens Jættens Jættens de vilde
Omkredningens Vi kunne ved omkredningens
at Jættens ved dette indkomme Jættens ved
som den Jættens indkomme Jættens ved

Kort over det område af Fyn, hvor Anders Tange og Rasmus Winckler havde deres politiske virke. Udsnit fra Politikens Danmark i 35. kort 1914

Kjære Hr. R. Vinckler

Tak for Deres ærede Brev af igaar. Jeg seer, at De holder det gaende ovre i Nyborg, og at De billiger vor Færd herovre paa Rigsdagen. Det glæder mig, at mine Venner ikke lader Consul Clausen uimodsagd diske op med sit Vrøvl, lad ham bare kjøre paa med alt, hvad han kan samle. Det har Hovedstadspres- sen nu gjort i 24 år, saalænge til næsten intet politisk fornuftigt Menneske mere tror, hvad dens Blade meddeler. Hvad hans Fortælling om, at I. A. Hansen har to Koner [*angaar*], da forholder dette sig ganske rigtig. Han har nemlig sin egen Kone, som altid, saavel i onde som gode Dage, under ondt Rygte og godt Rygte, har været hans trofaste Trøst og Støtte, og som han efter alles Udsagn, som kjende hans huslige Forhold, elsker med inderlig Hengivenhed og med den Kjærlig- hed, som er rodfæstet og grundfæstet i Storm og Modgang, og Consul Clausen maa ønske, at han, naar han bliver 67 Aar, maa faa det samme Vidnesbyrd. Men I. A. Hansen har ganske rigtig nok en Kone, og det hænger saaledes sammen, at han havde en Datter, som var gift med Folketingsmand, Løitnant Povlsen, som døde sidste Efteraar. Hende maatte han tage i Huset tilligemed hendes Børn, saa at paa den Maade har Consul Clausen ganske rigtig Ret, han har to Koner i Huset. Naar De kommer til ham, sig saa, at det er en meget vigtig Opdagelse, han der har bragt, Skade, at det gik som i Eventyret; da Bjerget skulde føde, og der *kom en Muus frem*. Om I. A. Hansens Samkvem med Sosialisterne kan jeg melde: at dengang de vilde indgive deres Adresse til Rigs- dagen, havde de selv affattet den, som de ønskede, men Bogtrykker Loria gik til I. A. Hansen med den og bad ham læse den samt sige sig, om det kunde gaa an at skrive en Adresse til Rigsdagen saaledes: I. A. H. svarede, at nogle af Udtrykkene vare for strænge, dem maatte de moderere noget, hvis de vilde komme vel fra det. Loria fulgte hans Raad i somme Punkter, og siden har I. A. Hansen hverken hørt eller seet ham eller Adressen, før den kom frem i Rigs- dagen. Jeg kan ikke forstaa, hvorledes I. A. Hansen skulde bære sig anderledes ad, thi jage Manden ud af Døren kunde han dog ikke, naar han søgte et godt Raad hos ham¹. Som det er med disse to Punkter, saaledes er det ogsaa med de andre lutter Bagvaskelse. De Medlemmer af Venstre, som forlod os i det afgj- rende Øieblik, ere temmelig nedslaaede og ilde tilmode for den Roes, der bliver dem tildelt i Høires Blade². Om det forenede Venstre kan holde sig sammen, veed jeg ikke. De, som have stemt ja, er imidlertid ikke for at skilles fra os, det er klart, og en del af dem vil jeg ogsaa nødig skilles fra, nemlig dem, som seer Sagen fra Betimelighedens Standpunkt, en anden Sag er det med dem, som ikke har Syn for det parlamentariske System. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone samt alle politiske Venner, De træffer, fra

Deres hengivne
A. Tange

1. En adresse fra den københavnske afdeling af „Internationale“ med 5.098 underskrif- ter blev fremlagt i folketinget 20/12 1872. Den udtrykte en bøn om undersøgelse af for- budet mod fælledmødet i maj 1872. Endvidere udtaltes sympati for folketingets kamp for

førelse. „Dansk Folketidende“ nævnede, at nogle nationalliberale blade påstod, at adressen „Dansk Folketidende“ nævnede, at nogle nationalliberale blade påstod, at adressen skulle være skrevet under påvirkning fra venstre. (RT 1872—73, folketinget sp. 571; Dansk Folketidende 10/1 1873). — 2. Se brev af 3/5 1873 om afstemningen over finansloven.

Kjøbenhavn, 11. Maj 1873.

Kjære Hr. Vinckler

Deres ærede Brev af 7de Mai har jeg modtaget og takker for de gode Efterretninger, som bringes mig fra mine tro Vælgere. Det er os, som har stemt Nei, en stor Glæde at høre fra alle Egne af Landet, hvor vel Folket følger med og har opfattet Stillingens Vigtighed. Næsten alle Neierne modtager saadanne Efterretninger fra deres respektive Kredse, medens dem, som har svigtet, faar adskillige alt andet end behagelige Ting at høre, saavel igjennem Venstrebladene som direkte fra deres Vælgere. En Del af Jaerne fra Venstre ere meget modløse, og Andre blive bittre imod os, naar vi komme til at berøre denne Sag. For disse Sidstes Vedkommende er det sandsynligt, at de vil komme til at rømme deres Pladser i Partiet. Vi kan ikke være tjente med at have vores Navne staaende ved Siden af deres, hvorved de finder en ufortjent Dækning i Vælgernes Øine, som derved forvirres og taber Maalet af Sigte, som er folkelig Selvstyrelse, og det troer jeg næppe, at disse Mænd, (jeg haaber dog, at det ikke er mange), vil være med at gennemføre.

Der er maaskje Udsigt til nok en Styrkeprøve inden ret længe, idet Krigsministeren, efter hvad han har udtalt i Finantsudvalget, vil søge Bevilling, 2.200.000 Rd., til det Pantserskib, som blev ham nægtet ved Finantsloven, bevilget ved *en særlig Lov*. Atter en Trods imod Folketinget, fremkaldt ved de svage Venstremænds Vaklen i det afgjørende Øieblik.

Ligeledes vil vi faa en Kamp om Møntkonventionen, som er vedtaget under Forudsætning af Sverrigs og Norges Tilslutning, men som Ministeriet nu, efterat Norges Folkeparti har forkastet den, vil søge gennemført for Sverrig og Danmark allene^a. De spurgte mig forleden om, hvor lang Tid de ministerielle Embedsmænd arbejder daglig. Der var af Finantsudvalget til tredie Behandling af Finantsloven stillet Forespørgsel i den Retning til de forskjellige Ministerier, hvorpaa Svar findes i Bilag C til Finantslovens 3die Behandling, hvoraf jeg skal meddele Dem Kultusministerens Svar, som indeholdes i Punkt 13 og lyder saaledes:

„Paa given Foranledning tilføier Ministeriet, skjøndt det er en Selvfølge, at saavel Embeds- og Bestillingsmændene selv under *extraordinære Forhold* maa staa til Disposition med hele deres Tid, vil det dog, jo mindre Lønningerne ere, navnlig for Bestillingsmændene, være indlysende, at det kun er en Del af disse,

væsentlig allene Portnere, Pedeller, Tjenere ved Sorø Akademi, der nærmest henhøre under Kategorien Tyende, endvidere Skovfogder og Skovløbere, Ledvogtere og Opsynsmænd, *der kunne siges at have deres fulde Tid besat i Statens Tjeneste. Hvad Embedsmændene angaar, kan Spørgsmaalet ligesaalidt besvares med et bestemt Ja, som med et bestemt Nei*, thi medens det er en Selvfølge, at de til enhver Tid maa besørge deres Embedsgjærning, kan det umuligt opgives, hvorvidt de til andet Erhverv benytte den Tid, *der lønnes dem for Udførelsen af Statens Tjeneste*, og det saameget mere, som det her kommer an paa den enkelte Embedsmands Individualitet. Kan nemlig den Ene paa Grund af sine Evner arbeide dobbelt saa hurtigt som den Anden, eller kan den Ene ifølge sin hele fysiske Konstitution taale at arbeide dobbelt saalænge som den Anden, vil i begge Tilfælde den Første kunne paatage sig ved Siden af sin Embedsgjærning Forretninger, som den Anden ikke kan paatage sig“. Hvad siger De om saadan en Mundfuld. Oversat paa almindeligt Folkesprog vil det formodentlig lyde omtrent saaledes: „Det er kun de Bestillingsmænd, som kan regnes i Klasse med Tjenestetyende, som har fuldt Arbeide. For Embedsmændenes Vedkommende er Arbeidstiden indrettet saaledes, at den udygtigste eller svageligste Embedsmand kan overkomme det, som Følge deraf kan de dygtige Embedsmænd anvende Halvdelen eller 3/4 Delen af deres Tid til andre Forretninger, men Staten skal ligegodt lønne dem, som om de brugde hele deres Tid i Embedet; thi det gjør jo den uduelige eller svagelige Embedsmand, og det er til ham og ikke til Statens Tarv, at man skal tage Hensyn.“ Svarene fra de andre Mini- stre gaar i samme Retning, men ere ikke holdte i en saa irriterende og skole- mesteragtig Tone som Halls. Endnu skal jeg bemærke, at Stenograferne i Rigs- dagen ere for en Del Assisterer i Ministerierne, og de tjener herved 1 til 4 Rdlr. daglig, som de ere dygtige til, og faar ligegodt deres fulde Embedslønning- er. Der er Tale om, at Rigsdagen skal slutes om 14 Dage, og vi ere ogsaa inderlig godt fornøiede med at komme hjem saasnart som muligt. Igaar blev Anlægget af Odense-Svendborg Jernbanen vedtaget i Folketinget ved 2den Beh. med et Tilskud af omtrent 52.000 Rd. pr. Miil. Imorgen kommer Nyborg- Boidenbanen til Forhandling, men da den kun er tiltraadt af et Mindretal i Udvalget, (Høgsbro og J. Jensen), og Ministeren bestemt modsætter sig den, er der ingen Sandsynlighed for Vedtagelsen³. De øvrige Medlemmer af Udval- get har kun opgivet den paa Grund af Ministerens Modstand.

Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og mine politiske Venner fra

Deres forbundne

A. Tange

1. Krigs- og marineminister C. A. F. Thomsen søgte 400.000 rdl. over finansloven til bygning af et panserskib, men forslaget blev nedstemt. Thomsen valgte derpå at søge panserskibet vedtaget ved en tillægsbevillingslov, men forslaget blev fældet efter 1. behandling. Thomsen trak sig derpå tilbage fra sin post som marineminister. (RT 1872—73, folketinget sp. 4587, 5114—16, 5227—70; Hvidt s. 43, Krieger V s. 298—303). — 2. Møntkonventionen med tilhørende møntlov blev atter forelagt folketinget og vedtaget, idet der var indsat en ny paragraf, som foreløbig indskrænkede konventionen til Danmark og Sverige. Norge tilsluttede sig konventionen i 1875. Forslaget blev vedtaget med 63

stemmer mod 33. Venstres ordfører (Tauber) frarådede møntkonvention uden Norge, bl. a. fordi konventionen i sin nye skikkelse kun ville komme Østdanmark tilgode. (RT 1872—73, folketinget sp. 5364—5440). — 3. Baneanlægget fremtrådte som et ændringsforslag ved 2. behandling af „Forslag til lov angående meddelelse af koncession på anlæg og benyttelse af forskellige sidebaner til de jysk-fynske statsbaner“. Se brev af 12/5 1873.

Kjøbenhavn, 12. Maj 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Idag har vi saa havt Nyborg-Boidenbanen til Forhandling, og Forslaget blev forkastet med 43 St. mod 32 paa Grund af Ministerens heftige Modstand¹. Høgsbro, G. Petersen, I. A. Hansen og Jeg havde Ordet, og jeg troer nok, at vi forsvarede den saaledes, at Medlemmerne fik den Overbevisning, at Sagen var god, men en Del stemte imod af Frygt for at forspilde de andre Baneanlæg. Jeg er glad ved to Ting, den Ene er, at alle Svendborg Amts Folketingsmænd stode sluttede som en Mand til Forsvar for Forslaget, og den Anden, at det er klart, at det er Ministerens Modstand, som er Skyld i, at vi ikke fik Banen. Stillingen blev klart, og det er altid meget.

Krigsministeren har idag forelagt Forslag til Bevilling af 2¼ Mill. til et Pantserskib. Men han faar ikke her alle de 17 Jaer af Venstre til at gaa med sig denne Gang.

Hermed være De og Deres Kone venligst hilset fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Stemmerne stod 47 imod og 23 for ændringsforslaget. (RT 1872—73, folketinget sp. 5108).

Kjøbenhavn, 20. Maj 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres sidste ærede Skrivelse af igaar har jeg modtaget og takker for Indholdet. Det glæder mig, at De deler i det væsentlige vores Betragtning angaaende Møntloven. Venstre laa imidlertid under i Afstemningen, og Regjeringen vandt her en ny Seir. Det gaar op og ned, den ene Dag har vi et Flertal, den anden falder det igjen fra hinanden.

Imorgen holdes der et privat Slutningsmøde i det forenede Venstre!! som jeg antager vil blive alt andet end forenet, men jeg vil dog haabe, at det maa gaa nogenledes roligt, og at Bruddet ikke maa blive for stort. H. Madsen og jeg har jo været i Bogensekredsen til et Møde i Vissenberg Kro¹. Jeg venter hvert Minut paa Efterretning enten om Seir eller Nederlag for Klaus Berntsen².

Imorgen slutter Rigsdagen, og paa Torsdag Formiddag kommer jeg igjennem Nyborg, og jeg ønskede gjerne at tale med Dem. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone samt andre Venner fra

Deres forbundne

A. Tange

1. Vælgermøde 18/5 i Vissenbjerg kro, hvor Klaus Berntsen modtog opfordringen til at stille sig ved valget to dage efter i Bogense-kredsen. Tange var en af de ivrigste overtalere. (Klaus Berntsen: Erindringer fra barndom og ungdom, Kbh. 1925, s. 191—93). — 2. Efter valget i Bogense-kredsen 20/5 1873, hvor han besejrede højremanden H. M. Petersen med 783 stemmer mod 563, indtrådte Klaus Berntsen første gang i folketinget. Se note til brev af 21/4 1873. (Elberling I s. 35; Nordengård s. 122).

Gjestelev, 1. Juni 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres ærede Skrivelse af 29de Mai har jeg modtaget og seer deraf, at det ikke er muligt at faa Raadhussalen til paa Søndag. De opfordrer mig til at bestemme Mødet til om Lørdag eller Mandag i Stedet, men det er mig desværre ikke muligt, fordi jeg allerede har bekendtgjort Møder i Bovense og Frørup disse to Dage og indrettet min hele Reiseplan derefter, og det vil vanskelig kunne lade sig gjøre at forandre den og faa alle Vedkommende i Tide instrueret i den Henseende, (jeg har nemlig i de sidste Dage, før jeg modtog Deres Brev, afsendt 5 a 6 Breve til Venner omkring i Kredsen, saa at Møderne foruden i Aviserne ogsaa blive bekendtgjort privat omkring i Sognene). Jeg seer nu 3 Veie, som kan gaaes, nemlig enten holde Mødet under aaben Himmel, f. Ex. i Lystskoven om Søndagen Kl. 6, eller ogsaa bestemme det til om Onsdagen d. 11te, hvilken Dag jeg ellers havde bestemt at reise til mit Hjem. Jeg er til Disposition til hvilken af Delene, De og Deres Venner behager at bestemme. Kun beder jeg Dem, hvis Mødet *ikke* bliver om Søndagen, da under mit Navn at bekendtgjøre det med et Par Ord i Bladene, for at ikke udenbys Folk skal reise April efter det. Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone samt mine andre Venner i Nyborg fra

Deres hengivne
Anders Tange

Gjestelev, 13. Juni 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler!

Efterat jeg vel er kommen hjem, kommer jeg i Tanker om, at jeg har glempt at afgjøre min Gæld med Hr. Redaktør Blumensaadt i Anledning af Kundgjørelsen i hans Avis om Vælgermøderne. Vil De ikke have den Godhed at hilse ham og bede ham sende mig en Regning, for at jeg kan faa det berigtiget.

Folk heromkring er ligesaa misfornøiede med Grundlovsfesten i Ryslinge som den i min egen Valgkreds¹. Det er klart, at Folket ikke længere kan til-

fredsstilles med halve Standpunkter og staaende Talemaader, men fordrer Handling og praktiske Resultater. Jeg venter, at De inden ret længe lader mig vide, hvornaar jeg kan vente Deres og Kones Besøg og tegner mig med venlig Hilsen til Dem begge.

Deres forbundne
A. Tange

1. Ved grundlovsfesten i Ryslinge, som var besøgt af over 1.000 mennesker, var pastor Johs. Clausen og Vilh. Birkedal hovedtalere. Clausen udtalte bl. a., at den bevægelse, der gik over landet, var en ren politisk, ikke en åndelig bevægelse, og den kunne kun med et suk sammenlignes med bevægelsen i 1848 og 1849. Han troede ikke, at folkelivet alene kunne bygges på grundlovens papirgrundlag; man burde søge ned til den ånd, af hvilken grundloven var en frugt. (Fyens Stiftstidende 7/6 1873). — 2. „Nogle vælgere“ opfordrede i „Nyborg Avis“ 14/6 1873 Anders Tange til at nedlægge sin kandidatur i valgkredsen, da han havde været straffet med 6 dages fængsel. Baggrunden var den, at Tange sammen med 69 andre var blevet dømt i en sag, anlagt af sognerådsformanden i Gestelev, konsul Kruuse fra Nordskov. Skolelæreren i Gestelev, Jantzen, havde over for nogle af sognets beboere beklaget sig over, at Kruuse ikke i flere år havde leveret fourage til ham, således som det påhvilede ham tillige med de andre beboere. 75 beboere klagede derover til amtsrådet i så skarpe vendinger, at Kruuse anlagde sag. Lærer Jantzen gik i retten fra sit ord, og 70 af klagerne fik en bøde på 20 rdl., subsidiært 6 dages simpelt fængsel ved dom af 2/12 1872. 60 af klagerne foretrak fængsel i Fåborg arrest, og 11/6 skrev „Nyborg Avis“ om sagens afslutning, hvorefter det anonyme indlæg fremkom. (Dansk Folketidende 23/8 1872; Nyborg Avis 11/6, 14/6 1873). — 3. Straffeloven af 1866, § 215, om ærekrænkelse.

Gjestelev, 18. Juni 1873.

Kjære Hr. Vinckler!

De takkes herved hjertelig for Deres tvende ærede Skrivelser af 14de og 15de d. M., som jeg desværre først modtog iaftes (d. 17de), saa at det var mig umuligt at komme til Odense og tale med Hr. Borch igaar. Vi have nemlig en temmelig langsom Postgang, hvad *Modtagelsen* af Postsager angaar, idet Landposten, som udgaar fra Ringe om Eftermiddagen Kl. 4½, først kommer til Gjestelev om anden Dags Formiddag; og som Følge deraf blive Brevene daggamle, før jeg modtager dem, hvortil kom, at jeg igaar ikke var hjemme og først modtog Brevene ved min Hjemkomst iaftes. Jeg skal nu udarbejde et Svar til de uforskammede, anonyme Indsendere i Nyborg Avis¹. Det vil ikke blive meget langt og nærmest kun afvisende, thi det Hele er kun skrevet for at ophidsede Stemningen og krænke mig, og da Vedkommende end ikke tør vedkjende sig deres Navn, men nøies med fra Anonymitetens Skjulested at kaste Snavs paa mig, saa fortjenes der ikke at tage mere Hensyn dertil, end hvad der er nødvendigt for at modarbejde Modløshed hos Vælgerne. At vedkommende Indsendere maa være i Besiddelse af en ualmindelig Portion Dumhed sees af, at de mener, at jeg skulde ved et Skridt fra Høirepartiets Side lade mig bevæge til at nedlægge et Mandat, som jeg har modtaget af Venstrepartiet, og dette samme Høirepartiets bedste Mænd (Ploug, Bille med mange andre) har selv været idømte

Straffe af 50, 100, 200 Rd. efter den samme §, hvorefter jeg er idømt 20 Rdlr., uden at nogen har talt om Mandatnedlæggelse for deres Vedkommende². Med Tak for Deres Venlighed og Hilsen til Dem og Deres Kone tegner jeg mig med megen Høiagtelse

Deres
A. Tange

E. Sk.

Med Haab om at De snart besøger mig, beder jeg Dem ligeledes at hilse mine Venner i Nyborg.

A. T.

Odense, 19. Juni 1873.

Kjære Hr. Vinckler

Deres ærede Brev modtog jeg saa seent paa Grund af den daarlige Postforbindelse, vi har, at det har været mig umuligt hidtil at faa et Svar færdigt til Nyborg Avis, og jeg vil desuden hellere vente lidt og gjøre det forsvarligt end forhaste mig; thi Hastværk er Lastværk, siger Ordsproget¹. Svaret er forresten skrevet, og jeg har vist baade Borch og Jørg. Pedersen det og feiler kun at faa det renskrevet. Jeg sender det til Dem, for at De kan see det først, og beder Dem at overlevere det til Hr. Blumensaadt. Mig gjør hele Historien ingen Ting. Modstanderne kan gjøre nogen Allarm derover, det er det Hele, maaskje ogsaa nogle svage Folk i Begyndelsen kunne faa Feber, men den gaar nok over, naar de faar nogle Styrkemidler. — Hvad Tillidsadressen til mig angaar, da overlader jeg det til mine Venner. De kommer jo i Berøring med mange Landboere, og det kunde jo ogsaa lade sig gjøre at samle mine Stillere (Rasm. Rasmussen, Frørup, Møller H. Pedersen, Refsvindinge, Steffen Madsen, Ellinge, Anders Madsen, Langetved, Hans Hansen Bek, Ørbæk og Rasmus Jakobsen, Havndrup) for at tale med dem om Sagens Betimelighed². — Stemningen i Nyborg kjender De jo. —

Jeg staaer i Begreb med at reise til Kjerterminde, hvortil jeg har faaet indtrængende Opfordring af et Par af mine Venner i Revninge. Kornelius holder jo Prøvevalg imorgen, og de ønsker Talere fra Venstre Side³. Hermed være De og Deres Kone venlig hilset. Paa Søndag er jeg hjemme, ifald De kommer. — Hils Lærer Hansen, at jeg har ikke endnu tabt hverken Næse eller Mund, og det maa han heller ikke gjøre, samt mine andre Venner fra

Deres forbundne
A. Tange

Efterskrift

Jeg tog saa Afskrift af Inseratet straks og sender Dem det herved, bedende Dem om at besøge det.

A. Tange.

1. Svaret var optaget i „Nyborg Avis“ 21/6 1873; Tange afviste skarpt opfordringen til at nedlægge mandatet, bl. a. under henvisning til de straffe, Ploug og Bille havde fået efter samme §. Han erklærede videre, at der var tale om en politisk sag. — 2. Der synes ikke at være startet nogen indsamling af underskrifter på en tillidsadresse til Tange. — 3. Gårdejer Cornelius Petersen, nærmest højremand, var valgt i Kerteminde-kredsen 1872—76. (Elberling II s. 127—28).

Gjestelev, 26. Juni 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Tak for Deres ærede Brev med tilsendte No. af Nyborg Avis. Jeg sender Dem her et kort Svar, som De bedes om at gennemsee og, *hvis De synes, rette det, og sende det til Redaktøren.*

De hilses tilligemed Deres Hustru mange Gange fra os alle. Min Familie er ved godt Mod og bryder sig ikke mere om Angrebene, det Sidste er ogsaa usædvanligt mat i Sammenligning med det Første. — Tak for Venlighed og Delta-gelse. Hils Hr. Lærer Jørgensen og andre Venner og vær selv tilligemed Deres Kone venligst hilset fra

Deres forbundne
A. Tange

Hav den Godhed at sende mig Avisen, naar der findes noget mærkeligt. —

[*Ovenstående brev bilagt følgende:*]

Hr. Redaktør Blumensaadt

De bedes om at optage Følgende i Deres Blad: Rumlerierne imod mig fortsættes i „Nyborg Avis“ No. 98 med et aabent Brev fra „nogle Vælgere“, som det ikke kan falde mig ind at indlade mig meget med, da Indholdet deraf formeget minder om Begrebet „den fine Pøbel“ og desuden i en paafaldende Grad er blottet for sund Menneskeforstand.

Det hedder saaledes ganske komisk med Hensyn til Ploug og Bille: Det kan bemærkes, at Journalister vist nok i en ganske anden Grad ere udsatte for Injurieprocesser end en Privatmand. — For almindelig sund Menneskeforstand skulde man synes, det maatte hedde: Saadanne Folk, som ere vante til at skrive offentlig, under alle Forhold og til enhver Tid maa, især naar de tillige ere juridisk dannede, i en ganske anden Grad vide, hvad der er tilladeligt at skrive, end private Folk, som kun undtagelsesvis befatte sig dermed. —

Naar det tilsidst hedder: Vi turde vel have forventet, at De selv omtalte Sagen og bestræbte Dem for at bede Deres Vælgere om at tilgive og glemme det Uhyggelige ved samme, da er det for det første mærkeligt, at Nogen kan være saa enfoldig at tro, at jeg skulde bede om Tilgivelse for Noget, som jeg efter moden Overveielse ansaa for det eneste rigtige under de givne Forhold, og for det Andet kan hele Sætningen oversættes saaledes: Vil du bare forlade det

forenede Venstre og gaa over til Høire, da skal alt være glemt, og du skal komme til at staa som en pæn Mand med Palmer i Hænderne. — Jeg takker for god Oplysning og skal vide at vogte mig. — Det fornuftigste i hele Stykket er det Sted, hvor „nogle Vælgere“ trøster sig over den ulykkelige Skjæbne, som har ramt dem sammen med deres Gjenboere i Korsør². Ja, hvilket Møde maa det ikke blive, naar de Rump'ske Fylkinger mødes med „nogle Vælgere“ fra Nyborg paa Vigridssletten imod de slemme Venstremænd, naar det maaskje gjælder om for den lovlige Ordens Skyld at suspendere Grundloven. Hermed skal jeg tage Afskjed fra nogle Vælgere med den Erklæring, at Folk, som ere saa taktløse, at de udsteder aabne Breve mod navngiven Mand uden Navns Underskrift, indlader jeg mig ikke mere med.

A. Tange.

1. I „Nyborg Avis“ fortsatte „Nogle vælgere“ diskussionen, idet de fremhævede, at der var forskel på, om redaktører eller privatmænd blev dømt for ærekrænkelse. Endvidere kritiseredes Tange for ikke, sammen med andre gårdmænd, at have betalt bøden for de fattige husmænd, der tabte seks arbejdsdage ved at sidde i fængsel. „Nogle vælgere“ sluttede med at erklære, at de godt kunne forstå, at Tange i egen interesse foretrak herremandsvælde afløst af gårdmandsvælde. (Nyborg Avis 23/6 1873). Det medfølgende svar blev aldrig bragt, se brev af 1/7 1873. — 2. I Korsør var der blevet samlet 318 underskrifter på en opfordring til J. Tauber om at søge sig en anden valgkreds end Slagelsekredsen. Tauber havde svaret, at han ville svigte sine vælgere, hvis han gjorde det. Oppositionen i Korsør blev ledet af byfoged og borgmester N. R. Rump. (Dansk Folketidende 27/6 1873).

Gjestelev, 1. Juli 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Tak for Deres to sidste Breve og de indlagde Aviser. Det glæder mig baade for Venstrepartiets og min egen Skyld, at mine Vælgere begynder at træde i Skranken for mig¹; thi dette har sin store Betydning for Yderverdenen, som derved faar Syn for Sagn for, at der ogsaa i Kjøbstæderne findes en Venstrestemning, som ikke lader sig dominere af Storborgere eller kyse af Skræmmebilleder, men veed, at det er Sagen, „den store og vigtige Folkesag“, det gjælder om at støtte, og hvad er et enkelt lille Nederlag som det, vi her i Gjestelev have lidt, og hvad Betydning har det andet end, at vi kæmpende mod Vind og Strøm, mod Embedsmagt, Hartkornsmagt, Pengemagt, uden Støtte paa noget af de Steder, hvor vor Sag skulde afgjøres af lutter politiske Modstandere, har maattet bukke under i Kampen, men selv i Nederlaget har Enigheden og Sammenholdet, som forjætter Seir, dog ikke svigtet, og det er dette, som ærgrer vore Modstandere, at vi, som havde den moralske Ret, ogsaa har vundet den moralske Seir; thi den er Gudskjelov ikke lagd hverken i et fanatisk Sogneraads, et aristokratisk Amtsraads eller en byråkratisk Dommermyndigheds Hænder, men i Folkets sunde Sands og Følelse for Sandhed og Ret.

Deres og Hr. Lærer Jørgensens Artikkel imod „Nogle Vælgere“ finder jeg saa udmærket, at mit eget korte Gjensvar *er aldeles overflødig*. Det kan jo ikke

feile, at alle rimelige Folk, som vil betragte Sagen upartisk og rolig, maa finde, at Folk, som optræder paa den Maade som „nogle Vælgere“, maa man vogte sig for paa hvilkensomhelst Maade at komme til at støtte med Raad eller Daad, saa at det er nok muligt, at det gaar disse Herrer efter Ordsproget, at den, som graver en Grav til Andre, falder selv deri. — Vi arbejder for Tiden paa at faa en Folkefest bragt istand her paa Søndag, og der ventes Pastor Clausen og Høiskolelærerne fra Ryslinge, og muligvis Pastor Birkedal og H. Madsen (Ferrikslev) ogsaa kommer, ligesom jeg naturligvis ogsaa maa give et Ord med i Laget. Nu mangler vi Jernbanen til Odense, for saa kunde dog mine Venner i Nyborg uden stor Vanskelighed have glædet os ved at deltage i Festen. — Til Slutning maa jeg bede Dem om at bringe Hr. Lærer Jørgensen min hjertelige Hilsen med Tak for hans Hjælp i Forsvarskampen for Venstre og mig personlig. Jeg beklager kun, at det ikke kunde lade sig gjøre for ham at deltage med Dem og Kone i Besøget hos os forleden, men det kan maaskje ændres en anden Gang. —

Tak, kjære Hr. Vinckler, for Deres megen Anstrængelse for den gode Sags Skyld, og De og Deres Kone være hjertelig hilset fra min Familie og fra

Deres taknemmelig
forbundne
A. Tange

Hav den Godhed at hilse Deres Commis, Hr. Terkelsen fra mig.

A. T.

1. „Flere vælgere“ understregede i „Nyborg Avis“, at dommen ikke var af en sådan karakter, at den nedsatte Tange i almen agtelse. De kaldte angrebene på ham „famøse“ og „skandaløse“ og uoverensstemmende med sømmelig takt. (Nyborg Avis 28/6 1873).

Gjestelev, 3. August 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

For en 14 Dage siden sendte Redaktør G. Petersen i Svendborg mig et Udkast til en Indbydelse angaaende en Mindegave til Hr. I. A. Hansen og bad mig om at virke for, at den kunde faa nogen Tilslutning i min Valgkreds¹. Jeg angav som de Mænd i de forskjellige Kommuner, som jeg antog for at være villige til at virke herfor og nævnte Dem for Nyborgs Vedkommende som Indsamler og eventuelt som Modtager af de indsamlede Bidrag fra Landkommunerne. Idag har jeg modtaget en Del Explr. af Indbydelsen, rettede efter Svendborg Amts 1ste Valgkreds, til Fordeling i Kredsen. Men førend jeg sender dem omkring, vil jeg spørge Dem, om De er villig til at modtage de indsamlede Bidrag, ifald der kan samles Noget; thi det passer jo bedst, at en Mand i Nyborg gjør det, da det er det Sted, som har den letteste Forbindelse med Kredsens Landsogne. Desuden beder jeg Dem om specielt at virke for Indsamlingen iblandt Venstremæn-

dene i Nyborg By. Det skulde glæde mig meget, om Svendb. A. 1ste Valgkreds vilde med et lille Bidrag vise sin Erkendelse imod den Mand, som kæmpende imod Fattigdom og Fristelser stadig har vist sig at være det menige Folks Sag tro og hengiven, om han end i mange Retninger kan have feilet i Maaden og Midlerne, som Andre sagtens kan paavise bagefter. Steffen Madsen i Ellinge talte jeg med ved Folkefesten i Bekstrup, og han troede vel ikke, at Folk i Maser vilde bidrage, men noget mente han nok, at der kunde gjøres, og erklærede sig villig til at medvirke hertil².

Kjøbmand Jul. Knudsen kom saa hen og besøgte mig, inden nogen af os tænkte derpaa, han kan da fortælle Nyborgerne, hvordan vi seer ud til dagligdags Brug. Peder Ladefoged i Kullerup og Hans Rasmussen i Herrested var med ham, og vi havde ikke godt ved at forliges med Knudsen om Politikken, men jeg kunde nok forstaa, at det kan blive vanskeligt nok for ham at komme til Rette med sine Kunder, hvis han ikke til næste Valg tør vove at tage Parti. — Vi besøgte derefter en af mine Venner i Gjestelev, hvor de 3 Herrer fik sig en ordentlig Rompunsch at reise hjem med. — Der var Knudsen og jeg dog enige om at være maadeholdne. —

Hav nu den Godhed at lade mig vide snarest muligt, om De vil støtte Indsamlingen til I. A. Hansen, for at jeg kan faa Indbydelserne sendt omkring til Landsognene.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra min Familie og fra

Deres hengivne

Anders Tange

1. Se brev af 18/12 1873. — 2. Af mindefester for Istedslaget fandt én sted i Bekstrup i Ellinge sogn søndag den 27. juli 1873 med bl. a. Tange som taler. (Fyns Tidende 30/7 1873).

Gjestelev, 9. August 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Den i Deres sidste ærede Brev udtalte Anmodning om at undersøge Kjøbmandens Eiendom i Freltofte har jeg idag udført og skal meddele Dem de Resultater, som jeg er kommen til¹.

Jordlodden udgjør 2½ a 3 Tdr. Land af letmuldet Beskaffenhed og høitliggende. Kornet var godt iaar, men i tørre Aaringer er det undertiden temmelig daarligt, saa jeg tør ikke vurdere den til høiere end 10 a 1100 Rdlr. Engen udgjør vistnok 5 a 6 Skpr. Land, men Græsset der er meget kort, da Jorden er noget tørvagtig, og jeg anslaaer den ikke til over 3 a 400 Rdlr.s Værdi.

Stuehuset er godt og solidt bygget, teglhængt, samt gibset Loft. Det er vistnok en 22 Alen langt, med en god Kjælderleilighed, men de 5 Alen Længde i den ene Ende optages af Portindkjørslen, som er indrettet her. — Dets Værdi kan vel anslaaes til 1500 Rdlr. Ladebygningen er af samme Længde som Stue-

huset, ligger ligeoverfor og er forbunden dermed ved to Brandmure. Den er forsynet med en vistnok meget hensigtsmæssig Kølleindretning samt med Loft over det Hele, og Brygge- og Bageindretning findes her ogsaa. Jeg antager, at dette Hus kan have en Værdi af 900 a 1000 Rd., men saa er det ogsaa høit regnet og forudsætter, at det Hele benyttes paa hensigtsmæssig Maade. Fæstehuset, som er bygget paa et Hjørne af Engen, og hvoraf svares 4 Rd. aarlig, kunde vel i Handel og Vandel være 300 Rd. værd, men har jo ikke den Værdi, saalænge Fæsteren eller hans Kone lever.

Jeg har nu i Korthed beskrevet Dem hele Eiendommen, og min Mening er, at dens samlede reelle Værdi ikke overstiger 4000 Rd. At den imidlertid som Handelsplads betragtet kan koste noget mere, troer jeg nok. Hansen sagde, at han nu havde en Omsætning for 6 a 700 Rd. om Maaneden, og hvis dette kan vedblive eller om muligt stige, vil jo Eiendommens Værdi stige noget i samme Forhold. Nogen Skade gjør det imidlertid, at der boer en Husmand lige ved Siden af, som driver Handel; thi ellers egner Pladsen sig meget godt for Detailhandel, da Egnen er meget befolket og udstykket.

Boet er efter hans Opgivende forsikkret for 1250 Rd., hvilket maaskje ogsaa nok kan være rimeligt, da Værelserne vare ganske godt møblerede, og han desuden havde en Ko, en Kalv, et Svin, en Fjedervogn o. a. M.

I første Prioritet indestaar der 4400 Rd. til Peder Ladefoged i Kullerup. Desuden skylder han efter sit Opgivende 350 Rd. til fhv. Kjøbmand Brandt, (den forrige Eier af Huset), og hvis De vilde overtage disse Penges Udbetaling, vilde han være Dem meget taknemmelig, og De kunde da faa 2den Prioritet i Eiendommen for de 650 Rd., han i saa Fald vilde komme til at skyldte Dem. — Det vil altsaa i det Hele blive lidt over 5000 Rd., han vil komme til at forrente, og det er muligt, at det kunde lade sig gjøre, hvis Folkene i Alt ere økonomiske og paapasselige, men derom kan jeg intet dømme, dog saa Alt deres Væsen ganske accurat ud. Nu maa De selv dømme, om De efter disse Oplysninger tør laane ham de 350 Rd., jeg vil blot gjentage, at som reel Værdi for Eiendommen er 4000 Rd. høit regnet. — Tak for Deres Løfte om at ville støtte Indsamlingen til I. A. Hansen. Jeg sender nu Explr. af Indbydelsen til Landsognene. Deres Spørgsmaal ang. Roesukkerloven har Tauber svaret paa, (optaget i Dsk. Folketidendes sidste No.)². Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra min Familie og fra Deres

A. Tange.

1. Landsbyen Freltofte i Nørre-Lyndelse sogn, 5 km nord for Gestelev. (Trap IV s. 433). — 2. Ved generalforsamlingen 31/6 1873 i A/S „De danske Sukkerfabrikker“ havde Tietgen udtalt, at det ikke var rådeligt at sætte for store kapitaler i oprettelse af nye sukkerkogier, da der ikke kunne ventes nogen lempelig afgiftspolitik fra statens side vedrørende roesukkerproduktionen.

„Dansk Folketidende“ optog fra „Sorø Amtstidende“ Taubers argumentation mod Tietgens synspunkt. Han hævdede, at de bestående rørsukkeraffinaderier, som stort set tilhørte sukkerfabrikkerne, var begunstiget gennem toldbeskyttelse, således at de forholdsvis var for rentable. (De gav 10 % til aktionærerne). (Dansk Folketidende 8/8 1873).

Kjøbenhavn, 8. September 1873. [Skal være 8. Oktober 1873.]

Kjære Hr. R. Vinckler

Nu er saa Rigsdagen samlet, og vi begynder at faa en Smule Klarhed over Stillingen, saavel Venners som Modstanderes. Ved Rigsdagens Aabning gik Alting meget roligt. Præsten Joh. Kok skjældte os dygtigt ud i sin Prædiken, det værste var, at saa faa af os hørte den¹. Der var kun nogle faa af Jyderne derhenne, som ikke kunde blive betænkt paa at blive hjemme, (thi Jyderne er nu altid saa langsomme), men de fik da ogsaa nok deraf for bestandigt, sagde de.

Førsteministeren oplæste det kongelige Budskab, og Landstingsmændene anstrængte deres Lunger til det yderste for at faa et ordentligt Hurra sat i Scene, men der vilde ikke rigtig komme Klang deri; thi hele Folketingets Venstre taug bomstille, det kunde jo ikke falde os ind at raabe Hurra for ham, naar han stod der i Skikkelse af et aristokratisk, byråkratisk Ministerium.

I disse Dage har ellers det ministerielle Parti levet i et Paradis af kjøbenhavnsk Herlighed, tænk engang! d. 6te Afsløring af Kong Frederiks Billedstøtte, hvor Karl Ploug holdt Festtalen, uden at nogen kunde modsige ham, og kun de ægte nationalliberale Venner (paa Rigsdagsmændene nær) vare indbudte til at komme paa nært Hold og see Stadsen, d. 7de glimrende Festmaaltid for Hall paa Frederiksberg, hvor Storborgere og Embedsmænd og doktrinære, grundtvigianske Skjalde kappedes om at prise ham, og Hall takkede, dybt rørt, for alle Løgnene, der blev sagt til hans Pris, d. 8de Festmaaltid for Slesvigerne, hvor den ministerielle Politik pristes, forherliget ved Nærværelse af d'Hrr. L. Dinesen, L. Larsen og andre ministerielle Grundtvigianere, det var en Herlighed, som mindede om de gode gamle Dage, og det kunde jo vedblive, naar kun ikke dette slemme forenede Venstre havde været, men efter Glæden kommer Sorgen². Idag har d.f.V. vedtaget at indbringe Forslag til en Beslutning, som vil blive indbragt imorgen og gaar ud paa ligefrem at lade Ministeriet vide, at da Stillingen er den samme endnu som sidste Foraar, vil Folketinget, hvis Ministeriet ikke hidfører en Forandring, nægte Finantslovens Overgang til 2den Behandling³. Det er hermed Hensigten endnu engang at advare Regjeringen, før vi føre det afgjørende Slag. Ved det private Møde fik Forslaget 48 Underskrifter, og man venter endnu 5, som ikke var tilstede. Beslutningen vil formodentlig komme til Forhandling Lørdag eller Mandag, og da vil Hall vist ikke faa Ros eller duftende Sange. Som jeg haaber, bliver den vedtagen, og det er da muligt, at vi faa Opløsningen før Finantslovens Behandling. Saaledes er Stillingen. Level og hils Deres Kone og mine Venner fra

Deres hengivne

A. Tange.

1. J. Koks prædiken ved rigsdagens åbning med udgangspunkt i Markus 5,24—34 om den blodsottige kvinde vakte vrede i venstre, som fandt, at præsten havde taget et klart partistandpunkt i den. (Dagbladet 7/10 1873; Dansk Folketidende 7/11 1873). — 2. Rytterstatuen af Frederik VII på Christiansborg slotsplads, modelleret af H. V. Bissen og fuldført af sønnen V. Bissen, blev rejst for indsamlede midler. En slesvigsk deputation, som bestod bl. a. af Ahlmann, redaktør Hiort-Lorenzen og Gustav Johannsen, kom søndag

den 5. oktober til København for at overvære afsløringen. Der blev arrangeret et festmåltid for deputationen hos Vincents på Gammelholm den 7. oktober (ikke den 8.). Festmåltidet for Hall fandt sted på Skydebanen i anledning af hans 25-års jubilæum som folketingsrepræsentant for Frederiksberg-kredsen. Det var den 6. oktober (ikke den 7.). (Weilbachs Kunstnerleksikon, red. af Merete Bodelsen og P. Engelstoft, bd. I, Kbh. 1947, s. 110—11; Dagbladet 7/10, 8/10 1873). — 3. 9/10 indbragtes forslaget til beslutning. Det indeholdt en beklagelse af, at de forhold, som havde fremkaldt adressen af 31/3, endnu var de samme, og udtalelserne fra martsadressen fastholdtes. (Rigsdagshist II s. 64; RT 1873—74, folketinget, 1. afdeling, sp. 35—36).

Kjøbenhavn, 9. Oktober 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

I Anledning af Deres Fødselsdag den 11te October lykønskes De paa det hjerteligste af Undertegnede med det Ønske, at Vorherre fremdeles vil unde Dem baade aandelig og legemlig Sundhed, Liv og Glæde, samt heldig Fremgang for Deres Forretning, og at De fremdeles maa bevare det samme frisindede og ædle Syn paa Folkets og Frihedens Sag som hidtil og fortsætte Deres Virksomhed for dens seirrige Fremgang.

Da det tillige er Aarsdagen for Deres Formæling, vil vi endvidere ønske Dem en lang Fortsættelse af den herlige Lykke, som De hidtil har nydt ved Deres elskede Hustrues Side, at De maa forsøde Livets Kamp ved at staa hinanden bi i Sandhed og Kjærlighed. Hermed venligst Hilsen fra

Deres hengivne Venner
Kl. Berntsen A. Tange
Folketingsmænd.

Kjøbenhavn, 16. Oktober 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Vi har nu i 3 dage ført en heftig Kamp om Finantsloven. Ministrene og deres Venner af Høire har erklæret os en ligefrem Krig paa Kniven, en Kamp paa Liv og Død, (disse Udtryk brugte Justitsministeren). Han udtalte uforbeholdent, „at det tilkom Kongen at afgjøre, om Folkestemningen var paa rette Vei eller ikke, og hvis den ikke var det, da at holde igjen imod den ved ethvert Middel, som kunde anvendes, naar Nødvendigheden bød det,“ og disse Yttringer blev stadfæstede, om end i andre Udtryk, af Hall og Fønnesbek¹. Jeg troer ikke, at Regjeringen vover at opløse os gjentagne Gange og tilsidst, naar Folketinget ikke vil bøie sig, udstede en provisorisk Finantslov. Men det være nu, som det vil, saa er det klart af disse Udtalelser, at det er Enevoldsmagten under grundlovsmæssigt Skjul, man paany vil indføre. Ministeriet siger, det er Kongen, det vil sige: hans aristokratiske byrokratiske Raadgivere eller hvem, der

tilfældigvis har den største Indflydelse paa hans Beslutninger, der skal afgjøre, om Folket er paa rette Vei eller ikke, og hvis Kongen eller hans Raadgivere ikke finder, at dette er Tilfældet, da har de Lov til at udstede Love uden Folkets Samtykke samt i Henhold til disse selvlavede Love at opkræve Skatter og, medens dette staar paa, blive ved at opløse Folketinget, indtil Folket bliver træt og giver efter. Det er klare Ord, og vi maa glæde os ved, at de ere saa klare og bestemte; thi des lettere kan man gjøre Folket begribelig, hvad det er, Kampen dreier sig om; thi hvis Ministeriets Forklaring er rigtig, vil Grundloven kun blive det forenede Aristokratis og Byrkratis Skalkeskjul istedenfor Frihedens Borg. Spørgsmaalet ved de tilstundende Valg vil blive Enevoldsmagt eller Folkefrihed. Folket vil blive sat paa en Prøve, hvis Udfald vil have sin Betydning for lange Tider. Gid alle gode danske Mænd vil gjøre sig dette klart, inden det er for silde. — Ansvarer for hver Enkelt er stort, thi det gjælder ikke den Slægt, som nu lever, men Danmarks hele Fremtid. —

En Del af Sognene i min Valgkreds har modtaget Eksplr. af Indbydelse til I. A. Hansens Æresgave. Men jeg har tænkt at ville drive paa Indsamlingen ved de tilstundende Vælgermøder, som godt kan gaa nu, da Sagen er offentlig bekendt. „Morgenbladet“ har allerede 1500 Abonnenter og har stadig Tilgang, men det skal have mindst 3000 for at bestaa uden Underskud². Berg modtager det første Indskud af 25 Rd. md. mod Kvittering, og fremdeles modtager han dem i Kolding, hvor han vil opholde sig under Valgbævægelsen. Men det kan vi altid tale nærmere om. —

Ved Mødets Slutning idag var der indtegnet 10 Talere, hvoriblandt Berntsen og jeg, saa det er ikke aldeles sikkert, at vi blive færdige imorgen, men Opløsningen vil sandsynligvis dog skje senest Lørdag. Jul. Knudsen var oppe paa Slottet og talte med mig idag. Han klagede sig gudsjammerlig over den Strid. Mon han være bange for sine Kunder?³ — Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres hengivne
A. Tange.

1. Justitsminister Klein udtalte bl. a.: „Kongen [har] da ogsaa den ret ... at stå imod, når der i det, som man kalder for folket, i et enkelt øjeblik muligvis måtte være en stemning til stede, som måske kunne være mindre vel overvejnet. (RT 1873—74, folketinget, 1. afdeling, sp. 210). — 2. Venstres første egentlige presseorgan i København, oprettet af Berg 1873. (Svend Thorsen: Den danske dagspresse, bd. I, Kbh. 1947, s. 47). — 3. Den pågældende strid har ikke kunnet belyses; se dog brev af 4/12 1875.

Kjøbenhavn, 17. Oktober 1873. [*Telegram.*]

Kjøbmand R. Vinckler, Nyborg.

Finantsloven nægtet med 53 Stemmer mod 45 Jens Jørgensen stemte ikke 2 fraværende¹

Tange

1. Efter beslutningens vedtagelse (se brev af 8/10) med 53 stemmer mod 39 havde kongen på ministeriets forespørgsel pålagt dette at blive siddende. Ved første behandling af finanslovsforslaget erklærede konsejlspræsident Holstein, at ministeriet ville tilråde kongen at opløse folketinget, hvis dette nægtede at behandle finansloven. Finanslovsforslaget blev nægtet overgang til anden behandling, og tinget blev opløst. (Rigsdagshist. II s. 65—66).

Kjøbenhavn, 17. Oktober 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Imorgen blive vi opløst, og jeg reiser fra Kjøbenhavn imorgen Aften og haaber tilligemed mine Venner Berntsen og Madsen at være i Nyborg imorgen med Aftentoget Kl. 11. Vi kunde da samles og aftale Felttogspanen i et Vennemøde enten straks ved Ankomsten eller Søndag Morgen Kl. 8. Jeg skal nemlig være i Odense Kl. 12, da min Vogn til den Tid vil være der for at hente mig. Det faar De nu at ordne, som De selv synes. Hermed venlig Hilsen fra

Deres hengivne
A. Tange.

Høve, 31. Oktober 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Kl. Berntsen, H. Madsen og jeg ere blevne enige om at indbyde Nyborgerne til et Møde eller en Fortsættelse af Mødet paa Onsdag Aften Kl. 7 for at give Arbeiderne Leilighed til at møde. Derved vinder vi Tid til at arbeide i Assens og Kjertermindekredsene de sidste 8 Dage før Valget, og kunde jeg maaskje tillige faa Leilighed til at støtte Høgsbro ved Mødet i Ringe, som nok kunde gjøres nødvendig, hvis Birkedal træder op imod ham¹.

Altsaa beder jeg Dem om at skaffe mig Raadhussalen til paa Onsdag Aften, hvis Modstandernes Møde ikke trækker saa langt ud, hvilket jo ikke er sandsynligt. Hvis Modstandernes Møde skulde trække ud til Aften, kan Arbeiderne jo møde der. Altsaa Hovedsagen er, at vi under den ene eller anden Form faar et Møde om Aftenen, hvor Arbeiderne kan møde. Jeg beder Dem at sende medfølgende Bekjendtgjørelse til Nyborg Avis og Fyns Tidende².

Igaar havde vi et Møde i Dalmose Kro i Konsejlspræsidentens Valgkreds³. Der var mødt 200 Vælgere, og Stemningen var næsten enstemmig til Venstre. Idag skal vi møde Konsejlspræsidenten selv i Skjælskjør. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra mine Venner Berntsen og Madsen samt fra

Deres hengivne
A. Tange.

Vælgermøde. [Løst indlæg]

Da det formodentlig falder noget vanskeligt for Arbejderbefolkningen i Nyborg at give Møde til det paa Onsdag Kl. 11½ berammede Møde, indbyder Undertegnede Vælgerne til et nyt Møde *samme Dags Aften* Kl. 7. Forresten kommer jeg ogsaa tilstede ved Mødet om Middagen. —

Ærbødigst

A. Tange.

1. Ved valget 14/11 1873 stillede redaktør Jørgen Pedersen, „Fyns Tidende“, sig som venstres kandidat i Assens-kredsen (Odense amts 3. kreds). Han blev besejret af gårdfæster Niels Andersen fra højre med 457 stemmer mod 663. I Kerteminde-kredsen (Odense amts 2. kreds) var venstrekandidaten gårdejer Chr. Madsen, Årslev. Også han led nederlag, nemlig til gårdejer Cornelius Petersen med 489 stemmer mod 932. Sofus Høgsbro fik ikke i denne omgang Vilhelm Birkedal som modstander i Sønderbrosby-kredsen (Svendborg amts 5. kreds), men sagfører Preben Hoskjær fra Fåborg, som han besejrede med 1.016 stemmer mod 452. Ved et vælgermøde, som Høgsbro holdt 11/11 i Nybølle i Hillerslev sogn, var Tange til stede som medtaler. (Nordengård s. 116, 118, 136; Fyns Tidende 13/11 1873). — 2. Bekendtgørelsen om aftenmødet blev ikke indrykket, og mødet er formentlig ikke blevet holdt. Eftermiddagsmødet, hvori Tange deltog, varede fra kl. 12 til 16,15. (Nyborg Avis 8/11 1873). — 3. Holsteins modkandidat i Skelskør-kredsen (Sorø amts 4. kreds) var venstremanden, lærer K. R. Stenbæk, Ormidlev. Holstein vandt med 965 stemmer mod 779. (Nordengård s. 82).

Slagelse, 2. November 1873.

Det har været min Agt at gjæste Dem paa Gjennemreisen eller snarere at blive hos Dem Søndag over, men ved nærmere Eftertanke er jeg kommen til det Resultat, at jeg, da Mødet i Herrested først er ansat til Kl. 5, kan reise hjem til Familien og styrke mig lidt (jeg kan nemlig ved at tage med Postvogn til Ringø være hjemme idag Kl. 5). Hvis De eller Deres Venner har noget at meddele mig, haaber jeg, at De sender Brev til Herrested eller Søllinge¹. Skulde det være Dem muligt at møde et af Stederne, vilde det være mig og mange kjært. Stemningen herovre paa Sjælland er god for Venstre. Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres forbundne

Anders Tange

E. Sk.

Paa Onsdag er jeg og mine to Venner rede til at kæmpe hele Dagen i Nyborg, og jeg haaber, at De lægger Beslag paa vore Kræfter. Paa Torsdag skal vi til Møde i Slagelse for at støtte Tauber².

1. Tange holdt vælgermøde i Herrested mandag 3/11 og i Søllinge tirsdag 4/11. (Fyns Tidende 6/11 1873). — 2. Tauber konkurrerede i Slagelse-kredsen (Sorø amts 3. kreds) med indenrigsminister Fønnesbech. Tauber vandt valget meget knebent med 1.137 stemmer mod 1.131. (Nordengård s. 80).

Kjære Hr. R. Vinckler

Hjemkommen fra de 19 Kamppladser til den huslige Arne sender jeg Dem og Deres Kone min egen samt min Families og mange Venners hjertelige Hilsen og Tak for Deltagelse og Lidelser for Venstres Sag. Vore Venner her ventede med stor Spænding og modtog Efterretningen om Venstres Seir i Nyborg med Begeistring og Jubel¹. Saavel fra Gjestelev som fra Nabosognene strømmede Folk til mit Hjem i Morges, medens Naboerne samlede sig i Aftes for at lykønske mig. Deres Bekjendtgjørelse i Fyns Tidende har vakt almindelig Opsigt². Jeg er ved at tænke over Sagen kommen til den Mening, at hele Historien om Toldchicaneriet og Krudtexpllosionen bør offentliggjøres, og som et Supplement hertil ligeledes Konsul Clausens Trudsel i Maare, og jeg er vis paa, at disse Kjendsgjerninger, fremstillede uden nogensomhelst Kritik fra vor Side, vil fremkalde den dybeste Uvillie og Foragt mod Høirepartiet i Nyborg fra alle ædelttænkende Mænd i Landet³. Angaaende Offentliggjørelsen af Trudslen i Maare Mølle var det maaskje det bedste, at Redaktør J. Pedersen selv meddelte den „efter Forlydende“. Alle dem, som har hørt den, staar da i Reserve som Vidner, og Hr. Consulen vil være magtesløs overfor en saadan Stilling.

Jeg har idag gjort en Beregning over Udfaldet af Valgene og er kommen til det Resultat, at Venstre raader over 53 Stemmer, og vi har altsaa Flertal endnu og kan ved godt Sammenhold beherske Stillingen i Folketinget⁴. Paa den anden Side er vor Styrke heller ikke større, end at vi kommer til at føre Kampen med stor Forsigtighed og kommer vistnok til at vente med at styrte Ministeriet, indtil der kommer et Spørgsmaal, hvorom de Mange andre, som igunden ere misfornøiede med Ministeriet, kan samle sig, og indtil dette kan ske, vil det vistnok være det heldigste fra vor faste Stilling at indskrænke os til at manøvrere imod det. Men nu faar vi jo høre, naar vi komme sammen, hvad Indtryk de forskjellige Mænd af Venstre har faaet af deres Vælgere, deraf kan vi bedst beregne Folkets Styrke og bestemme, hvor dristig vor Optræden skal være. Fra mine Smaa børn har jeg en venlig Hilsen til Deres Kone med Tak for, hvad hun sendte dem.

Hav Tak for Støtte og Venskab og vær ved godt Mod; thi Sagen er Sandhedens og Rettens, og Fremtiden tilhører os.

Med Høiagtelse Deres
A. Tange

Hils A. Petersen, Lærer Jørgensen og andre Venner venligst fra mig. Tal med Petersen om Offentliggjørelsen af Consul Clausens Ord i Maare, og lad mig snaarest vide Deres og hans Mening derom.

A. T.

1. Tange besejrede sin modkandidat fra højre, købmand P. Nielsen, Kerteminde, med 1078 stemmer mod 824. (Nordengård s. 128). — 2. Den 12. november — to dage før folketingsvalget — udlovede Winckler 50 rdl. til den, der kunne give oplysninger om, hvem der lørdag den 8. var gerningsmand til krudtexpllosionen i hans kølleskorsten samt

navngive ophavsmændene til de løgnagtige og ærekrænkende rygter, der var udspredd om ham. (Fyns Tidende 12/11 1873). — 3. „Fyns Tidende“ bragte ingen omtale af de nævnte sager. — 4. Venstre bevarede flertallet, men tabte to mandater. (Rigsdagshist. II s. 66).

Gjestelev, 30. November 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres ærede Skrivelse med indlagte Aviser har jeg modtaget og takker Dem, fordi De stadig underretter mig om Modstandernes Angreb¹. Det er en ubehagelig Historie, som naturligvis i Modstandernes Haand bliver skruet op til samme unaturlige Høide som saameget Andet af samme Slags (f. Eks. Historien ifjor om Folketingsmændenes Reiseudgifter)². Sagens Sammenhæng er saaledes:

Den 8de Nobr. Nat opholdt jeg mig hos Husmd. og Kvægghandler Peder Jensen i Ullerslev. Jeg kom sildig til Ro og var træt, og næste Morgen skulde jeg med Postvognen til Kjærteminde. Peder Jensen lod mig i god Mening sove, saalænge jeg lystede, og da jeg kom op, sagde han, at det nu var for silde at komme hen til Stationen at blive paaskreven, men trøstede mig med, at jeg godt kunde komme med alligevel, da Dilisjangsen kjørte der forbi. Jeg var noget betænkelig derved, men det var Regnvejrr, til Kjærteminde skulde jeg til Kl. 11. Jeg gik altsaa ind paa Peder Jensens Forslag, han gik ud og standsede Kudskken. Jeg spurgte ham, om det var tilladt at kjøre med til Kjærteminde uden at være indskreven, hvilket han bejaede, og jeg steg ind i Kaleschen med den Hensigt, at naar jeg kom til Kjerteminde, vilde jeg melde mig paa Posthuset og betale Taksten. Foruden Peder Jensen var ogsaa Landposten, som gaar sydpaa tilstede, da jeg steg ind i Vognen. Da det skjedte midt i Byen og i Vidners Overværelse, kan det altsaa ikke have været min Hensigt at kjøre med i Smug og bedrage Statskassen. Men da vi kom ned imod Kjerteminde, holdt Kudskken stille og forlangte, at jeg skulde stige af. Han turde ikke befordre mig ind i Byen, da jeg ikke var paaskreven; thi saa kom han i Forlegenhed. De vil indsee, at jeg nu var i en vanskelig Stilling; thi gik jeg ind og meldte mig paa Kontoi-ret, var Karlen meldt med det samme, og det var utaknemmeligt af mig. Jeg lod altsaa Sagen staa hen, og hvorledes den nu er kommen frem i en sli-g forvansket Skikkelse, veed jeg ikke. Fra Kjerteminde Postkontoir er den indmeldt til Generalpostdirektionen, som gjennem Politimesteren har ladet mig affordre 2 rd. 24 s., fordi, som det hedder i Skrivelsen, „jeg er bleven befordre-t fra Ullerslev til Kjerteminde uden at være indskreven, idet jeg under Kjørselen er stegen op bagpaa den paa Kaleshevognen anbragte Kasse.“ Jeg nægtede at betale Bøden under denne Forudsætning og forlangte Henstand for at indsende Oplysninger og har nu skrevet til P. Jensen om hans og Landpostens Vidnesbyrd i Sagen. Hvad jeg trøster mig ved under Ubehagelighederne er,

at jeg har en god Samvittighed paa ikke med Vilje at have villet begaa noget svigagtigt eller ulovligt. Min Familie er ved godt Mod, de ere jo allerede i Foraaret bleven noget vante til at see paa, at jeg bliver ildehandlet, uden at det har havt saa farlige Virkninger, som man skulde tro, og dette tilligemed Tro paa Sandheds og Retfærdigheds Sag styrker dem.

Jeg har modtaget Brev fra Hr. Berg, hvori han beder mig, naar vi samles i Kjøbenhavn, at bringe Deres Underskrift samt de to første Indbetalinger til „Morgenbladet“s Grundfond. Paa Onsdag Aften Kl. 5½ kommer jeg igjennem Nyborg, og hvis De er saa god at møde paa Banegaarden til den Tid, kan vi afgjøre det.

Hermed venlig Hilsen fra min Kone, Forældre og Børnene og mig selv til Dem, Deres Kone og Pleiedatter.

Deres med Agtelse og Venskab
forbundne

Anders Tange

E. Sk.

Det indlagde Svar til Nyb. Avis bedes De at gennemsee³. Jeg synes ikke, det for Tiden er værd at skrive mere.

A. T.

1. „Nyborg Avis“ refererede efter „Fåborg Avis“, at Tange før valget var kravlet op bag på en diligence og havde ladet sig befordre som blind passager. Da han blev opdaget, skulle han have givet kusken „drikkepenge“. „Nyborg Avis“ erklærede, at den havde kendt historien før valget, men vægret sig ved at bringe den, da dette ikke ville være i overensstemmelse med sømmeligheden lige op til valget. (Nyborg Avis 27/11 1873. — 3. Se brev af 4/12 1873.

Kjøbenhavn, 4. December 1873.

Kjære Hr. Vinckler

Hermed sender jeg Dem Stykket til Blumensaadt tilbage, lidt ændret samt omskrevet. Jeg synes ikke, at man skal gjøre et Smudsblad som Folkets Nisse den Ære at omtale det i en anstændig Bladartikkel, og derfor har jeg udeladt denne Passus og sat Provindspressen istedet¹. Deres Brev tillader jeg mig at beholde indtil videre, da jeg har lovet Morgenbladets Redaksion en Artikkel om Sagen². Jeg har idag sendt min Beretning om Sagen til Generaldirektionen og forlangt den undersøgt ved Retten, hvis den afsagte Kjendelse ikke forandres til Overensstemmelse med Virkeligheden.

Rigsdagen aabnedes af Conseilspræsidenten ved Oplæsningen af et kort, indholdslost Budskab. Imod Taubers og Justitsministerens Valg er der reist Indsigelser, men hvorledes det gaar med dem, veed jeg ikke³. Dog er Afdelingerne, som prøvede deres Valgbreve af den Mening, at deres Anerkendelse skal udsættes og undersøges. Ellers intet Nyt. Hils Lærer Jørgensen meget, (han skal,

haaber jeg, snart faa Brev fra mig), samt andre gode Venner. Deres Kone og Pleiedatter og De selv være hilset paa det venligste fra Kl. Berntsen og andre Venner samt fra Deres

Med Agtelse og Venskab
forbundne

A. Tange

Lad mig snart høre fra Dem igjen.

A. T.

1. Tanges svar blev optaget i „Nyborg Avis“ 6/12 1873 og var forment i overensstemmelse med redegørelsen af 30/11 til Winckler. „Folkets Nisse“ muntrede sig med „En smuk og opbyggelig vise om den fynske bonde-, friheds-, venstre- og rigsdagsmand Tange, der som „blind passager“ ville snyde staten for 5 mk., men hvorlunde han selv ynkelig omkom“. (Folkets Nisse 29/11 1873). — 2. I artiklen redegjorde Tange for sagen og erklærede, at han havde sendt de omtalte vidnesbyrd fra mændene i Ullerslev til overpostbestyrelsen. (Morgenbladet 10/12 1873). — 3. Vedrørende Tauber se note til brev af 2/11 1873. Valget stadfæstedes. Justitsminister Klein vandt i Ålborg-kredsen (Ålborg amts 2. kreds) over venstrekandidaten Claus Johannsen, Vårst, med 850 stemmer mod 841. Valget blev forkastet, men ved omvalget mellem de to 24/4 1874 sejrede Klein med 1032 stemmer mod 894. (Nordengård s. 155; om prøvelsen af de to valgbreve se RT 1873-74, 2. afdeling, folketinget sp. 25—72).

Kjøbenhavn, 7. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Hermed sender jeg Dem Beviset for de 50 rd., De indbetalte til „Morgenbladet“s Grundfond med samt Hilsen og Tak fra Hr. Berg, fordi De saa beredvillig støtter den folkelige Sag.

Tillige beder jeg Dem om at levere Hr. Blumensaadt Indlagte til Indrykkelse i hans Avis¹. Jeg var paa Generaldirektoratet for P. — igaar og talte med Contoirchef, Justitsraad Lund i længere Tid om Sagen. Han var meget velvillig, viste mig Indberetningen med Bilag fra Postkontoiert i Kjerteminde, og det fremgik deraf, at Postkarlen har underskrevet og tilbudt med Ed at bekræfte, at han ikke havde taget Nogen op at kjøre med Postvognen d. 8' Nobr., og havde jeg kjørt med, var det skjet uden hans Vidende og Tilladelse. Dette, i Forening med Gæstgiver Rasmussens Fortælling om at have talt med mig i Gjæstgivergaarden og Konens Forklaring om, at hun vil have set en Person sidde bag paa Vognen, da den kjørte igjennem Landsbyen, havde bevirket, at Overpostbestyrelsen idømte mig den omtalte Bøde. Men efterat Contoirchefen havde læst og hørt min Forklaring samt de vedlagte Erklæringer fra P. Jensen og L. Fich, lovede han, at Sagen skulde blive undersøgt paany, og hvis Karlen da fastholdt sin falske Forklaring, vilde han blive anklaget for Retten og straffet, ifald han ikke blev det alligevel. Efterat have modtaget disse Oplysninger finder jeg det nødvendigt, at denne yderligere Redegjørelse kommer ind i Nyborg Avis som Suplement til det forrige Stykke.

Høire og Venstre har nu prøvet Styrke ved Valg af Formand og Viceformænd, og her viste sig, at Tinget har 50 Vænstremænd eller lidt derover, og Høire

lidt over 40^a. Det smider noget af sig for Bønderne at gaa tilhøre; thi Partiet stemte allesammen, Ministrene inklusive, paa Bondekarlen Lars Dinesen til Viceformand.

Det er klart, at Ministeriet ikke huer Stillingen. Det vilde saa overordentlig gjerne, at vi skulde nægte Finantsloven igjen, for at det samme Skuespil kunde blive opført endnu engang omkring i Landet. Høre kan ikke komme paa det rene med, hvad Venstre vil, det kniber og trykker dem. Det er den almindelige Mening iblandt os at see Tiden an og foreløbig forhindre, at noget slet kommer igjennem, men det er denne Seigpinen, Ministeriet og dets Venner aller-mest frygter. —

Taubers og Justitsministerens Valg vil sandsynligvis begge blive kasserede. Ved Forhandlingen om det første var der ingen Strid, idet Venstre, da der viste sig Uregelmæssigheder, straks stemte for, at det skulde undersøges^a. Men da man vilde gjøre den samme Regel gjældende for Ministeren, satte Høre sig imod med Hænder og Fødder; fordi de indkomne Klager ikke vare beviste!!! — Tænk engang! skulde dem, som klagede over et Valg, komme med Beviser, som Juristerne ikke kunne bortforklare, før Folketinget kunde tage Hensyn til Klagen, blev vist enhver saadan umulig. Men en saadan Fremgangsmaade kalder Høre Upartiskhed. —

Ellers intet Nyt undtagen en venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Pleie-datter og gode Venner i Nyborg og paa Landet fra

Deres hengivne
Anders Tange

1. Tange supplerede sin redegørelse i „Nyborg Avis“ med en udtalelse om, at han ved hjælp af vidner ville være i stand til at imødegå postkarlens erklæringer i sagen, og at han derfor havde gjort indsigelse til overpostbestyrelsen. (Nyborg Avis 8/12 1873). — 2. Efter valget 14/11 1873 samledes folketinget atter 4/12. Til formand valgtes 5/12 C. Krabbe; til viceformand J. A. Hansen og Høgsbro med hver 51 stemmer. Dinesen fik 40 stemmer. (RT 1873—74, 2. afdeling, folketinget sp. 72). — 3. Se note til brev af 4/12 1873.

Kjøbenh., 10. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Det er idag vedtaget i det f. V.s private Møde, at Partiet imorgen skal afholde sig fra enhver Deltagelse i Discussionen om Finantsloven. I. A. Hansen skal som Ordfører for os afgive en kort Erklæring om vort Standpunkt efter Valget, men det omstridte Punkt om den folkelige Selvstyrelse skal han ikke berøre, undtagen Høre eller Ministeriet afæsker ham en Forklaring desangaaende. Isaafald er han bemyndiget til at svare, at vi fremdeles fastholde vort Program ogsaa i dette Punkt. Derefter stemme vi for Lovens Overgang til 2den Behandling.

Denne Stilling har vi valgt for ikke at lægge Hindringer iveien for en Mistil-lidsadresse til Ministeriet, som Schørring umiddelbart derefter vil indbringe i

Thinget, som har Haab om at kunne samle maaskje 60 Stemmer om sig¹. Jeg venter, at vi faa en livlig Dag imorgen. Venlig Hilsen til Dem, Lærer Jørgensen samt Deres Kone og Pleiedatter fra

Deres Ven
A. Tange

E. Sk.

Hvad jeg har meldt Dem, er en Hemmelighed. Jeg haaber, at Lærer Jørgensen har modtaget mit Brev. —
A. T.

1. Den af C. P. C. Schjørring foreslåede adresse var stilet til kongen og fremtrådte som en opfordring til denne om at foranledige tilvejebragt en mere frugtbart samvirken mellem lovgivningsmagtens forskellige led. Den blev vedtaget i folketinget 17/12 1873 med 59 stemmer mod 32. (Rigsdagshist. II s. 66—67; RT 1873—74, tillæg C, sp. 5—6; folketin- get sp. 232—338).

Kjøbenhavn, 11. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Vi have idag vedtaget Finantslovens Overgang til 2den Behandling¹. Høire- mændene tog først Ordet, den ene efter den anden, men det gik noget trent, det var tydeligt, at der manglede Noget, fordi Venstre var ikke med, og Stillingen var saameget mere trykkende for dem, som de havde en Følelse af, at der maatte komme noget. Chr. Rimestad bad endelig om Oplysninger, og I. A. Hansen tog da Ordet og sagde, at for at tilfredsstille det ærede Medlems Nysgjerrighed og ikke spænde den for længe eller for strængt, vilde han opfylde hans Forlangende. Derpaa oplæste han Erklæringen fra hele Venstre, hvorefter han uden at tilføie et Ord satte sig.

Nu paafulgte en morsom Scene, idet først Rimestad, men især Bille, reiste sig og gav os en hel Salve². Sidstnævnte rettede den Beskyldning imod os, at fordi Vælgerne havde vist os, at de ikke billigede vor Optræden, havde vi paa Valgstederne lovet ikke mere at stemme imod Finantsloven!!! hvilken Yttring besvaredes med enstemmige Nei fra hele Venstre, hvorpaa han blev kaldt til Orden af Formanden. S. Kjær, som ikke er indtraadt i d. f. V., havde Ordet frit, (thi vi havde vedtaget i vort Privatmøde, at ingen af os skulde svare paa Høires Angreb), og han benyttede straks Leiligheden til at tage Bille ordentlig i Skole og paastod, at han havde gjort sig skyldig i en Usandhed, hvilken Yttring Formanden fandt for stræng overfor et Medlem i Tinget, hvorfor han ogsaa kaldte Kjær til Orden. Høire og Ministrene var meget ilde tilmode, og det frygter vistnok for, hvad der vil følge efter en af de første Dage. Imorgen vil der ingen Møde blive afholdt, men paa Lørdag vil sandsynligvis Schjørring indbringe sin Adresse.

Jeg synes ikke, at det er værd for mig at svare paa det uforskammede, anonyme Stykke i „Nyborg Avis“ for igaar, men hvis De og Deres Venner vilde

svare paa det anonymt, skulde det glæde mig³. Det er helt igjennem beregnet paa at sætte min Hensigt i det værste Lys, det er muligt at sætte den, men det var jo ikke mere, end hvad man kunde vente, men forresten har Blumensaadt jo dog tilstaaet, „at hvorledes man seer paa en Sag, kommer an paa Øinene, man seer den med.“ Tal med Lærer Jørgensen og mine andre Venner derom. Hvad det kommer an paa er at hævde, at det ikke er bevist eller kan bevises, at jeg med Vidende og Vilje har overtraadt Postloven, og dernæst hvor lumpent man bærer sig ad ved at henvise til „Folkets Nisse“ og andre Smudsblade for at begrunde deres Opfattelse og endelig, at naar man vil forfølge Folk, er det en let Sag at gribe dem i en Overtrædelse af de Hundreder af kjendte og ukjendte Love og Anordninger, som man dog ikke kan forlange, at Lægfolk, enten de saa ere Rigsdagsmænd eller ikke Rigsdagsmænd, skal have i Hovedet, thi det er en Fordring, som ikke engang Jurister kan opfylde.

Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Pleiedatter samt Lærer Jørgensen og andre gode Venner fra

Deres hengivne
Anders Tange

1. Finanslovens overgang til anden behandling blev vedtaget enstemmigt. J. A. Hansen erklærede under debatten, at en nægtelse i dette øjeblik formentlig ikke ville føre venstres sag videre. (RT 1873—74, 2. afdeling, folketinget sp. 112). — 2. RT 1873—74, 2. afdeling, folketinget sp. 121—131. — 3. „Nyborg Avis“ bragte et indlæg med titlen „Hr. Tanges Kerteminderejse fortalt af ham selv, med oplysende bemærkninger af Prrr.“ Det satte på en ironisk måde spørgsmålstegn ved Tanges forklaring og antydede, at han havde haft til hensigt at køre gratis. En redaktionel kommentar til indlægget udtalte, at Tanges forklaring om ikke at sætte postkarlen i forlegenhed var en formildende omstændighed ved sagen, som i det hele kunne ses fra to sider. Fremdeles måtte avisen dog kalde Tanges adfærd i situationen upassende. Der blev i øvrigt ikke skrevet noget svar på indlægget, se brev af 18/12 1873. Vedrørende „Folkets Nisse“ se note til brev af 4/12 1873. (Nyborg Avis 10/12 1873).

Kjøbenhavn, 16. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Med venlig Hilsen fra samtlige Underskrivere bedes De at besørge indlagte Avertissement indrykket i „Nyborg Avis“ imorgen samt at betale det, indtil jeg træffer sammen med Dem¹. Det er Meningen at lade det optage i samtlige fynske Høreblade.

Et Ændringsforslag af Schørring og L. Larsen er indgivet til Adressen. Det forandrer den ikke i Realiteten, men menes at kunne samle flere om sig².

Mellempartiet kommer værre og værre i Knibe, de Nationalliberale frygtelig forbittrede, Venstre stemmer for Alt, naar det ikke indeholder noget, som strider mod tidligere Udtalelser. Venlig Hilsen til Dem, Frue og Pleiedatter fra

Deres
A. Tange

I Hast

1. De fynske venstrerigsdagsmænd opfordrede i en annonce til at støtte „Fyns Tiden“, både ved at tegne abonnement og indrykke bekendtgørelser. (Nyborg Avis 17/12 1873). — 2. I det ændrede adresseforslag var udeladt en passus, hvori det blev fastslået, at betingelsen for en bedre samvirken mellem lovgivningsmagtens forskellige led var en forandring af kongens rådgivere. Forslaget fremtrådte således i en noget afsvækket form. (RT 1873—74, 2. afdeling, folketinget sp. 175—76, 231—232). Se i øvrigt note til brev af 10/12 1873.

Kjøbenhavn, 18. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Adressen vedtoges saa med 59 St. mod 32. Der er noget Haab om, at Ministeriet gaar af, og at vi faar et Godseierministerium Estrup-Schavenius i Stedet, som altid maa komme os mere imøde, naar det er kommet til Magten ved Hjælp af Folketingets Flertal. Men selv om det nuværende ikke vil vige, er det et stort Fremskridt, at Schørring, Termansen, Schavenius og Holstein Ledreborg er bunden til isaafald at fortsætte Oppositionen imod det.

Tak, fordi De og Hr. Lærer Jørgensen har skrevet Indleg til „Nyborg Avis“. Jeg billiger fuldstændigt dets Indhold, men er kommen til den Overbevisning, at det er bedre slet ikke at svare paa den uforskammede Artikel. Jeg takker Dem derfor meget for Deres Uleilighed i saa Henseende og meddeler blot, at Generalpostdirektoratet har ladet optage retsligt Forhør over Gjæstgiver Rasmussen i Kjerteminde og Postkarlen, som har afgivet de falske Indberetninger. Angaaende Indsamlingen til Hr. I. A. Hansen kan jeg meddele, at der er indkommen 4026 rd. Paa Mødet i Sorø blev vedtaget at købe en Eiendom til ham¹. Den er allerede købt til en Sum af 18000 rd. med 5000 Rdls. Udbetaling. Der burde jo at samles noget mere, og Indsamlingen staar fremdeles aaben, saa at der kan afbetales paa den resterende Sum hver Termin, naar der kommer mere ind. Disse Oplysninger kan De meddele vore Venner, og det kan da være, at flere faar Lyst til at deltage; thi Foretagendet er jo smukt og praktisk. Redaktør G. Petersen modtager det Indkomne og meddeler Tilstaelse herfor.

Hermed ønsker jeg Dem og Deres Familie en Glædelig Jul. Venlig Hilsen fra Kl. Berntsen, H. Madsen, G. Petersen og fra

Deres forbundne

A. Tange

E. Sk.

Jeg reiser hjem iaften, thi der bliver Ingenting at bestille imorgen, og paa Lørdag skal Juleferien begynde. Jeg foretrækker derfor at lege Jul med Børnene hjemme fremfor at gaa og drive her. —

Lige nu meddeler min Kone mig, at jeg iforgaars blev valgt til Medlem af Gjestelev Sogneraad med 56 St., to af mine bedste Venner i Sognet blev valgte med et lignende Stemmetal². Kruses Venner følte deres Afmagt og stillede derfor 3 andre Venstremænd op imod os for at splitte Venstre ad og skjule deres Fattigdom paa Stemmer³. Men Knebet blev opdaget og mislykkedes fuldstændigt.

A. T.

1. Mødet mandag 15/12 1873 fandt ikke sted i Sorø, men i Ringsted. Ejendommen blev overdraget J. A. Hansen på hans fødselsdag 7/1. (Dansk Folketidende 19/12 1873; Fyns Tidende 17/12 1873). — 2. 16/12 1873 sejrede Tange og hans meningsfæller, boelsmand Rasmus Hansen, Havrevænget, og husmand Rasmus Pedersen, Gestelevlunde, ved sognerådsvalget i Gestelev. Deres modkandidater fik en snes stemmer færre. (Fyns Tidende 23/12 1873). — 3. Se note til brev af 18/6 1873.

Gjestelev, 26. December 1873.

Kjære Hr. R. Vinckler

Glædelig Jul og lykkeligt Nytaar til Dem og Deres kjære Kone og Pleiedatter. Deres ærede Skrivelse modtog vi igaar tilligemed Julegaverne, og der blev en Jubel med Børnene over al den Herlighed, som kom dem saa aldeles uventet. Hans læste Bogen igjennem paa staaende Fod, og nu er der Leilighed til Meddelelser og Forklaringer baade for hans yngre Sødskende og for hans Jævnlige, som kommer her. Pigernes Gaver maa jævnlig frem og undersøges paany for at see, om der ikke findes nogle ny Egenskaber derved, som ikke hidtil ere opdaget. Vi Ældre glæder os naturligvis ved Børnenes Glæde, og derved bliver den dobbelt, og vi faa ogsaa vores Del.

Pastor Birkedal er igjen kommen noget til Kræfter efter sin Berserkergang i Sønderbroby¹. Jeg troer nok, at han er kommen til Erkjendelse af, at han den Gang gik feil ad Veien. Det er godt, at han ikke fører Politikken paa Prædikestolen; thi derved bevares Livet i hans Menighed for Rivninger.

Høiremændene her i Gjestelev ere endnu helt rasende over deres Nederlag ved Sogneraadvalget, men det lægger sig vel med Tiden, skjøndt Hadet desværre er dybt indgroet hos adskillige.

Ministeriet lader til at være tvivlende, om det skal gaa af eller *blive paa eget Ansvar*. — Bliver det paa eget Ansvar, skal det imidlertid snart blive færdigt med sin Gjerning, og desværre for det selv, jo længere det fortsætter den; thi deshaardere vil Dommen over det blive. —

Jeg beder til Slutning at bringe min og Families venligste Hilsen og Tak til Deres Kone og Frøken Hanne Albek for deres venlige Opmærksomhed imod os. Vi ønske alle af Hjertet, at Vorherre vil give Dem og Familie et Glædeligt Nytaar. Venlig Hilsen fra

Deres forbundne

A. Tange

1. På valgdagen 14/11 1873 udviklede der sig en skarp diskussion mellem Birkedal og Høgsbro. Birkedal gik mod det synspunkt, at regeringen *fortrinsvis* skulle være i overensstemmelse med folketinget, da grundloven ikke kunne give en sådan påstand medhold. Høgsbro erklærede, at han ønskede, at regeringen skulle være i overensstemmelse med folketinget, men tillige med landstinget. Birkedal advarede mod finanslovsnægtelse, da dette ville resultere i opløsning på opløsning og til sidst en sandsynlig frifindelse af regeringen ved en rigsretssag.

Birkedal undlod at stemme for Høgsbro ved valget, men stemte dog heller ikke for modkandidaten Hoskjær. Samme holdning indtog lærer K. Appel, som begrundede sin

holdning i et brev til Høgsbro. Han skrev bl. a., at han var en dansker, hvis sjæl brændte efter at få oprejsning for 1864, ligesom han anså Høgsbro og „Dansk Folketidende“ for at være sunket ud i den almen-europæiske, demokratiske strøm, som i de sidste år havde været fremherskende. (Fyens Stiftstidende 18/11 1873; Fyns Tidende 24/11 1873; Sofus Høgsbros brevveksling og dagbøger v/ Hans Lund, bd. I, s. 269).

Kjøbenhavn, 10. Januar 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Rigsdagens Forhandlinger er, som De allerede vil have hørt af Bladene, begyndt under lidet lystelige Udsigter til, at der kan komme noget godt ud af Samlingen. Det Svar, som Kongen gav paa vor maadeholdne og ærbødige Adresse, var ikke meget hensynsfuldt imod Folkets Repræsentanter, men dette kunde man endda finde sig i, da det var et paa konstitutionel Grund bygget Actstykke, forsaavidsom det havde den ansvarlige Ministers Underskrift¹. Svaret var vel en Modstander af os, men dog af det Slags, som Folket paa konstitutionel Maade kunde fortsætte Kampen imod. Men anderledes er det blevet ved, at Ministeriet har offentliggjort den private Haandskrivelse fra Kongen som Svar paa dets Afskjedsbegjering². Herved har det draget Kongens Person frem paa en Maade, som, hvis det bliver ved paa denne Vei, absolut maa drage Kongen over til at føres imod — „Kongedømmet“ — det vil sige, drive Venstre til efterhaanden at reise Republikens Fane som den eneste, under hvilken Folkefriheden kan finde sin fulde Udvikling og Betyggelse. Det konstitutionelle Kongedømme er som alle balancerende Systemer vanskeligt, fordi det kræver en Selvfornægtelse og et Maadehold, som yderst vanskeligt kan forbindes med de nedarvede Traditioner, som følge med Navnet „Konge“. — Jeg havde tænkt, at det dog muligvis hos et saa fredselkende, forsonligt og maadeholdent Folk som vort kunde lade sig gennemføre; thi kunde den Resignation, som udfordres, findes nogen Steder i den vide Verden, saa maatte det være her paa Sletten i Bøgenes Ly ved den smilende Strand. — Men Ulykken er, at vi — for at tale rent ud — har en tydskdannet Konge med latinskdannede Ministre, som ikke forstaar vor Folkeeiendommelighed, vor hjertelige Trang, vore Ønsker og vore Sorger, — vore Minder og vor Fremtids krav. — Og det er jo næsten til baade at lee og græde over, naar det i vor sidste (Schørrings) Adresse hedder, at alt henstilles til Hr. Majestæts „Visdom“!!! — Det kan da være, at Vorherre vil have vor Udvikling fremmet i en mere sandhedskjærlig Retning, og at Kongen selv skal grave en Grav til Kongemagten og tvinge det danske Folk meget imod sin Vilje til at begrave den for at faa Lov til at blive det, som Vorherre i den verdenshistoriske Udvikling har bestemt det til. Nu, det er jo ikke Noget, som er afgjort, at det, som er skjæet, vil tvinge vor Udvikling ind i den her antydede Retning, men man faar mange Tanker under saadanne Forhold, og det kan ikke undgaas, at man føler sig staaende ligesom paa Skilleveien, og naar man vil føre en ind i et Uføre, tænker han altid paa at redde sig, og jeg er vis paa, at de samme Tanker,

som jeg har her fremsat, beskæftiger mange i Rigsdagen og udenfor samme i disse Dage. Og selv om Kongemagten skulde afløses af Folkestyre, kunde dette godt skje paa lovlig Maade ved en Grundlovsforandring, og paa anden Maade er det klart, at ingen fædrelandssindet Mand kunde virke derfor. — Hvad Venstre vil foretage, veed jeg endnu ikke, men De skal nærmere høre fra mig, naar Noget bliver vedtaget. Foreløbig afholder vi os fra al Deltagelse i Diskussionen om de forelagde Lovforslag. De hilses venligst fra Kl. Berntsen og H. Madsen tilligemed Deres Kone og Hanne Albek, og fra Deres

venligst forbundne

A. Tange

Hils Lærer Jørgensen, K. Larsen, Pastor Lange, A. Petersen og andre Venner.

A. T.

1. I sit svar på den schjærringske adresse udtrykte kongen sin tillid til ministeriet. (Ministerialtidende 1874, afd. B, s. 3—4). — 2. Efter vedtagelsen af den schjærringske adresse tilrådede regeringen kongen at danne et andet ministerium. Kongens afvisning heraf blev offentliggjort i „Ministerialtidende“ 2/1 1874. (Ministerialtidende 1874, afd. B, s. 1—3).

Kjøbenhavn, 13. Januar 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Vi begynde nu efter nogle Dages Pusterum ovenpaa „Slaget i Ansigtet“ at komme lidt til os selv herinde, og det begynder ligesom at lysne lidt i Horisonten med Udsigt til en ny parlamentarisk Kamp. Jeg kan „i Fortrolighed“ meddele Dem, at Venstres Bestyrelse daglig har været samlet i de sidste Dage for at drøfte Foretagelsen af et nyt Skridt fra vor Side imod Ministeriet, men ikke kunnet blive enig, da der igrunnen findes to Partier i Bestyrelsen, et mere radikalt med Berg og I. A. Hansen i Spidsen og et mere moderat med Høgsbro og Boisen som Ordførere¹. Til det sidstnævnte hører Flertallet af Bønderne og deriblandt ogsaa jeg. Vi holde paa, at Venstre ved en ihærdig, passiv Modstand paa ethvert Punkt skal trætte Ministeriet og Høire og derved gjøre dem Stillingen saa utaalelig, at den i Længden bliver umulig for dem at holde. Skal der skje active Skridt, maa disse efter vor Mening komme fra Ministeriets Modstandere udenfor vort Parti, hvortil vi naturligvis ved vor Stemmegivning kunne slutte os. — Berg og I. A. H. vil derimod have, at Venstre selv skal gaa i Spidsen for Angriberne paa Ministeriet, hvilken Mening jeg efter Udfaldet af de sidste Valg ikke kan i den Grad dele, som jeg før har kunnet. Det lader imidlertid til, at vi kommer let over denne Strid, idet jeg iaften har erfaret, at Schørring og Holstein Ledreborg kommer med et Forslag til en Protest fra Folketinget imod Ministeriets ukonstitutionelle Fremgangsmaade i Anledning af den sidste Adresse². At Forslaget vil blive saaledes, at Venstre kan stemme derfor, derom er ingen Tvivl, thi Høgsbro, Boisen og V. Holm ere tilkaldte ved dets

Affattelse. Det er sandsynligt, at der vil blive 3 a 4 Stemmer mere for dette Forslag, end der var for Adressen, idet f. Eks. Ingerslev og Bagger og maaskje Oct. Hansen skal være tilbøielige til at stemme derfor³. De kan altsaa vistnok inden mange Dage vente en ny politisk Kamp af Interesse og Betydning for vor Stilling. —

Idag anmeldte Formanden, at Kirkeministeren vil forelægge os Præstelønningsloven paany⁴. Jeg har hørt som Rygte, at han vil forlange Forslaget vedtaget en bloch — eller i modsat Fald *opløse Folketinget*. Hvis det bekræfter sig, troer jeg, at vi kan sige „tillykke med Handelen“ — thi det er et Reformspørgsmaal, som Folket let kan gjøres begribeligt. —

Hermed en venlig Hilsen til Dem og Deres ærede Familie fra

Deres forbundne

A. Tange

1. Venstres bestyrelse bestod af 11 mand. — 2. Ud fra den betragtning, at ministeriet ved at offentliggøre kongens skrivelse af 2. januar skød det moralske ansvar for sin forbliven over på kongen fremkom venstre ved Holstein-Ledreborg som ordfører med følgende dagsordensforslag: Idet folketinget misbilliger offentliggørelsen af den kgl. håndskrivelse af 2den januar 1874 og nedlægger indsigelse imod, at kongen derved inddrages i partistriden, går tinget over til dagsordenen. Forslaget blev vedtaget med 57 stemmer mod 31 28/1 1874. (RT 1873—74, folketinget sp. 711—19, 904; Rigsdagshist. II s. 69). — 3. Ingerslev og Bagger stemte begge imod, Octavius Hansen for. (RT 1873—74, folketinget sp. 906). — 4. „Forslag til lov om landsbypræsternes lønning m. v.“ Forslaget strandede i udvalg. (RT 1873—74, tillæg A, sp. 1985 ff; folketinget sp. 597).

[Udateret. Formentlig skrevet i Februar 1874.]

Alt gaar godt herinde, Ministeriet er saa smidigt som en Aal og koketterer med I. A. Hansen m. fl. Høiremændene veed hverken, enten de ere kjøbte eller solgte og teede sig paa den ynkeligste Maade i Diskussionen om Lønningsforhøielsen¹. Jeg haaber, at de lavere lønnede Embedsmænd iaar skal faa et Tillæg, som baade De og Yderne kan være tjente med. Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Familie og gode Venner fra

Deres forb.

A. Tange

1. Finansminister Kriegers „Forslag til lov om tillæg til lønningerne for embeds- og bestillingsmænd“ blev fjernet fra folketinget ved dagsordensforslag 23/2 1874. I stedet stillede venstre et ændringsforslag til finansloven under 2. behandling om et løntillæg til de lavere lønnede embeds- og bestillingsmænd. Dette forslag blev enstemmig vedtaget. Landstinget afviste imidlertid at give tillægget over finansloven, og regeringen fremsatte da atter sit selvstændige lovforslag. Det blev standset ved dagsordensforslag 30/3 1874. (RT 1873—74, tillæg A, sp. 2089 ff, folketinget sp. 1336—37, 1555, 1989—90, 3129—30).

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres venlige Skrivelse af 17de d. M. er modtaget, og jeg takker for samme og de deri indeholdte venlige Hilsener fra Venner og Veninder i Nyborg. Folketinget blev saa færdigt igaar med Behandlingen af Finantsloven¹. Den endte med en skarp politisk Debat om Stillingen i sin Almindelighed mellem Finantsministeren og hans Venner af Høire paa den ene og Venstres Ordførere Berg, Boisen og I. A. Hansen paa den anden Side². Nu staar Touren til Landstinget, om det vil gjøre Finantsloven færdig inden 1ste April, hvorom vi endnu ikke have opgivet Haabet, skjøndt der trues stærkt med det modsatte³. Vi kjende nemlig Embedsmændene og Kammerraaderne derinde saameget, at vi veed, dersom Regjeringen og navnlig Krieger siger, at de skal vedtage den, saa gjør de det, om det end skjer med stor Beklagelse og Vrede mod det slemme Folketing. Jeg kan ikke indsee, at Ministeriet kan vinde noget ved at fremkalde en Konflikt, hvori det maa blive den angribende Part; thi en saadan kan let fremkalde en Kamp paa hele Linien, og en saadan vil, naar Venstre indtager en defensiv Stilling, absolut blive til dettes Fordel; thi Folkets Flertal vil vist ikke give Ministeriet Medhold i, at Lønninger paa 2000 rd. trænger til større Tillæg end dem paa 600, eller i det Hele taget trænger til Tillæg. Ligesaalidt troer jeg, at Folkets Flertal vil give Ministeriet Medhold i, at Danmarks Frelse afhænger af et Panserskib, som først bliver færdigt om 5 Aar, som, naar det er færdigt, sandsynligvis ikke længer svarer til den Udvikling, som Krigsskibenes Konstruktion og Sødygtighed indtager hos de større Magter⁴. Jeg troer heller ikke, at Folkets Flertal vil billige, at Kommunitetets Midler, som er bestemt for de Ubemidlede, skal anvendes til Fordel for Universitetet, hvis Undervisning nærmest kommer de Rige og Dannede tilgode⁵; saalidt som det vil godkjende, at Krigsministeren gennem byråkratiske Byraad paatvinger Folket et Kasernevæsen, som er i høieste Grad forhadet og stødende mod den frisindede Udvikling i Folket⁶.

Vi venter derfor, indtil vi paa Fredag seer det Modsatte, at Ministeriet ikke vil ægge Landstinget til at stille Ændringsforslag til Finantsloven, og uden det sker det ikke, efter hvad man kjender til dette høie Tings Beskaffenhed.

Det glæder mig, at De er tilfreds med mine Udtalelser i „Fyns Tidende“⁷. Jeg haaber, at den Strid nu er tilende, og at den ingen Skade har voldt iblandt Folk paa vor Side. Ellers er her intet nyt af Vigtighed. Kl. Berntsen, H. Madsen og N. Jensen sender Dem venlig Hilsen. Hils Deres Kone og Frøken Albek samt Lærer Jørgensen og andre Venner og vær selv venligst hilset fra

Deres forbundne

A. Tange

1. Finanslovsforslaget blev vedtaget enstemmigt efter 2. behandling 17/3 1874. (RT 1873—74, folketinget sp. 2481—82). — 2. Forhandlingerne i RT 1873—74, folketinget sp. 2215—2482. — 3. Se note til brev af februar 1874 samt Tanges brev af 8/4 1874. — 4. Panserskibet blev atter fjernet fra finansloven af venstre. Se note til brev af 11/5 1873. (RT 1873—74, folketinget sp. 2353—54). — 5. Et tilskud på 21.000 rdl. fra kommuni-

tetet til universitetet blev ligeledes nedstemt. (RT 1873—74, folketinget sp. 2427—28). — 6. Krigsminister C. A. F. Thomsen havde sluttet overenskomst med flere garnisonsbyer om opførelse af kasernebygninger. Disse overenskomster blev forkastet under behandlingen af krigsministeriets ordinære budget på finansloven. (RT 1873—74, folketinget sp. 1827—1902). — 7. „Fyns Tidende“ kritiserede venstre for at have standset lønningstillægget ud fra den betragtning, at de dårligere lønnede embedsmænd trængte hårdt til et tillæg. Mod dette synspunkt argumenterede både H. Madsen, Berntsen og Tange. Sidstnævnte fremhævede, at alle pengebevillinger burde gå over finansloven. (Fyns Tidende 23/2, 26/2, 27/2, 2/3, 10/3, 14/3 1874).

Gjestelev, 8. April 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres venlige Brev modtog jeg for 3 Dage siden, men har havt saa travlt med Kommune og Jernbanesager, at det har været mig umuligt før idag at faa Tid til at svare, hvilket jeg haaber, at saavel De som Hr. Lærer Jørgensen godhedsfuldt vil undskylde. Det gjør mig ondt, at Jørgensen er bleven saa modløs for den Lønningshistories Skyld¹. Det maa jo komme af Forholdene, hvori han lever, som gjør, at han kommer til at see dette Spørgsmaal som noget langt større, end det i Virkeligheden er. Noget Tilsvarende har nemlig Folketinget gjort saa tidt i andre Sager, sidst med Hensyn til Skifteloven, som vistnok er et Fremskridt, men som vi ikke vilde tage imod undtagen i Forbindelse med Loven om Omordningen af Skiftegebyhrerne². Dette voldte, at Loven strandede, men vi vilde hellere vente nogle Aar og saa faa Reform i Skiftegebyhrerne med det samme, end tage denne Lov særskilt og med det samme skyde den anden vigtige Reform ud i en uvis Fremtid. Dem, som i de første Aar skulde benytte Skifteloven, kommer saa til at lide derunder, men endnu Flere kommer til at lide langt haardere ved, at de uretfærdige Skifteafgifter blive staaende, og de faar da bære Byrden i Fællesskab i Haab om bedre Tider. Der- som det, at Venstre ikke vil tage et lille Fremskridt eller Forbedring paa et enkelt Omraade med Udsigt til derved at forspilde langt større paa andre og vigtigere Omraader, skal ansees for feil, da har Venstre et langt Synderegister at opvise. Denne Regel har vi tidt fulgt i Spørgsmaal, som vedrører den almindelige Befolkning, men hvormeget mere Grund var der da ikke til at følge den, selv hvor det gjaldt Embedsmænd, naar det var et Grundlovsspørgsmaal, hvorom Sagen dreiede sig. I Grundlovens § 48 hedder det: Forslag til Finantsloven og *Tillægsbevillingsloven* behandles *først* i Folketinget, og i § 49: Ingen Udgift maa afholdes, som ikke har Hjemmel i Finantsloven *eller i en Tillægsbevillingslov*. I det Øieblik Landstinget tog Lønningstillægget ud af Finantsloven og behandlede det som en særlig Lov, var denne bleven en *Tillægsbevillingslov*, og i det Øieblik Landstinget *først* tog denne Lov til Behandling, havde det overskredet sin grundlovsmæssige Competence og krænket Folketingets Forret til 1ste Behandling af alle saadanne Love. Den mildeste Maade, hvorpaa Folketinget kunde behandle et saadant Forslag, var at kaste det paa Døren, saasnart det kom indenfor Folketingets Vægge, og dermed sige til Landstinget:

Saadant noget vover I ikke at byde os tiere. — At stemme for Loven med den af Dem antydede Motivering vilde for mig være det samme som at sige: Skjøndt jeg ikke kan see rettere, end at Folketinget ved at stemme for Loven opgiver sin lovlige Ret, saa vil jeg dog, da det er Embedsmændene, det gjælder, gjøre det, men en saadan Feil agter jeg naturligvis ikke at begaa tiere. Naar Hr. Jørgensen siger, at vi ved at stemme for Loven vilde have vunden en Del Høiremænd, da anseer jeg saadant for at være noget Lignende, som da Frei gav sit Sværd bort for at faa Jættemøen Gerda til Hustru. Han savnede sit Vaaben i Ragnarokskampen, det samme vilde vi komme til i Frihedskampen, men Vennerne, frygter jeg, vilde da være borte. Jeg kunde endda skrive en Del om Forslagets Realitet, men De faar nu tage tiltakke for denne Gang med en venlig Hilsen til Dem og Familie samt Lærer Jørgensen fra

Deres forbundne

A. Tange

1. Se note til brev af februar 1874 og af 19/3 1874. — 2. „Forslag til lov om skifte af dødsbo og fællesbo m. m.“ og „Forslag til lov om betalingen for de til skiftevæsenet henhørende forretninger m. m.“ blev henvist til behandling i samme udvalg. (RT 1873—74, tillæg A, sp. 1037 ff, 1511 ff, 1587 f, 1609 ff; folketinget sp. 488).

Gjestelev, 24. August 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres ærede Brev modtaget, og seer jeg med Glæde, at De og Deres Kone har besøgt Jylland og fundet Opholdet derovre saa behageligt. Jeg kan godt forstaa, at det maa være vederkvægende at rive sig løs fra det noget ensformige Kjøbstadliv og færdes iblandt vor blide Naturs Herligheder og fædrelandske Minder. Jeg har holdt mig hjemme hos Familien i Høsten, og denne er vi færdige med. Vintersæden var god, Havren middelmaadig, Byggen daarligst. Vaarsæden fylder lidt i Laden, men der er en god Top. Min Kone, Forældre og Børn ere alle vel ved Magt og beder hilse Dem og Deres paa det hjerteligste.

Angaaende Møde i Nyborg, da har jeg sagt A. Petersen Beskjed, og jeg antager, at han, siden jeg modtog Deres Brev, har talt med Dem desangaaende. Jeg ønskede helst Mødet een af de første Dage i Septbr. eller ogsaa, hvis Berg kom med, i Dagene fra den 19de til d. 24de Sptbr. Igaar var Eskesen hos mig med en Indbydelse fra „Odense Folkeforening“ til at holde et oplysende, politisk Foredrag i Foreningen Onsdagen d. 2den Sptbr. Aften Kl. 8, som jeg lovede. Det kunde da passe at holde Mødet i Nyborg d. 1ste eller 3die Sptbr., ifald De og Deres Venner ønsker det til den Tid. Jeg er meget optaget af Forretninger, men det gaar jo altsammen, naar man tager det efter en bestemt Orden. Hermed venlig Hilsen fra min Familie til Dem, Deres Kone og Pleiedatter og fra Deres forbundne

A. Tange

E. Sk.

Det er en Selvfølge, at det vilde være mig kjært, om De kunde faa Berg til at møde. —

A. T.

Gjestelev, 28. August 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Igaar modtog jeg Brev fra Hr. Berg med den Underretning, at han kunde komme til politisk Møde paa Ærø d. 26de Sptb. og til Nyborg om Søndagen d. 27de. Jeg har skrevet tilbage, at jeg modtog Forslaget i det Haab, at det er Dem og mine øvrige Vælgere i Nyborg beleiligt, og at det vil være muligt at erholde Raadstuesalen, naar man bestiller den saalænge iforveien. Men hvis det skulde vise sig umuligt at erholde den om Søndagen, kunde det maaskje lade sig gjøre at holde Mødet om *Fredag Aften d. 25de* Septbr. Vil De have den Godhed at tilstille mig Underretning herom samt, hvorvidt De anseer det for heldigst, at jeg eller „en Del Vælgere“ i Kredsen indbyder til Mødet¹.

Venlig Hilsen til Dem, Deres Familie og Vennerne i Nyborg fra

Deres forb.

A. Tange

1. Tange indbød selv til mødet, som holdtes søndag den 27. september med bl. a. Berg, Berntsen og Lars Dinesen som deltagere. Der var mindst 3.000 mennesker til stede, så mødet måtte holdes på torvet med taler fra rådhusets altan. (Nyborg Avis 19/9, 28/9 1874; Fyns Tidende 18/9, 28/9 1874).

Kjøbenhavn, 9. Oktober 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Rigsdagen er altsaa traadt sammen, men det er ogsaa næsten alt, hvad der kan siges derom¹; thi de rent formelle Sager, Tingenes Konstituering, Forelæggelsen af Lovforslag, Anmeldelsen af Forespørgsler m. m. er jo det samme Aar efter andet. For Tiden gaa vi formelig og driver herinde, og det er næsten af Mangel paa Beskjæftigelse, at jeg skriver til Dem, men saa maa det jo ogsaa blive derefter. Men den nuværende Stilhed er kun Havblik foran Stormen, som truer, nemlig i Form af Bergs Forespørgsel til Kultusministeren i Anledning af hans Fremgangsmaade mod Skolelærer Andersen fra Kjældernes, og Vestjydernes Forespørgsel til Konseilspræsidenten om Smøleriet ved Bygningen af de vestjydske Jernbaner². Saa kommer endvidere Bergs Forsøg paa at komme Dannelsen tilhjulps ved Afskaffelsen af Adel, Tittel, Rang og Ordner o.s.v., saa at Regjeringen skal nok faa Leilighed til at vise den af Høirebladene saa meget priste Imødekommen eller ogsaa blive nødt til at kaste Forsonligheds-masken og optræde som ægte Kleiner³.

Det er ellers pudsigt med den Irettesættelse til Berg, som har været bebudet selv i Berlingske⁴; thi Berg har ikke seet noget til den, og ingen veed, hvor

den bliver af. Berg sagde forleden Dag, at han nok skulde tage saadan imod den, at De skulde blive nødte til at anlægge Sag imod ham. Det lader forresten til, at han vil opgive sit Skolelærerkald paa Bogø og flytte til Kjøbenhavn, hvor han allerede har leiet Leilighed til sin Familie⁵. Forleden Aften var vi en Del Venner samlede hos Højsbro. Vi havde en meget interessant Aften; thi han fortalte os hele Historien om Fønnesbeks Forsøg paa Underhandlinger med Venstre igjennem Holstein-Ledreborg og Baron Gedalja⁶. Forsøgene gik stadigt ud paa dels at give det Udseende af, at det var Venstre, som søgte Underhandlinger med Ministeriet, dels paa ved Indvirkning paa enkelte Medlemmer at sætte Splid i Venstre. Til det sidste har man forsøgt at benytte Holstein-Ledreborg, I. A. Hansen, B. Christensen og V. Holm. Holstein-Ledreborg henvendte Ministeriet sig til igjennem en Fuldmægtig Michelsen, men han afviste den Kommission⁷. Derpaa kom Gedalja til I. A. Hansen, men han vilde ikke komme til Fønnesbek, undtagen han maatte tage Højsbro og Berg med sig, og disse vilde ikke med, før de fik en skriftlig Tilkendegivelse fra Ministeren om, at han vilde forhandle med dem. Dog lod I. A. Hansen sig engang overtale af Gedalja til at kjøre med ham ud til Fønnesbek, men da de skulde ind til Ministeren, løb Gedalja sin Vei, og hvad Hansen og Fønnesbek talte sammen, veed ingen, men man har jo ikke mærket til, at der er kommen noget politisk Udbytte deraf. Kort efter kom Villads Holm til Kjøbenhavn, og straks havde Indenrigsministeren fat i ham⁸. Han var Høfligheden selv, overdængede ham med Løfter om Indrømmelser og pralede som en allerhelvedes Karl om, hvordan en Fart, der skulde blive i det nu, da han havde faaet fat, men da Holm vilde til at see, hvori de store Indrømmelser bestod, gik det som med Sølvpengene, som Bjergmanden gav Bonden: de bleve til Kul. Endelig forsøgte man nu sidst at ophidse B. Christensen til at sætte I. A. Hansen offentlig i Ban over Landstingsvalget i Roskilde og derved bringe Nogen til Frafald⁹. B. Christensen svarede imidlertid, at han hellere, om saa skulde være, vilde taale en ufortjent Til sidesættelse end bidrage til at fremkalde nogensomhelst Uenighed i Venstre. Saa det er et Udtog af Underhandlingernes Historie, og Resultatet heraf er glædeligt! thi det vidner helt igjennem om Ministeriets Svaghed og Venstres Sammenhold og Styrke. Ja, nu er Arket fuldt, der blev Noget alligevel, da jeg fik Traaden fat. Venlig Hilsen fra Kl. Berntsen, H. Madsen og fra

Deres
A. Tange

Hils Deres Kone, Pleiedatter, Lærer Jørgensen og andre Godtfolk i Nyborg.

Jeg boer paa Gjæstgivergaarden Holland tilligemed mine 3 Venner fra ifjor og Jens Jensen fra Trunderup, og vi haaber, De besøger os engang i Vinter¹⁰.

1. Rigsdagen samledes 5. oktober. Holsteins ministerium var 14. juli blevet afløst af fhv. indenrigsminister Fønnesbechs. — 2. Den 19. juli havde skolelærer Andersen, Kældernæs, ved et møde i Arninge anvendt udtrykket „ham, der kalder sig konge“ om Christian IX. Ved ministeriel skrivelse af 15/8 1874 til Maribo amts skoledirektion blev skoledirektøren pålagt at give Andersen en alvorlig tilrettevisning. Denne skrivelse fremkom, uden at Andersen havde været forhørt om sagen. På denne baggrund fremsatte Berg, som

havde deltaget i det pågældende møde, følgende forespørgsel til kultusminister Worsaae: „Hvorledes foremener kirke- og undervisningsministeren at kunne forsvare den fremgangs-måde, han har anvendt mod lærer Andersen, Kældernæs?“ Forespørgslen blev fulgt op af et forslag til misbilligelse af Worsaae; men da regeringen truede med valg, trak Berg dette forslag tilbage 12/11, hvorpå venstre gennemførte en afslutning på forhandlingerne. Se brev af 13/11 1874. (RT 1874-75, folketinget sp. 15, 1645-46; Rigsdagshist. II s. 69). Jernbaneforespørgslen var stillet af Berg m. fl. til konsejlspræsidenten og drejede sig om kontraktforholdene vedrørende de jyske jernbaner og Esbjerg havn. (RT 1874-75, folketinget sp. 37). — 3. Bergs „Forslag til lov om adel, titler, ordener og rang m. m.“. (RT 1874-75, tillæg A sp. 1439-40). — 4. I „Morgenbladet“ rettede Berg et angreb på Worsaae i anledning af Kældernæs-sagen. „Berlingske Tidende“ meddelte derpå „efter forlydende“, at der fra kirke- og undervisningsministeriet var tilsendt vedkommende skoledirektion en skrivelse, hvori den blev pålagt at tildele Berg en irettesættelse. Berg modtog irettesættelsen 11/10 1874. (Morgenbladet 26/9 1874; Berlingske Tidende 6/10 1874). — 5. Berg tog anledning i irettesættelsen fra ministeriet til at søge sin afsked fra embedet på Bogø 14/10. (H. Nutzhorn: Til minde om folketingsmand C. Berg, Kbh. 1892. s. 15.) — 6. Forhandlingerne fandt sted i august-september, og Holstein-Ledreborg har i breve til Høgsbro redegjort for deres forløb; Høgsbro har endvidere gjort optegnelser i sin dagbog. (Høgsbro II s. 16-22; s. 27. J. Michaelsen om forhandlingerne i J. Michaelsen: Fra min samtid, II, s. 268-69, Kbh. 1893). — 7. Fuldmægtig i generaldirektoratet for postvæsenet, Joseph Michaelsen. — 8. Indenrigsminister F. C. H. E. Tobiesen. — 9. Ved landstingsvalget i Roskilde 1/10 1874 var der opstillet tre venstre kandidater: B. Christensen, Zytphen-Adeler og Hasle; kun de to sidste blev valgt. Alle kandidaterne blev anbefalet af J. A. Hansen på valgdagen, men „Roskilde Avis“ noterede som et eksempel på utaknemmelighed, at B. Christensen ikke var opstillet først på listen. (Roskilde Avis 1/10 og 6/10 1874). — 10. Klaus Berntsen, Hans Madsen og Michael Pedersen. „Holland“ lå i Nørregade 27.

Kjøbenhavn, 25. Oktober 1874.

Hr. Kjøbmand R. Vinckler

Det være mig tilladt at begjere Deres Assistance i følgende Anledning.

Der er til Folketinget indkommet Andragender fra følgende Børnehjem om Understøttelse af Statskassen: fra Børnehjemmet i Villerslev, Thisted Amt, om 400 rd., fra Børnehjemmet i Kindstrup, Odense Amt, om 400 rd. og fra Pige-hjemmet i Sødinge, Svendborg Amt, saavidt jeg erindrer om 200 rd. Nu er det falden mig i Tanker, at der ogsaa er oprettet et Børnehjem i Nyborg, som Svendborg Amtsraad i næstforrige Møde tilstod et Beløb af 50 rd., og jeg mener, at dette kunde, hvis det trænger dertil, være ligesaa berettiget til at faa et Tilskud af Staten som de andre 3 lignende Anstalter¹. Jeg har desværre rent forglemt, hvem der staar i Spidsen herfor, men vil De ikke gjøre mig den Tjeneste at tale med Lærer Jørgensen eller Skoleinspektør Hommel om Sagen og faa at vide, hvem der er Bestyrer for Anstalten. Hvis man ønsker et Tilskud, kan Bestyrelsen blot indgive et Andragende adr.: „Rigsdagens Folketing“ og ved Siden heraf en Anmodning til mig om at indbringe det i Tinget, og jeg skal sørge for, at det igjennem Tingets Formand bliver tilstillet Finantsudvalget. Andragendet maa naturligvis indeholde en Redegjørelse for Børnehjemmets Fremkomst og nuværende Stilling og maa helst være ledsaget af Anbefalinger fra de kommunale Myndigheder.

Ærbødigst
A. Tange

Kjøbenhavn, 13. November 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Efterat Kampen er endt, og en Pause er indtraadt, tillader jeg mig at sende en Rapport til Regjeringen i Hjemmet med et Uddrag af Regnskabet, som jeg senere skal aflægge for denne Post af min Husholdning¹. De kender jo af „Morgenbladet“ Historien om Andersen fra Kjeldernæs, en af de slemme Skolelærere af hvilke, som Bille har sagt, „det summer paa Møderne rundt om i Landet“. Og saa var denne slemme Skolelærer mødt paa et slemt Folkemøde i Arninge, hvor bl. A. Berg og I. A. Hansen var tilstede, og her kom Skolelæreren til at bruge Udtrykket „ham, som kalder sig Konge“ i en Skaaltale, og dette bliver refereret i Nakskov Avis, Ravnekrogs-Høirebladet, Ministeriets Lakaiorgan paa Lolland. En Skolelærer paa et Folkemøde var nok til at sætte Hr. Kleins Kongesind i Bevægelse, og han fik da Minister Vorsaa, (Ministeren med den begrændsede Underdanighed), til paa denne Regning at give Hr. Andersen en alvorlig Irettesættelse for „usømmelig Adfærd som Ungdomslærer“ — Altsaa Ministeren giver en Mand en Irettesættelse for usømmelig Adfærd m. m. *uden at forhøre ham* og allene grundet paa, *hvad hans Fjender har sagt om ham*, og Spørgsmaalet bliver altsaa dette: Skal Danmarks 3000 Skolelærere i deres Egenskab *som fri danske Statsborgere* være udsatte for, saasnart en af dem kommer for Skade at sige noget, som *Modstanderen kan lægge en gal Mening i* og indberetter denne til Ministeren, da at blive stemplede som dem, der have gjort sig skyldige i usømmelig Adfærd som Ungdommens Lærere, og det uden at Vedkommende bliver spurgt, om han virkelig har sagt slikt, eller hvad han mente dermed. — Og Spørgsmaalet, som ligger bagved dette, er, at Hr. Klein, som staar bagved Hr. Vorsaa, skal have Lov til at gjøre vor grundlovhjemlede Yttringsfrihed afhængig af, hvad han anseer for tilladeligt for det danske Folk i denne Retning. —

Dette var Anledningen til, at der af Berg blev stillet Forslag til en Dagsorden, hvori Folketinget udtalte „en alvorlig Misbilligelse af Regjeringens Fremfærd“. (I Parenthes skal jeg bemærke, at under hele Debatten var Klein tilstede og agerede Sufflør for Hr. Vorsaa). Anden Dags Debat endte med, at Hr. Fønnesbek tog Ordet paa Ministeriets Vegne og truede med en Opløsning, hvis Dagsordenen blev vedtaget, og dette førte til, at Berg idag paa Forslagsstillernes Vegne tog Dagsordenen tilbage. Grunden hertil vil De vanskeligt tilfulde kunne forstaa ved at læse de offentlige Forhandlinger, og jeg skal derfor løfte Tæppet og lade Dem see bag Kulisserne. — Saasnart Konseilspræsidenten havde holdt sin Tale, lod I. A. Hansen Venstre indvarsle til et Møde Kl. 7½ for at overveie Stillingen. Her talte først G. Petersen for Dagsordenens Vedtagelse, medens Baier udtalte Betæneligheder ved Følgerne deraf. Efter indtrængende Opfordring af Berg tog jeg derpaa Ordet og gjorde opmærksom

paa, at det var med Partiets fulde Billigelse, at Forespørgslen var indbragt og ligeledes efter Partiets Ønske, at Forespørgerne skulde indbringe en Dagsorden, som de fandt passende til Forholdene, saaledes som de var givne under de i Tinget faldne Udtalelser fra Ministeriet. Og da Spørgsmaalet her ikke dreiede sig om Andersen, men om Skolelærerne og alle andre Embedsmænd skulde ved administrativ Vilkaarlighed stilles udenfor den grundlovmæssige Yttringsfrihed, som var tillagt enhver Borger heri Landet, saa vilde jeg ønske, at hele Partiet vilde som en Mand stemme for Dagsordenen i den Bevisthed at have gjort sin Pligt som Forsvarere af Folkets grundlovmæssige Rettigheder. Derefter fik Holstein Ledreborg Ordet og udtalte som sin Overbevisning, støttet paa Fakta, som han anførte, at det vilde komme til en Opløsning engang i denne Session, hvis Folketingets Flertal vilde holde fast paa sine engang udtalte Grundsætninger; thi Ministeriet, som i Begyndelsen af sit Liv havde vaklet, var nu kommet til den Beslutning at ville støtte sig til Aristokratiet og Byråkratiet i Landstinget imod Demokratiet i Folketinget. Som Følge heraf vilde Ministeriet, saasnart det kom til en Kollision mellem Grundsætningerne i de to Ting, stille sig paa Landstingets Side og opløse Folketinget. Han vilde hellere have en Opløsning nu end til Foraaret, da vi stod foran Finantslovens Udløb, og hvis, som han haabede, Venstre igjen kom ind som et Flertal, vilde Ministeriet, hvis det ikke gik af, efterat Folket havde dømt, blive mere myge og medgjørlige at forhandle med, og han vilde derfor tilraade at stemme for Dagsordenen. T. Nielsen udtalte derimod, at han ikke kunde forsvare at kaste Folket ind i en hissig Valgkamp paa dette Spørgsmaal. Det vilde blive Kongen og Andersen fra Kjældernæs, som af vore Modstandere vilde blive stillet op paa alle Valgtribuner, og han troede ikke, at Folket var saa politisk modent, at det alle vegne kunde skjelne imellem det sande og falske i Modstandernes Paa-stande. Og kom vi ind igjen som et Mindretal, saa vilde til Ulykke for Landet mange Spørgsmaal blive ordnede paa en Maade, som for lange Tider vilde hæmme vor frisindede Udvikling. Det var godt nok, at Holst. Ledreborg kunde see, at Ministeriet var umedgjørligt, men han troede ikke, at man kunde gjøre dette begribeligt for Vælgerne, og det var dog dem, som skulde afgjøre Sagen. Høgsbro henviste til, hvorledes der for Tiden gik en reaktionær Stemning igjennem Europa, og under Indvirkningen af en saadan maatte man kunne taale en saadan Ydmygelse som at tage Dagsordenen tilbage. Under en saadan Tilstand kunde man ikke vente at gennemføre stort af sine Grundsætninger, men maatte taalmodig vente paa bedre Tider og ikke opslide Folkets Kraft ved Kampe, som kunde undgaas. Herimod blev der fra en Række andre Talere indvendt, at hvis Folket sendte os ind igjen som Mindretal, maatte det selv bære Skylden derfor, og fordi der kom et Flertal i Folketinget, som ikke vare Venstremænd, var det derfor ikke givet, at de kunde eller turde blive enige om Forslag til Frihedens Indskrænkning. Det gjaldt her ikke allene om at beregne Følgerne, men ogsaa om dette Skridt var stemmende med Sandhed og Ret og i Overensstemmelse med vort Program, og da dette var Tilfældet, skulde man tage Følgerne og stod da med en ren Samvittighed.

Idag Kl. 10 fortsattes Mødet, og der fremkom da flere Forslag til Dagsordener i en forandret Form for om muligt at samle hele Partiet, men Holstein Ledreborg udtalte, at kunde Partiet ikke samle sig om Bergs Dagsorden, maatte Forespørgerne, hvis de kunde bringe dette store Offer, heller tage den tilbage; thi det andet fik Udseende af, at man vilde krybe ud af en Bagdør, og det vilde med en vis Berettigelse blive fortolket som Feighed og Frygt og ikke gavne vor Stilling i Befolkningen. H. Madsen støttede denne Udtalelse, som fandt Bifald af alle dem, som stode paa Bergs Side. I. A. Hansen udtalte som Medforespørger, at han overlod det til Berg at bestemme, om han af Hensyn til Partiets Sammenhold vilde tage Dagsordenen tilbage, men vilde Berg ikke dette, skulde han følge ham i at kæmpe for Dagsordenen til det Sidste. Berg erklærede nu efterat have rettet stærke Bebrejdelser mod den Forsagthedens Aand, som gjorde sig gjældende, at han vilde tage Dagsordenen tilbage. Det kunde i Salen gjøres med den Motivering, at Skolelærer Andersen ved de i Salen faldne Udtalelser og ved den foreslaaede Dagsorden havde faaet den nødvendige Oprejsning, og da vi ikke som Venner af det konstitutionelle Kongedømme kunde tage en Opløsning paa et Spørgsmaal, som vore hensynsløse Modstandere vilde benytte til at drage Kongen med i Partikampen, saa vilde han tage Dagsordenen tilbage, men paa den Betingelse, at der derpaa, saasnart han i Tinget havde udtalt dette, blev forlangt og vedtaget Afslutning af Forhandlingerne. Mødet sluttedes med en af Tomas Nielsen under Partiets levende Tilslutning udtalt Tak til Berg. Hvad der foregik i Tinget, kender De og kan, som jeg haaber, nu bedre bedømme vor Stilling fra alle Sider.

Hvad jeg her har meddelt, er jo kun for Venner, som kan baade tale og tie. Hermed venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres forbundne

A. Tange

E. Sk.

Hilsen fra Kl. Berntsen, H. Madsen og andre gode Venner. —

A. T.

1. Med kampen menes debatten om Bergs forespørgsel i Kældernæs-sagen, se note til brev af 9/10 1874. (RT 1874-75, folketinget 74-75, sp. 1144-1271).

Gjestelev, 29. December 1874.

Kjære Hr. R. Vinckler

Vil De ikke have den Godhed at lade mig vide ved et Par Ord, hvorledes det har sig med Isforholdene i Store-Belt for Øieblikket samt, om der er Udsigt til, hvis Veiret bliver staaende, at man den 5te Januar kan komme til at benytte Isbaade. Rigsdagen skal jo samles d. 6te Januar, og hvis det bliver aabent Vand, har jeg tænkt at ville reise d. 5te, men hvis man skal benytte Isbaade, kommer

jeg vist til at reise en Dag tidligere. Hvis De vil underrette mig om, hvordan Udsigterne er desangaaende, er jeg Dem meget taknemlig.

De og Deres ønskes herved glædeligt Nytaar fra mig og Familie. Vi har det godt allesammen og nyder Juleglæden med hinanden, som Gud giver Lykke til, for mit Vedkommende blandet med Politik og Kommunesager. Venlig Hilsen til Dem, Deres Hustru og Pleiedatter fra

Deres forbundne
A. Tange

Kjøbenhavn, 9. Januar 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Paa Generalforsamlingen for Fyns Tidende ventede jeg at have truffet sammen med Dem, og da det ikke blev Tilfældet, og jeg ikke fik Tid til at besøge Dem i Hjemmet, tillader jeg mig at skrive et Par Ord¹. For det første besluttede Generalforsamlingen, (den var desværre ikke talrig paa Grund af det daarlige Veir), at indbyde til ny Kautionsforpligtelser for Fyns Tid. for indeværende Aar, da de sidstegnede ere udløbne uden nogen Risiko for Kautionisterne. Vi skulde gjerne have 80 a 25 Rdlr., og hvis de kunne skaffes tilveie inden 12te Fbr., udvide vi Bladet med en Spalte til April. Den forøgede Udgift til Papir, Trykning og Redaktion vil for 1 Aar udgjøre 2000 Rdlr. Ved at forhøie Prisen til 2 Kr. 25 Øre Kvartalet vil der indvindes 400 rd., og ved at Spalterne blive lidt smallere, vil der sandsynligvis indvindes 300 Rdlr., alt beregnet efter de nuværende Forhold. Der mangler altsaa 1300 Rdlr., som skulle sikkres ved Kautionsforpligtelser eller egentlig, da Udvidelsen først skal begynde 1ste April, kun for 3 Kvartaler, omtrent 1000 Rdlr., som vi imidlertid haabe skulle blive dækkede, naar der arbeides lidt kraftigt for Bladets Udbredelse og for Bekendtgjørelser. Ved at bevilge 2000 Rdlr. ialt til Redaktionsudgifter haabe vi, at Bladet skal kunne tage sig noget mere end hidtil af Odense Bys lokale og kommunale Forhold for derved bedre at bane sig Indgang iblandt Byens Befolkning; thi først naar Bladet kommer til at indtage Pladsen som Odense Bys lokale Oppositionsorgan i Forening med at være det fynske Venstres politiske Organ, kan det faa Betydning som virkelig Konkurrent til „Fyns Stiftstidende“. Jeg haaber, at De som sædvanlig af al Kraft vil støtte vore Bestræbelser for at give Sagen et godt Udfald og benytte Deres Indflydelse for at skaffe en Del af de 80. Jeg skriver naturligvis til alle mine politiske Venner, som der er noget Haab om vil hjælpe til, men det skader ikke, om de blive opfordrede fra mere end en Side.

Vi har atter begyndt Kampen herinde. Den stod paa i to Dage angaaende Tillægsbevillingen til Bygningen af det kongl. Teater, der sandsynligvis vil fremkalde en Rigsretsanklage imod Hall og Vorsaa². Man truer stadig med Opløsning. Somme mener, at det skjeer i næste Uge paa anden Behandling af Præstelønningsloven, men de Fleste troer, at det vil trække ud, indtil Hærloven kommer til anden Behandling, og det kan nok see ud til, at det har

noget paa sig efter den Agitation, som Høire har sat i Scene paa dette Spørgsmaal³. Jeg troer dog ikke, at der er nogen Fare for at blive opløst paa noget af disse Spørgsmaal; thi det er Sager, som Folket godt kan følge med og see Forskjellen mellem Høires og Venstres Anskuelser og Grundsætninger.

Venlig Hilsen til Dem, Deres Familie og vore Venner i Nyborg fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Generalforsamlingen blev afholdt på Billes hotel i Odense, tirsdag den 5. januar kl. 14. (Fyns Tidende 28/12 1874). — 2. På tillægsbevillingsloven 1/4 1874—31/3 1875 var optaget overskridelsen vedrørende opførelsen af den nye teaterbygning, som var blevet indviet 15/10 1874. 3/3 nægtede folketinget at godkende overskridelsen og henviste sagen til et udvalg, hvorfra den gik til statsrevisionen. På grundlag af dennes betænkning foranledigede venstre rigsretssag rejst mod Hall og Worsaae, de to implicerede kultusministre. De to ministre blev frifundet 4/10 1877. (Rigsdagshist. V s. 638 ff). — 3. Præstelønningsloven var venstres „Forslag til lov om præsternes lønning m. v.“, et alternativ til regeringens lovforslag om samme emne, der var blevet nægtet overgang til tredje behandling. Regeringen lod det passere til vedtagelse i folketinget uden mange kommentarer, hvorefter det blev fældet i landstinget. (RT 1874-75, tillæg A sp. 1755 ff, folketinget sp. 2635 ff, 3216 ff, landstinget sp. 852 ff). Med hærloven menes krigsminister Steinmans forsvarsplan, fremlagt i januar 1875. (Hvidt s. 47 ff; RT 1874-75, tillæg A sp. 2241 ff).

Kjøbenhavn, 21. Januar 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Mine 3 Venner fra ifjor og jeg er budt til Herrested d. 23de og til Ellinge d. 24de Jan. til selskabelige Sammenkomster. I den Anledning komme vi til Nyborg med Formiddagstoget paa Lørdag og haaber at have den Fornøielse at hilse paa Dem. Med venlig Hilsen fra mine Venner til Dem og Familie tegner jeg mig

Deres hengivne

A. Tange

Kjøbenhavn, 11. Februar 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres Brev af 8de d. M. modtaget, og paa Deres Spørgsmaal angaaende Foreningen „Dannebrog“ kan jeg give den Oplysning, at det er en „nationalliberal Forening“, som fra dette Partis Synspunkt og efter dets Grundsætninger virker for Danskheden i Sønderjylland, saa det passer meget godt for Hr. Capt. Nielsen, som er dette Partis lydige Tjener, at virke for dens Udbredelse under det gamle Paaskud, at det nationalliberale Partis Sag er solidarisk med Danskhedens¹; men det er et stort Spørgsmaal, om det fra vort Synspunkt er heldigt at virke for, at dette Partis Fodfæste i Slesvig styrkes og vedligeholdes; thi det vil ikke gjøre de danske Slesvigere bedre at komme tilrette med for Folkepartiet

i Danmark, naar de, som vi med Guds Hjælp haabe, engang skal til at virke sammen med os under den danske Forfatning. Det er bedre at give, hvad vi ville skjænke til den Sag, til saadanne Mænd som Appel i Rødding og Poulsen i Bovlund, som ved Siden af deres danske Sind nærer venlige Følelser imod Frihedsbevægelsen herhjemme. For en 8 a 10 Aar siden blev der dannet en Afdeling af „Dannebrog“ paa Ryslingeegnen, og jeg traadte ind deri som Medlem af Styrelsen. Dengang bestod Hovedbestyrelsen af 5 nationalliberale Koryfæer i Kjøbenhavn, hvoraf jeg i Øieblikket kun kan huske Navnene paa d.Hrr. Brygger Jakobsen og Tømmermester Kayser. I de sidste 4 a 5 Aar har jeg ikke deltaget i Møderne og intet Medlemsbidrag ydet, saa jeg veed ikke, om Afdelingen i Ryslinge bestaar endnu, eller om den stiltiende er død og begravet. Foreningen støttede dengang nærmest de Blade og Foreninger, som gik i Partiets Retning, hvorimod saadanne Folk som Appel og Poulsen ingen Hjælp modtog, og da jeg mærkede dette, trak jeg mig tilbage fra den. Det glæder mig, at De har modtaget saamange Cautionister for „Fyns Tidende“, der er vist ogsaa kommen en Del fra de andre Egne af min Valgkreds, og hvis de andre Valgkredses Beboere vare saa villige til at støtte Bladet som mine Vælgere, skulde det nok gaa godt. Paa Søndag skal vi have et Bestyrelsesmøde i Odense, og da skal det endelig afgjøres, om Bladet skal udvides.

Naar Adressen, som jeg antager, kommer ind til Hærudvalget, vil Kl. Berntsen som Sekretær i dette faa Leilighed til at see den efter i Sømmene².

Det er ganske rigtig, som De siger, at der er Uveirstegn i Horizonten. Det antages meget almindeligt herinde, at naar Venstre vedtager Lønningstillæggene paa Finantsloven og forkaster Regjeringens særlige Lønningstillægslov, da vil Folketinget blive opløst, men naar blot hele Venstre vil staa fast, troer jeg ikke, at der er nogen Fare herved³.

Jeg har ikke talt med „Morgenbladet“s Redaktør i den senere Tid, men det haster heller ikke saa stærkt med det Bidrag⁴. Jeg har heller ikke betalt mit det sidste.

Mange Hilsener til Dem og Familie fra Berntsen, H. Madsen, N. Jensen og fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Skolemanden C. F. Monrad havde i 1864 kontakt med nationalt interesserede kredse i København. Resultatet blev dannelse af „Foreningen Dannebrog“ med tømmermester Kayser som formand. Formålet var at støtte dansk kulturelt arbejde i Sønderjylland. (Sønderjyllands historie v/ la Cour, Fabricius, Hjelholt og Lund, bd. V 1932-33, s. 138). — 2. Der er tale om Sorø-adressen, udsendt med opfordring fra 10 mænd om underskrift af alle valgberettigede. Overlærer E. Ibsen fra Sorø stod i spidsen, og adressen ankedede over, at fædrelandets værn i de senere år ikke havde udviklet sig, så det kunne tilfredsstille nutidens krav til et kraftigt forsvar. Adressen blev sendt til anbefaling hos „Dansk Folketidende“, som imidlertid tog kraftig afstand fra den, idet bladet hævdede, at den var nationalliberal i sin holdning. (Dansk Folketidende 11/12 1874). — 3. Se Tanges brev af 4/3 1875, 17/4 1875 og note til brev af 19/3 1874. — 4. „Morgenbladet“s redaktør var cand. jur. N. J. Larsen.

Kjære Hr. R. Vinckler!

Det er nu en Tid siden, vi korresponderede med hinanden, og der er imens løben en Del Vand til Stranden, skjøndt Frostene hviler baade over Naturen og Politikken. Hr. Fønnesbek har jo opsagt Leiligheden, hvor vi boer under visse Betingelser, og det er ikke umuligt, at vi blive kastede paa Døren inden ret længe, og det beroer da paa vore Vælgere, om de atter vil sætte os ind i Leiligheden eller befolke den med Folk af en anden Kaliber, som vil leve i Fred og god Forstaaelse med Klikken og lade Vælgerne passe sig selv; thi en saadan Tilstand er det, Hr. Fønnesbek og hans Folk ønsker. Som De veed, er det dels Pantserskibet og dels Lønningsforhøielsen til Embedsmændene, hvorpaa Udsnidningsforretningen er stillet os i Udsigt. Det første Spørgsmaal er nu efter Ministeriets og Konsorters Mening et udmærket Opløsningsspørgsmaal; thi der kan hele Embedsklikken med de doktrinære Grundtvigianere i Spidsen marsere op med de bekendte Floskler om Kjærlighed til Fædrelandet, Forsvar af vor Selvstændighed o. s. v, medens Mellempartiets kalkunske Bønder ved speciel Henvendelse til Gaardmændenes Pengepunge haaber at bringe disse i Harnisk imod Venstre, naar det i Anledning af de overordentlige Udgifter til Forsvarsvæsenet foreslaar en Indkomst og Formueskat¹.

Det andet Spørgsmaal derimod sætter Hr. Fønnesbek graa Haar i Hovedet; thi hans Ministerium er ligefrem dannet paa Grundlag af Lønningstillæg til de høiere Embedsmænd. Men Venstre vil ikke gaa høiere end til 1600 Rdl., det er et hæsliq lurvet Spørgsmaal at opløse paa, og det gyser i Høirebønderne, naar de tænker paa at gjøre den Sætning begribelig for deres Vælgere med 5 a 1000 Dalers Indtægt, at Embedsmænd med 3 a 4000 Rdlr. i aarlig Løn ikke kunne leve uden Tillæg. Det var nok værd at gjøre et Forsøg paa at faa dette ubehagelige Spørgsmaal tilside, og Hr. Fønnesbek henvendte sig derfor forleden Dag til Hr. I. A. Hansen og bad om en Konference med ham, hvorved han tilbød at ville godkjende, at Folketinget nedsatte en parlamentarisk Kommission til Undersøgelse af hele Embedsvæsenet. Til Gjengjæld for denne Indrømmelse skulde Venstre bevilge Lønningstillæg til Embedsmændene efter det saakaldte Sædprincip, hvilket Tillæg skulde vedvare, indtil en Revision af samtlige Lønningslove var vedtagen². Hr. I. A. H. svarede, at Hs. Excellence maatte vide, at en parlamentarisk Kommission kunde Folketinget nedsætte uden at spørge Regjeringen derom, og naar Venstre vedtog Lønningstillæg, som skulde vare, indtil Revisionen var vedtagen, saa frygtede han for, at vi kom til at vente længe efter denne; thi saa havde jo Regjeringen faaet, hvad den ønskede, men iøvrigt skulde han gjerne forelægge for sit Parti Ministerens Forslag. Dette skedte i et samlet Partimøde idag, og det blev vedtaget, at Hr. Hansen skulde svare Ministeren, „at under de nuværende Forhold kunde man ikke indlade sig i Underhandling med Ministeriet paa dette enkelte Spørgsmaal“. Hvad Hr. Fønnesbek nu vil finde paa for at hjælpe sine Embedsmænd er ikke godt at sige; thi han vil nødigt foretage en Opløsning paa dette Spørgsmaal, og han kan ikke holde sig som Minister, hvis han ikke kan faa denne Sag ordnet. Saaledes er

nu Stillingen for Øieblikket. Hvad jeg her har meddelt er naturligvis kun for Dem, da det endnu er en Hemmelighed indenfor Partiet. Venlig Hilsen til Dem og Familie fra Kl. Berntsen, N. Jensen, H. Madsen og fra

Deres hengivne
A. Tange

1. Under debatten om krigsminister Steinmanns hærlovsforslag erklærede Frede Bojsen, at venstres betingelse for overhovedet at forhandle om Københavns befæstning ville være, at udgifterne dækkedes gennem en indtægts- og formueskat. (Hvidt s. 51). — 2. Før lov af 26/3 1870 blev dyrtidstillæg til embedsmændene ydet i form af sædomskrivningstillæg, hvis størrelse beroede på det beløb, hvormed korprisen i hvert enkelt år oversteg en vis normalpris. (Salmonsens, bd. VI 1917, s. 608).

Kjøbenhavn, 13. Marts 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Den politiske Situation opfordrer os til at samles med dem af vore Vælgere, der som Stillere mest direkte støttede os ved sidste Valg, og da vi have ment, at det vilde give mere Interesse, naar flere Folketingsmænd kom tilstede og samledes med Vennerne fra de fleste fynske Kredse, saa har vi valgt Odense til Samlingssted og indbyder foruden vore Stillere Mænd fra Odense By samt Kjerteminde, Sønderød og Assens Valgkredse. Hvis Mødet kan blive nogenlunde talrigt, og samtlige Kredse tilstrækkeligt repræsenterede, vil man kunne faa et nogenlunde tro Billede af Stemningen i hele denne Del af Fyn. Da Reisen til Odense er meget lang for de 3 sydligste Kredse i Fyn, har vi ikke indbudt Folk herfra til Mødet.

For at have en bestemt Begrænsning og sikre sig imod, at ingen hele eller halve Modstandere kommer tilstede, have vi indskrænket Mødet til at omfatte Stillerne fra sidste Valg, men jeg har udtrykkelig gjort en Undtagelse, hvad Dem angaar, da særegne Forhold forhindrede Dem derfra. De er vel saa god at levere A. Petersen og Simonsen indlagte Indbydelser, og tænker jeg, at De lader mig vide, hvad De selv og de to Herrer synes om Planen, vi har fattet. Undskyld, jeg har ikke Tid at skrive mere til Dem, da jeg skal have Breve afsted iaften til de andre Stillere i min Valgkreds, og imorgen skal jeg en Lysttour til Frederiksborg sammen med Berg og en Del andre Venner. Venlig Hilsen til Dem og Familie

fra Deres
A. Tange

E. Sk.

Deres ærede sidste Skrivelse modtagen. Kl. Berntsen beder hilse, at Sorøadressen er endnu ikke indtruffen til Hæruvalget, men han skal nok tage Adressen fra Nyborg i Betragtning, saasart den kommer tilstede¹.

A. T.

[Trykt indbydelse].

Undertegnede Folkethingsmænd tillader sig herved at indbyde deres Stillere til at mødes med dem Paaskelørdag d. 27de Marts Kl. 1 paa Billes Hotel i Odense for at forhandle med dem om den nuværende politiske Stilling. Det er vor Tanke ogsaa at indbyde nogle Meningsfæller fra de andre Kredse i Odense Amt.

Kjøbenhavn, den 12te Marts 1875.

Kl. Berntsen   Sofus Høgsbro   H. Nielsen
H. Madsen   A. Tange

I henhold hertil beder jeg Dem saavidt mulig at komme tilstede til dette Møde.

Anders Tange
(sign.)

1. Vedrørende Sorø-adressen se note til brev af 11/2 1875. Vedrørende adressen fra Nyborg se brev af 17/4 1875.

Kjøbenhavn, 17. April 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

De har bedet Cl. Berntsen om at sende Dem en Afskrift af Sorøadressen fra Nyborg, men han blev bange derfor og beklagede, at han ikke kunde læse en hel Del af Navnene. Det gaar mig ligedan med Nogle af dem, men jeg tog alligevel fat i Eftermiddag og afskrev omtrent Halvdelen af Navnene (c. 300), som jeg herved sender Dem. De Navne og Betegnelser, som jeg ikke er sikker paa at have læst rigtig, ere betegnede med ? Nu kan De, mener jeg, prøve, om der iblandt disse 300 findes Nogle, som ikke ere Vælgere, og hvis De saa ønsker det, skal jeg tage Afskrift ogsaa af de øvrige.

De har vel seet, at Nyborg Avis efter Dagbladet har optaget et uforskammet Referat af Mødet i Helsing, hvori navnlig alle L. Larsens Uartigheder imod mig ere refererede, uden at mine Svar derpaa ere gjengivne¹. Jeg er ifærd med at udarbejde en lille Redegjørelse over mit Mellemværende med L. Larsen, som skriver sig fra et ældre Datum og sende den til Fyns Tidende som en passende Illustration af de „moderate Venstremænds“ politiske Kampmaade². Naar det kommer, kunde De jo f. Eks. sige til Hr. Blumensaadt, om han ikke kunde optage det i sin Avis, for at den kunde faa den fornødne Ligevægt imellem Partierne, som han stadig taler saameget om.

Ministeriet har nu opgivet Principet om, at Lønningstillægget ikke maa staa paa Finantsloven. Høires Bønder i Folketinget ere meget vrede derover; thi nu kommer Kampen til at staa paa Tillæggets Størrelse og Udstrækning, og det vil blive en slem Nød at knække paa Valgtribunerne. Det kan godt hælde, at de Hrr. kommer til at bide i det sure Æble og gaa imod Ministeriet, naar Sagen kommer for i Folketinget. Fønnesbech vil da komme i en slem Knibe; thi jeg troer ikke, at han tør opløse Folketinget, naar han ikke har Mellempartiet med

sig, og føre en Lønningslov igjennem i Landstinget, hvorved de høiere Lønnin-
ger ikke faar Tillæg, vil ogsaa have sine Vanskeligheder, som han maaske ikke
er Mand for at overvinde. Der er Udsigt til, at Ministeriet vil skaffe sig Fjen-
der paa alle Sider, og at det isaafald ikke kan holde sig længe er en Selvfølge.
Venstres Stilling er god, og Stemningen tillidsfuld. —

Venlig Hilsen fra

Deres
A. Tange

1. Mandag den 12. april var der politisk møde i Helsingø med Berg, Tange, Albertsen
og N. Andersen fra venstre som talere; P. E. Olsen, Dinesen, L. Larsen og Jagd mødte
som modstandere, og „Nyborg Avis“ refererede mødets forløb efter „Dagbladet“. L. Lar-
sen citeredes for en bemærkning om, at han ikke nærede større agtelse for Tange, som
han ikke kendte videre til. (Nyborg Avis 15/4 1875). — 2. Under mærket „n“ behand-
lede Tange sagen i „Fyns Tidende“. Han redegjorde her for det foregående sammenstød
med L. Larsen og Dinesen, der havde fundet sted i forbindelse med et møde i Esrom den
4. oktober 1873. Larsen og Dinesen havde ved denne lejlighed erklæret, at „Morgen-
bladet“ havde refereret nogle af deres udtalelser forkert, hvilket M. Pedersen, H. Madsen
og Tange benægtede i et indlæg i „Morgenbladet“. (Fyns Tidende 20/4 1875).

Kjøbenhavn, 28. April 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Idet jeg takker Dem og Deres Hustru for venlig Modtagelse, jeg nød, sidst jeg
var hos Dem, skal jeg tillige sende Dem en lille Beretning om Stillingen her-
inde paa den politiske Skueplads, idet vigtige Begivenheder ere foregaaede
eller rettere forberedte og udviklede, siden vi sidst saas. Sagen begynder med,
at det i et Ministerraad skal være vedtaget (sidst i forrige Uge) at udstede en
provisorisk Finantslov, ifald det f.V. vedblivende fastholdt sine Fordringer paa
Finantsloven. Dette i Forening med Frygten for en Opløsning paa Spørgsmaa-
let om Tillæg til de høiere Embedslønninger foranledigede Mellempartiet til
at forsøge en Overenskomst med Venstre til Værn for Forfatningen. Tilnær-
melsen skete mellem Aaberg og T. Nielsen—Tauber, og den blev forelagt Ven-
stre om Aftenen i Form af et Forslag om, at Venstre skulde udnævne 5 Med-
lemmer og Mellempartiet 3 til et Udvalg, som skulde udarbejde et Forslag til
en Overenskomst paa Grundlag af Oposition mod den nuværende Regjering.
Tilbuddet blev antaget af Venstre, som valgte Høgsbro, Boisen, Berg, T. Niel-
sen og Tauber, medens Mellempartiet valgte Schavenius, Dinesen og Aaberg.
Overenskomsten blev sluttet paa Betingelser at: Mellempartiet saavel i Forma-
liteten som i Realiteten gik ind paa Venstres Forslag om Forhøielse af Embeds-
lønningerne, — til Universitetet lovede Venstre at stemme for et Statstilskud
af 100.000 kr. for et Aar, medens Kommunitetets Midler blive urørte, og Uni-
versitetets Stilling for Fremtiden henstaa uafgjort, til Pantserskibet bevilges
250.000 Kr. for næste Aar foruden et Beløb, som kommer ind ved Salg af gamle
Krigsskibe. Paa alle Punkter bliver derimod Finantsloven, som Venstre ønsker

den. Anmærkningen paa Finantsloven om Telegramtaksterne udgaar efter Ønske af Schavenius og af Hensyn til ikke at støde Kongen personlig¹. Saasart man faar en anden Regjering, er man enig om, at Telegramtaksterne skulle fastsættes ved Lov. Denne Overenskomst lovede Mellempartiet at holde, saalænge til Finantsloven var udkommen, eller Regjeringen styrtet, og de lovede ikke at gaa ind paa en Finantslov, som Regjeringen kunde tage imod. Dette Udcast forelagdes Venstre igaar Formiddag og vedtoges *uden Modstand* ved Navneopraab af hele Partiet. Iaftes var hele det forenede Høire samlet, og her blev den skriftlige Opsats til Overenskomst, som blev vedtaget af Venstre, forelagt. De nationalliberale angreb den med stor Heftighed, og det kom til et skarpt Sammenstød mellem Hall og Dinesen, som endte med, at Corn. Petersen, som var Ordstyrer, kaldte Hall tilorden, hvorefter denne gik bort i Vrede. Overenskomsten tiltraadtes derpaa af 25 St., hvoriblandt alle Høires Bønder samt Ska-venius, Oct. Hansen, Bagger, Jagd m. fl. Da Venstre raader over 55 St., og det er sandsynligt, at endnu nogle enkelte gaar med, saa vil man have en Opposition imod Regjeringen paa 80 St. eller derover, og denne har nu Valget imellem Opløsning af Folketinget uden nogensomhelst Udsigt til at seire ved Valgene, eller at gaa ind paa vore Forslag og tvinge Landstinget til det samme, hvorved dettes fremtidige Stilling og Magt vil være fuldstændig ødelagt, eller endelig at tage sin Afskjed, og det Sidste bliver vel det sandsynligste, hvis ikke Tobiesen kommer til at raade; thi han kan være dumdristig nok til at opløse Folketinget, selv om han har hele Thinget imod sig. De seer altsaa, at Stillingen er kritisk, og at der er Farer tilstede, men at der ogsaa samler sig mægtige Kræfter til Forsvar for Folkets Ret. Stemningen er god blandt Venstre, og de Fleste ere meget tilfredse med Overenskomsten. Det er Opdigtelse, naar „Dagbladet“ paastaar, at den er sket imod I. A. H. og Bergs Villie². Venlig Hilsen til Dem og Deres fra

Deres hengivne
A. Tange

1. Uagtet at bevillingen for finansåret 1874-75 var baseret på en telegramtakst på 66 øre pr. telegram, havde indenrigsminister Tobiesen pr. 1. januar 1875 nedsat denne takst til 50 øre. I betænkningen over det nye finanslovsforslag fremhævede flertallet af finansudvalget, at en sådan takstændring måtte have lovhjemmel. Ved finanslovens tredje behandling erklærede Berg, at man lod sagen falde under henvisning til, at regeringen havde erklæret sig indforstået med, at fremtidige ændringer ville ske gennem lovgivningen. (RT 1874-75, folketinget sp. 6067, tillæg B sp. 319-22). — 2. En sådan påstand fremførte „Dagbladet“ i en kommenterende artikel 28/4 1875.

Kjøbenhavn, 11. Maj 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Deres venlige Skrivelse fra igaar modtaget, og har jeg ifølge Deres Ønske atter undersøgt Originalerne af Sorøadressen og sender Dem her en Copi af det omtalte Navn, som jeg indestaar for er temmelig nøiagtig, som det staar i Ori-

nalen. Nu kan De selv see, om De synes, at det kan betegne en anden Person end Lærer I. Hansen; thi Betegnelsen af Stilling er ganske vist noget utydelig.

Som De veed, gaar Aliancen med Mellempartiet ud paa, at Ministeriet skal træde tilbage, før en Overenskomst om Finantsloven er mulig, men Ministeriet vil først see Overenskomsten, før det træder af, og som Følge deraf har en Overenskomst hidtil været en Umulighed. Det, som Høire for enhver Pris vil undgaa, er, at det skal komme til at staa klart, at det er Folketinget, som har drevet Ministeriet væk. Der er ikke et eneste Menneske, hverken i Folketing eller Landsting, som holder paa det, fordi de er enige med det, men det er bare dette Skræmmebillede „Folketingets Overvægt“, som bringer Landstinget til at fordre Overenskomst med Landstinget om Finantsloven først. Hall og Holstein Holsteinborg og i det Hele de Nationalliberale i Folketinget gjør alt, hvad de de kan, for at faa os til at gaa ind paa at give lidt mere efter. Venstre holdt et Partimøde iaftes, og her talte Krabbe indtrængende for at tage en Overenskomst, han troede ikke, at der var nogen Fare derved. Der er Tale om to Muligheder: enten at faa os til at gaa ind paa Lønningsforhøielser op til 4000 Kr., eller hvis Venstre ikke vil gaa ind derpaa, da helt at stryge Lønningstillægget af Finantsloven, saa at Embedsmændene iaar ikke faar noget Tillæg. Dersom Landstinget byder os den sidste Ændring, anseer jeg det for farligt at sige nei; thi jeg holder ikke af at staa paa Valgtribunen og slaas for at holde et Lønnings-tillæg paa Finantsloven, som vore Modstandere vil opgive —. Idag holder Fællesudvalget 3 Møder, og det kan være, at man inden Aften faar nogen mere Klarhed over Stillingen. Venlig Hilsen til Dem og Familie fra mine Venner og fra

Deres
A. Tange

[Vedlagt brevet findes den kopi, Tange omtaler. Her staar navnet I. Hansen, derpå et ulæseligt ord, og så Nyborg.]

12. Maj 1875.

Fællesudvalget holdt Møde iaftes og vedtog med 11 St. en foreløbig Overenskomst, hvori det vigtigste Punkt var, at Lønningsforhøielserne gaa op til 2200 Rdlr⁴. Berg og I. A. Hansen stemte imod, Høgsbro og Boisen stemte ikke, T. Nielsen, N. Rasmussen og Hasle (Forslagsstiller) gik med.

Partimøde idag i Venstre. Heftig Kamp. Berg og I. A. Hansen truede med at træde ud af Partiet. Det vedtoges med 29 St. mod 13 at give Venstres Medlemmer i Udvalget Fuldmagt til at modtage en Overenskomst paa saa gunstige Vilkaar som muligt. Alle Fynboerne, paa G. Petersen nær, som altid følger Hansen, var blandt de 29, og ligeledes alle de jyske Bønder. Ved Mødet iaften er Overenskomsten vedtagen med en Modifikation til Gunst for Venstre paa et enkelt Punkt. Berg og I. A. Hansen afgiver Separatvotum². Vi har dog endnu

det Haab, at de og deres Venner skal bøie sig saameget for det store Flertal af Partiet, at vi kunne skilles som Venner. Mellempartiet gjorde os den Tjeneste i Formiddags at opsigte den med det tidligere sluttede Overenskomst³. Derved dækkes vor Stilling betydelig, og vi fik en yderligere Grund til at gaa ind paa Indrømmelserne i Fællesudvalget. Rigsdagen slutter vist paa Lørdag, og Regjeringen siges at gaa af en af de første Dage.

Venlig Hilsen
A. Tange

1. I et forsøg paa at tilvejebringe enighed om finansloven mellem de to ting nedsattes der et fællesudvalg. (Rigsdagshist. II s. 70). — 2. Berg og I. A. Hansen indstillede som mindretal i fællesudvalget det af folketinget vedtagne finanslovsforslag til vedtagelse i begge ting. (RT 1874-75, tillæg B, sp. 1481-82). — 3. Venstre modtog et brev fra Dinesen og Scavenius, hvori det blev fastslået, at mellempartiet betragtede sig som frit stillet under afstemningen om fællesudvalgets forslag. (Bojsen s. 71).

Gjestelev, 24. Maj 1875.

Kjære Hr. Vinckler

Det glæder mig meget at høre, at De billiger min og Venners Optræden under den sidste vanskelige Situation paa Rigsdagen¹. Næsten alle de Folk her paa Egnen, som kunne danne sig en politisk Mening, billiger den ogsaa. I Pintsedagene talte jeg med en Del af mine Venner fra den vestlige Del af min Valgkreds ved Ryslinge, og de fandt allesammen, at vi, saaledes som Sagerne stode, havde baaret os rigtigt og forsvarligt ad ved at stemme for Fællesudvalgets Indstillinger. Men hvad siger vore radikale Venner i Nyborg og dem i Ørbæk og Frørup; thi det er vistnok dem af alle Landboerne i min Valgkreds, som staar nærmest I. A. Hansens og Bergs Anskuelse. Det lader ikke til, at Berg og „Morgenbladet“ har godt ved at styre deres Lyst til at give os nogle Hip, naar der er Leilighed dertil. Jeg seer saaledes i „Fyns Stiftstidende“, at Berg skal have sagt paa et Møde i Beks Kro ved Kallundborg, at „naar dem, som havde stemt for Indstillingerne, erfarede, at de hverken fik Hurraer eller Tak af deres Vælgere, saa haabede han nok, at vi forbedrede os til Efteraaret².“ Jeg veed nok, at Berg er noget fanatisk i denne Tid, men at han skulle have sagt noget saa galt, kan jeg dog ikke tro, det maa være en Fordreielse af vedkommende Referent; thi det er klart, at den Rigsdagsmand, som, fordi han ikke fik Hurraer og Tak af sine Vælgere, vilde gaa hen til Efteraaret og gjøre noget, som efter hans egen Overbevisning var galt, ham maatte man helst ønske bort fra Rigsdagen og fra al politisk Virksomhed saasnart som muligt. Det vil sagtens blive vanskeligt for Bladene i Løbet af Sommeren at holde Fred med hinanden. Nu er jo „Morgenbladet“ og Fyns Tidende kommen i Krig om „Disciplinen“ og „Korpsaanden“ i det forenede Venstre, men er det værd over slige theoretiske Spørgsmaal at svække Sammenholdet i Venstre om de praktiske Spørgsmaal³. Jeg siger, at Fyns Tidende har Ret, hvad Spørgsmaa-

lets Realitet angaar; thi det vil være ligesaa umuligt, som at bide sig selv i Næsen, at faa Danmarks uafhængige Landbefolkning til at sende Repræsentanter, som blindt vil underordne sig visse Førere tværtimod, hvad deres Overbevisning siger, er det Rette, men jeg synes, at Pedersen behøvede ikke saa stærkt at have kastet Morgenbladet dets Tanker lige i Ansigtet; thi vil man blive ved at fortsætte i den Tone, kan Striden blive uhyggelig nok.

Fra Fredagen d. 11te til Tirsdagen d. 15de Juni har jeg tænkt at holde Vælgermøder i min Valgkreds. Vil De have den Godhed at underrette mig om hvilken af Dagene, det bedst kan passe at holde Møde i Nyborg af Hensyn til Lokale og andre Forhold; thi Møderne paa Landet haaber jeg at kunne indrette derefter. Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra min Kone og øvrige Familie og fra

Deres forb.

A. Tange

1. Ved afstemningen over de ændringsforslag, der blev tilvejebragt gennem fællesudvalgets arbejde, splittedes venstre, idet Berg og I. A. Hansen fik følge af 20 venstremænd, da de stemte imod. Tange stemte for. (RT 1874-75, folketinget sp. 6453-56). — 2. „Fyens Stiftstidende“ 20/5 1875. — 3. 16/5 beklagede „Morgenbladet“ den mangel på partidisciplin og korpsånd, der prægede venstre, således som det var kommet til udtryk ved afstemningen over fællesudvalgets indstillinger. Hertil svarede „Fyens Tidende“ 21/5, at noget sådant ville føre til embedstyranni og klikeregimente. (Morgenbladet 16/5, Fyens Tidende 21/5 1875).

Gjestelev, 6. Juni 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Tak for Deres to sidste Breve med Underretning om Stillingen. Ja, jeg havde jo ventet, at de halve Socialister i Nyborg vilde stikke Halen iveiret ved et saadant Bræmsestik som den sidste Afstemning over Finantsloven, men det faar ikke hjælpe, og et afkjølede Pulver kan maaskje gjøre sin Virkning¹; thi saadanne Udbrud som at give sig til at græde over en Rigsdagsafstemning, som ikke gaar lige efter Ens Hoved, maa aabenbart komme af altfor stor politisk Varme. Bønderne tage det mere koldblodigt og roligt, idetmindste her paa Egnen. Vi havde igaar en prægtig Grundlovsfest i Pederstrup paa et smukt gammelt Voldsted, Levning af Biskop Jens Beldenaks Gaard „Hovgaard“, hvor „Vandalerne med Træskohæle“ rigtig gottes sig ved Friheden paa den romerske Dannelses Ruiner². Alt var Fryd og Glæde, og en talrig Forsamling, især fra 1ste og 5te Valgkreds var tilstede, kun havde Pastor Madsen fra Ringe og jeg et lille Sammenstød med Birkedal i al Gemytlighed. Pastor Madsen gik nemlig lige bus paa Birkedal og lod ham vide, at hans, Birkedals, Haab om Danmarks Fremtid var bleven betydelig formørket, og det var der mange, især af Embedsmændenes, der var blevet, fordi de ikke længere under Friheden kunde agere Hustryanner i Danmark. Dette gav Birkedal Anledning til en Protest, i hvilken han hentydede til det f. Venstre, og dette bragte atter mig til at komme med en

forklarende Udtalelse til stor Fornøjelse for Forsamlingen, af hvilken mange udtalte, at de aldrig havde været med til saa god en Grundlovsfest³.

De skal have Tak for, hvad De har gjort for at skaffe Plads til et Møde i Aunsløv, og hils endelig den gamle flinke Sognefoged og sig ham Tak for Uleiligheden, som han har havt i den Anledning⁴. Men da vi ingen Opløsning har faaet, men kun Vælgermøder under rolige Forhold, saa har jeg, som De vel allerede har seet af Lørdagsavisen, indbudt til Møde i Bovense Kro d. 12te Juni, og d. 15de Juni agter jeg at holde Møde i Nyborg Kl. 7 Aften, hvortil De bedes at skaffe mig Raadhussalen samt om muligt Skoleinspektør Hommel til Ordstyrer⁵. Fra min Kone venlig Hilsen og tak for Indbydelsen med Løfte om, at hvis Gud vil, skal hun være i Nyborg tilligemed mig d. 15de d. M. Med Hilsen fra De gamle og Børnene til Dem og Deres ærede Familie er jeg

Deres hengivne
A. Tange

E. Skr.

Hils Vennerne, baade de hvide og de røde, jeg holder idag alligevel mere af de Sidste end af de *blakkede*.

A. T.

Indlagte bedes besørget til Nyborg Av⁶.

1. Tange hentyder til de venstremænd, der stod på de 22's side. Ved Pederstrup-festen (se senere i brevet) skal Kr. Appel have spurgt Tange: „Hvad vil du nu sige til socialisterne i Nyborg?“, hvortil Tange skal have svaret: „Å, jeg vil bede dem om en cigar, og så vil jeg ryge den!“ (J. Nielsen: Anders Tange, s. 168). — 2. „Hovgård“ eller Havegård er formentlig blevet sløjftet før Jens Beldenaks tid. (Fynske årbøger IV, 1950-52 s. 118-26). — 3. Birkedal udtrykte sin glæde over gæringen i det forenede venstre. Tange sagde, at Birkedals stilling over for det forenede venstre ikke havde været velvillig; men han skulle ikke glæde sig for tidligt over splittelsen. Venstres sammenhold var betinget af graden af modstand, partiet mødte hos regeringen. Pastor Madsen mente, at Birkedal så for mørkt på situationen i det hele. (Fyns Tidende 7/6 og 8/6 1875). — 4. Sognefoged Chr. Eliassen, Aunsløv. — 5. Tange indbød til vælgermøder i Bovense kro 12/6, Saaderup kro 13/6, Frørup skole 14/6 og Nyborg rådhus 15/6 1875. (Fyns Tidende 5/6 1875). — 6. Det indlagte har været teksten til en annonce af samme indhold som ovennævnte i „Fyns Tidende“. (Nyborg Avis 7/6 1875).

Gjestelev, 19. Juni 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler og Fru

Efter en meget behagelig Reise kom jeg og min Kone hjem, idet En af mine Venner var i Odense, og han havde forberedt sig paa at kjøre for os til Gjestelev. Hvad min Kone angaar, da har hun ikke i lange Tider havt en saa morsom Tour som denne, og hun kan aldrig glemme al den Forekommenhed og Venlighed, som blev viist os af Dem, Deres Kone og Pleiedatter og alle mine gode politiske Venner baade fra By og Land. For mig, som er saa vant til at trække

Veksler i den Henseende og til at færdes imellem mange Folk af alle Stænder, er det et nyt Bevis paa den Kjærlighed og Tillid, hvormed jeg stadig er bleven mødt, særlig af Dem og Deres Familie, lige siden jeg første Gang som ung og ukendt traadte frem for Kredsens Vælgere. Men dette Møde har jeg en særlig Grund til at være tilfreds med paa Grund af den behagelige og velvillige Stemning, som hvilede over det Hele; thi det er det første Møde, paa hvilket Bitterheden imod mig og den Sag, jeg repræsenterer, ikke har faaet Leilighed til at yttre sig, og det gjør altid godt dog engang at forhandle med Modstandere paa en Maade, som ikke efterlader nogen Braad i Sindet, og en saadan mærkede jeg ikke var tilstede, hverken hos Vennerne tilvenstre eller Modstanderne tilhøire for mig¹. Selv om der, naar en Afgjørelse atter staar for, ikke kan ventes andet, end at Brydninger og Kampe atter ville komme af mere heftig Natur, er det godt dog at have et forsonligt Minde, som man med Tilfredshed kan tænke paa. Undskyld, at De først faar dette Brev nogle Dage efter, at jeg er kommen hjem. Naar jeg har været borte i en 4 a 5 Dage, er der altid en hel Del Sager, som har ophobet sig. Amtsraadssager, som skal expederes, Breve, som skal besvares foruden private Ting, som skal ordnes, saa jeg har havt begge Hænder fulde baade Torsdag og Fredag. Hvad jeg glemte var at betale Dem Avertissementet om Møderne i „Nyborg Avis“, men da jeg haaber at see Dem med Familie hos mig engang i Sommer, kan det afgjøres der. Hav den Godhed at bringe min og Hustrus venlige Hilsen til Vennerne i Nyborg, særlig Lærer Jørgensen, A. Petersen, Simonsen og fl. Vore Gamle og Børnene har det godt, og Alt stod vel til, da vi kom hjem, men der var jo især stor Glæde blandt Børnene, da deres Moer kom hjem; thi hende er de ikke vante til at afsee. Fra Børnene skal jeg hilse Fru Vinckler og takke for Gaven, De sendte dem. Modtag min og Kones inderlige Tak for Opofrelse og Uleilighed, De har havt for vor Skyld, og beder jeg Dem, Deres Kone og Frøken Albech modtage min og Families kjærlige Hilsen.

Deres hengivne
A. Tange

1. Mødet den 15. juni i Nyborg varede 4 timer og talte ca. 400 deltagere. Ifølge „Nyborg Avis“ optrådte Tange mere moderat end sædvanligt, især i sin vurdering af landstingets stilling. (Nyborg Avis 16/6, 17/6, 18/6 1875).

Kjøbenhavn, 4. December 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Der er ikke meget nyt at melde, men jeg føler alligevel Trang til at sende Dem et Brev, idet jeg længes efter at vide, hvorledes det staar sig med Deres Helbred, samt hvordan Deres Sag med Jul. Knudsen er bleven afgjort¹. Jeg traf tilfældig sammen med Knudsen ved Markedet i Ringe, og da han var i Selskab

med Torben Jensen fra Sandager, Hans Hansen fra Søllinge og adskillige andre af mine Venner, som er fordelagtige Kunder, maatte jeg med ind paa Kroen og drikke et Par Flasker Portvin og et Par Flasker Scherry i Anledning af en Hestehandel. Torben Jensen morede sig med at lade Knudsen vide, at han var flink nok, naar han kunde komme til at handle med Bønderne, men naar det gjalt om Rettigheder, holdt han dog mest af de Stores Selskab. Knudsen paa-kaldte min Bistand imod ham, som jeg imidlertid ikke kunne give ham, da Kendsgjæringer talte for, at Torben Jensen havde Ret. Vi førte saaledes en meget ivrig politisk Debat henved et Par Timer, og saasnart den var ved at antage en anden Retning, kastede Torben Jensen en Brander ind, hvorved den blussede op paany. Men i Samtalens Løb lod han, Knudsen, flere Gange dunkle Antydninger falde af, at Forholdet mellem Dem og ham ikke var godt. Hen-imod Slutningen kom vi til at tale om Handel og Kredit, og da jeg lod den Yttring falde med Hensyn til Kreditten, „at jeg godt kunde forstaa, at en Handlende, som drev en stor Forretning, sommetider maatte tro Folk paa deres Ord og give dem Kredit uden altid at kunne faa fuldstændig Sikkerhed for det Betroede“, svarede han hastig, at det glædede ham, at jeg vilde udtale dette, og han haabede, at jeg ogsaa vilde staa ved det, naar jeg om kort Tid fik noget at høre, som netop kunde henføres under, hvad jeg her havde udtalt, og han kaldte endogsaa Hans Hansen fra Søllinge til Vidne paa, hvad jeg havde sagt. Jeg svarede, at jeg selvfølgelig vilde staa ved det saameget mere, som det, saa-vidt jeg vidste, var en almindelig erkendt Sandhed, som vist ikke benægtedes af Mange, som kendte til, hvad Handel førte med sig, men jeg kunde ikke faa ud af ham, hvad han sigtede til. Jeg var derfor meget glad over, at De sendte Terkelsen ned paa Banen i Søndags Aftes, da jeg hos ham fik Rede paa hele Sagen, som vist passer godt til Knudsens hele letsindige, stundesløse og skjodes-løse Væsen. Knudsen kom gaaende forbi os, og det var pudsigt at see ham hilse meget galant paa mig, medens han lod, som han slet ikke saa Terkelsen, som paa sin Side heller ikke tog meget Hensyn til hans Nærværelse. Det glæder mig, at Terkelsen nu ogsaa er bleven Kjøbmand i Nyborg, det er altid et Skridt fremad for vor Sag, jo flere Handlende der bliver, som ikke staaar i Forbindelse med Klikken².

Angaaende vore Sager herinde veed De jo Beskjed fra Bladene og har vel seet, at Ministeriets Udæskning til Kamp er bleven endnu skarpere, end vist de Fleste havde tænkt sig, at den vilde være bleven i Samlingens Begyndelse. Hvad De derimod ikke kjender, er Venstres indbyrdes Forhold, og derom kan jeg kun sige, at det synes, at Partiet endnu lider under Eftervirkningerne af Spalt-ningen i Sommer. I. A. Hansen er syg og vistnok misfornøiet. Berg er vist heller ikke fornøiet, men om han vil gjøre Skruer og nægte at være Ordfører for Finantsudvalget, eller hvad han vil, veed jeg ikke. De sjællandske Bønder ere mere eller mindre mørke og fortrædelige. Det er tydeligt, at de fleste af de 22 ikke ere fornøiede med den sidste Overrenskomst og Fælledsudtalelse, og at de spekulerer paa at faa en Slags Opreisning paa en eller anden Maade og vil prøve, om de ikke kan tvinge eller lokke de 30 til at give en saadan³. Dette

kom frem i Mandags ved et Privatmøde, hvor Venstres Bestyrelse skulde været valgt, hvilket imidlertid blev udsat til først i tilkommende Uge, saaat Partiet i disse Dage igrunder er ude af Stand til at arbeide. Da I. A. Hansen var syg, ledede Boisen Forhandlingerne, og han meldte straks, at han fra I. A. Hansen havde modtaget Underretning om, at denne ikke vilde modtage Valg til Medlem af Bestyrelsen. (Han vil nemlig ikke sidde sammen med T. Nielsen i Bestyrelsen, og da der ikke er Udsigt til, at hverken Jyder eller Fynboer med det Gode vil give Slip paa ham, frasiger Hansen sig det Hele). Tauber udtalte, at naar Hansen fik et Tillidsvotum af Partiet, var det dog muligt, at han vilde blive i Bestyrelsen, og han foreslog, at Partiet enstemmigt skulde gjenvælge ham for derved at give ham et saadant. Der er imidlertid kun liden Udsigt til, at Jyder og Fynboer vil give ham et saadant særskilt Tillidsvotum; thi efterat vi ved den sidste Fællesudtalelse i Octbr. Maaned udtalte, „at vi havde gjensidig Tillid til hinanden og gik Samlingen imøde med Haab om et fremtidigt godt Samarbejde“ — og denne Udtalelse blev underskrevet af alle Venstres Medlemmer, efterat dette er sket, maa der ikke være Tale om Mistillid mere hos Partiet som saadant, og det er derfor uberettiget at forlange en særlig Tillids-erklæring af Partiet til en Mand, til hvem det ikke har udtalt eller viist nogen- somhelst Mistillid i det mellemliggende Tidsrum. Jeg antager derfor, at Udfaldet vil blive, at Hr. I. A. Hansen fastholder sin Vægning, og at Hr. B. Christensen bliver valgt i hans Sted. Valget af Bestyrelse blev imidlertid udsat med 16 St. imod 14, idet en Del af de 22 formodentlig stemte for Udsættelsen for senere at faa det enstemmige Tillidsvotum til Hr. Hansen, og adskillige af de 30, fordi Partiet efter deres Mening ikke var talrigt nok tilstede for at foretage en saa vigtig Afstemning⁴. Hos en Del af de 22 skal der, efter hvad man erfarer, spøge Tanker om at faa Bestyrelsen indskrænket til 7 Medlemmer istedetfor 11, at faa indført større Diciplin i Partiet, ja endog om at faa vort Program forandret og gjort mere bevægeligt o.s.v., men jeg haaber, at Flertallets sunde Sands vil modstaa alle slige Forsøg, som, det er min Overbevisning, let kan svække Sundheden i Partiets Sammenhold istedetfor at styrke den og naturligvis i samme Grad svække den selvstændige Vælgerbefolknings Tillid til det. Saaledes er Stillingen, saavidt jeg kan overskue den, og De vil see, at den er ikke uden Vanskeligheder, men jeg haaber, at vi skal overvinde dem, især hvis Tschernings og Grundtvigs Venner i Partiet, som jeg haaber, vil staa fast sluttede imod ethvert Forsøg paa Fravigen fra den hidtil fulgte Bane. Hvad jeg her har fortalt er selvfølgelig i Fortrolighed. De bedes at hilse Deres Kone og Pleiedatter samt gode Venner i By og paa Land, idet jeg ønsker, at disse Linier maa træffe Dem ved Helsen og Sundhed.

Deres hengivne
A. Tange

Hilsen fra Kl. Berntsen. Han sidder overfor mig og skriver Artikler til Fyns Tidende⁵.

A. T.

1. Se brev af 16/10 1873 med note. — 2. N. Chr. Terkelsen begyndte 23/11 1875 en korn- og kolonialhandel i bager Petersens gård i Kongegade. Se i øvrigt note til brev af 7/5 1878. (Fyns Tidende 1/12 1875). — 3. Rigsdagen blev åbnet 4. oktober, men møderne blev straks udsat til 29. november. Den 5. oktober fremkom med underskrift af alle 52 venstremænd en fællesudtalelse. Heri fremhævedes det, at trods den forskellige opfattelse, der havde gjort sig gældende i foråret, så ville alle forblive under den fælles fane i fortrøstning om et fremtidigt godt samarbejde. (Dansk Folketidende 8/10 1875). — 4. Valget foregik den 8. december, og B. Christensen indtrådte i bestyrelsen i stedet for H. Hansen. Resten var genvalg, så bestyrelsen kom til at bestå af: Albertsen, Berg, Bojsen Clausager, J. A. Hansen, Holm, Høgsbro, J. Jensen, J. Madsen, T. Nielsen og B. Christensen. (Dansk Folketidende 10/12 1875). — 5. En artikel indeholdende en vurdering af forholdet mellem ministerium og folketing med særlig henblik på forsvarsspørgsmål fremkom under mærket „B-n“. (Fyns Tidende 7/12 1875).

Kjøbenhavn, 17. December 1875.

Kjære Hr. R. Vinckler

Tak for Deres Brev og de tilsendte Bidrag til „Mgbl.“ Kl. Berntsen og jeg har bestemt at reise herfra imorgen Aften og tillader os at aflægge Dem et Nattebesøg saadan Kl. 11 $\frac{1}{2}$, idet vi haabe, at De paa vore Vegne gjør Deres Kone en Undskyldning, fordi vi volde hende Uleilighed. Hilsen til Vennerne, Dem og Deres Kone fra Kl. Berntsen og

Deres forb.

A. Tange

Gjestelev, 5. Januar 1876.

Kjære Hr. R. Vinckler

I Anledning af Spørgsmaalet om, hvorvidt det kan lade sig gjøre at opnaa Toldfrihed for de til en Udvidelse af Nyborg Vandværk indførte Rør (Kr. 1134), skal jeg tillade mig at bemærke Følgende: Siden Aaret 1850 har Rigsdagen (eller Rigsraadet) behandlet følgende Forslag af delvis lignende Beskaffenhed som det ovenfor antydede:

1851. Forslag om Toldfrihed for Gas- og Vandindlæg i Kommunerne indtil Udløbet af 1854. Forelagt af Finantsminister Sponnek og vedtaget af Rigsdagen, men *blev ikke stadfæstet*.

1851. Om Toldfrihed for et Vand- og Gasindlæg i Odense. Vedtaget og stadfæstedes af Kongen d. 27de Febr. 1852.

1852. Om Toldfrihed for Materialer ved en ny Vand- og Gasledning m. m. i Kjøbenhavn. *Standседes* ved 2den Behandling i Folketinget.

1853. Om Toldbegunstigelser for Gas- og Vandindlæg m. m. for Kommuners Regning. Vedtaget og stadfæstet af Kongen d. 4de Januar 1854.

1858. Om Toldbegunstigelser m.H.t. en paatænkt Vandforsyningsanstalt for Altona. Vedtaget og stadfæstet d. 24de Febr. 1858.

De vil af Foranstaaende see, at siden Aaret 1850 er det kun en eneste Kommune, nemlig *Odense*, som ved særlig Lov er tilstaaet Toldfrihed for sit Gas- og Vandværk, og at end ikke *Kjøbenhavns Kommune* har opnaaet denne Begunstigelse.

Hvad den almindelige Lov af 4de Januar 1854 angaar, da vil De finde den i Kleins Lovsamling 1849—59, Pag. 173, og gaar den ud paa, at: „Materialier, Maskiner og Redskaber, som bevisligt anvendes til ny Vand- og Gasledning, Kloakindretninger og lignende store Anlæg for en Kommunes Regning, skulle kunne indføres imod en Told af 5 p. Ct. af Værdien, forsaavidt den tarifmæssige Told ikke udgjør mindre.“ — Men denne Lov kan vel ikke komme til Nytte i dette Tilfælde, da Tolden paa Rørene vel ikke overstiger 5 pr. Ct. af deres Værdi.

At Altona blev i 1858 tilstaaet Toldbegunstigelse ved særlig Lov har sin Grund i, at den almindelige Lov af 4de Jan. 1854 ikke gjaldt i Hertugdømmet Holsten.

I den Tid, da jeg har havt Sæde i Folketinget, er ingen saadan Begunstigelse tilstaaet nogen Kommune, hverken ved særlig Lov eller paa Finantsloven, og saavidt jeg veed, er saadant ikke heller sket paa tidligere Finantslove, men det er en Ting, som jeg skal undersøge nøiere, naar jeg iovermorgen kommer til Kjøbenhavn.

Det eneste som, saavidt jeg kan see, giver Nyborg Kommune noget Krav paa Fritagelse for Tolden er, at Udvidelsen af Vandværket er saa at sige paa-nødt Byen af Sundhedshensyn, men hvorvidt dette Moment kan være betydningsfuldt nok til at faa Lovgivningsmagten til at gjøre en Undtagelse fra de hidtil fulgte Regler er meget tvivlsomt, og jeg vil ialtfald tilraade ikke at indgive noget Andragende til Rigsdagen i saa Henseende, før jeg faar undersøgt, hvorvidt der i Finantsudvalget kan ventes nogen Støtte derfor¹.

Iøvrigt er det en Selvfølge, at jeg med Fornøielse skal paatage mig at indbringe Andragendet, ifald Byraadet kommer til det Resultat, at et saadant skal indgives til Rigsdagen.

Vil De have den Godhed at hilse Hr. Consul Clausen fra mig og forklare ham min Mening om Sagen, forsaavidt jeg af Deres Forklaringer og Referatet i „Nyb. Avis“ No. 250 kan danne mig en saadan paa dens nuværende Standpunkt.

Med venlig Hilsen

Deres hengivne
A. Tange

1. Nyborgs vandforsyning var i slet stand. Vandet førtes gennem trærender fra Mølle-dammen, og fra lægelig side erklæredes det, at det var sundhedsfarligt. Byrådet ville have et nyt vandværk med tryk og rør ført ind i husene og indkaldte borgerne til møde på rådhuset om sagen i sommeren 1875. Der var mødt 100 mennesker, og det blev vedtaget med stor majoritet at gå ind for vandværksplanen, idet kun 5 stemte imod. Rasmus Winckler var imod anlæggelsen, idet han hævdede, at trærenderne kunne fornyes. Nogle af dem var 140 år gamle.

Byrådet indsendte ansøgning om refusion af den for rørene erlagte told, men fik afslag fra ministeriet. I møde 23/12 1875 besluttedes det, at man skulle henvende sig til Tange for at få undersøgt muligheden af en henvendelse til rigsdagen i sagens anledning. Byrådet besluttede 3. februar 1876 ikke at indgive andragendet til rigsdagen. (Nyborg Avis 3/7, 29/12 1875; Uddrag af Nyborg byråds forhandlinger 1876 s. 17).

[Udateret. Skal være 7. Januar 1876].

Kjære Hr. R. Vinckler

De har vel modtaget mit Brev af 5te ds., hvori jeg udviklede min Anskuelse angaaende Spørgsmaalet om Fritagelse for Told med Hensyn til Vandværket. I indlagte vil De finde Resultatet af min Henvendelse med det samme Spørgsmaal til Finantsudvalget. Forresten synes jeg heller ikke, at Summen, som det dreier sig om, er stor nok til at sætte ret stort et Maskineri i Bevægelse for. Spørgsmaalet skulde da vel ikke være en Manøvre i Anledning af Byraadsvalgene¹? Det glæder mig at see af Stemmegivningen ved disse, at Venstrepartiet ikke er mindre, men snarere lidt større i Nyborg, end det tidligere har været, idet De fik 86 St., endskjøndt Deltagelsen i Valget, skjøndt livlig, dog langtfra var saa almindelig som ved sidste Folketingsvalg². Hvem veed, om man ikke efterhaanden kan komme lige saa vidt i Nyborg, som man nu er i Kolding o. fl. Steder³. —

Det er interessant at see, hvorledes den menige Befolkning i Kjøbstæderne allevegne gjør mere eller mindre Forsøg paa at afkaste Borgmester- og Klike-regimentet, og at det endogsaa kan lykkes paa flere Steder, det skulde man ikke have ventet for 10 Aar siden.

Ellers intet nyt herinde. I. A. Hansen er rask nu, og Kjøbenhavnerne og de sjællandske Venstremænd gjør stort Gilde for ham iaften⁴. Ogsaa Folkeforeningen i Odense har sendt Redaktør Pedersen og Kommissionær Rasmussen herover i den Anledning.

Med „Fyns Tidende“ gaar det godt. Ved Bestyrelsesmødet vi holdt i Onsdags, udviste sidste Aars Regnskab et Overskud af 14 Kr., saa at vore Forventninger ved Udvidelsen fuldstændig har holdt Stik, og Kautionisterne slippe for at tilskyde noget. Det vil imidlertid være nødvendigt at kautionere endnu i dette Aar; thi af Hensyn til den forestaaende Valgbevægelse vedtog vi at forhøje Kontoen „til Redaktion“ med 600 Kr., for at Bladet kan blive istand til mere paa første Haand at skaffe Meddelelser om den politiske Bevægelse omkring i Landet. Jeg gjør selvfølgelig Regning paa Deres velvillige Understøttelse til at skaffe det samme Antal Kautionister tilstede som forrige Aar. Bladet har godt 950 betalende Holdere, men der manglede en 14 a 16 Stk. fra Nyborg Posthus, som dog gjerne kan komme endnu, saa det muligvis i Kvartalets Løb kan naa henimod de 1000. Lad mig snart høre fra Dem, hvorledes det er gaaet med Sagerne derovre, naar der er noget, som jeg ikke veed. Hils gode Venner fra By og Land samt Deres Kone og Hanne Albæk, og vær selv venligst hilset

fra Deres
A. Tange

1. Byrådsvalget fandt for „den større dels“ vedkommende (den majoritet, der var valgt ved almindelig valgret) sted 4/1 1876. (Nyborg Avis 5/1 1876). — 2. Det sidste folketingsvalg var blevet afholdt 14. november 1873, hvor der i Nyborg blev afgivet 577 stemmer, heraf 61 på Tange. Ved dette byrådsvalg blev der afgivet 233 stemmer, heraf, som Tange nævner, 86 på Winckler. (Nyborg Avis 15/11 1873, 5/1 1876). — 3. Både i Kolding og Slagelse havde venstre fremgang ved byrådsvalgene. Også i andre købstæder, f. eks. Stege, Odense og Svendborg, havde venstre et godt valg. (Dansk Folketidende 7/1 1876). — 4. I anledning af J. A. Hansens 70 års fødselsdag 7/1 1876. Der deltog ca. 300 medlemmer i festen, og blandt talerne var Alberti, Zahle, Hørup, Berg og Jørgen Pedersen, Odense. (Dansk Folketidende 14/1 1876; Fyns Tidende 10/1 1876).

Kjøbenhavn, 16. Januar 1876.

Kjære Hr. R. Vinckler

Da jeg forrige Gang skrev Dem til angaaende Sagen med Nyborg Vandværk, var der ingen Udsigt til at faa Finantsudvalgets Medlemmer til at tage sig af et eventuelt Andragende desangaaende. Jeg har imidlertid bleven ved saa smaat at arbeide paa Sagen siden og kan melde, at den staar noget bedre nu, idet de 3 jyske Folketingsmænd Th. Nielsen, J. Madsen og Bønlykke, som ere Medlemmer af Finantsudvalget, have udtalt, at de, forsaaevdt de efter hvad der foreligger (Referatet af Byraadsforhandlingerne i Nyborg Av.), kunne over-skue Sagen, ere villige til at støtte et Andragende fra Nyborg Kommune i saa Henseende. At man har Th. Niensens Støtte kan maaske ikke have saa lidt Betydning endda, da han er Ordfører for Finantsudvalget, hvad Andragenderne angaar. Nu veed jeg ikke, om Nyborg Byraad vil komme med Andragende paa den Udsigt, at et Mindretal af Finantsudvalget vil støtte det. Der er jo ialtfald ingen Fare ved at indgive det og ingen Skam, om det bliver nægtet af Flertallet, og Tab lider jo Kommunen ikke derved, om det ikke bliver bevilget.

Hvis De synes, at det er hensigtsmæssigt, vil De da underrette Byraadet om, hvorledes Sagen staar, for at det eventuelle Andragende kan blive indgivet snarest muligt. Jeg maa dog bemærke, at det aldeles ikke er afgjort, at Flertallet af Udvalget vil nægte det, maaske de, naar det bliver godt motiveret, kunne finde Forlangendet berettiget. Konsul Klausen kunde jo ogsaa skrive til sin Ven Dinesen derom, det kunde jo muligvis have sin Betydning, thi naar saadant Noget skal gaa, maa man ikke spare paa at henvende sig paa de Steder, hvor det kan have nogen Betydning.

Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres hengivne

A. Tange

Kjøbenhavn, 21. Januar 1876.

Kjære Hr. R. Vinckler

I Anledning af at jeg modtog Indbydelse fra Steffen Madsen, Ellinge, om til-ligemed flere af mine Venner at komme til Fødselsdagsgilde hos ham paa Man-

dag, agter jeg at komme til Nyborg paa Søndag (23de), hvorved jeg faar Leilighed til at besøge Nogle af mine Venner der paa Pladsen. Paa Tirsdag tager jeg med Kl. Berntsen til Lørup for at følge hans Svigerfaders Lig til Graven og derfra hjem¹ —

Venlig Hilsen fra

Deres hengivne
A. Tange

1. Klaus Berntsens første svigerfar var gårdejer Peder Pedersen, Lørup. (DBL II s. 539).

Kjøbenhavn, 5. Marts 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

For nogen Tid siden modtog jeg fra en Hr. Loftager et Andragende fra 88 Fiskere i Nyborg med Anmodning om at indbringe det i Thinget¹. Da han ikke har opgivet mig sin Adresse, er De maaske saa god at meddele ham fra mig, „at Andragendet for 8 Dage siden er indbragt og paa min Begjering henvist til „Udvalget for Andragender“, hvilket Udvalg, hvis det finder Anledning dertil, sandsynligvis vil henvisse det til Indenrigsministeren eller, ifald Fiskeriloven kommer til Behandling i Folketinget, og der bliver nedsat et Udvalg derom, da til dette“.

Alting gaar noget trevent og slæbende herinde — man kjeder sig, og ingen har Lyst til at arbejde — fordi man har en Følelse af, at det bringer intet Udbytte. Det er de forestaaende Valg, der nærmest svæver Rigsdagsmændene for Øie, og man holder sine Kræfter i Beredskab for at kunne optræde med hele sin Kraft til den Tid². Dette er, troer jeg, den gennemgaaende Følelse baade i Høire og Venstre. Om det bliver ved det ordinære Valg eller ved et Opløsningsvalg, man kommer til at prøve Kræfter, vides ikke; thi nogle mene, at Estrup i Forsvarssagen har stillet sig paa et Standpunkt, som intet Parti kan samle sig om, og uden et ministerielt Parti af henvend Halvdelen af Folketinget vil en Opløsning deraf være en Dumhed — men i Dumheder gjør Estrup sig ikke skyldig, dertil er han for meget Politiker³. Disse Folk mene derfor, at Ministeriet, saasomt Finantsloven er færdig, vil sende Rigsdagen hjem for at have saameget desstørre Frihed til at regjere med de Love, man har, og som der nok ved en fin Fortolkning kan bringes noget ud af til Fordel for Klikken. Andre mene, at det er Estrups Ære for nær at tilendebringe en Samling uden at faa et eneste Lovforslag af nogen Betydning gennemført, og de mener, at han vil slaa saa meget af i Befæstnings- og Skattespørgsmaalet, at han kan samle hele Høirepartiet i Folketinget om sig og derpaa prøve en Opløsning engang i næste Maaned. I første Tilfælde vil Valgkampen komme til at staa paa det forenede V.s Program over hele Linien, den vil blive af en mere rolig Karakter, og Seigheden og Udholdenheden vil gaa af med Seiren. I sidste Tilfælde vil

Kampen komme til at staa paa Spørgsmaalene om Kjøbenhavns Befæstning og Skattereformer, og den vil sandsynligvis blive kort og lidenskabelig, dog ikke saa lidenskabelig som Valgkampen 1873, da disse Spørgsmaal bedre kunne forstaaes af Vælgeren end Finantslovnægtelsen. Spørger man, i hvilket Tilfælde Chancen er bedst for Venstre, da kommer atter Spørgsmaalet om Partiets Sammenhold i Betragtning. Det er min Mening, at hvis Partiets Sammenhold og Samvirken kunde blive ligesaa godt og stærkt ved det ordinære Valg som ved Opløsningsvalget, da vilde det første være at foretrække som stemmende bedst med den danske Folkekarakter. Dette frygter jeg noget for ikke vil blive Tilfældet og veed derfor ikke, hvilket jeg helst skulde ønske, men Opløsningen ligger jo ikke i vor Haand, og det er derfor ikke værd at nære unyttige Bekymringer i den Henseende.

Igaar ved Finantslovens 2den Behandling havde H. Madsen og jeg et Sammenstød med Berg over Lønningstillægget. Som De vil erindre, gik de 30 paa Grund af den fortvivlede politiske Stilling *ifjor* ind paa at give Lønningstillæg til Lønninger paa indtil 4000 Kr. I Venstres private Møde om denne Sag *iaar* vedtoges det, at Venstres Medlemmer i Finantsudvalget skulde opstille det samme Forslag *iaar*, dog var der adskillige Medlemmer af Partiet, som udtalte sig for ikke at gaa saa højt, men de bleve overstemte. Da Ændringsforslagene kom frem, viste det sig, at Venstres Medlemmer i Finantsudvalget alligevel var gaaet høiere, idet Ændringsforslaget, som de stillede, gik ud paa, at ogsaa Lønninger imellem 4.000 og 4.400 skulde have Tillæg. En Del af Venstre frygtede for, at man derved kom ind paa en Glidebane, som vilde føre til, at tilsidst alle Embedsmænd fik Tillæg, og H. Madsen og jeg tilligemed 2 andre Medlemmer stillede derfor et Underændringsforslag til Udvalgets Forslag, hvori foresloges, Tillægget skulde standse ved Lønninger paa 4000 Kr.⁴ Man skulde tro — forudsat „at Hr. Berg ikke ønsker at gaa høiere med Lønningstillægget end Venstre i almindelighed“ — at dette Forslag maatte være ham kjært som et Lavtryk fra Venstre mod Høitrykket fra Høire, men det var ikke Tilfældet. Skjøndt jeg ved min Begrundelse af Forslaget ikke rettede noget Angreb paa Udvalget, men blot motiverede min Stilling til og Opfattelse af Sagen, saa overfaldt han mig med en saadan Hensynsløshed, at jeg 3 Gange maatte have Ordet for at berigtige de urigtige Slutninger, han tillagte mig, og da Madsen begrundede sit Standpunkt, fik han en Overhaling, som ikke stod tilbage i nogen Henseende for den, der var bleven mig til Del. Høiremændene glædede sig naturligvis over, jo hensynsløser han behandlede os — de haaber at kunne fiske i rørte Vande — men det lykkes ikke, thi Partiets Sammenhold maa gaa frem for de mindre Uoverensstemmelser. Jeg skulde hilse fra H. Madsen, Kl. Berntsen er i Fyn til Bryllup. Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres
A. Tange

1. Andragendet angik forskellige bestemmelser i fiskeriloven. (RT 1875-76, folketinget sp. 2055). — 2. Ifølge 1866-grundlovens § 33 var folketingsmedlemmerne valgt på 3 år. Det sidste valg var foregået 14. november 1873. — 3. Krigsminister Haffner fremlagde

sin forsvarsplan, som kostede 71 mill., hvoraf 33 mill. med det samme (heraf til Københavns befæstning 15 mill.). Herimod gentog venstre sit tidligere tilbud om 30 mill., finansieret gennem indkomst- og formueskat og uden befæstning af København. Venstres forslag blev vedtaget i folketinget, mens landstinget ændrede det i overensstemmelse med regeringsforslaget. Folketinget førte det tilbage til venstres udformning; men så blev det forkastet med 47 stemmer mod 47, da bjørnbakkerne gik med højre. Herefter blev folketinget opløst, og nye valg udskrevet til 25. april. (Rigsdagshist. II s. 74-75; Hvidt s. 59-63). — 4. Medforslagsstillerne var Hans Buch fra Vonsild- og Svend Peter Christensen fra Vrejlev-kredsen. (Vejle amts 6. og Hjørring amts 6. kreds). Forslaget blev forkastet med 52 stemmer mod 17. Berg forsvarede som ordfører udvalgsflertallets indstilling. (RT 1875-76, folketinget sp. 2391-2406, 2409-10).

Gjestelev, 2. April 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Deres Uleilighed med at skaffe Lokale. Jeg har bestemt Mødet i Nyborg til Mandagen d. 10de April Eftm. Kl. 6¹. Er De saa god at sørge for en Ordstyrer, om muligt Skoleinspektør Hommel, hvis De synes? Mon det ikke kunde lade sig gjøre at faa et Møde i Avnsløv Tirsdag Middag Kl. 12, jeg vilde gjerne have de Folk i Tale. Det kan være privat eller offentligt, større eller mindre, som det kan passe. Undskyld, at jeg uleiliger Dem med saameget, men det er jo en trang Tid, og det seer ud til, at der ikke bliver noget at spille. Kommer De til Saaderup Kro paa Søndag²? De kunde da besøge St. Madsen.

Venlig Hilsen fra

Deres heng.

A. Tange

I Hast

1. Folketingssamlingen blev afsluttet 29. marts, hvorefter folketinget blev opløst, og nyvalg udskrevet til 25. april. Vælgermødet i Nyborg den 10. april samlede fuldt hus, og foruden Tange og hans modkandidat, forpagter Christiansen, havde bl. a. konsul Clausen, Nyborg, og bankdirektør Larsen, Odense, ordet. (Nyborg Avis 11/4 og 12/4 1876; Fyns Tidende 12/4 1876). — 2. I Saaderup kro var der vælgermøde søndag den 9. april med 200 deltagere. (Nyborg Avis 15/4 1876; Fyns Tidende 11/4 1876).

Gjestelev, 14. April 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Mødet i Ullerslev gik udmærket¹. Man manglede bare Clausen, som Husmændene og Haandværkerne deroppe har særligt Mod paa at komme itale². Jeg kom hjem inat i bedste Velgaaende og overraskede Familien, som ikke havde ventet mig før idag. Der blev jo en Glæde, især over at alt var gaaet saa vel ved Møderne. Jeg sender Dem altsaa en Fortegnelse over den Mængde Stillere, som paa de samme Møder meldte sig som vore:

Førstelærer Andersen, Langtved,

Friskolelærer H. Chr. Nielsen, Langtved,

Sognefoged Anders Madsen, Langtved,

Gmd. Søren Rasmussen, Kissendrup,
 Gmd. Hans Madsen, Kissendrup,
 Gmd. Lars Madsen, Flødstrup,
 Gmd. Christen Hansen, Visby,
 Gmd. Hans Jensen, Dinestrup,
 Smed Peder Hansen, Kissendrup,
 Gmd. Rasmus Nielsen, Korkendrup,
 Dreier Niels Jensen, Flødstrup,
 Gmd. Lars Rasmussen, Flødstrup,
 Gmd. Peder Andersen, Aaskov
 Gmd. Lars Danielsen, Korkendrup,
 Gmd. Jørgen Poulsen, Kissendrup,
 Gmd. Hans Jørgensen, Korkendrup,
 Gmd. Anders Pedersen den Yngre, Bovense,
 Gmd. Hans Jensen, Langtved,
 Hmd. Lars Hansen, Flødstrup,
 Hmd. Hans Hansen, Mullerup,
 Høker Mads Olsen, Flødstrup,
 Hmd. Anders Johansen, Mullerup,
 Gmd. Lars Nielsen, Ullerslev,
 Boelsmand Mads Nielsen, Ullerslev,
 Murer Hans Christiansen, Ullerslev,
 Gmd. Hans Jensen, Ullerslev Mk.,
 Bager Petersen, Ullerslev,
 Væver Rasmus Hansen Dalby, Ullerslev,
 Hmd. Peder Pedersen, Ullerslev,
 Hmd. Anders Pedersen, Korkendrup,
 Høker Knud Chr. Rasmussen, Ullerslev,
 Boelsmand, Sogneraadsmidl. Rasmus Pedersen, Ullerslev,
 Gmd. Hans Pedersen, Ullerslev,
 Gmd. Jakob Pedersen, Ullerslev,
 Hmd. Anders Pedersen, Ullerslev,
 Sadelmager Kjær, Ullerslev,
 Kvæghandler Peder Jensen, Ullerslev,
 Skrædder Rasmus Jørgensen, Ullerslev,
 Smed Corfitz Jørgensen, Ullerslev,
 Smed Hans Christiansen, Ullerslev.

Det var nu 40. Hvormange, der er iforveien, husker jeg ikke, men det maa De om, men der bliver vel over 100. De kan imidlertid vente nogle Dage med at indgive Anmeldelsen, da jeg hverken har talt med St. Madsen eller Bonde i Ellinge, og det er muligt, at de og andre Mænd endnu ville med. A. Petersen og Tømmermester Nielsen var tilstede ved Mødet i Ullerslev og fortalte for Forsamlingen, at Høire i Nyborg var ifærd med at oversvømme Valgkredsen med en Syndflod af trykte Udtalelser, men han mente, at den eneste, som vilde

have nogen virkelig Fordel heraf, var Blumensaadt, som tjente Noget ved Trykningen³. Send mig et Expl. af dette Produkt. Mange venlige Hilsener til Dem og Deres Kone fra min Familie og fra

Deres forb.
A. Tange

1. Afholdt 13/4 med ca. 150 deltagere. (Fyns Tidende 18/4 1876). — 2. Lederen af højre i Nyborg, konsul Henrik William Clausen. — 3. Se note til brev af 21/4 1876.

Gjestelev 17. April 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Deres venlige Skrivelse af 15de d. M. Jeg fik allerede igaar Underretning om fra A. Hansen, Ørbæk, at Høire arbejder omkring i Kredsen. Ligeledes fortalte Christiansen mig ved Mødet i Kværndrup, at der skulde afholdes et Møde i Nyborg paa Onsdag. Men da jeg ingen Indbydelse har modtaget, har jeg nemt ved at blive borte — Hvem veed, om jeg fik Adgang? Iøvrigt har jeg jo stadigt ved mine Møder forberedt Vælgerne paa dette, og de maa vænne sig til at tage deres Del af Kampen og Ansvar.

De spørger om Ingredientserne i Høire: det Parti, som holder paa Regjerings Befæstningsplan baade i Folketing og Landsting, bestaar af 77 Godseiere, Proprietærer, Embedsmænd og større Kjøbstadsborgere (dog kun enkelte af de sidste), samt 17 Bønder, hvoraf de Fleste ere Overløbere fra Venstre. Venstre baade i Folketing og Landsting bestaar af 44 Bønder, 8 Skolelærere og 19 Mænd i andre Livsstillinger, hvoriblandt kun 1 eneste Embedsmand.

Jeg kan hilse Dem fra Kl. Berntsen, han er her, og vi staa parat til at reise til Vester Skjærninge til Møde. Det regner og stormer, men der er jo ikke andet for end at gaa paa den.

Venlig Hilsen til Dem og Deres fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

f. T. Odense, 21. April 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Kl. Berntsen og jeg er kommen til Odense fra vore Agitationsreiser i Faaborg- og Assenskredsen. Vi have faaet det bedste Indtryk af Stemningen overalt i disse to Kredse og har godt Haab om M. Pedersens og Jørg. Pedersens Valg¹.

I Faaborgkredsen 3 Møder, hvor der var mødt 500, 150 og 500. I Assenskredsen 2 Møder, her paa 200 og 150. Især er det de unge Vælgere, som ere begeistrede for Venstres Sag. Det varsler jo godt for Fremtiden. Jeg har læst Deres Breve til Fyns Tidende og seet Høires Udgydelser i „Nyb. Av.“ og Proklamationen fra Byraadet, hvilke have paa sin Viis fornøiet mig². Jeg haaber,

at et Expl. af dette kommunal-politiske Produkt er sendt til mit Hjem, for at jeg kan møde dermed paa Valgdagen. Jeg havde iøvrigt ventet et anderledes bombastisk Referat i Nyb. Av. af Christiansens Møde³. Iaften kommer Byraads Udtalelse i „Fyns Tidende“. Det vil blive morsomt for de Hrr. Byraadsmedl. at see deres Navne præsenterede i Avisen. Idag og imorgen Møde i Sønderøkredsen. Høimark og Bankd. Larsen er her og har gode Forventninger.

Venlig Hilsen fra Kl. Berntsen og alle her tilstedeværende Venner og fra

Deres heng.

A. Tange

Hils alle Venner.

A. T.

1. Gårdfæster Michael Pedersen og redaktør Jørgen Pedersen kom begge ind i folketinget ved valget 25. april 1876. Førstnævnte blev valgt i Fåborg-kredsen (Svendborg amts 4.) og sidstnævnte i Assens-kredsen (Odense amts 3., senere 4. kreds). De besejrede begge højrekandidater, som de ved valget 1873 havde tabt til. (Nordengård s. 118-19, s. 134). — 2. Rasmus Winckler står formentlig som oplyser bag nogle redaktionelle notiser i „Fyns Tidende“ om, at Nyborg byråd ville fremkomme med en opfordring til at støtte Tanges modkandidat, forpagter Christiansen. Denne trykte opfordring, dateret Nyborg den 12. april 1876, blev bragt i „Fyns Tidende“ 21/4 1876. I udtalelsen opfordredes vælgerne til at stemme på Rasmus Christiansen, så kredsen kunne blive repræsenteret af et ikke-medlem af det forenede venstre. Det fremhævedes, at Christiansens far, gårdmand Chr. Rasmussen, Ryslinge, var bekendt for sine anskuelse som „moderat venstremand“; han var landstingsmand. Opfordringen var underskrevet af samtlige medlemmer af byrådet, undtagen borgmesteren, heriblandt skoleinspektør Hommel, der som regel fungerede som dirigent ved Tanges møder, endog ved mødet i Nyborg 10. april. I opfordringen var der også meddelelse om Christiansens valgmoder. „Nyb. Avis“ bemærkede, at opfordringen naturligvis ikke var underskrevet af byrådsmedlemmerne som sådanne, men som vælgere. (Fyns Tidende 15/4, 19/4, 21/4 1876; Nyborg Avis 20/4 1876). — 3. Forpagter Christiansen holdt vælgermøde i Nyborg den 19. april. Han imødegik „Fyns Tidende“s beskyldning om, at han fulgte i hælene på Tange med mødearrangementer, som Tange ikke kunne deltage i på grund af tilstedeværelse ved andre møder, med, at han ikke kendte Tanges mødeprogram, og at han gerne havde ønsket Tanges tilstedeværelse. (Nyb. Avis 21/4 1876).

Gjestelev, 28. April 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Brevet og for No. af „Nyb. Av.“. Det er jo et meget flinkt og upartisk Referat, Blumensaadt har givet af Valghandlingen¹. Hvorledes mon Feststæmningen har været ved Festmaaltidet paa Husteds Hotel ovenpaa et saadant Nederlag og under Modtagelsen af det ene Telegram efter det andet om Høires totale Nederlag i næsten alle Valgkredse². Jeg kunde ønske at have været tilstede, seende uden at blive seet. Og hvad mon Regjeringen vil gjøre ovenpaa et saa overvældende Nederlag, som har overtruffet selv „Morgenbladets“ dristigste Forventninger³. Jeg kom hjem Kl. 4 om Morgenen i god Behold med min Kone og min Søn, og allerede Kl. 5 var Huset fuldt af Naboer og Venner, som spurgte Nyt, thi man vidste jo, at kneb det nogensteds her paa Fyn, saa var det i Nyborg, og efter Seiren i Brobyværk var det almindeligt at høre blandt

Vælgerne: Ja, nu har vi seiret, men bare vi nu vidste, hvordan det er gaaet i Nyborg⁴.

Jeg staar i Begreb med at tage til Kværndrup og Svendborg til Amtsraads-møde imorgen og maa derfor slutte, idet jeg beder Dem paa egne og Families Vegne at bringe Deres Kone, Frøken Albek og alle Venner, som De træffer, vor venlige Hilsen fra

Deres heng.

A. Tange

1. Tange vandt over sin modkandidat fra højre, forpagter R. Christiansen, Brænderup-gård, med 1211 stemmer mod 885. I Nyborg by blev der afgivet 559 for Christiansen, 56 for Tange; ved valget i 1873 fik den daværende højrekandidat 516 stemmer mod Tanges 61. (Nyborg Avis 26/4 1876). — 2. Efter valghandlingen holdt højre fællesspisning med Christiansen som æresgæst. Det forenede venstre vandt i det hele en stor valgsejr og forøgede mandattallet fra 59 til 74. (Nyborg Avis 26/4 1876; Rigsdagshist. II s. 75). — 3. „Morgenbladet“ erklærede efter valget, at dets forventning havde stået til en gevinst til venstre på 6—12 mandater. Gevinsten blev 15. (Morgenbladet 27/4 1876; Rigsdagshist. II s. 75). — 4. I Sønderbroy-kredsen (Svendborg amts 5.) sejrede Høgsbro stort over pastor Vilhelm Birkedal. Stemmerne stod 1003 mod 240). (Nordengård s. 136; jfr. to breve fra Tange til Høgsbro af 7/4 og 2/5 1876; Høgsbro II s. 53-54).

Kjøbenhavn, 18. Maj 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Efterat Venstre har forhandlet Noget sammen, skal jeg meddele Dem lidt om de indbyrdes Forhold i Partiet (hvad der sker i Salen, kan De jo see af Bladene). Alle de nyvalgte Medlemmer paa Lomholt fra Fredericia, Sørensen fra Roskilde nær af dem, man havde antaget for Venstremænd, have indmeldt sig i Partiet, og de to nævnte vil senere komme. Derimod blev det af Bestyrelsen nægtet Dr. G. Winther Indstilling til Optagelse paa Grund af de Kabaler og Rænker han i den foregaaende Tid har spillet imod Venstre, og som man ingen Sikkerhed havde for, at han ikke vilde vedblive med¹. De ny Mænd lader til at være flinke og paalidelige Folk og høre næsten alle til den yngre Slægt, som er opdraget under Friheden. Angaaende Venstres Stilling til den af Regjeringen i uforandret Form forelagte Befæstningslov, holdt Venstres Bestyrelse to Møder, uden at det lykkedes at komme til Enighed om nogen Plan for vor Optræden, idet Boisen, Berg og B. Christensen foreslog, at Folketinget uden videre skulde nægte Forslaget Overgang til 2den Behandling med en motiveret Dagsorden. Høgsbro og Holstein-Ledreborg foreslog at standse 1ste Behandling og henvise Sagen til et Udvalg, hvor man kunde afæske Ministeriet nærmere Forklaringer og derefter indtage sin Stilling, og T. Nielsen, J. Madsen, V. Holm og Clausager vilde lade Forslaget gaa til 2den Behandling uden Udvalg og da indsætte vort eget Forslag istedet. Da det ikke lykkedes Bestyrelsen at blive enige, bleve de forskellige Forslag forhandlede i Partiets almindelige Møde, og her frafaldt Boisen m. Fl. deres Forslag om at nægte Overgangen straks og sluttede sig til Høgsbros Forslag om Standsning af 1ste Behandling og Udvalgs Nedsættelse, hvorimod I. A. Hansen sluttede sig til T. Nielsens Forslag. Efter en vidtløftig

Diskussion, som strakte sig gennem to Møder, vedtoges Høgsbros og Holsteins Forslag med 28 St. mod 25 (12 Fraværende). De fynske Medlemmer paa Høgsbro nær stemte for T. Nielsens Forslag om, at Sagen skulde gaa til 2den Behandling uden Udvalg². Vi holdt paa, at Venstre bør stille et positivt Forslag, naar man forkaster Regjeringens, idet man bør vise, at det virkelig er Venstres Agt ikke allene at tale om, hvad man vil gjøre, men virkelig at stille praktiske Forslag, som viser, hvad det er, man vil. Vi finder saameget mere Grund dertil, som vi ikke fik vort Forslag vedtaget i sidste Samling, idet det ved den sidste Afstemning faldt med 47 St. mod 47. Men Venstres Førere lader næsten til, at de ikke holder af at faa Forslaget frem igjen, og jeg forstaar ikke, hvad der ligger bagved dette. Det er ogsaa sandsynligt, at en Nægtelse ved en motiveret Dagsorden snarere vil give Anledning til en fornyet Opløsning, og en saadan skal man ikke fremkalde uden Nødvendighed, thi hvad har Venstre egentlig at vinde derved. Nu er Spørgsmaalet, om vort Forslag om de 30 Mill. skal opstilles igjen, udsat indtil det nedsatte Udvalg, som skal vælges idag, bliver færdigt med sine Overveielser og Forhandlinger med Regjeringen³. At dømme efter Konseilspræsidentens Udtalelser ved Mødet idag er der ingen Indrømmelser af Betydning at vente, og Spørgsmaalet om den motiverede Dagsorden vil da igjen komme frem, naar den afbrudte 1ste Behandling skal fortsættes⁴. Saaledes staar Sagen altsaa, at den endelige Afgjørelse af, hvorledes Partiet skal stille sig, er udsat, men jeg skal ikke nægte, at jeg troer, at Udsigten til at faa vort Forslag om de 30 Mill. opstillet igjen er mindre efter Udvalgets Nedsættelse, men maaske det kan blive bedre, end jeg troer, og jeg vil inderlig ønske, at Venstre vil afholde sig fra alle Demonstrationer, thi jeg troer ikke, at den nuværende Regjering bøier sig derfor.

Venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Frøken Albek og gode Venner

fra Deres forb.

A. Tange

1. Opløsningen af folketinget 30. marts fandt sted på grundlag af tingenes uoverensstemmelse i forsvarssagen, hvor hvert ting fastholdt sin version (landstinget regeringens). I folketinget blev imidlertid venstres forslag forkastet med 47 stemmer mod 47, da Winther og Kjær sammen med 4 utilfredse stemte imod. Se note til brev af 5/3 1876. (Hvidt s. 63). — 2. Udover Høgsbro fra Sønderbroby-kredsen (Svendborg amts 5. kreds) sad følgende fynske venstremænd i folketinget efter valget 25. april: redaktør Jørgen Pedersen, Assens-kredsen (Odense amts 3.), Balthazar Christensen, Middelfart-kredsen (Odense amts 4.), Klaus Bernsten, Bogense-kredsen (Odense amts 5.), lærer Kristian Højmark, Otterup-kredsen (Odense amts 6.), gårdejer Hans Madsen, Verninge-kredsen (Odense amts 7.), Tange, Nyborg-kredsen (Svendborg amts 1.), friskolelærer Kr. R. Stenbæk, Kværndrup-kredsen (Svendborg amts 2.), J. A. Hansen, Svendborg-kredsen (Svendborg amts 3.), gårdfæster Michael Pedersen, Fåborg-kredsen (Svendborg amts 4.), redaktør Gottlieb Petersen, Rudkøbing-kredsen (Svendborg amts 6.). (Nordengård s. 119-38). — 3. Se note til brev af 5/3 1876. — 4. Estrup stod fast på regeringens forsvarsforslag. (RT 1876, folketinget, overordentl. saml. sp. 44-45, tillæg A sp. 1-4. Se i øvrigt note til brev af 19/6 1876).

S. T.

*Hr. Kjøbmand R. Vinckler,**Nyborg.*

I Henhold til Deres Ønske har jeg idag talt med Finantsudvalgets Formænd, Hr. Boisen og Hr. L. Dinesen, om Toldgodtgjørelsen for Rør til Nyborg Communes Vandværk. Hr. Boisen udtalte, at et saadant Andragende troede han ikke kunde vente nogen Støtte hos Finantsudvalget; thi selv om Udvidelsen af Vandværket var paa en Maade paalagt Byen af sanitære Hensyn, saa var det alligevel Byen selv, som høstede Fordelen ved at faa sundt Drikkevand, og derfor maatte den selv bære Udgifterne ligesaa vel som de Kommuner, som frivillig indførte saadanne Foranstaltninger. Hr. Dinesen udtalte, at Konsekventserne af en saadan Fritagelse vilde være altfor farlige til, at han vovede at støtte Andragendet; thi gav man først Nyborg Kommune Fritagelse, vilde der komme Andragender fra en Mængde andre Kommuner, men især fra Kjøbenhavn, og dette kunde for Statskassen blive et Tab af maaskje flere Hundrede Tusinde Kr., og som Følge heraf troede heller ikke han, at Andragendet kunde vente Finantsudvalgets Anbefaling. Efterat have faaet et saadant Svar fra to indflydelsesrige Medlemmer fra *begge Sider i Udvalget* anseer jeg det ikke nyttigt at henvende mig til flere, og Resultatet bliver altsaa, at saavidt jeg kan skjønne, er den samme Stemning, som i 1852 ikke vilde give Kjøbenhavns Kommune Toldfrihed for sit Vandværk, endnu tilstede i 1876 samt at den Grund, „at Nyborg er bleven nødt til at udvide sit Vandværk“, ikke er vægtig nok til at bringe en Forandring tilstede i det Standpunkt, som Lovgivningsmagten hidtil har indtaget til slige Spørgsmaal¹. Skulde imidlertid Byraadet fastholde sin Beslutning om at indgive et Andragende til Rigsdagen, er det en Selvfølge, at jeg som Kredens Rigsdagsmand er villig til at indbringe det, medens at jeg selvfølgelig ikke i Henhold til foranstaaende kan garantere Andragerne for, at deres Ønsker i Henseende til det, Andragendet gaar ud paa, kunne blive opfyldt.

Vil De have den Godhed at hilse Hr. Consul Clausen fra mig og berette ham Resultatet (som ganske vist ikke er meget tilfredsstillende) af mine Under søgelser i Henseende til denne Sag.

Venlig Hilsen fra

Deres
A. Tange

1. Jfr. brev af 5/1 1876.

Kjøbenhavn, 19. Juni 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er længe siden, De hørte fra mig, ikke fordi jeg har glemt Dem og mine andre Venner, men fordi jeg ikke kunde melde Dem andet, end at Rigsdagsmændene laa og kjedede sig herinde den ene Dag som den anden med Und-

tagelse af de faa Dage, da en Skovtour eller en Indbydelse til et Venneselskab har bragt nogen Afveksling i Ensformigheden. Nu lader der til, at der skal komme lidt Liv i de slappede Seil, og derfor kan jeg ogsaa begynde at skrive. Der er først det at fortælle, at Udvalget efter megen Skriven frem og tilbage endelig i forrige Uge fik en Konference med Ministeren¹. Hr. Estrup var meget flot den Dag. Han gav Knaldproprietæren, idet han fortalte de lyttende Udvalgsmedlemmer f. Eks.: „at Vælgerne d. 25de April slet ikke havde givet Svar paa det, han havde forlangt, at de skulde svare paa; thi de fleste Folketingsmænd vare valgte paa en Samling Anekdoter, som iøvrigt havde sin Betydning som et Fremtidsbidrag til det danske Folks Kulturhistorie i det Guds Aar 1876, men kunde ikke i mindste Maade forandre Ministeriets Stilling til Sagen.“ Etatsraad Juul morede sig med at drille Ministeren, og dermed sluttede Mødet, men nu fik Mindretallet i Folketinget travlt. Der blev holdt et Møde, og her skal Hall have foreslaaet at gjøre betydelige Indrømmelser til Venstre (naturligvis for bagefter at snyde os og bane sig og sine Venner Vei til Ministerposterne), men han og hans nationalliberale Venner bleve overstemte, og Resultatet blev, at Mindretallet stillede et Forslag i Udvalget, som gaar ud paa 37 Mill. Kr. til Forsvarsforanstaltninger². Deraf 13 Mill. til *et fast Fort* paa Middegrundnen, hvoraf *Halvdelen* skulde udredes ved en Formue- og Indkomstskat engang, naar Høire finder for godt at blive enige med os om en saadan Lov, men *Paabegyndelsen* af Foranstaltningerne skulde udredes gennem *de ordinære Indtægter*. Kunde man ikke blive enige om Reglerne for en Indkomst- og Formueskat, skulde Loven af 1870 bruges³. Udvalgets Flertal fandt ingen Anledning til at forhandle paa dette Grundlag, der væsentlig er det samme som Ministeriets, og man vedtog at forkaste Sagen med en motiveret Dagsorden, naar dens 1ste Behandling blev gjenoptaget⁴. Nu skulde altsaa Venstre til at see at blive enigt om Indholdet af en saadan Dagsorden, og det havde sine Vanskeligheder; thi Berg vilde efter Sigende have den indrettet saaledes, at det kunde blive muligt for et tilkommende Venstreministerium *at bygge faste Forter* ved Kjøbenhavn, vilde altsaa have, at Mistilliden til Høireministeriet skulde være det afgjørende, og Realiteten i Forslaget det underordnede. Det lykkedes imidlertid i Bestyrelsesmødet at faa det politiske udelukket og Venstres hidtidige Stilling: Opgivelsen af de faste Forter, et fast Punkt i Jylland og Formue- og Indkomstskatten som Betingelse hævdet. Som en Indrømmelse til Berg og I. A. Hansen gik man ind paa, at Folketinget ved Siden af Dagsordenen skulde vedtage en Beslutning, hvori den Kendsgjerning, „at det er umuligt at føre Folkets Udvikling frem med et Ministerium, som udelukkende er et Udtryk for Landstinget“, slaas fast⁵. Da Bestyrelsen saaledes var bleven enig, havde Partiet naturligvis ogsaa nemt ved at blive det, og kun Bjørnbakkerne, der sidder imellem den reelle Dagsorden og den politiske Beslutning som et vist Dyr imellem to Negle, gjorde Indvendinger imod Indholdet af Dagsordenen, men deres Stemmer gjør hverken fra eller til. Alt tegnede saaledes til at skulde endes i den skønneste Enighed, men pludselig kom der en lille Tue, som nær kunde have væltet det hele overende. Der er nemlig nogle Medlemmer, som ere valgte

paa Venstres Program, men som paa Valgdagen har lovet deres Vælgere at see Tiden noget an og prøve Stillingen, førend de træde ind i Partiet. Dem foreslog Høgsbro, at man skulde tilstille Beslutningen til Underskrift for det Tilfælde, at Ministeriet skulde falde paa at slutte Rigsdagssamlingen, før man kunde faa den til Behandling, og den vilde da blive indført i Rigsdagstidenden med alle vore Navnes Underskrifter. Dette Forslag blev vedtaget med 19 St. mod 16, men Berg og I. A. Hansen protesterede heftigt og truede med at gaa fra det Hele derover. Partiet overlod da Sagen til Bestyrelsen, og her blev man enig om, at dennes Medlemmer kunde meddele de nævnte udenforstaaende Medlemmer Beslutningen, for at de kunde tiltræde den, men Berg og Hansen holdt strengt paa, at disse Udenforstaaendes Navne ikke maatte komme paa samme Stk. Papir som det forenede Venstres. Paa Tirsdag venter vi, at Fortsættelsen af 1ste Behandling begynder og haaber at blive hjemsendte Lørdag, og det var godt jo før jo hellere, naar Enden kunde blive god; thi det er kjedeligt at gaa her som Gadedrivere, især paa denne Tid af Aaret, endskjøndt det er ret beset noget, som maa følge saavel med det politiske som med ethvert andet Feltliv, og andet er det jo ikke, vi leve under for Tiden. Hermed venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres forb.

A. Tange

Hils gode Venner!

A. T.

1. 15-mands-udvalget i forsvarssagen, se note til brev af 18/5 1876. — 2. Jfr. 15-mands-udvalgets betænkning. (RT 1876, overord. saml., tillæg B sp. 17 ff). — 3. „Lov om reglerne for udskrivning af indkomstskat“ af 2/7 1870 fastslog de principper, der skulde være gældende, når indkomstskatten ved lov indførtes. — 4. Forslaget lød: „Idet folketinget udtaler, at det er villigt til at bevilge et beløb af ca. 30 millioner kroner, tilvejebragt ved en skat på indtægt og formue, til gennemførelse af en formålstjenlig forsvarsplan, der udelukker Københavns befæstning ved nye faste værker og medoptager et militært støttepunkt i Jylland, går tinget over til den næste sag på dagsordenen“. Forslaget blev vedtaget 23/6 med 62 stemmer mod 24. Winther og Kjær stemte ikke, M. C. Christensen fra samme lejr stemte imod. (RT 1876, overord. saml., folketinget sp. 240). — 5. 24/6 vedtog folketinget følgende beslutning enstemmigt med 71 stemmer: „Den i de sidste forløbne rigsdagssamlinger indvundne erfaring stadfæster den anskuelse, som tinget allerede tidligere har vedkendt sig, at en regering, der udelukkende er udtryk for landstinget, men ikke søger sin styrke i et tillidsforhold til folketinget, er ude af stand til at lede løsningen af de opgaver, der er af størst og mest indgribende betydning for samfundet“. Samme dag hjemsendtes rigsdagen. (RT 1876, overord. saml., folketinget sp. 272-73).

Gjestelev, 7. Juli 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er med Deltagelse, at jeg og min Familie har hørt om de Prøvelser af Sygdom og Modgang, som De og Deres Hus i den senere Tid har maattet undergaa. Det første, jeg hørte derom, var paa Amtsraadmødet i Svendborg gjennem

Redaktør J. Pedersen, som bragte mig Hilsen fra Dem, dernæst Deres Brev af 2den Juli, og endelig igaar talte jeg med Tømmermester Nielsen fra Nyborg ved Folkefesten i Bekstrup, hvor jeg fik den Underretning, at det dog gik frem til det bedre med Tilstanden hos Dem. At jeg ikke har skrevet før har sin Grund i, at jeg har været saa optaget af kommunale Forretninger, Folkefester og Høhøsten, at jeg har havt begge Hænder fulde deraf. Jeg vil haabe til Gud, at det nu maa snart være fordi baade med Sygdommen i Deres Hus og Standsningen af Forretningen; thi jeg kan godt forstaa, at det er ingen Spøg, naar der udbryder epidemisk Sygdom i et Hus, hvor Forretningens heldige Fremgang for en stor Del afhænger af, at der kommer mange Folk tilhuse, men i den Henseende vil jo ogsaa, naar det er overstaaet, alt af sig selv komme i den gamle Gænge¹.

Iøvrigt ønsker min Kone og jeg gjerne at see Dem, Deres Kone og Hanne Albek hos os den 21de Juli. Det er nemlig min Fødselsdag, som vi have tænkt at høitideligholde med et Selskab af gode Venner. De kan jo trænge til en Tour i det Frie, kan jeg tænke, ovenpaa al den Modgang, De har gennemgaaet, og Hanne maa jo have godt af en Landtour, saasnart hendes Helbred tillader det. Altsaa, hvis det paa nogen Maade er Dem muligt, haaber vi, De kommer til os Fredagen d. 21de Eftmd. Kl. 1 a 2. Ønskende, at alt hos Deres Familie og i Deres Hus snart maa være vel, hilser jeg Dem fra min Kone og øvrige Familie og fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Se note til brev af 28/9 1876.

Gjestelev, 16. Juli 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Da jeg i mit sidste Brev indbød Dem til mig paa Fredag, forglemte jeg at bede Dem om at indbyde Lærer Jørgensen til at være min Gjæst den nævnte Dag. Vil De have den Godhed at bringe min og min Kones venlige Hilsen om, at vi haaber at see ham hos os den nævnte Dag sammen med vore andre Venner. Jeg har ellers senere tænkt paa, at hvis De ønskede at undgaa Kjøretouren med Vogn fra Nyborg, da kunde De tage med den sydfyenske Bane og være i Ringe Kl. 1,8 om Eftermiddagen, og skal min Vogn isaafald være tilstede for at hente Dem og Deres Familie ved Ankomsten. Hvis De bestemmer Dem til at tage med Banen, saa underret mig med et Par Ord derom. Naar De sender Brevet fra Nyborg om Aftenen, saa har jeg det næste Formiddag Kl. 11. I Haab om, at Sygdommen i Deres Hus er saavel overstaaet, vi kunne see Dem alle hos os, venlig Hilsen fra min Familie og fra

Deres heng.

A. Tange

Gjestelev, 28. September 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Idet jeg hjertelig ønsker Dem tillykke med at have gjenvundet Deres Helbred, maa jeg tillige gjøre Dem en Undskyldning, fordi jeg ikke i saa lang Tid har responderet med Dem, men Grunden er dels, at min Tid har været meget optaget af Møder i den korte Tid siden sidste Rigsdagssamlings Slutning, og desuden har jeg jævnlig gennem gode Venner hørt til Deres Befindende. For en otte Dages Tid siden traf jeg A. Petersen paa sydfynske Jernbanestation i Odense, og han sagde: jeg kan hilse Dig fra Vinckler, han har aldrig været raskere, end han er nu. Igaar modtog jeg Brev fra Gamle Rasmus Rasmussen i Frørup. Han var da saameget lykkelig over, at De havde faaet Deres Helbred igjen². Paa Søndag reiser jeg til Kjøbenhavn, og hvis jeg kan komme afsted med Formiddagstoget fra Ringe, kommer jeg ind til Dem en Timestid om Eftermiddagen, men hvis jeg ikke kan komme til at reise saa tidligt, haaber jeg, at hvis De har Tid, sees vi paa Nyborg Banegaard Kl. 5½.

Min Familie er i bedste Velgaaende og sender Dem og Deres Kone venlige Hilsener, ligesom De hilses fra

Deres
A. Tange

1. 1876 var Wincklers hus særlig hårdt ramt af sygdom. En kommis, Friis, døde af tyfoid feber. En anden kommis, Bauer, samt kokkepigen var ligeledes hårdt angrebet, og 26/7 blev Winckler selv i bevidstløs tilstand bragt til Kommunehospitalet i København, hvor han opholdt sig til 9/9. (Købmand og konsul Rasmus Wincklers konkursbo; Landsarkivet for Fyn).

f. T. Gjestelev, 5. November 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Anledning af den Pakke, jeg sendte Dem med Mikael Pedersens Kone, haaber jeg, De gjør mig den Tjeneste at aflevere den til vor fælleds Ven Rasmus Rasmussen, Frørup. Hans Kone havde nemlig sat sig i Hovedet, at jeg skulde kjøbe Tøi til en sort Kjole til hende i Kjøbenhavn, og skjøndt jeg ikke er rigtig dristig ved det Slags Kommissioner, maatte jeg jo paatage mig det og fik det da ogsaa udført ved godhedsfuld Assistance af min Værts Datter. Det er somme-tider ikke saa nemt for Rigsdagsmændene; thi Folk forlanger, at man skal baade være her og der og Straalemester tillige, men de gjør det jo i en god Mening, og jeg er vis paa, at Rasmus Rasmussens Kone har forlangt mig til at kjøbe Kjole, netop fordi hun og hendes Mand har ubetinget Tillid til mig i alle Retninger. Jeg nyder jo ellers den Glæde i disse Dage at være hjemme hos Familien — en behagelig Afveksling fra Sliddet i Finantsudvalget. Min Kone, Forældre og Børn ere ved godt Helbred, undtagen at Hans har været sengeliggende et Par Dage. Han har Tilbøielighed til at blive angreben af Aandedrætsbesværighed i temmelig høj Grad og maa da holde sengen en 2 a 4 Dage, men ved at tage homøopatisk Medicin er det dog de to sidste Gange lykkedes at standse Sygdommens Heftighed noget.

Paa den politiske Horisont trækker det op til Uveir baade hjemme og ude. Et Sammenstød er vist uundgaaeligt, thi det lader til, at hele Venstre er enigt om at ville forsøge paa i denne Samling at fremtvinge en Afgjørelse af Magtspørgsmaalet. Berg mener, at naar Venstre kan opnaa at fremtvinge Estrups Afgang, saa vil derpaa absolut følge Dannelsen af et Venstreministerium. Andre ansee ikke den Ting for saa afgjort og frygte for, at Estrup, naar han mærker, at han ikke kan fortsætte længer, opløser Folketinget, gaar derpaa af, inden det ny Folketing bliver valgt, og man prakker os et nyt Høireministerium paa Halsen, som man da vanskeligere vil kunne nægte en Finantslov, og som Folketinget vil blive nødt til at bruge atter et Aar eller to til at opslide. Denne Veir er vist den værste, der kan bydes os, og naar man veed, at Høires eneste Formaal er at holde sig ved Magten ved at fortolke Loven og administrere Landet, og at Kongen vistnok undgaar et Venstreministerium saalænge som muligt, anseer jeg det ikke for saa usandsynligt, at den vil blive brugt. Jeg antager, at Venstre i Finantsudvalget vil stryge samtlige Stumper af Estrups Forsvarsplan og lukke Theatret for Hrr. Fischer, (han har nemlig sidste Aar brugt 117.000 Kr. formeget til Theatrets Drift), men Estrup kan ikke tage imod en Finantslov med et lukket Theater og uden Forsvarsstumper uden aldeles at tabe den Smule Agtelse, han har tilbage hos det kjøbenhavnske Theaterpublikum og de Stokmilitære, som næst Godseierne ere hans eneste svage Støtter, og hvad der vil blive det værste for ham at komme over er, at Venstre i begge Tilfælde motiverer Nægtelsen med den Udtalelse, at man er villig til at fortsætte Theatrets Drift og at gennemføre en hel Forsvarsplan, saasart man har paalidelige Ministre, som vil bruge Pengene efter de Grundsætninger, paa hvilke man har bevilget dem¹. Jeg antager, at Finantsudvalget vil kunne faa Betænkningen saa betids færdig, at Finantslovens anden Behandling kan blive endt før Jul, tredie kort efter Jul, saa at Landstinget kan faa den i Midten af Januar, der kan da blive nedsat Fælledsudvalg først i Februar, og Folketingets Opløsning følge midt i Februar. Blot Vælgerne saa vil være paa Benene ligesaa godt som sidste Gang, thi vi skal gjøre, hvad vi kunne, for at stille dem saa klare Opløsnings-spørgsmaal, at de ikke let kunne tage feil af dem.

Venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Pleiedatter fra min Familie og fra

Deres

A. Tange

1. Finansudvalgets flertal indstillede i december 1876, at teatrets drift midlertidigt skulle standses, indtil bestyrelsen var overtaget af en minister, hvem bevillingsmyndigheden kunne betro de nødvendige midler til driften. Indstillingen blev vedtaget i folketinget med 69 stemmer mod 23; men landstinget nedstemte forslaget. (Rigsdagshist. V s. 644).

Gjestelev, 7. November 1876.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Førend jeg fik indlagte Brev bortsendt, modtog jeg Deres ærede af 3die ds.,

og skal jeg straks sige min Mening angaaende Spørgsmaalet om „den indenlandske Roesukkerfabrikation.“ Dengang Rigsdagen forhandlede Loven af 3die Maj 1873, kan jeg gjerne sige, at man gik halv om halv iblinde angaaende Roefrugtdyrkningens og Roesukkerfabrikationens Betydning¹. Hrr. Krieger trængte med den ham egne hensynsløse Ihærdighed paa Lovens Gjennemførelse i sin fulde Strænghed, og alle Indvendinger til Gunst for Sukkerfabrikanterne bleve strængt afviste som beregnede paa at fylde disses Lommer paa Statskassens Bekostning. Nu er Stemningen for en stor Del forandret. Ikke allene er man kommen i Tanker om, at det indenlandske Sukker vistnok er for høit beskattet i Forhold til det udenlandske, idet de 4 p. Ct., som ifølge fornævnte Lov, § 2, fradrages, vistnok er forlidt, naar henses til det indenlandske Sukkers Kvalitet i Forhold til det udenlandske; men man er ogsaa blevet oplyst om, at der vistnok ikke findes et Land i hele Europa, hvor man har behandlet Roesukkerfabrikationen *i dens Begyndelse* saa haardt som i Danmark. Dette er den gjennemgaaende Stemning i Folketinget, og i dette tør jeg nok sige, der er mange, som ville findes villige til paa den ene eller anden Maade at lette Fabrikerne for Beskatningen i en saa lang Aarrække, som Industrien behøver til at vinde Indgang hos Befolkningen og sikkert Fodfæste, indtil den kan taale at bære den fulde Afgift. Men vi har her i Danmark en Finantsminister, som hedder Estrup, og Roesukkerfabrikerne maa ligesaa lidt som andre Mennesker og Næringsveie i Danmark undgaa at faa dette at fornemme. Etatsraad Tesdorph, som interesserer sig varmt for Roesukkerindustrien, var for nogen Tid siden i Kjøbenhavn for hos Rigsdagen og Ministeren at virke for Nedsættelse i de ubillige Afgifter. Rigsdagsmændene kunde Tesdorph nok komme tilrette med; men Estrup gav sig til at holde et langt statsoekonomisk, agrikulturhistorisk Foredrag for ham, saa at Tesdorph tilsidst blev utaalmodig og afbrød ham med den Bemærkning: vil De lære mig Landvæsen? og Resultatet blev, at de ikke kunde blive enige, og det vil Estrup naturligvis ligesaalidt kunne blive med Folketinget om denne Sag som om nogen anden. Det kan ikke andet end glæde mig, at Vælgerne har mig i venlig Erindring, og jeg beder Dem at hilse alle Venner, som De træffer, fra

Deres heng.

A. Tange

1. A. F. Krieger, finansminister 1872—74, gennemførte „Lov om beskatning af indenlandsk roesukker“ af 3/5 1873. Loven blev vedtaget på et tidspunkt, da der ikke produceredes roesukker i Danmark; men hvor der var usigt til, at fabrikationen ville begynde. Staten havde da en indtægt gennem sukkertolden på ca. 2 mill. rigsdaler årligt, som ikke kunne undværes, ligesom grundlaget for sukkerproduktion i Vestindien med salg på det danske marked ville falde bort, hvis roesukkeret kunne gå på markedet uden afgift. Da roesukkerfabrikanterne måtte betale told af de kul, som skulle anvendes ved raffineringen, og da den sirup, der fremkom, var af ringere kvalitet end sirup fra rørsukker, blev der fastsat et fradrag på 4 % i afgiften på indenlandsk sukker.

Tanken om at lade afgiften ligge lavt i begyndelsen for at beskytte en spæd industri afvistes, da eksperimenter gennem mange år var foretaget i udlandet, så der var videnskabelig og teknisk baggrund for at gå i gang med profitabel produktion med det samme. (RT 1872-73, tillæg B sp. 453-57).

[Udateret. Formentlig skrevet i december 1876].

Kjære Hr. Vinckler

Indlagte Brev kan De godt vise Consul Clausen, og kan De vente Brev fra mig igjen angaaende Sagen, saasnart jeg faar talt med Berg, Boisen og de andre Medlemmer af Finantsudvalget. Jeg har havt en meget fornøielig Jul sammen med Familien, som befinder sig i bedste Velgaaende. I de sidste Dage har jeg havt meget travlt med en hel Del kommunale Sager, som skal afgjøres, inden jeg reiser, og er dette Grunden til, at der er gaaet 3 Dage fra Modtagelsen af Deres Brev, før jeg svarer, hvad jeg haaber, De holder mig tilgode. Med Ønske om et godt Nytaar sendes Dem og Deres Familie en venlig Hilsen fra min Kone, Børnene, de Gamle og fra

Deres
A. Tange

Kjøbenhavn, 26. Januar 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for sidst for Glæden, vi delte med hinanden. Jeg haaber, at De befinder Dem vel ovenpaa Touren, og at De ikke skal være bleven ængstelig for at tage et Tag med en anden Gang, naar det fordres¹. Ganske vist skal der ikke alt for bløde Følelser til for saadan en hel Nat at tale og spise, drikke og synge og saa bag efter henad Morgenstunden kjøre et Par Timer i en Frosttaage, som man næsten skulde tro var kun skabt for Rimtusser — men naar man seer paa de Folk, paa hvor hjerteligt rart og naturligt, de tager paa det altsammen og paa hvilken Glæde, man gjør dem ved at være sammen med dem, saa er der ligegodt en Fornøielse deri, som er mere værd end de Gjenvordigheder, som følger med. Jeg sender hermed Deres Bog med Tak for Afbenyttelsen². Jeg havde den i Lommen, men glemte at levere Dem den ved Festen, hvorved jeg fik Leilighed til at læse den nok engang paa Reisen til Kjøbenhavn. Det er klart, at Manden alvorligt bestræber sig for at forstaa Grundtvig og hele hans eiedommelige Betragtning af Verdens- og Menneskelivet, men det er tydeligt nok, at han staar paa et forudfattet theologisk Stade, som staar ham iveien for den fulde Forstaaelse af meget, som ellers vilde ligge lige for Haanden.

Jeg var lidt træt ovenpaa Touren og maatte naturligvis døie adskillige Stiklerier af Berntsen og Co., men efter en Nats Søvn var det ovre. Jeg skal iøvrigt til Odense paa Onsdag til Møde i Landstingsvalgbestyrelsen, men om jeg kan være borte er tvivlsomt, da Beslutningen om Rigsretstitalen gjerne den Dag kan blive afstemt³. Imorgen venter vi at kunne sende Finantsloven til Landstinget, men den endelige Afgjørelse ventes ikke før i Marts Maaned. Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres forb.
A. Tange

1. Herrested sogneråd havde tirsdag den 23. januar indbudt Tange, Winckler og bankdirektør Larsen fra Odense som ærgæster ved en festlig sammenkomst i Maare friskole.

Der var festmåltid kl. 17 med taler, vekslende med „fædrelandske sange“; bagefter samledes man om punchebollen, hvor programmet fortsatte til over midnat. — 2. Den omtalte bog er formentlig „Grundtvigs politiske stude“, Odense, Kolding, 1876. Den var skrevet af N. Lindberg, præst for Kerteminde valgmenighed. — 3. Det blev vedtaget at rejse rigsretssag mod Krieger, Holstein og Fønnesbech i forbindelse med salget af Marmorkirken til Tietgen og mod Hall og Worsaae for overskridelse af bevillingen ved opførelse af den nye bygning til det kgl. Teater. (Rigsdagshist. V s. 574-85).

Kjøbenhavn, 12. Februar 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Brevet og tillykke med Valgbævægelsen i Nyborg, som Deres Kandidatur har fremkaldt¹. Det er naturligvis med stor Interesse, at jeg har fulgt Bevægelsen og dens forskellige Fremtoninger. Jeg kan ikke lade være at more mig over den stakkels Blumensaadt; thi han sidder bogstavelig som et vist Dyr mellem to Negle. Og saa den uforskammede Brevskriver i Fyns Stiftst., der ligefrem lader ham vide, at han ikke besidder Evne til at gjøre en selvstændig Mening gjældende og derfor henviser ham til at have samme Mening som Flertallet af Byens Folk². Hvis han var en Mand med nogen Karakter, maatte jo en saadan Behandling absolut drive ham over til Venstre, da han jo selv eier sit Blad og er Herre over det — dog maaske mere tilsyneladende end virkeligt. Det glæder mig, at Venstre har feiet for sin Dør i de to Artikler i No. 25 og 28 i „Nyb. Av.“³. Det sidste Stykke, undertegnet „En demokratisk Vælger“, ramte Sømmet paa Hovedet, og mon det ikke har bidraget til, at en Del maaske er bleven bange for Auditøren og derfor nu opstiller Prokurator Clausen, for at det ikke skal have Udseende af, at det er Embedsmændene og Militæret, der kommanderer Byen⁴. Hans Valg vilde jo ikke være et Nederlag for Venstre; thi N. Hansen siger, at han gaar mere og mere til den Side. Det maa iøvrigt være en stor Tilfredsstillelse for Dem og en Glæde for os, at Forslaget om at vælge Dem kan sætte en saadan Skræk i Byens hidtil almægtige Høireklikke, og med de Indlæg, som ere leverede til Forsvar for Dem, kan Venstre med Fornøielse lade Sagen gaa til Doms. For at holde Venstremændene a-jour med Høires Stilling har jeg sendt „Fyns Tidende“ en Oversigt over de sidste Symptomer paa det kommunale Omraade: Præstevæsen i Svindinge, Forfølgelsen mod Kl. Berntsen i Stiftstidenden, Valget i Søllinge og Valgbævægelsen i Nyborg, forsynet med nogle oplysende Bemærkninger⁵. Den maa komme iaften, undtagen J. Pedersen skulde synes, den var for grausam og derfor holder den tilbage.

Boisen, Berg, Th. Nielsen o. fl. taler stadig om „den provisoriske“, som de lader til at ansee for sikker, hvorimod Høgsbro og I. A. Hansen siger, at der kommer ingen af det Slags. Jeg kan nu ikke komme bort fra, at der maa komme en Overenskomst istand paa en eller anden Maade, naar Høire seer, at Folket ikke lader sig skræmme af Truslerne. Det værste, jeg troer, der vil ske, er, at Estrup, hvis Thingene ikke kan enes om en Finantslov inden Slutningen af Marts, vil forlange en midlertidig Bevillingslov, som han selvfølgelig faar,

derpaa opløse Folketinget, hvorefter vi faar en Valgkamp med „den provisoriske“ som Høires Valgprogram, og hvis Venstre seirer i denne, vil Ministeriets Afgang blive Følgen.

Min Søn har ligget syg i omtrent 3 Uger af Brystbetændelse, men jeg haaber, at han er over det værste; thi min Kone skriver, at det gaar smaat frem til det bedre, at Hosten aftager, og Appetiten tiltager. Vi skulde jo nødigt miste ham, nu da han er kommen saavidt, at vi har baade Gavn og Glæde af ham. Den ældste Pige, som ogsaa har været syg, omend ikke i saa høi en Grad som Hans, er Gud ske Lov ogsaa bedre, saa at jeg haaber, Vorherre lader os beholde dem begge. Vær saa venlig at bringe Lærer Jørgensen min Hilsen, og De selv tillymed Deres Kone og Hanne Albek være venligst hilset fra

Deres forb.

A. Tange

1. Møllejer Jespersen, valgt af de højstbeskattede, udtrådte af Nyborg byråd pr. 1. januar, hvorfor suppleringsvalg blev fastsat til 1. februar. „Nyborg Avis“ omtalte det kommende valg og anførte, at bladet lejlighedsvis fra flere sider havde hørt Rasmus Winckler omtalt som en mulig kandidat. Mod eventuelle indvendinger på grund af Wincklers politiske holdning anførte avisen, at det politiske ikke måtte være afgørende ved et byrådsvalg, men udelukkende spørgsmålet om kvalifikationer. (Nyborg Avis 3/2 1877). — 2. I „Fyens Stiftstidende“ skrev „XX.“, at „Nyborg Avis“ til forbavselse for mange i stedet for at advare mod Winckler havde anbefalet ham, til trods for, at redaktøren i en lille provinsby, hvis han var uden særlige kvalifikationer, normalt antog politisk farve efter byens flertal. „XX.“ advarede mod at stemme på en mand fra det agiterende forenede Venstre. (Fyens Stiftstidende 7/2 1877). — 3. Den ene artikel, undertegnet „ex.“, gik ind for venstres forslag af 1872 om en demokratisering af den kommunale valglov. Den anden var et indlæg mod „Hr. 8“, som havde advaret mod Wincklers valg af politiske grunde. „En demokratisk vælger“ anbefalede i den anledning Winckler på grund af hans uafhængige stilling og selvstændige mening, samt hans indsigt i byens anliggender. (Nyborg Avis 5/2, 9/2 1877). — 4. Med auditøren menes Johannes Ipsen. Han var auditør ved fynske brigade 1874-79. Se i øvrigt note til brev af 15/2 1877. — 5. Under overskriften „Kommunalt højrevæsen“ bragte „Fyns Tidende“ under mærket „-e“ en artikel, der foruden at kommentere situationen i Nyborg berettede om en „næse“, som Svendborg amtsråd havde tildelt præsten i Svindinge, fordi han havde forandret skatteligningen og søgt at lade skatten opkræve, uden at ligningen var fremlagt til eftersyn. Endvidere omtaltes situationen i Højby sogn, hvor K. Berntsen havde frabedt sig genvalg til sognerådet, hvilket af højre var udlagt, som om han ikke fik stemmer nok. Endelig omtalte Tange valget i Søllinge-Hellerup, hvor valgbestyrelsen havde fordelt stemmerne på to højrekandidater fejlagtigt, så den ene fik en for lidt, således at en venstremand blev valgt. „Fyens Stiftstidende“ havde mistroet valgbestyrelsen og antydet, at fejltællingen var sket med vilje, hvorfor bladet havde foreslået omvalg. (Fyns Tidende 13/2 1877).

Kjøbenhavn, 15. Februar 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er altsaa en Kjendsgjerning, at man ikke turde stille en Embedsmand imod Dem ved Byraadsvalget, og det er jo altid Noget. At De ikke kunde faa noget stort Stemmetal ved et høistbeskattet Valg, naar De stod som Venstremand mod en Høiremand, der ligesom Dem er Borger, var ikke underligt, snarere underligt, at der blandt de Høistbeskattede fandtes 19 Venstremænd under disse Omstændigheder¹. De skriver, at Blumensaadt er bleven vred over Stykket i Fyns

Tidende². Naa! de 300 Abonnenter svare vel omtrent til Virkeligheden, og hvad Udtrykket „efter fattig Leilighed“ angaar, da synes mig, at Blumensaadts egne Udtalelser til Dem om, at „hvis han optraadte selvstændig, saa var han færdig paa et Kvartal“, godtgjør, at den politiske Leilighed, hvori han bevæger sig, ikke har noget rigt Omfang eller store Herligheder inden Døre. Jeg seer forresten, at Hrr. XX igjen har været ham paa Nakken i Fyns Stiftstidende, og der vil han faa nok at bestille, thi dette Indlæg er jo om muligt endnu mere uforskammet end det første³. Ellers kan jeg meddele Dem, at mine Udtalelser ved de private Møder i „Odense Folkeforening“ og i Maare Friskole nær havde fremkaldt et stort No. herinde⁴. Bankdirektør Larsen har været i Byen nogle Dage, og kort efter kom det Rygte ud blandt Venstres Medlemmer, at jeg skulde have udtalt ovre paa Fyn, at der var ifærd med at blive dannet et Overenskomstministerium under Kleins Forsæde, hvori Krabbe, Boisen og Holstein-Ledreborg skulde indtræde, hvorimod I. A. Hansen ikke skulde med. I. A. Hansen gjorde en farlig Allarm derom og vilde have et Partimøde sammenkaldt for at drage mig til Regnskab. Jeg loe af det, naar nogen talte til mig derom; men igaar kom T. Nielsen til mig og bad mig om at komme ind i et Udvalgsværelse, hvor Berg, Holstein og Hansen var tilstede, for at give en Forklaring, thi Hansen var helt uregjerlig.

Jeg gav da en Forklaring over, hvad jeg havde sagt, hvilket gik ud paa, at der hverken var dannet nogen Overenskomst og ikkeheller, saavidt jeg vidste, var gjort noget Tilbud derom fra den anden Side, ligesaa lidt som der var Tale om Eftergivenhed overfor dette Ministerium eller noget andet af lignende Beskaffenhed. Hansen var naturligvis ikke fornøiet hermed, endskjøndt Berg og Holstein gjorde alt for at trøste ham. Det lader til, at han ikke vil nøies med ringere end et rent Venstreministerium, hvori han selv faar Sæde. De vil heraf see, at Stillingen er noget vanskelig, og at mine Udtalelser i Herrested om, at vi maaske kunne faa de værste Ulemper indbyrdes mellem os selv, ikke er ugrundet; thi det har sine Vanskeligheder at samvirke, naar en saadan Mistænksomhed er tilstede. Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Pleidatter fra

Deres heng.
A. Tange

E. Sk.

Jeg reiser iaften til Amdtsraadmøde.

1. Efter et vælgermøde af højstbeskattede den 12. februar på rådhuset blev det besluttet, at man skulle samle sig om købmand J. C. Bech (efter en prøveafstemning, hvor auditor Ipsen og prokurator Clausen led nederlag) som modkandidat til Winckler. Bech blev valgt 13/2 med 111 stemmer mod Wincklers 19. (Nyborg Avis 12/2, 17/2 1877). — 2. I artiklen i „Fyns Tidende“ 13/2 havde Tange omtalt „Nyborg Avis“ som en lille skikkelig avis med 300 abonnenter og en bogtrykker som redaktør, der ville følge med tiden efter fattig lejlighed. (Fyns Tidende 13/2 1877). — 3. Efter at „Nyborg Avis“ 12/2 havde kommenteret XX's indlæg i stiftstidenden bl. a. med at beklage, at XX havde frakendt redaktørerne i de mindre provinsbyer selvstændig optræden, replicerede XX, stadig i stiftstidenden, at han kun mente, at dette gjaldt for redaktøren af „Nyborg Avis“. (Fyens

Stiftstidende 14/2 1877). — 4. „Folkeforeningen i Odense“ holdt møde tirsdag den 9. januar over emnet: skattesagen. Vedrørende mødet i Maare friskole, se note til brev af 26/1 1877. (Fyns Tidende 9/1 1877).

Gjestelev, 20. Februar 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Deres ærede af Gaars Dato modtaget. Mine Børn er ikke raske endnu, endskjøndt de har forbedret sig noget. Min Fader har været syg og sengeliggende i en halv Snes Dage, saa vore Omstændigheder ere ikke gode. Jeg har tænkt at reise imorgen Onsdag Eftermiddag Kl. 3½ fra Ringe, hvis det ikke skal blive værre med Sygdommen, og kunne vi da træffes ved Nyborg Banegaard; thi til Besøg faar jeg ikke Tid denne Gang. Hvis Hrr. Blumensaadt ønsker at tale med mig, kan der blive nogle Minutter dertil ogsaa. Venlig Hilsen fra os alle til Dem og Deres fra

Deres forb.

A. Tange

Kjøbenhavn, 20. Marts 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Paa det i Deres sidste ærede Skrivelse stillede Spørgsmaal angaaende den der nævnte Karls Optagelse paa Tillægslisten, kan jeg kun svare, at her er et Spørgsmaal, som ikke nærmere er forklaret i Valgloven, nemlig: Hvad forstaaes ved at „staa i privat Tjenesteforhold“¹? Der er ingen Tvivl om, at et venstresindet Sogneraad, der jo maa ønske saamange myndige Mænd med paa Valglisten som muligt, vilde kunne optage den nævnte Mand og gjøre det med god Samvittighed, da hans hele Stilling jo gjør ham mere uafhængig end f. Eks. mangan en fast Dagleier, som har egen Husstand, og ingen vilde kunne gjøre Sogneraadet noget derfor; thi ingen kan bringe Sagen for Domstolene undtagen Vælgere, som er *nægtet Optagelse*. Men naar, som det her er Tilfældet, Sogneraadet ikke er velvilligt stemt imod den udvidede Forstaaelse af det nævnte Begreb, saa er der jo ikke andet at gjøre for den Vedkommende end at tvinge Sogneraadet til at optage sig ved at indanke Sagen for Domstolene. Men da Dommeren sagtens er ligesaa meget imod en frisindet Forstaaelse af Valgloven som det nævnte Sogneraad, saa antager jeg ikke, at Vedkommende der vil faa Medhold; thi der er intet, som vore Dommere i Reglen er saa lidet skikkede til, som til at dømme i politiske Sager. Det sikreste Middel i den Henseende er, at Vælgerne sørge for at faa Sogneraadene besatte med et Flertal af Venstremænd, thi da behøver ingen at komme til Domstolene for at optages.

Fælledsudvalget er saa bleven nedsat og holder sit første Arbeidsmøde imorgen². Vi vente nu med spændt Opmærksomhed paa Efterretninger fra Udvalget; thi skjøndt dettes Resultater jo ikke ere afgjørende, idet Indstillingerne jo skulle vedtages i hvert Thing for sig, saa kan det jo ikke nytte at skjule det,

at Stillingen jo vil blive overmaade vanskelig, hvis der ingen Overenskomst kan bringes tilveie, og den første Betingelse for denne er efter vor fasttagne Beslutning Ministeriets Afgang. Skeer dette ikke, er den eneste lovlige Udvei, (og dette er endda kun en foreløbig), at der med Rigsdagens Samtykke udstedes en midlertidig Finantslov og derefter Opløsning. Jeg har ikke hørt Nogen udtale en fast begrundet Mening om, hvorvidt Landstinget vil give efter, skjøndt en Del mener at skimte det igjennem adskillige Ytringer derfra. Mit Helbred er ikke det bedste, men jeg har da hidtil kunnet og haaber ogsaa fremdeles at kunne deltage i Møderne, især de private, som nok i denne Uge vil blive de vigtigste, da der skal bestemmes, hvorledes vore Venner i Fælledsudvalget skal stille sig. Med venlig Hilsen til Dem og Deres Familie forbliver jeg

Deres hengivne
A. Tange

E. Sk.

Tilstanden hjemme er Gudskelov taalelig nu.

A. T.

1. Til den mindre del af sognerådene var der almindelig valgtret for alle folketingsvælgere (lov af 6/7 1867 om landkommuners styrelse, § 3). I lov af 12/7 1867 om valgene til rigsdagen hed det i § 3: „Ingen, som står i privat tjenesteforhold, kan udøve valgtret, medmindre han har sin egen husstand“. — 2. Da de to ting ikke kunne enes om finansloven, blev der 20/3 etableret et fællesudvalg, bestående af 15 medlemmer fra hvert ting. (RT 1876-77, folketinget sp. 3854-55).

Kjøbenhavn, 23. Marts 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

De og mange Andre længes vel sagtens efterat faa Noget at vide om, hvorledes det gaar med Fælledsudvalgets Arbeide. For at vi kunne være a jour med Begivenhederne, er det en staaende Regel, at efter hvert Fælledsudvalgsmøde holder Venstre baade af Folketinget og Landstinget Privatmøde, hvor Boisen fortæller, hvad der er foregaaet i Udvalget. Resultaterne har hidtil været følgende. I det første Møde traadte Høire op med en voldsom Sufficance, og Ploug erklærede i „Fædrelands“ Stil, at kun naar Folketinget vilde forlods give efter paa de 5 Punkter, som Ministeriet havde betegnet som absolut uantagelige, kunde Landstinget forhandle om, hvormeget det kunde give efter paa de øvrige Punkter¹. Boisen, Berg og Holstein, som førte Ordet paa Venstres Vegne, tog Sagen med stor Roe, og dette gjorde den Virkning, at Høire ved Mødets Slutning tabte noget af Brøsiggheden, og fra enkelte Medlemmer af dem kom der enkelte smaa forsonlige Antydninger. I det andet Møde tog de den samme Tone op igjen, og Venstre gav da Svar paa Tiltale, men fra et enkelt Medlem (Schlegel) kom der igjen nogle forsonlige Udtalelser. I det 3die Møde udtalte Klein

sig forsonlig, og man gav sig til at forhandle om Realiteten. Det var første Gang, at Klein udtalte sig, og efter Mødet og i Løbet af Aftenen forhandlede Holstein med ham. Til Mødet idag var der indkaldt Ændringsforslag, og Venstre besluttede i et Partimøde Kl. 2, at af de 5 uantagelige vilde man opgive 1. Theatrets Lukning, imod at dets Budget *specificeret* optages paa Finantsloven, og 2. bevilge den extraordinære Bevilling af 500.000 Kr. til „Helgoland“, samt udenfor de 5 Punkter at bevilge de 156.000 Kr. til de gamle Søforter og endvidere et Beløb af nogle 100.000 Kr. til andre Forsvarsforanstaltninger, som ikke vare Led af Ministeriets samlede Forsvarsplan². De to uantagelige Punkter om Kronborg Amtstue og Stiftsmidlernes Optagelse paa Finantsloven fastholder vi for at afskjære Ministeriet Muligheden for at blive. Det kneb jo noget for en Del af Venstres Medlemmer at gaa med, og nogle stemte ikke derfor, og 6 stemte imod, at de skulde indbringes i Fælledsudvalget. Berg optraadte og forsvarede dem imod Manges Forventning, og I. A. Hansen indtog det løerlige Standpunkt, at han ikke vilde sige noget imod dem i Fælledsudvalget, men skulde der komme noget galt efter, vilde han have Lov til offentlig at fralægge sig ethvert Medansvar for dem, (om han vilde være med at dele Æren, ifald der kom noget godt efter, fralagde han sig ikke). Han var den eneste af Udvalgets 14 Medlemmer, som ikke gik med. Høires Udvalgsmedlemmer havde holdt et meget bevæget Møde fra Kl. 12 til 3 og havde meget ondt ved at blive enige om, hvormeget de skulde give efter, men endelig enedes man da om en hel del Punkter, hvorpaa man vilde give Kjøb, men deriblandt var naturligvis ingen af dem, som kunde genere Ministeriet. Da Venstre i Mødet kom frem med sine Forslag, bleve de helt overraskede og forlegne, og det var tydeligt, at denne Imødekommen kom dem høist ubeleilig. Formanden foreslog straks at hæve Mødet og begynde igjen imorgen Kl. 1³. Sagen er, at disse Indrømmelser gjør det yderst vanskeligt for dem enten at foretage en Opløsning eller udstede en provisorisk Finantslov. Hertil er vi kommen, og som De seer, er alt Haab om Overenskomst ikke udelukket, men dersom Klein alvorlig vil en saadan, har han en meget vanskelig Stilling; thi Hall er rasende over Rigsretssagen, og Krieger ligeledes, og det er et Spørgsmaal, om han kan beseire deres Modstand. Det er iøvrigt muligt, at Rigsdagen forbliver samlet ligetil Paaskedag. Hermed venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres forb.

A. Tange

Fortroligt.

1. Folketingsflertallets 5 punkter var inddragelse af de såkaldte kirkelige stiftsmidler i statskassen, overførelse til finansloven af de vestindiske øers bidrag til statskassen, dyrtidstillæg til skolelærere, nægtelse af tilskud til Det kgl. Teaters drift og dermed teatrets standsning (se note til brev af 5/11 1876) og nedsættelse af lønningsbeløbet til Kronborg amtstue. (Rigsdagshist. II s. 77). — 2. De 500.000 kr. til fremme af panserbatteriet „Helgoland“'s bygning var ikke mellem de 5 punkter, se foregående note. — 3. Formand for fælledsudvalget var grev Frijs. (RT 1876-77, tillæg B sp. 1320).

Kjøbenhavn, 31. Marts 1877. [Telegram].

Kjøbmand Rasmus Vinckler, Nyborg.

Venstres Finanslov vedtaget med 75 St. Enhver Forhandling afskares for at sikre Finanslovens Vedtagelse først i Folkethinget¹. Berntsen og jeg reiser til Fyn iaften.

Tange

1. Mens formanden, Christoffer Krabbe, oplæste navnene på de venstremænd, der havde forlangt afslutning på forhandlingerne om fællesudvalgets indstilling, som forelå i form af to ændringsforslag, et fra flertallet og et fra mindretallet, forlangte Estrup ordet, men blev ignoreret af formanden.

Venstre ønskede at vedtage finansloven først, således at landstinget kom til at forkaste den. Loven blev vedtaget i overensstemmelse med fællesudvalgets mindretals ændringsforslag.

Landstinget vedtog sit eget finanslovsforslag, og 12/4 udstedte Estrup derpå den første provisoriske finanslov omfattende de bevillinger, der var enighed om. (Rigsdagshist. II s. 78; Klaus Berntsen: Erindringer fra manddommens år, 1923, s. 197-98).

Gjestelev, 15. April 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

De og Familie modtage min og min Kones hjertelige Tak for Gaven, De sendte Hans i Anledning af Konfirmationen. Han har allerede gennemlæst den, endskjøndt det kniber noget for at faa Tid dertil, da han har fuldt op af Arbeide, men Interessen og Lysten fremmer jo Sagen. Dernæst maa jeg udtale min Beklagelse, fordi der ved en Forsømmelse fra vor Side ikke blev tilsendt Dem og vore andre Venner i Nyborg Billetter til Mødet igaar, hvorved de gik glip af den Fornøielse at være tilstede i en Forsamling paa 3 a 400 af de mest oplyste og freidige Venstremænd fra hele Fyn¹. Der var gamle Mænd paa over de 70, som havde været med i Bevægelsen fra 1848 af, og som nu vare reiste fra Faaborg- og Middelfartkanten ind til Odense for at tilbyde Resten af deres Livskraft til Arbeidet for at værne Folkefriheden. Saa var der en Skare af unge kraftige Mænd af dem, som nylig har faaet Valgret under Kampen i de senere Aar. De kjendte kun et Parti, „det forenede Venstre“, under hvis Fane de kunne kæmpe. De ere opdragne af Partiet, sammenvoksede med det og beredte til at vove derfor, omtrent hvad det skal være. Saavidt jeg kunde skjønne, saa var det disse Gamle og disse Unge, som havde mest ondt ved at forstaa, at det forenede Venstre ikke straks raadede til Skattenægtelse o.s.v. Men det var en Selvfølge, naar hele Venstre var enigt om at sige: I skal ikke nægte for Tiden, saa ere de fornøiede; thi Venstres Sammenhold er deres Livs Haab. Men iøvrigt var Stemningen, som den skulde være i den talrige Forsamling. Man mærkede det bedst ved at gaa omkring i Forsamlingen og tale med Folk. Man mødte ikke en eneste Mislyd, ikke et eneste Tegn paa Forsagthed, men lutter venlige Ansigter og Haandtryk, varme Ønsker og Udtalelser om trofast Tilslutning. Jeg har tænkt i Mai Maaned at foretage en Reise fra Sogn til Sogn min Valgkreds rundt for at bidrage til at reise Vælgerforeningen, hvis Dannelse blev

vedtaget paa Mødet. Saavidt jeg kunde skjønne, var der Folk fra alle Sogne i min Valgkreds, og der var naturligvis ogsaa nogle af de gamle faste fra Bondevennebevægelsens Dage. Men jeg skulde gjøre Rede for, at De ikke fik Indbydelse til Mødet. I Mandags skulde Rigsdagsmændene samles hos Kl. Berntsen for at affatte Indbydelserne og et Udkast til Love for Foreningen. Samme Dag holdt Gjestelev Sogneraad Møde, og da jeg ikke lige siden Nytaar havde været tilstede ved Møderne, ansaa jeg det ikke forsvarligt ogsaa at blive borte fra dette. Jeg sendte da om Søndagen et Brev til Kl. Berntsen med Opgivelse af alle de Mænd i 1ste og 5te Valgkreds, der skulde indbydes samt hvormange Billetter, man skulde sende hver af dem til Uddeling i hans Kreds. Jeg blev derfor høist forbausset ved om Mandag Aften at modtage et Exprestelegram fra Kl. Berntsen med Paalæg om at sende Navne fra min Valgkreds. Jeg sendte straks det forlangte, men det blev ikke nær saa fuldstændigt som det første, (*hvor De stod anført med 4 Billetter*), og Følgen af Hastværket var, at De blev glemmt paa denne Fortegnelse. Da jeg igaar traf Kl. Berntsen, var det første, han sagde til mig, en Undskyldning, fordi han ikke havde gennemlæst mit Brev og derfor ikke lagt Mærke til Navnene, hvorved al Forsømmelse kunde været undgaaet. Saaledes lyder Forklaringen, som jeg giver med det Haab, at de og vore andre Venner i Nyborg vil tilgive os, at vi ikke har vist den Hensynsfuldhed, som De berettiget kunde vente. Hermed en venlig Hilsen til Dem, Deres Familie og gode Venner fra

Deres
A. Tange

1. Folketingsmændene Berntsen, J. og M. Pedersen samt Tange, foruden gårdmand Jens Jensen, Trunderup, og forpagter H. Madsen, Rønningesøgård, havde indbudt til privat møde 14/4 i Industriforeningens sal i Odense. På mødet blev det vedtaget at oprette „Fyns vælgerforening“, som skulle „værne om den ved grundloven hjemlede frihed og modarbejde enhver indskrænkning af valgretten og skattebevillingsretten“ samt „forberede folkelige valg“ såvel til rigsdag som til amtsråd. Indbyderne blev valgt til foreløbig bestyrelse. (*Fyns Tidende* 25/4 1877).

Gjestelev, 23. April 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Henhold til tidligere Omtale indbydes herved De og Deres Kone samt Hanne Albæk til en lille Visit hos os Tirsdagen d. 1ste Mai. Endvidere beder jeg Dem om at bringe Lærer Jørgensen min Hilsen og Indbydelse til samme Dag at gjøre os Selskab. Naar De underretter mig om, at De tager med Jernbane, skal jeg hente Dem ved Ringe Station Kl. 1,8 M. Jeg har kun en firsædig Vogn, men med lidt god Vilje haaber jeg nok, at vi kunne indrette os efter at være 5 ombord. Venlig Hilsen til Dem og Deres fra min Kone og øvrige Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Tak paa min og Families Vegne for Deres sidste ærede Brev. Som Mænd, der kan ventes at ville tage sig af Grundlovsværneforeningen i de forskjellige Sogne i Svendb. A. 1ste Valgkreds, kan jeg nævne: Sognefoged Chr. Eliassen, Avnsløv, Friskolelærer Hans Chr. Nielsen, Langtved, Gaardmand Knud Fredriksen, Ullerslev Mark, Gaardeier Jeppe Nielsen, Bistaarup Mark, Gmd. Steffen Madsen, Ellinge, Sognefoged Christen Knudsen, Refsvindinge, Gmd. Lars Pedersen, Kogsbølle, Gaardmand Hans Hansen Bæk, Ørbæk, Gaardmand Niels Jensen Leersot, Taarup, Gaardmand Rasmus Rasmussen, Frørup Mk., Gmd. Mads Hansen, Lindeskov, Sogneraadsformand, Gmd. Rasmus Larsen Kragelund, Herrested, Gmd., Sogneraadsformand Jens Hansen, Søllinge Mk.¹ Førstkommande Fredag begynder jeg mine Møder i Søllinge og har tænkt at fortsætte til den 18de d. M. Onsdagen d. 16de har jeg bestemt at holde Møde i Skjellerup Kl. 12 Middag, og er det da min Plan at reise til Nyborg og tage med 5-Toget fra Ullerslev. Synes De ikke, at det kunde være heldigt at samles med Venstremændene i Nyborg om Aftenen? Vi kunde tales ved om Stillingen og prøve paa at danne Vælgerforening, Grundlovsværneforening o.s.v. Hvis Forslaget finder Deres og mine andre Venners Bifald, er De maaske saa venlig at sørge for et mindre Lokale samt underrette Folk om Mødets Afholdelse. Farvehandler Petersen og Jernstøber Simonsen maa jo paatage sig lidt af Uleiligheden hermed.

Torsdagen d. 17de Kl. 12 skulde jeg have Møde i Avnsløv, og har jeg skreven til Chr. Eliassen derom. Skulde der vise sig Vanskeligheder med at faa Lokale, kunde De maaske hjælpe ham lidt, f. Eks. hos Povl Sørensen eller andre Venner. Torsdag Aften skal jeg til Langtved, men der kan de nok „gaa sjæl“, som Sten Blicher siger.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres fra min Familie og fra

Deres forb.

A. Tange

[I marginen er tilføjet navnene Knud Dinesen, Korkendrup og Lærer Jepsen, Refsvindinge. Endvidere er navnene Eliassen, Jeppe Nielsen og Kragelund overskrevet med nye navne, nemlig Møller Brandt Pedersen, Smed R. Jespersen, Saaderup og „Kragelund“ rettet til „Holm“. Disse rettelser samt afkrydsning og understregning af alle navnene er foretaget med en anden skrift].

1. Ved et møde i Middelfart 2/4 1877 besluttede repræsentanter for venstre at danne „Grundlovsværneforeningen“. Det blev besluttet, at hver by, sogn og valgkreds skulle have sin forening, og i spidsen skulle der stå en fællesbestyrelse. Et udvalg med forstander P. Bojsen, Gjedved, som formand blev nedsat for at føre beslutningen ud i livet. (Dansk Folketidende 27/4 1877).

Gjestelev, 2. Juni 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Henhold til Vælgernes Anmodning har jeg skrevet til Grev Holstein og modtaget indlagte Svar, hvoraf fremgaar, at han ikke reiser til Møder længere borte. Jeg har derfor bestemt at holde Mødet i Nyborg d. 23de d. M. Kl. 2, som er en Lørdag, da mange Landboere alligevel pleie at komme til Nyborg. De bedes om at skaffe Theatersalen til den Dag; men er det ikke muligt, da til Dagen iforveien, nemlig d. 22de, og hvis dette heller ikke kan opnaas, da til d. 21de. Endvidere bedes De at forsyne indlagte Rundskrivelse med *Angivelse af Dato* for Mødets Afholdelse og sætte det i Cirkulation blandt Vælgerforeningernes Formænd tilligemed Grev Holsteins Brev. Saasnart De faar Besked om, hvilken Dag Salen kan faas, saa send mig straks Underretning derom, for at jeg kan faa Mødet kundgjort i god Tid.

Søndag, Mandag og Tirsdag skal jeg til Grundlovsfester, og d. 20de d. M., Aarsdagen for Stavnsbaandets Løsning, til Fest i Ellinge. Stemningen var god paa alle mine Møder, og navnlig har jeg aldrig seet dem saa livlige i Avnsløv som denne gang, og der havde da ogsaa allerede indmeldt sig 70 Medlemmer i Vælgerforeningen. Der blev saa 1070 Tillidsmænd med Revl og Krat fra min Valgkreds. Naar de Ikkevalgberechtigede, som har underskrevet, regnes fra, saa seer Tallet ikke meget imponerende ud. Men hvad er Grunden til, at der ikke er flere Underskrifter fra Nyborg? Jeg talte igaar med G. Petersen i Svendborg. Han var nu helt tapper igjen og sagde, at Vælgerne i Svendborgkredsen ikke i mindste Maade ere forknytte over Ulykken med I. A. Hansen¹. Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Hanne Albæk fra min Familie og fra

Deres forb.

A. Tange

1. 8/5 1877 brød J. A. Hansen sammen i Det kgl. Teater under opførelsen af Oehlen-schlägers „Erik og Abel“. Undersøgelser i maj bragte det resultat, at han gennem 20 år havde bedraget to brandkasser for ca. 200.000 kr. Hansen døde 1/6 1877, inden undersøgelserne var afsluttet. (Rigsdagshist. V s. 644; Bojsen s. 79; Høgsbro II s. 64-65).

f. T. Odense, 9. Juni 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Da jeg har lovet Landboerne allevegne at bestemme Mødet i Nyborg til Kl. 2 om Eftermiddagen, især for deres Skyld, som skal hjem med Jernbanen Kl. 6,25 M., saa kan det ikke godt gaa at udsætte det til Kl. 4. Og naar det skal være Kl. 2, antager jeg, det er bedst at sætte det til om Fredagen d. 22de ds. Det passer ogsaa bedst for mig, da jeg skal til Fest i Ellinge d. 20de og til Herrested d. 21de, saa kan jeg tage det Hele af en Tour. Da De skriver, at Salen godt kan faas om Fredagen, bekendtgjør jeg altsaa, at Mødet bliver

Fredag d. 22de Kl. 2. Med Tak for Deres Velvillie og Uleilighed for mig,
tegner jeg mig

Deres hengivne
A. Tange

E. Sk.

J. Pedersen og Kl. Berntsen kommer til Mødet.

Gjestelev, 13. Juni 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Anledning af Mødet i Nyborg den 22de ds. tillader jeg mig at spørge, hvem De synes, at man denne Gang skal foreslaa til Ordstyrer. Hommel har jo skilt sig flink derved de andre Gange, men denne Historie med Tillidsadressen, hvilken han som Byraadsmedlem har været med at sætte i Værk, og meget mere af samme Slags, kan man, efter at han har taget aktiv Del i Politikken paa denne Maade, være bekendt at opfordre ham til at overtage en Tillidspost hos os¹? Jeg antager, at Landboerne nok møder saa talrigt ved Mødet, at De nok kunde blive valgt, hvis De finder det rigtigt at modtage Posten; thi der er jo ingen Tvivl om, at ogsaa en Del af Nyborgerne vil stemme paa Dem eller ialtfald ikke stemme imod Dem. Men jeg vil bede Dem om at bestemme i den Henseende, hvad De anseer for at være bedst for vor Sag, og jeg vil være tilfreds med, hvilket Resultat, De kommer til, enten det bliver Danielsen, Hommel eller en Anden, og hermed har jeg overladt Dem Sagen. Kl. Berntsen og Jørg. Pedersen har lovet mig at komme tilstede, saa med Hensyn til Diskussionen er der ingen Fare for os med at hævde Stillingen. Jeg har sendt en Rundskrivelse til Formændene for Vælgerforeningerne i Vindinge, Frørup, Ørbæk, Refsvindinge og Kullerup med Opfordring til at virke for talrigt Møde.

Jørg. Pedersen lovede mig at sende Bekendtgjørelsen om Mødet til „Nyborg Avis“, hvilket jeg haaber, at han ikke har glemt.

Kommer De til Festen i Ellinge d. 20de Juni²?

Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres heng.
A. Tange

1. Rundt om i landet blev der samlet støtteunderskrifter for kongen og ministeriet i form af lokale tillidsadresser. Ved et møde i Ullerslev blev således stiftet „Grundlovsforeningen i Svendborg amts 1. valgkreds“, som fik tilgang af to Nyborg-borgere til bestyrelsen. Denne forenings tillidsadresse blev underskrevet af 1071 vælgere og var fremlagt hos boghandler Schönemann i Nyborg.

Ved mødet 22/6 i Nyborg blev Rasmus Winckler valgt til dirigent. Vælgermødet samlede ca. 2000 deltagere, og fra venstre talte Tange, Holstein-Ledreborg, Jørgen Pedersen og Klaus Berntsen; fra højre konsul Clausen, oberst Magius, forpagter Christiansen, Lars Dinesen og redaktør Willemoes, Odense. (Nyborg Avis 11/5, 2/6 og 25/6 1877). — 2. Se brev af 2/6 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Deres to ærede Skrivelser samt de 30 Kr. ere modtagne, og takker jeg venligst for Tilsendelsen heraf. Det var jo godt, at De fandt det noteret i Deres Bøger, thi saa er al Misforstaaelse fjernet med det samme, skjøndt jeg troer nok, at De, Rs. Rasmussen og jeg kjender hinanden saa godt, at vi maa kunne tro hinandens mundtlige Forsikringer. Jeg skriver idag til Rs. Rasmussen; thi jeg veed, at han sætter Pris paa denne Opmærksomhed fra min Side.

Naa, det gik jo godt med Valget i Svendborg¹. Det er et prægtigt Vælgerfolk, det i Svendborg Amts 3die Kreds, de ere Venstrefolk med Liv og Sjæl; thi vi Venstrerisdagsmænd, som hørte Valghandlingen, vare enige om, at det vanskeligt vilde have gaaet i nogen anden Kreds paa Fyn at faa Hrr. Tang valgt med et saa glimrende Flertal. Hans Optræden berettigede ikke til at vente det; thi han kunde aldeles ikke i mindste Maade rive Vælgerne med sig, og heller ikke gjendrev han Modkandidaten, skjøndt denne gjennem hele sit Foredrag indbød dertil. Sagen var den, at Tang er af Naturen radikalt anlagt, men her vilde han give den moderate, saa han bevægede sig omtrent som en Fugl, der har faaet en Strikke om Benet. Men det gik jo godt; thi Ministeriet og Provisoriet fik en ordentlig Lektion.

Vi Rigsdagsmænd morede os fortræffeligt i vor Stilling som frie Mænd, thi det var en usædvanlig Nydelse. Under den skriftlige Afstemning besøgte vi L. J. Jeppesen paa hans smukke Eiendom, og efter Valget var vi i Borgerforeningen, og senere seilede vi til Christiansmindeskoven, ved hvilke Leiligheder Deres Svoger, Hrr. Lorents Albech, var mig en særdeles venlig og opmærksom Fører. Jørgen Pedersen fortalte mig samme Dag noget af den pudsige Historie, De har havt med den Slyngel af Toldexpedient, eller hvad han er derude. Jeg kan forstaa, at det maa have været et Stik lige i Hjertet paa Høiremændene og særlig paa Clausen, at en af deres skulde bære sig saaledes ad og nu paa dette ubeleilige Tidspunkt. Ellers kunde der dog have været lavet lidt ud af vor Udeblivelse fra Fæledsspisingen, men nu bliver det Hele til Latter².

Hermed venlig Hiilsen til Dem, Deres Kone og Pleiedatter (ogsaa hendes Fader havde jeg den Fornøielse at tale med ved Valget) fra min Familie og fra Deres hengivne

A. Tange

1. Ved suppleringsvalget i Svendborg-kredsen (Svendborg amts 3.) 27/6 1877 efter J. A. Hansens død blev venstres kandidat, seminarieførstander Jeppe Tang, valgt med 1193 stemmer. Hans modkandidat, branddirektør Cramer, Svendborg, fik 429 stemmer. Cramer havde i øvrigt erklæret sig som modstander af den provisoriske finanslov og som moderat venstremand, men blev alligevel støttet af fremtrædende højremænd. (Norden-gård s. 133; Dansk Folketidende 29/6 1877). — 2. Vedrørende de omtalte forhold kan intet oplyses.

Gjestelev, 31. August 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Som De vil have seet af Fyns Td., skulde der paa Søndag Kl. 3 afholdes Møde

i Saaderup Kro af Vælgerforeningens Sogneformænd og Næstformænd, blandt andet for at vælge en Formand og en Næstfmd. for Valgkredsen og for at drøfte Spørgsmaalet om Grundlovsværneforeningens Forhold til Vælgerforeningen¹. Hvis De er Formand for Vælgerforeningens Afdeling i Nyborg, er det jo en Selvfølge, at De og Næstformanden møder, men hvis dette ikke er Tilfældet, forventer jeg, at De som midlertidig Formand for Grundlovsværneforeningen i 1ste Valgkreds deltager i Mødet.

Det er en besværlig Høst iaar med den megen Regn, der daglig kommer. Jeg har faaet Rugen, Hveden og godt Halvdelen af Bygget godt og uskadt i Hus, men en Del af Bygget samt alt Havren staar endnu ude og er allerede noget medtaget af Regnen. Hvis dette Veir skal vedblive ret længe, vil det jo betydeligt forringe Høstens Værdi og derved forlænge de trykkende Tidsforhold, hvorunder Landet vaander sig. Jeg hører fra alle Sider, at det kniber svært for mange, og de fleste siger for næsten Alle deres Handelskollegaer i Nyborg. Jeg hørte saaledes igaa i Odense, at Consul Clausen enten har eller er ifærd med at indgaa Accord med sine Kreditorer for at undgaa Fallit, samt at De, V. Kruuse og Jensens Sønner omtrent ere de eneste solide Handelsmænd paa Pladsen. Naa, det kan jo ikke være anderledes, end at det sunde og usunde maa skilles ad, men det beklagelige er jo, at saamange uskyldige kommer til at lide derunder.

Hermed venlig Hilsen fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

1. Ifølge kundgørelse i „Fyns Tidende“ ville Tange komme til stede i Saaderup kro søndag den 2. og i Søllinge kro den 3. september for at lede valget af kredsformænd og næstformænd for Fyns vælgerforening i henholdsvis Svendborg amts 1. og 5. valgkreds. (Fyns Tidende 30/8 1877).

Gjestelev, 9. September 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Vedlagt følger her en Fortegnelse over Formænd og Næstfmd. for Vælgerforeningen i Svbg. A. 1ste Kreds. Hvis der iøvrigt er Noget at iværksætte eller varetage Foreningen vedkommende, vil De faa Underretning derom fra Hovedbestyrelsen, og om et nyt Valg af denne til at afløse den nuværende Midlertidige vil der sandsynligvis blive indvarslet i Slutningen af denne Maaned, da Valget jo helst skulde foretages inden Rigsdagens Sammentræden.

Ved Mødet i Søllinge Kro i Mandags vare de fleste Sogne i Svbg. 5te Kreds repræsenterede¹. Amtsraadsmedlem Lars Hansen i N. Broby blev Formand og Lærer Lomholt, Vøistrup, Næstfmd. Der er i Kredsens samtlige Sogne indmeldt omtrent 650 Medlemmer i Foreningen. Stemningen iblandt de Mødte var jævn freidig og sikker, men ikke slet saa modig, som den var i Saaderup. Det er noget en anden Slags Folk end i min Valgkreds. Vi har f. Eks. her i Kredsen ingen Sogne af det Slags som Frørup og Refsvindinge. De samme

Spørgsmaal bleve naturligvis behandlede her som i Saaderup, undtagen at man istødetfor Spørgsmaalet „Morgenbladet“ forhandlede Spørgsmaalet „Svendborg Amts Landbosparekasse“, som anbefaledes af Lars Hansen, N. Broby, og fandt Tilslutning hos Forsamlingen².

Endelig er man da bleven færdig med Høsten og har faaet Vaarsæden godt i Hus, men noget af den har tabt en Del ved det meget Arbeide med at faa den tør. Jeg har ellers lidt travlt i disse Dage, da Hans ligger syg, men jeg haaber, at det snart gaar over, og jeg kan heller ikke godt undvære ham under Rugsaaningen. Ellers alt vel.

Venlig Hilsen til Dem og Deres fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

Fortegnelse over Formænd og Næstformænd samt Medlemsantallet i Vælgerforeningen i Svendborg Amts 1ste Valgkreds.

<i>Sogn</i>	<i>Formand</i>	<i>Næstformand</i>	<i>Medlems- antal</i>
Frørup	Sogneraadsfmd. Fredrik Hansen, Frørup	Gmd. Hans Christensen Sten, Taarup	150?
Refsvindinge	Gmd. Carl Hansen, Refsvindinge	Væver Jakob Sørensen, dit.	89
Hellerup	Gmd. Rasmus Jakobsen, Havndrup	Snedker Rasmus Poulsen Egelund, dit.	28
Herrested	Gmd. Hans Rasmussen, Maare Mk.	Gmd. Christian Larsen, Villumstrup	59
Ellested	Gmd. Rasmus Andersen, Kullerup Mk.	Hmd. Lars Rasmussen, Kullerup	18
Søllinge	Gmd. Frands Jørgensen, Søllinge	Hmd. Hans Nielsen, Eskildstrup	46?
Vindinge	Gmd. Lars Pedersen, Kogsbølle	Gmd. Peder Rasmussen, Vindinge	40
Ullerslev	Kvæghandler Peder Jensen, Ullerslev	Gmd. Knud Frederiksen, Ullerslev	81
Avnsløv	Møller C. A. Brandt, Avnsløv Mk.	Gmd. Peder Nielsen, Skaldendrup	72
Kullerup	Hmd. Jens Svendsen, Kullerup	Hmd. Peder Andersen, dit.	25
Ellinge	Gmd. Steffen Madsen, Katrinebjerg, Ellinge Mk.	Lærer Vaaben, Ellinge	32
Skjellerup	Smed Rasmus Jespersen, Saaderup	Gmd. Hans Jensen, dit.	56
Ørbæk	Gmd. Hans Hansen Bæk, Ørbæk	Høker L. Samuelsen, dit.	25

Flødstrup	Lærer R. I. Andersen, Langtved	Friskolelærer H. Chr. Nielsen, dit	105
Nyborg	Kjøbmand Rs. Vinckler, Nyborg	Detaillist A. Petersen, Nyborg	25?
			851

Medlemsantallet er anført efter Opgjørelsen i Saaderup Kro, som imidlertid for enkelte Sognes Vedkommende ikke var aldeles nøiagtig.

1. Se note til brev af 31/8 1877. — 2. Om indholdet af de nævnte forhandlinger kan intet oplyses.

Kjøbenhavn, 1. Oktober 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Deres sidste Brev med samt det tilsendte No af Nyb. Av.¹ Det er ganske interessant at see, hvor Høiremændene vaander sig under deres egne Mænds Regimente, saasnart deres Fordele blive traadte for nær, saadan som Tilfældet nu er med Garnisonen i Nyborg. Man kan forresten godt forstaa, at det maa krænke disse Folk, at deres By saaledes Aar efter andet af Autoriteterne bliver udskregen som et Pesthul, efterat der er gjort saa overordentlige Anstrængelser og Bekostninger af Borgerne for at forhindre Sligt. Men det mærkelige er jo, at disse Folk, naar det kommer til Stykket, alligevel hellere støtter det Parti, der saaledes hundser og foruretter dem, end de vil hjælpe navnlig Landbefolkningen med at indskrænke dets Magt indenfor rimelige Grændser. Men hvorfor var min Valgkredsens Vælgerforening slet ikke repræsenteret ved Mødet i Odense i Lørdags²? Jeg kan forstaa, at De ikke godt kunde komme fra Forretningen om Lørdagen, men hvorfor mødte Lars Pedersen ikke? Naa, det gik jo godt nok alligevel, og til Løn for Deres Uefterrettelighed blev De valgt ind i Hovedbestyrelsen tilligemed 10 andre Personer af „det slette Selskab“, som Pastor Madsen i Ringe gjerne benævner os i sine Skaaltaler.

Idag er saa Rigsdagen bleven aabnet med 9 matte Hurraer for Kongen og 9 kraftige ditto for Grundloven. Formanden underrettede os om, at Hrr. Estrup vil forelægge to Finantslove, en for næste Aar og en for indeværende Aar — den provisoriske har vi intet hørt til³ — og dermed basta.

Dinesens Avis siger, at vi hverken faar Opløsning eller Ministerskifte, men forresten hører man intet om Ministeriets Planer, og Venstres Felttogsplan er da heller ikke vedtaget endnu⁴.

Efter hvad Rigsdagsmændene fortælle, saa er Stemningen god for Venstre hele Landet over, saa at det seer ud til, at man med god Fortrøstning kan gaa Kampen imøde og føre den til en god Ende, selv om den skal vare i flere Aar.

Hvad Forholdene i mit Hjem angaar, da har vi for vel 14 Dage siden faaet Familien forøget med en lille Pige, og min Kone er allerede kommen paa Benene og er rask igjen, hvilket er saameget heldigere, som jeg nu med mere Rolighed kan være borte fra Hjemmet.

Hermed være De og Familie venlig hilset fra

Deres forb.
A. Tange

1. I Nyborg havde der i 1877 været en del tilfælde af tyfoid feber i befolkningen. Da epidemien tog til i garnisonen i august måned, besluttede ministeriet at lægge en reservebataljon på 800 mand i kantonnement i stedet for — som planlagt — at lade dem indkalde til Nyborg. I den anledning udspandt der sig en diskussion i „Nyborg Avis“ mellem læge Emil Clémensen, medlem af sundhedskommissionen, der beklagede den ringe hygiejniske standard i byen, og den anonyme „3-9“, der beklagede, at Clémensen bidrog til at fremstille byen som et pesthul til skade for omdømmet og med ubehagelige konsekvenser for byens næringsliv. (Nyborg Avis 20/9, 24/9, 26/9, 28/9, 1/10, 3/10 1877). — 2. Kredsformænd og næstformænd for de forskellige kredse på Fyn mødtes i Odense lørdag den 29. september for at vælge fællesbestyrelse til Fyns vælgerforening. Bestyrelsen kom til at bestå af 11 mænd, heriblandt Tange og Rasmus Winckler. Der var enighed om, at foreningens tillidsmænd ikke burde virke for særskilt tilslutning til grundlovsværneforeningen og vælgerforeningen, men kun til den sidste. Den ville blive betragtet som en afdeling af den første og træde i forbindelse med denne gennem bestyrelsen. (Fyns Tidende 2/10 1877). — 3. Regeringen knyttede provisoriet som bilag til det genfremsatte finanslovsforslag for 1877-78, der blev fremlagt samtidig med forslaget for 1878-79. (Rigsdagshist. II s. 81). — 4. Dinesens avis = „Folkets Avis“ i en kommentar til rigsdagens åbning, som fandt sted 1. oktober. (Folkets Avis 1/10 1877).

Kjøbenhavn, 5. Oktober 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Henhold til Deres Ønske i sidste Brev har jeg forsøgt at faa at vide, hvorvidt den omtalte Sag kan apelleres til Høiesteret og har i den Anledning raadført mig med Høiesteretsadvokat Bagger, som jo er Medlem af Folketinget. Han erklærede, at han antog ikke, der var noget iveien for, at dette kunde ske gennem en kongelig Bevilling, som næsten aldrig nægtes, naar der ansøges derom. Han kunde ikke huske, om det var 8 eller 16 Kr., en saadan Bevilling kostede. Iøvrigt tvivlede han om, at Sagen var til at vinde, naar Canselliraad Borch havde raadet til Forlig, men han skulde gjerne paatage sig at gennemsee Sagens Actstykker, naar disse sendtes ham, men han vilde ikke paatage sig at føre den, undtagen det var hans bestemte Overbevisning, at der kunde være Haab om at vinde den; thi ellers var det jo at spille Folks Penge til ingen Nytte, og hvorvidt den var til at vinde, kunde han ikke sige noget om, før han havde seet Acterne. Hvis han kunde paatage sig at føre Sagen, var det en Selvfølge, at han ogsaa vilde affatte og indgive Ansøgningen om at faa den apelleret. Er De saa god at hilse de to Mænd, at et saadant Svar har jeg faaet. Jeg gaar nemlig ud fra, at Ansøgning om Bevilling til Appel *ikke er forsøgt*. Hvis dette *er forsøgt* og bleven nægtet af Ministeriet, er der ingen Udvei.

Folketinget har idag havt „den provisoriske“ og dens Stedfortræder til 1ste Behandl. Efter en kort Motivering af Boisen, hvori han erklærede, at de $\frac{3}{4}$ Dele af det danske Folk ansaa den for ulovlig, medens den ene Fjerdedel synes at betragte den med Sorg, foreslog han at standse 1ste Beh. og henvise Sagen til et Udvalg paa 15 Medlemmer, hvilket vedtoges¹. Høire var ikke enig ved Stemmeafgivningen, idet Klein og flere Medlemmer stemte for Udvalg, medens Hall, Bille og flere Andre undlod at stemme². Den væsentligste Hensigt med Udvalget er at erfare, hvorvidt der i Høire findes grundlovstro Mænd, som ville hjælpe os med at styrte Ministeriet og bringe en lovlig Tilstand tilveie.

Udsigterne hertil ere ganske vist ikke store, men det er jo altid et Forsøg værd.

Rigsretten har saa med en forskruet Motivering frikendt Hall for Theateroverskridelsen. Den offentlige Anklager har vundet selv sine Modstanderes udelte Agtelse for den Dygtighed, hvormed han har ført Sagen, og dette vil ikke undlade at gjøre sin Virkning for Folket³. Der er dannet en Forening af 25de April, bestaaende af omtrent 100 af Kjøbenhavns mere intelligente Venstremænd (Grosserere og andre større Forretningsdrivende, Advokater, Lærere ved de høiere Skoler o.s.v.) og med en Bestyrelse bestaaende af Overretsprokurator Lassen, Bankkasserer Bing, Grosserer Neiendam og Anker Heegaard og Docent Brynjulfsen⁴. Medlemmer af det forenede Venstre bleve iaftes ved en festlig Sammenkomst indførte i Foreningen, som for Fremtiden staaar aaben for os til Underholdning og Diskussion.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres
A. Tange

1. Bojsens tale i RT 1877-78, folketinget sp. 28-32. — 2. Udvalgets nedsættelse blev vedtaget med 75 stemmer mod 1, venstremanden Mads Christian Christensen fra Sæbykredsen, som ikke fandt fremgangsmåden god. (RT 1877-78, folketinget sp. 32). — 3. Flertallet af rigsrettens medlemmer stemte for frifindelse af Hall med den begrundelse, at han havde måttet gå ud fra, at arbejdet skulle være færdigt til en bestemt tid, og han havde været beføjet til at tro, at han havde kunnet få en efterbevilning. Den offentlige anklager var Hørup. (Rigsdagshist. V s. 584). — 4. Dannelsen af „Foreningen af 25. april 1876“ var det første forsøg på at samle venstre i København. Overretsprokurator Lassen blev formand. (Mogenbladet 26/4 1877).

Kjøbenhavn, 1. November 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Fortroligt

Tak for sidst! Vi ere nu komne til Ro igjen, efterat alle de Fremmede har forladt os — thi vi havde jo paa „Sjælland“ en hel Hærskare af Gjæster fra alle Landets Egne¹. Som vi talte om, var Udbyttet af Sammenkomsten ikke stort, undtagen maaske at nogle af de mest Radikale fik slaaet koldt Vand i Blodet ved at høre Berg paa det bestemteste fraraade Skattenægtelse, hvilket han gjorde i Mødet igaar. Men man maa spørge: Hvad skal saa alle de store Demonstrationer til, som han ellers anbefalede? Man skulde næsten tro, at Hovedsagen for ham er at tilfredsstille sin Tilbøielighed til at rumle og gjøre Rabalder.

Angaaende Folkebanken i Odense skal jeg i Fortrolighed videre meddele Dem, at da baade Larsens og R. Nielsens Forhold til Banken nok er af en betænkelig Beskaffenhed, saa have disse to, saavidt jeg kan forstaa, sluttet Pagt med Bogholder Gregersen om, at han skal vælges ind i Bankbestyrelsen tilligemed Gaardeier Hans Kam i Vervingen ved Suppleringsvalget paa Lørdag otte Dag Kl. 2. Hvis dette kan lykkes, har de Flertal i Bestyrelsen, og alt kan blive ved at gaa i den gamle Slire, indtil det muligvis engang revner². P. Chri-

stensen og Brandt ere meget ulykkeligt stillede, hvis dette naas, hvis derimod Sørensen tilligemed en solid Mand fra Landet bliver valgte, saa vil de sunde Anskuelser have Flertal i Bestyrelsen, og Tilliden til Banken kunne bevares paa Landet og efterhaanden gjenvindes i Odense, hvor Larsen ved sin utilbørlige Levemaade næsten aldeles har forspildt den. Inden den ordinære Generalforsamling i Marts Maaned antager jeg da, at Appel som Kontrolmedlem vil kunne konstatere Bankens virkelige Status, og hvis Larsens Forhold da viser sig altfor misligt, vil han kunne fortrænges og afløses af Sørensen, som i Mellemtiden har faaet Leilighed til at sætte sig ind i Forretningsførelsen. Iøvrigt forsikrer baade P. Christensen og Brandt, at Bankens Stilling ikke er værre, end at det usunde godt kan afvikles, naar man kan faa Folk valgte, som giver Garanti for, at Forretningen for Fremtiden bliver ført i et sundt Spor. Men det vil knibe for os at vinde; thi Larsen og hans Parti har faaet den forrykte Idee, at de to Medlemmer, som skal vælges i Henhold til de ny Love, deres Valg skal foregaa efter Valgbestemmelserne i de gamle Love. Dette er iøvrigt let forklarligt, naar man veed, at efter de ny Love er Fuldmagtsafstemningen betydelig indskrænket, hvorimod den efter de gamle er uindskrænket, hvilket gjør det muligt for Bestyrelsens Medlemmer og deres Venner ved Filialerne, som kjender Actionærerne, at skaffe sig et stort Antal Fuldmagtsstemmer og derved rive Afgjørelsen til sig, og det er denne Humbug, at det er Folk, som ikke ere tilstede og hører paa Forhandlingerne, der afgjør Sagerne, som vi maa see at forhindre. Saavidt jeg veed, er Petersen i Kjælderen ogsaa Actionær, og De er vel saa god at give ham et Vink om at møde. Den Mand, som mødte paa Generalforsamlingen i Mandags fra Nyborg var helt konfus og forstod ikke en Smule af det Hele^s. I Forventning om, at De selv møder paa Lørdag otte Dag, og med venlig Hilsen til Dem og Familie forbliver jeg

Deres forb.

A. Tange

1. Grundlovsværneforeningen holdt generalforsamling på hotel „Sjælland“, Vester-gade 2, København, 29.-31. oktober 1877 med ca. 300 deltagere. Det blev besluttet efter Bergs forslag at danne en 11-mands bestyrelse, bestående af ikke-rigsdagsmænd. (Dansk Folketidende 2/11 1877). — 2. Se brev af 19/6 1878. — 3. Mandag den 29. oktober var der ekstraordinær generalforsamling i Fyns Folkebank. Et par sager, bl. a. valg af to medlemmer til supplerung af bestyrelsen blev udsat, således at generalforsamlingen skulle fortsætte lørdag den 10. november. Ved fortsættelsen valgtes gårdejer Kam og bogholder Gregersen. Med hensyn til spørgsmålet om, hvorledes valget skulle foregå, blev det besluttet, at de nyvalgte skulle fungere fra 1. januar — valgt efter de gamle love — og indtil første ordinære generalforsamling, hvorpå nyvalg skulle afholdes. (Fyns Tidende 3/11 og 14/11 1877).

Kjøbenhavn, 3. November 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Deres ærede Skrivelse fra igaar og for Hilsenen fra Vælgere. — Vi har nu gaaet og drevet her og intet havt at bestille siden i Onsdags, da Grundlovsværnemændene reiste hjem. — I Mangel af andet gaar vi og intrigerer saa

smaat (bag ved Bergs Ryg, som Stenstrup siger). Holstein underhandler med Klein, og begge forhandler igjen med deres Partifæller, det vil sige nogle enkelte indviede fra begge Sider¹. Folk gaar omkring, nogle med hemmelighedsfulde Miner, andre med nysgjerrige Blikke og frittende Spørgsmaal, der hviskes paa Gangene, forhandles i Vinduesfordybninger og i smaa Gruppe-møder i Udvalgsværelserne. Saameget er vist, at Klein er villig til at gaa ind paa en midlertidig Finantslov til Afløsning af den provisoriske og af et Indhold, som vistnok selv den moderate Del af Venstre kan tiltræde og som saa skulde indbringes af ham og Holstein umiddelbart efter Forkastelsen af den Provisoriske. Det er bare om at gjøre, at han kan sikre sig et Flertal i Landstinget for den; kan dette tilveiebringes, haaber jeg, at vi inden 8 Dage er foreløbig ude af den ulovlige Tilstand med Udsigt til ogsaa at blive det i Fremtiden, men jeg frygter for, at de endnu ikke er tilstrækkelig trætte af Ministeriet derinde til, at de bøier sig tilstrækkelig henimod os. Imorgen Kl. 12 faar vi Underretning om, hvorvidt Klein er naaet i Forhandlingen med sine Partifæller. Lykkes Underhandlingerne, er det sandsynligt, at Ministeriet gaar af, enten paa det tilkommende Aars Finantslov eller paa et eller andet Reformspørgsmål i Løbet af Samlingen.

Angaaende Oxenbølls Forslag, da troer jeg ogsaa, at deri ligger et Fremskridt paa dette enkelte Omraade, og kunde det lykkes os at komme ind i roligere Forholde, saa vil det let kunne gjennemføres, enten særskilt eller i Forbindelse med Spørgsmaalet om den hele kommunale Beskatning: De kan godt hilse Hrr. Fløytrup, at saasart man kommer over den nuværende Konflikt, saa kommer man nok overens om dette saavel som om adskilligt Andet, og at der er Villie dertil tilstede hos Mænd af begge Partier, men det kan naturligvis ikke siges, hvorlang Tid denne Stemning behøver til at udvikles til saamegen Modenhed og Styrke, at den i et samlet Udslag kan magte Situationen². Det var godt, De meddelte mig, at Boghandler Nielsen havde anmodet om Deres Stemmer paa Generalforsamlingen, og De har vel ikke Noget imod, at jeg drager det frem paa Generalforsamlingen, ifald det gjøres nødvendigt at konstatere de Hrrs. Agitation for at beherske Generalforsamlingen paa kunstig Maade? Forøvrigt er det en Selvfølge, at De, naar De møder paa Generalforsamlingen, selv maa afgive Deres Stemmer, thi skal der være nogen fornuftig Mening i Afstemning ved Fuldmagt, kan det da kun være i det Tilfælde, at vedkommende Aktionær ikke selv kan eller vil møde. Iøvrigt vil jeg anmode Dem om at mødes med Kl. Berntsen, mig og flere andre Actionærer paa Fyns Tidendes Kontoir en *Time* før Generalforsamlingens Begyndelse, for at vi kunne tales ved om Stillingen, vi skulle indtage der.

Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Hanne Albech fra

Ds. forb.

A. Tange

E. Sk.

Det er en Selvfølge, at Foranstaaende er meddelt som fortroligt.

A. T.

1. Flertallet i 15-mands-udvalget, bl. a. Bojsen, Holstein og Høgsbro, ville forkaste provisoriet efter dets udskillelse fra finansloven og foreslå en midlertidig finanslov. Berg ville forkaste 1877-78 forslaget og lade ministeriet selv fremkomme med forslag til midlertidig lov. 7/11 forkastedes provisoriet. Samme dag forelagde Klein forslag til en midlertidig lov, som 8/11 blev vedtaget i begge ting. Berg og hans tilhængere stemte ikke. (Rigsdagshist. II s. 81-82; Bojsen s. 83-86; Krieger VI s. 270-76). — 2. M. C. V. Oxenbølls forslag til lov om en forandring af § 21 i lov af 6te juli 1867 om landkommunernes styrelse og i § 26 i lov af 26de maj 1868 om købstadkommunernes styrelse blev vedtaget af landstinget i samlingerne 1877-78 og 1878-79, men blev afvist af folketinget. Lovforslaget indeholdt en bestemmelse om, at fast ophold af kortere varighed end 4 måneder kom i betragtning ved ligningen på formue og lejlighed, hvor sådant ophold var en fortsættelse af et tidligere skattepligtigt ophold i kommunen. (RT 1877-78, landstinget sp. 137 ff).

Kjøbenhavn, 20. November 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Jeg sender Dem herved Deres 50 Ø., som jeg ikke fik Brug for til Telegram, tilbage med 48 Ø. i Frimærker, som er den nærmeste og nemmeste Maade, jeg kunde udføre det paa.

Arbeide er der ikke meget af herinde, idet kun Finantsudvalget og nogle enkelte andre Smaaudvalg har noget at bestille, og i nogle af de sidstnævnte har Arbeidet været umuligt paa Grund af Mangel paa Medlemmer.

Her gaar stadig Rygter om Ministerkriser, men det er aldeles sikkert, at Situationen endnu ikke er modnet til at medføre en saadan, og at den i det tidligste vil blive det til Juni. Der arbejdes imidlertid paa at skabe en saadan Situation, idet Boisen og Holstein idag er beedt sammen med Klein og Rimestad for at forsøge en Udjævning af Konfliktspørgsmaalene paa Finansloven for derigjennem at bane Veien for det ny Ministerium¹. At de Nationalliberale er tilbøielige til Forlig for Øieblikket, synes der at være nogen Mulighed for efter nogle af deres Blades Udtalelser, og det gjælder derfor om at nytte Tidspunktet. De radikale Venstremænd har lovet ikke at lægge os Hindringer iveien for Forhandlingerne, de venter vel sagtens, at vi blive narrede af de Nationalliberale, og saa vil de jo selv komme til at staa med Palmer i Hænderne paa Folkemøderne som dem, der ikke have havt noget at gjøre dermed. Men selv med Fare herfor maa en Forhandling prøves, thi det er den eneste Vei til at komme ud af Uføret paa, som i den nærmeste, ja maaske i længere Fremtid, er mulig. Jeg reiser iaften til Amsraadsmøde i Svendborg og kommer tilbage Torsdag Aften.

Brevet fra Rs. Nielsen sender jeg herved tilbage. Der var jo ikke noget ondt deri, naar de ikke havde havt den Bagtanke at benytte Stemmerne til at vælge Bestyrelsesmedlemmer efter deres Hoved, men dette var jo en Intrige, som var aldeles forkastelig.

Hermed venlig Hilsen til Dem, Deres Hustru og Pleiedatter fra

Deres forb.

A. Tange

E. Sk.

Det er en Selvfølge, at hvad jeg har meddelt om Venstres Underhandlinger med Høire er aldeles privat og fortroligt.

A. T.

1. De 5 punkter, se brev af 23/3 1877, var ikke optaget på den midlertidige finanslov. Om Bojsens og Holsteins forhandlinger nærmere i Bojsen s. 85 ff.

Kjøbenhavn, 30. November 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Deres ærede modtaget i Torsdags, og jeg gik straks samme Dag til Høiesteretssagfører Bagger med de to Domsakter, men han var ikke tilstede. Igaar talte jeg med ham i Folketinget, og han lovede mig da at undersøge Sagens Gang ved Overretten og derefter at sige mig sin Mening om, hvorvidt den var appelabel til Høiesteret. Ved at gennemblade Vidneafhørslen skal jeg ikke nægte, at den seer mig ikke meget tiltalende ud, og jeg tvivler om, at Bagger vil raade dem til at appellere den — men nu faar vi see —.

I Politikken intet Nyt, men Underhandlingerne fortsætter. Det er ellers en uforskammet Maade, som Larsen har behandlet Kl. Berntsen paa i Fyns Tidende. Men slige Eventyrere som ham og Lærer Christensen har ikke meget at tale, enten Folket befinder sig i lovlige Tilstande eller ikke¹. Hvad siger ellers mine Venner fra Landet om Stillingen? Billiger man, at der forsøges Overenskomst fra vor Side for at bevare den lovlige Tilstand? Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres
A. Tange

1. Situationen den 8. november gav anledning til diskussion i venstre. Berg uddybede sin stilling ved et møde i Kolding søndag den 18. november, ved hvilken lejlighed lærer A. Kristensen fra Tommerup udtalte sig skarpt mod de moderate. „Passant“ imødegik lærer Kristensen i „Fyns Tidende“, og dette kaldte „Lavs“ frem i forsvar for denne. Det udviklede sig til en polemik mellem P. og L., der afslørede hinanden som værende henholdsvis Klaus Berntsen og bankdirektør, handskemager Larsen fra Odense. (Fyns Tidende 22-23-25-27-29/11, 4/12 1877).

Kjøbenhavn, 9. December 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Fortroligt.

Endnu er man ikke kommen til noget Resultat herinde angaaende Overenskomst. Folketingets Høire tør ikke træde selvstændigt op uden Hensyn til Landstingets Flertal, men Landstingets Flertal vil ikke rigtig give Slip paa Ministeriet. Der er derfor for Tiden Udsigt til, at Overenskomsten foreløbigt brister, men den er derfor ikke opgivet; thi der er ved de stedfundne Forhand-

linger bragt en Spaltning tilstede i Ministeriets Parti, som nok skal gribe videre om sig, naar Venstre blot ikke ved uforsigtige eller udfordrende Skridt smelter dem sammen igjen. I Folketinget bestaar Ministeriets Parti af Kammerherrerne Schavenius og Rosen, og alle de øvrige Høiremænd venter kun paa en gunstig Leilighed til offentlig at skille sig fra dem, og Estrup har hidtil ved sin Stædighed bidraget godt til at forøge Spaltningen¹. Da Klein forleden paa Høires Vegne henvendte sig til Estrup for at erfare hans Mening om de paatænkte Overenskomstforslag, saa blev han ligefrem afvist af Ministeren med Beskyldning om, at det var hans Hensigt at underminere Ministeriet². Det var jo Kleins Hensigt at lægge en Bro, hvorpaa Ministeriet med saa lidt Tab af Ære som muligt kunde trække sig tilbage, og han skal ikke glemme dem, at de møder hans Forsøg paa en saadan Maade. I Landstinget er det værre, thi Godseierne og Knaldproprietererne ere fanatiske, men det gjør endda mindre til Sagen, thi de har ikke Flertal, naar de staa ene, men Krieger og Ploug med den yderste høre Fløi af de Nationalliberale ville heller ikke finde sig i Billighed og gjøre for store Fordringer til Folketingets Eftergivenhed, men naar man blot giver Klein og Hall Tid til at bearbejde dem, saa gaar det nok, og desuden lader det til, at Stemningen i Kjøbenhavn, navnlig blandt Handelsstanden, er ved at vende sig, idet man der under de vanskelige økonomiske Forhold grumme nødig vil vende tilbage til provisoriske Tilstande. Venstre kan altsaa tage sig det temmelig let, om Overenskomsten for Øieblikket brister; thi naar vi træde besindigt op, vil Situationens Udvikling med Nødvendighed medføre en saadan senere, og naar det først bliver udbredt i Kjøbenhavn, at det er Ministeriet, som ene staaar iveien derfor, saa vil Forbittrelsen imod det medføre, at muligvis en bedre Overenskomst kan naas, naar nogen Tid er gaaet, end nu er Tilfældet. Synes De ikke, at det kunde være rigtigt, at Vælgerforeningens Formænd og Næstfmd. blev samlet til et Møde i Saaderup Kro f. Eks. 3die Juledags Eftermiddag, hvor jeg kunde komme tilstede og tale lidt Politik med dem. Andre Venstremænd fra vor Valgkreds, som interesserer sig for at høre Noget om den politiske Stilling, kunde jo ogsaa komme med, naar de bleve indførte af en Fmd. eller Næstfmd. Men den officielle Indbydelse skal vel kun lyde paa Formændene og Næstformændene i Svbg. Amts 1ste Valgkreds. Er De villig til, Kredsformand, at indvarsle til et saadant Møde i „Fyns Tidende“? — Lad mig vide Deres Mening herom en af Dagene. Hiils politiske Venner og Deres Familie, og være De selv venligst hilset fra

Deres forb.

A. Tange

E. Sk.

Er De fornøiet med Artiklerne i Fyns Tidende under Mærket —^e? Og troer De, at Folk forstaaer dem? Vrøvlet Lavs og Christensen kontra Passant—Skindgarver o.s.v. haaber jeg nu er forbi⁴. Hvad mon Folk har tænkt om den Ballade? Undskyld mine mange Spørgsmaal.

A. T.

1. Bojsen noterer, at Scavenius ved en lejlighed udtalte som sin overbevisning, at ministeriet ville gå af, og hvis dette ikke skete, ville han i efteråret 1878 være med til en offentlig udtalelse derom i en folketingsadresse. Hall skulle have udtalt sig til Thomas Nielsen på linie hermed. (Bojsen s. 86). — 2. Klein og Rimestad gik til Estrup med forligsforslag med henblik på finansloven 1878-79. Iflg. Krieger blev de som repræsentanter for folketingets højre afvist bl. a. med den begrundelse, at Estrup ikke ønskede at foretage sig noget bag landstingets ryg, og at det var for tidligt med forlig. (Krieger VI s. 284-85). — 3. Tange forklarede og forsvarede de moderates stilling under mærket „e“ i „Fyns Tidende“ i to artikler. (Fyns Tidende 22/11, 6/12 1877). — 4. Se note til brev af 30/11 1877. „Hans Pedersen, skindgarver udi Odense“ deltog i polemikken på Klaus Berntsens side. (Fyns Tidende 30/11 1877).

Kjøbenhavn, 17. December 1877.

Kjære Hrr. R. Vinckler

I Henhold til Deres Ønske har Høiesteretsadvokat Bagger gennemset de indsendte Actstykker i Sagen mellem de to Mænd i Sentved og Godsbesidderen paa Ørbæklunde og afgivet følgende Erklæring¹: Selv om Sagernes Beskaffenhed var nok saa god, er det ikke muligt at appellere dem. Bevilling kan nemlig kun erhverves i Løbet af 3 Aar, efterat Overrettsdommen er falden, og da det er 4 Aar siden, den faldt, er saaledes Bevilling til Appel umulig at faa. Men selv om det var muligt at ansøge om Bevilling, saa vilde Hrr. Bagger ikke tilraade at appellere Sagerne; thi han anseer det for umuligt at vinde dem paa de Beviser, som er komne frem ved Underretten. Jeg har gennembladet Vidneførslen i Sagen og maa være af samme Mening, efter hvad jeg der har set som Bagger; thi saavidt jeg kan see, findes der iblandt Vidneerklæringerne ikke et eneste klart og utvetydigt Vidnesbyrd om, at Mændene have Ret til Jagten, og paa saadanne Forklaringer som f. Eks.: Dette veed Vidnet ikke, dette kan Vidnet ikke erindre, Vidnet troer nok at have hørt noget saadant o.s.v., kan en Sag ikke vindes. Jeg sender Dem hermed Papirene tilbage og beder Dem at hilse Mændene fra mig, at som Sagerne staar, er der intet at gjøre. Om der kunde udrettes noget ved at begynde den forfra ved Underretten, naar der blev skaffet mere fyldestgjørende Beviser, kan jeg ikke sige Noget om, da jeg ikke veed, om saadanne kunne skaffes tilveie.

Berg bliver mere og mere rebelsk. Hvergang vi i Venstres Partimøder har en Sag til Forhandling, som streifer ind paa det storpolitiske Omraade, saa siger han: Ja, jeg skal ikke her udtale nogen Mening om det Skridt, som de Hrr. vil foretage sig, men jeg forbeholder mig i Salen at motivere min Stilling og udtale min Mening om Spørgsmaalet. Vi ere stadigt udsatte for, at han falder os i Flanken under den offentlige Forhandling i Salen, og idag, da Forlængelsen af den midlertidige Finantslov var til 3die Behandling, traadte han op med Beskyldninger imod os, som Boisen maatte tilbagevise². Denne Stilling er uholdbar i Længden, og hvis han ikke holder op hermed, maa Partiet skilles ad. Det er naturligvis Bergs Mening at ophidse Vælgerne imod os for om muligt at forhindre Dannelsen af et Miskmaskministerium, som saa kaldet. En Del af de Folketingsmænd, som hidtil har fulgt ham er dog kjede af hans Opræden, og

navnlig ere de meget imod, at han fører Striden frem for Offentligheden. Jeg har derfor det Haab, at han ikke faar noget stort Tal med sig paa sine eventyrlige Farter.

Jeg har bestemt at reise hjem Fredag Morgen, og vi har altsaa, om Gud vil, tredie Juledag i Saaderup Kro^s. Med Ønske om en Glædelig Jul for Dem og Deres forbliver jeg

Deres hengivne
A. Tange

1. Ørbæklunde ejedes i tiden 1859-84 af justitsråd Salomon Lindegård Lange. (Trap IV s. 828). — 2. Berg erklærede bl. a., at reaktionen i modsætning til demokratiet havde hævdet sin stilling for finansåret 1877-78. Bojsen svarede, at det var det tidligt at dømme om endnu, da der jo var tale om en midlertidig finanslov. (RT 1877-78, folketinget sp. 368-72). — 3. Til mødet for formænd og næstformænd i Fyns vælgerforenings afdeling for Svendborg amts 1. valgkreds. Winckler annoncerede mødet i „Fyns Tidende“, se brev af 9/12 1877. (Fyns Tidende 25/12 1877; 3/1 1878).

Kjøbenhavn, 9. Januar 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Telegrammet og hjertelig Lykønskning i Anledning af Valget¹. Jeg tænkte jo nok, at det blev Udfaldet. Det er jo heldigt, at man har den Bestemmelse i Kommunalloven, at Kandidaterne ikke kunne undslaa sig for at modtage Valg. Det kan man takke Estrup for — sig saa, at han intet Godt har gjort —. Det var ellers morsomt, for Mik. Pedersen talte Aftenen før med Schønemann, og han var sikker paa selv at blive valgt og vilde overmaade gjerne, og i Avisen saa jeg jo, at „mange Vælgere“ anbefalede en Smedemester, men ved hvilke Tryllemidler var da den skønne Enighed blevet tilveiebragt? De husker nok, at jeg sidste Valgdag præsenterede Nyborg Byraad for Vælgerne som politisk Høireinstitution. Den Uleilighed bliver jeg nok sparet for i Fremtiden; thi som Høireinstitution er Raadet ødelagt ved Deres Indtrædelse deri; og man vil vanskelig vove imod Deres Protest at benytte Byraadets Navne til Udstedelse af et saadant Cirkulære som det, der blev udsendt før sidste Valg². Men hvad er nu egentlig Grunden til Omslaget fra ifjor³? Mon det være den mere forsonlige Stemning fra begge Sider herinde, som allerede har baaren sine Frugter paa den Gren af den national-liberale Stamme, som findes i Nyborg? Eller troer man ved at sætte Dem, ene Venstremand, ind i Byraadet at kunne efterhaanden drage Dem bort fra Venstresagen? Med andre Ord, er det en forsonlig Stemning, som har villet give sig tilkende i praktisk Anerkendelse af Venstres Berettigelse, eller er det en Manøvre for ad en Omvei at ødelægge den fremvoksende Venstrebevægelse? Jeg tvivler ikke om, at De vil faa Leilighed til at anstille interessante Iagttagelser desangaaende, idet De, som jeg antager, haaber det Bedste, men ogsaa er forberedt paa noget Andet. Efter den Maade, hvorpaa De har stillet Dem til Valget, staar De jo særdeles heldig; thi De har ikke attraaet Noget — tværtimod — og De skylder som Følge heraf

Ingen Noget, men kan i alle Spørgsmaal følge Deres Overbevisning uden at skuffe Nogens berettigede Forventninger, men det vidner ganske vist ikke om, at Høire føler sig stærkt i sin Stilling, at det har kunnet vælge Dem enstemmig paa saadanne Betingelser. Altsaa, Held og Lykke til at ramme det Bedste for Byen og Samfundet følge Dem under de ny Forhold, hvori De indtræder, og det enten De kommer til at virke under Medbør eller Modvind — foreløbig er der jo mest Udsigt til det Sidste.

Politisk Nyt har vi intet af. Berg breder sig og er saa selvbehagelig veltillmode. Hvormange af Partiet, der billiger hans Rumlerier, veed jeg ikke; thi der er Mange, som endnu ikke ere komne tilstede — men af de fynske Rigsdagsmænd er der ingen, der er med ham dertil undtagen G. Petersen og maa-ske Tang, med hvem jeg ikke har talt, siden jeg kom herind⁴. Om Høire har faaet mere Mod derved vil vise sig, naar vi nu skal til at fortsætte Forhandlingen om Finantsloven.

Iøvrigt venlig Hilsen til Dem, Deres Hustru og Pleiedatter fra

Deres heng.
A. Tange

1. Købmand L. J. Sørensen udtrådte af Nyborg byråd ved årets udgang, og suppleringsvalg blev fastsat til den 8. januar. Valget skulle denne gang ske ved almindelig valgret, da der var tale om valg til den større del af rådet. I inserater i „Nyborg Avis“ foreslog nogle vælgere tømremester Colding, andre Rasmus Winckler og atter andre boghandler V. Schönemann. Rasmus Winckler meddelte i et inserat, at han ikke kunne modtage valg; men han blev alligevel valgt med 118 stemmer mod Schönemanns 55. Der blev afgivet 184 stemmer ialt. (Nyborg Avis 3/1, 4/1, 7/1, 9/1 1878). — 2. Sidste folketingsvalg i foråret 1876. Se note til brev af 21/4 1876. — 3. Se breve af 12/2 og 15/2 1877 vedrørende situationen, da Winckler ikke blev valgt af de højstbeskattede. — 4. Rigsdagsmændene fra venstre, valgt på Fyn, var på dette tidspunkt: redaktør Jørgen Pedersen, Assens-kredsen (Odense amts 3.), Balthazar Christensen, Middelfart-kredsen (Odense amts 4.), Klaus Berntsen, Bogense-kredsen (Odense amts 5.), lærer Kristian Højmark, Sønderø-kredsen (Odense amts 6.), cand. theol. Harald Holm, Verninge-kredsen (Odense amts 7.), Tange, Nyborg-kredsen (Svendborg amts 1.), friskolelærer Kr. R. Stenbæk, Kværndrup-kredsen (Svendborg amts 2.), Jeppe Tang, Svendborg-kredsen (Svendborg amts 3.), Michael Pedersen, Fåborg-kredsen (Svendborg amts 4.), Sofus Høgsbro, Sønderbroby-kredsen (Svendborg amts 5.), redaktør G. Petersen, Rudkøbing-kredsen (Svendborg amts 6.), alle i folketinget, og N. Hansen og M. J. Mogensen, 6. kreds, i landstinget. (Norden-gård s. 118 ff, s. 263).

Kjøbenhavn, 15. Januar 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for velvillig Meddelelse om Valghandlingen og Forberedelserne dertil ovre hos Dem. Det morede os kosteligt, især Mikael Pedersen, at see den Rolle, Hrr. Schönemann spillede derved. Jeg har iaften lavet en lille Notits til Fyns Tidende om Valget, der dels berigtiger Venstrebladenes Beretninger efter Svendb. Avis, dels udtaler en Anerkendelse af Nyborg Borgeres besindige Optræden overfor Venstre ved dette Valg, hvilket Alt, jeg haaber, De ikke har noget imod¹.

Det er galt med Berg herinde, han og „Morgenbladet“ gjør jo Alt muligt for at forkludre os Stillingen ved at umuliggjøre, at Forhandlingerne føre til noget Resultat. Hørup har jo nylig ved et Møde i sin Valgkreds udtalt, at vi igrunder ere National-liberale, og at han vilde ansee det for naturligt, at vi gaar i Parti sammen med dem². Og Bergs Artikler indeholder jo Beskyldninger imod os, som det er umuligt at tie stille til³. Venstres Bestyrelse forsøge i disse Dage at komme overens om en Udtalelse for paa en eller anden Maade at misbillige Bergs Artikler og forhindre en videre Udvikling af Striden imellem os. Berg var tilstede i Bestyrelsesmødet igaar, men erklærede, at han ikke kunde begribe, hvad han skulde ved saadan en „privat Forestilling“. Er han tilstede ved Bestyrelsesmøderne, er han uartig, og er han ikke tilstede, beskylder han bagefter Bestyrelsen for, at den holder Møde uden at underrette ham derom. Dette kan ikke gaa i Længden, men om det brister, eller i hvilken Udstrækning det vil ske, veed jeg ikke endnu. Det vil formodentlig klares noget, naar Partiet har holdt Møde angaaende den ovenfor nævnte Vedtagelse af en Udtalelse om Bergs Optræden, men jeg haaber, at der bliver ikke faa af de Neutrale, som ikke følger Berg, naar det gjælder om et aabent Brud med os. Udtalelsen vil naturligvis blive holdt i en saadan moderat Form, at den støder saa Faa som muligt. Morgenbladet vil ogsaa faa en Advarsel af Bestyrelsen, og dersom den ikke tages tilfølg, vil „Fælledsorganet“ blive strøgen. Vi er nødte til at hævde Stillingen; thi tie vi stille til Bergs Allarm, saa ødelægger han os Stemningen ude i Landet. Hvad Høire vil, hører vi ikke meget til. De vil sagtens afvente og see, hvad Virkning Bergs Optræden kan gjøre. Det kan gjerne være, at han kan ødelægge os Stillingen, saadan at der ingen Overenskomst bliver mulig⁴; thi Høire gjør jo færre Indrømmelser, jo mere Mod der bliver sat i dem ved Venstres Spaltning, og gaa ind paa at give en Finantslov, hvorpaa Estrup kan blive Sommeren over, kunne vi jo ikke, saa maa vi hellere tage et nyt Provisorium, det vil jo blive mindre farligt, efterat vi Samlingen igjennem har vist vor alvorlige Villie til at forhandle, saa kunne vi begynde Forhandlingerne til Efteraaret igjen; thi de Nationalliberale maa jo engang blive kjede af Godseierregimentet. Men jeg har ikke opgivet Haabet om endnu i denne Samling at komme til en Overenskomst, dog maa man altid under saadanne Situationer forberede sig paa det Værste. Artiklerne i Fyns Tidende imod Berg er skrevne for at vise, at vi ikke taaler hans Optræden⁵. Vi maa fordre enten Adskillelse eller loyalt Forhold til hinanden; thi Venner, som benytte enhver Leilighed til at falde os i Ryggen, kan vi ikke have med at gjøre.

Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres
A. Tange

E. Sk. [Løst, udateret indlæg].

De spørger mig om, hvad man skal gjøre ved Indsamlingen til I. A. H.'s Enke⁶. Sætte nogen stor Virksomhed i Gang derfor gaar efter min Mening ikke an i disse knappe Tider. Det er tilstrækkeligt at sende Indbydelserne omkring til

Sogneformændene og anmode dem om at fremlægge dem for Vælgerne. Lad dem selv tage deres Beslutning, men lad os ikke presse dem til at give, halvt imod deres Villie.

A. Tange

1. „Svendborg Avis“ havde skrevet, at det efter dette valg at dømme syntes, som om venstres anskuelser også i Nyborg havde vundet god fremgang.

„Fyns Tidende“ erklærede imidlertid, at Winckler ikke, som flere venstreblade meddelte, var valgt af et flertal af venstrevælgere i Nyborg, men på grund af et samarbejde mellem venstre og de moderate højremænd. I øvrigt var Schønemann moderat, og han trak de yderliggående højremænds stemmer. Det anførtes, at Winckler som formand i grundlovsværneforening og vælgerforening ansås for at være en af de mest indflydelsesrige venstremænd i Svendborg amts 1. kreds. (Fyns Tidende 17/1 1878; Svendborg Avis 11/1 1878). — 2. Ved et møde i Kildebrønde søndag den 13. januar 1878. (Morgenbladet 15/1 1878). — 3. En serie på tre artikler i „Morgenbladet“, skrevet af Berg, indeholdt bidske udfald mod de moderate venstremænd. Berg holdt på „den åbne kamp“ og vurderede bl. a. et ministerium med et par moderate venstremænd således: „Hvad ville et par moderate, som igennem bugtede gange ved forblommede eller nationalliberale feltråb var slupne hofvakterne forbi til tabureterne, kunne udrette i en sådan situation? Parlamentarisk uægte i sin fødsel ville et sådant ministeriums liv — — blive en afblegning af demokratiets reform- og styrelsestanker.“ (Morgenbladet 30/12 1877, 1/1 og 3/1 1878). — 4. Om finansloven 1878-79. — 5. Under overskriften „Forskellen“ skrev Tange under mærket „e“ to artikler, i hvilke han imødegik Bergs artikler fra „Morgenbladet“. Især vendte han sig mod den bergske opfattelse, at kampen netop stod over for sin afslutning, og at ministeriets kapitulation syntes uundgåelig. Han definerede forskellen mellem bergianerne og de moderate således, at Berg krævede modstandernes underkastelse, de moderate derimod forhandlinger mellem ligeberettigede partnere. Tange sluttede med at skrive, at hvis andre end Berg ville falde over meningsfæller i rigsdagssalen og i pressen, da var betingelsen for sammenhold i venstre ikke længere til stede. (Fyns Tidende 15/1 og 16/1 1878). — 6. 10/6 1877, den dag J. A. Hansen blev begravet, samledes nogle mænd i København for at forhandle om køb af en livrente til J. A. Hansens enke, som sad i dårlige kår. Fire mænd blev valgt som komite; men først i januar 1878 fik de sendt breve og lister ud til alle valgkredse. Ifølge kasserer A. Heegårds første liste var der omkring 1. april indkommet 2.500 kr., foruden tilsagn om faste årsbidrag, hvoraf f. eks. baron Zytphen-Adeler tegnede sig for 200 kr. (Svendborg Avis 11/1, 26/1, 9/4 1878).

Kjøbenhavn, 19. Januar 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Deres sidste ærede Skrivelse modtaget, men da jeg i mit Dagen før afsendte Brev havde sagt min Mening om Indsamlingen til I. A. Hansens Enke, saa har jeg ventet med at skrive, indtil der var lidt at melde Dem. Angaaende den nævnte Indsamling, da hørte jeg igaar, at Berg henvendte sig til et Par jydsk Rigsdagsmænd desangaaende, og han mente, at det kunde tages paa samme Maade, som nævnt af mig. Der bliver vel sagtens ikke stort, man kan jo forstaa, at Folk er noget tilbageholdene i den Sag, for mange tænker vel sagtens, at I. A. H.'s Kone maa have sin Del i, at det var blevet saa galt med hans Affairer, hvad der vel sagtens er noget i.

Overenskomst er der ikke megen Udsigt til for Øieblikket. Det lader til, at Bergs Optræden imod os har sat Mod i de Nationalliberale. Forleden troede vi, at de vilde Noget; thi Bille opfordrede Holm og Th. Nielsen til at sørge for, at Forhandlinger igjen bleve indledede. Vi vedtog da igaar i Finantsudvalget

at nedsætte et Udvalg paa 8 Medlemmer, som kom til at bestaa af Schavenius, Dinesen, Bille og Koch fra Høire og Boisen, Holstein, Th. Nielsen og mig fra Venstre og skulde forsøge at opnaa Overenskomst om samtlige Stridsspørgsmaal paa Finantsloven¹. Vi holdt Møde idag, men det viste sig straks, at Høire-mændene indtog følgende Standpunkt: Ministeriet skulde have en Finantslov, som baade det og Landstinget kunde kalde god, og naar Folketinget gav det en saadan god Finantslov, saa var der Udsigt til, at Ministeriet vilde gaa af i Løbet af Sommeren. Man spurgte da fra Side: Men dersom vi nu giver Estrup en saadan god Finantslov, vil de Hrr. saa love os offentlig, at hvis han bliver siddende, de da vil træde i aaben Opposition imod ham? — Nei, paa ingen Maade, thi det vilde jo være at sælge Ministeriet for at faa en Finantslov, og det vilde de ikke være med til, for Ministeriet skulde gaa aldeles frivilligt, allene ved Venstres Underkastelse og uden nogetsomhelst Tryk fra nogen Side. Bille var endogsaa mere kras i sine Udtalelser end Schavenius, thi Sidstnævnte vilde dog erkende, at der var Skyld paa begge Sider, men det vilde Bille ikke engang. Holstein svarede, at han kunde ikke begribe, hvor Høire kunde tro, at Venstre skulde være saa taabelig at give Estrup en god Finantslov uden at have nogen- somhelst Garanti for at komme ind i bedre Tilstande og ikke anden Udsigt end fuldstændig at ødelægge sin egen Stilling og tabe sin Tillid hos Vælgerne. Der er altsaa ingen anden Udsigt for det Første end Kampens Fortsættelse. Vi tager den Stilling, at hvis Høire ikke giver os Garantier, saa søge vi at undgaa konstitutionelle Stridsspørgsmaal, men derimod stryger vi alle ekstraordinære Bevillinger, noget som Landstinget og Ministeriet ifjor ikke bestred, at vi havde Ret til, og lad os saa see, om Høire tør vove at støtte Estrup i Udstedelsen af en ny Provisorisk paa saadanne Spørgsmaal, for vi ere enige om, at hellere et Provisorium No. 2 end en Finantslov, hvorpaa Estrup bliver siddende Sommeren over. Men sørgeligt er det jo, at Høire sætter Hensynet til et frihedsfjendsk Ministerium over den lovlige Orden.

Venlig Hilsen fra

Deres forb.
A. Tange

1. Tange sad i finansudvalget til behandling af finansloven 1878-79.

Kjøbenhavn, 23. Februar 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er snart længe siden, jeg hørte fra Dem, og har jeg heller ikke i den senere Tid hørt fra mine andre Venner i Valgkredsen. Er De og mine andre Venner paa Deres Post, for der kastes Garn ud i denne Tid? Berg har expederet flere Hundrede Breve i den senere Tid, og der begynder jo at indløbe Svar i Morgenbladet i Form af Telegrammer og — Takadresser til ham. Takadresser!!! til Estrup i Sommer — til Berg nu — de Intrasigente ligne hinanden under alle

Himmelegne og til alle Tider¹. Flertallet respekteredes af Høire, saalænge det selv var i Flertal — ikke længer. Flertallet i Partiet respekteredes af Berg, saalænge han var i Flertal, men i 1875 respekterede han kun de 22 og i 1878 det samme². Men Venstre kæmper ikke for at skaffe et Kammeraderi, som ikke respekterer Flertallet, bort, for at faa et andet Kammeraderi, som *heller ikke respekterer* det, istedet. Det seer en Del af de menige Mænd i Venstre ikke klart endnu — men de skal nok lære det. Det seer en Del af den menige Befolkning ude i Landet heller ikke, men de kommer til at lære det — om det gjøres nødvendigt — (men derfra bevare os Gud) igjennem ny Nederlag; thi dette vil upaatvivlelig blive Følgen, hvis Bergs Politik bliver den seirende, hvilket jo vil sige det samme som at Magten — skal afgjøre Sagen, hvis Modstanderen ikke underkaster sig *ham*. De har vel seet i Morgenbladet — det afdankede Fællesorgan, som det selv kalder sig — at den Sten, som Venstre i Efteraaret snublede over, bærer Ledreborgernes adelige Vaabenmærke³. Dette bliver Stikordet. Holstein skal mistænkeliggjøres — alle vi andre med — men først og fremmest Holstein — vi som Forførte — han som Forføreren, og det adelige Vaabenmærke skal der gjøre sin Tjeneste. Berg gav Parolen i Tirsdags Aftes⁴. „Han kunde kun forstaa Holsteins Stilling, hvis denne var traadt ind i Venstre for at narre Partiet bort fra sit Program, men det kunde han ikke tro, og derfor kunde han ikke forstaa ham“ — den sidste Tilføielse var naturligvis nødvendig for Formandens Skyld. Mon Vælgerne vil gaa paa den — at naar en Adelsmand slutter sig til Venstre, men ikke vil følge Berg, saa maa han være en Kjæltring. Berg og Morgenbladet og „Dagens Nyheder“ og den „Konservative“ synes at være enige om, at anderledes kan det ikke være. Landstingets og Folketingets Nationalliberale holde hver Dag Møder angaaende de Tilbud, der skal gjøres Venstre til Finantslovens 3die Behandling. Der er svær Strid imellem Godseierne og en Del af de Nationalliberale. Privat omtale de hinanden som politiske Kjæltringer — men de har ingen Berg, som plaprer det ud i Bladene. Godseierne vil absolut have Finantsloven i Fællesudvalg, fordi derved mener de bedre at kunne faa Venstre ydmyget. En Del af de Nationalliberale vil hævde Folketingets Overvægt paa Finantsloven ved at komme overens med Venstre om at affatte den saaledes til 3die Beh., at Landstinget vedtager den, saaledes som den er kommen fra Folketinget, uden at sætte den i Udvalg. Paa de Forslag, som Høire i Finantsudvalget stiller til 3die Beh., vil det vise sig, hvilken af de to Retninger, der har Flertal i Landstinget; thi hvis de Nationalliberale ikke ere sikre paa Flertal der, gjøre de ikke store Indrømmelser.

Jeg venter paa, at der ogsaa fra min Kreds skulde komme en eller anden Tilkjendegivelse i Morgenbladet om, at Stemningen var radikal; thi nogle af Bergs mange Breve maa jo sagtens være sendt dertil. De kommer jo i Forbindelse med mange Folk. Det skulde være sært, om De ikke kunde opdage Noget, naar De holder skarpt Udkig og lægger Mærke til, hvad der foregaar; thi hidtil har De vel sagtens ikke tænkt paa, at der var saadant Noget igjære, men at det er Tilfældet i andre Valgkredse, veed jeg med Bestemthed, og at sligt kan fænge

under de nuværende Forhold, forundrer mig ikke — tværtimod, jeg venter som sagt, at der vil komme Noget. Lad mig snart høre fra Dem. Venlig Hilsen til Dem og ærede Familie fra

Deres heng.

A. Tange

1. Vedrørende adresserne til Estrup se note til brev af 13/6 1877. — 2. Tange hentyder til situationen, da ministeriet Fønnesbech gik af, hvilket skete efter et forlig mellem venstreflertallet på 30 medlemmer og mellempartiet. (Rigsdagshist. II s. 70-71). — 3. Den nævnte passus forekom i en kommenterende artikel til den politiske situation. (Morgenbladet 23/2 1878). — 4. I aftenmødet *onsdag den 20. februar* angreb Berg Holstein heftigt og vedvarende under 2. behandling af finanslovsforslaget for 1878-79. (RT 1877-78, folketinget, sp. 1258 ff.).

Kjøbenhavn, 1. Marts 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Fortroligt.

Tak for Brevet og for Oplysningerne om Stemningen i Valgkredsen. Jeg modtog igaar Brev fra Fredrik Hansen Bek i Frørup, og hans Mening om Stemningen i Frørup Sogn falder fuldstændig sammen med Deres, og naar der intet er iveien i Frørup, saa skulde det være sært, om der er Noget andre Steder. Det glæder mig at høre dette for Folkets Skyld; thi en Politik som Bergs, bygget paa Ophidselse af alle onde Lidenskaber, vil absolut føre til Ydmygelse og Nederlag — det Slags har ikke Velsignelse ifølge. Th. Nielsen modtager jævnlig Breve fra Jylland, hvori den samme Mening gjøres gjældende af indflydelsesrige Mænd.

Idag var Finantsudvalget samlet, og det blev vedtaget, at Forhandlingerne om Overenskomst angaaende Finantsloven atter skal begynde i Underudvalget, bestaaende af de samme 8 som tidligere. Tauber spurgte, om det var Meningen at komme overens med ham og Berg. Jeg svarede, at hvis de ønskede dette, saa skulde jeg gjerne træde tilbage, for at En af dem kunde faa Plads i Underudvalget. Men det vilde de naturligvis ikke; thi det var kun for at gjøre Vrøvl, Tauber sagde det. Underudvalget fik endvidere Bemyndigelse til at supplere sig med Medlemmer udenfor Finantsudvalget, og det er bestemt at tilkalde fra Venstre B. Christensen og Høgsbro og fra Høire Klein og Rimestad. I de nærmeste Dage vil det altsaa blive afgjort, om vi skulle have en Finantslov eller et Provisorium; thi bliver Underudvalget enige om en Indstilling, saa er der ingen Tvivl om, at den vil blive vedtagen, og Landstinget vil da rimeligvis gjøre Finantsloven hurtig færdig, saa at Samlingen kan sluttes til 1ste April under den Forudsætning, at Ministeriet træder af i Løbet af Sommeren, men nogen offentlig Sikkerhed derfor faar man næppe Høire til at give; thi de frygte for Landstingets Godseiere samt store og smaa Knaldproprietærer, der alle til Hobe ere aldeles fanatiske, og de udgjøre tilsammen Halvdelen af Landstinget og

kunne let ved hjælp af enkelte Frygtsomme danne et Flertal for Ministeriets uforsonlige Politik. Hvis vi ikke komme til Enighed i Underudvalget, er det sandsynligt, at det ender med Provisorium; thi selv om Finantsloven gaar til Fælledsudvalg, som da vil blive Følgen, saa tror jeg ikke, at man der bliver enige.

Jeg kommer ikke til Møde paa Søndag i Vælgerforeningens Bestyrelse, hvad jeg gjerne vilde, men ikke kan paa Grund af Underudvalget. Spørgsmaalet, om Vælgerforeningen skal gaa ind under Grundlovsværneforeningen, vil jo komme for, men jeg haaber, at De kunne blive nok for at faa dette forhindret, selv om jeg ikke møder¹. Jens Lund og Mik. Pedersen vil sagtens kæmpe drabelig derfor, men det vilde jo for os være en Opgivelse at gaa ind herpaa, isærdeleshed da Grundlovsværneforeningen støtter Morgenbladet, som ligefrem har gjort sig til Organ for den uforsonlige Politik og stiller sig i den mest uforskammede Opposition til det forenede Venstres Flertal. Venlig Hilsen fra

Deres heng.

A. Tange

1. I en meddelelse fra vælgerforeningens bestyrelse, dateret Odense 3. marts, blev spørgsmålet om, hvorvidt vælgerforeningen skulle indgå i grundlovsværneforeningen lagt frem til afstemning i de enkelte sognekredse. Det fremgik, at bestyrelsens flertal, heriblandt Berntsen, Tange, J. Pedersen og Winckler frarådede, et mindretal (Jens Lund, Morten Nielsen og M. Pedersen) anbefalede. (Fyns Tidende 6/3 1878).

Kjøbenhavn, 4. Marts 1878.

Kjære Ven, Hrr. R. Vinckler

Nu kan jeg da fortælle Dem, at vi idag i Underudvalget ere komne overens om Affattelsen af Finantsloven. Venstre opnaar, hvad vi ønske, paa Stiftsmidlerne, Theatret, Lønningstillægget til Skolelærerne og Universitetstilskuddets Nægtelse, det vil sige af Tilskuddets Forhøielse fra 50.000 til 110.000 Kr., som Høire forlangte. De overordentlige Forsvarsudgifter paa § 26 fik vi nedsat fra 4.200.000 til 1.620.000 Kr., og der bliver her iblandt ikke bevilget Noget, som ikke kan siges at være nødvendigt, naar vi overhovedet skulle have et Forsvar, og ikke Noget, som foregriber en Forsvarsplan¹. Og saa lovede Klein, at han og hans Venner skulde staa fast paa denne Overenskomst og ikke fravige den, selv om Finantsloven skulde komme i Fælledsudvalg. Men det var han temmelig sikker paa ikke vilde ske, naar hele Folketinget stod enigt, thi saa var Landstingets Høire sikke paa at komme i Mindretal i Fælledsudvalget og komme til endelig at lide et Nederlag, og det kunde de ingen Fornøielse have af. Landstinget forlangte ellers omtrent 2 Millioner paa § 26, men Klein erklærede, at han ikke betænkte sig paa at gaa 350.000 Kr. derunder, naar Venstre viste, at det var dets alvorlige Villie at komme overens, og han haabede nok, at Landstinget alligevel skulde sluge den, skjøndt det vilde blive med sure Miner. Imorgen Aften skal „det forhandlende Venstre“ have Møde med Boisen, og hvis vi der blive enige om at vedtage Underudvalgets Indstilling, saa vil Finants-

loven blive færdig, og Rigsdagssamlingen sandsynligvis blive sluttet til 1ste April. Hvis Overenskomsten lykkes, saa ville vi faa en Finantslov, som er en Ydmygelse for Ministeriet, og det saameget større, som Landstinget, der er deres eget Kjød og Blod maa, tvunget af Omstændighedernes Magt, være med at tilføie dem den. Og næst det, at vi faar en Finantslov, som er god for os og bindende for Ministeriet, saa opnaa vi ogsaa at faa de ulykkelige konstitutionelle Punkter bragt ud af Verden, hvad vi saa meget mere maa ønske, som Landstinget altid benytter dem til at reise Konflikt paa, naar det ikke tør vove at reise en saadan paa de rene Bevillingsspørgsmaal². Det er Kleins Mening, at Ministeriet ikke møder os mere, naar denne Samling er forbi. Men selv bortset herfra, naar vi har Valget imellem enten selv at give en Finantslov, som holder dem inden for snævre Grændser, eller ingen at give og saa lade dem selv tage en, som vi ingen Indflydelse har paa, saa siger jeg, at vi ere bedst tjente med allesammen at vælge det Første, idet Ministeriet ikke vover at krænke en Finantslov, hvorom hele Rigsdagen er enig. Og dersom vi kunne undgaa at faa Finantsloven til Fælledsudvalg, saa er dette ogsaa en Fordel; thi naar Landstinget maa sluge en Finantslov, som det egentlig ikke synes om, saa har Folketinget dermed hævdet sin Ret til at have den afgjørende Indflydelse paa Finantslovens Affattelse, men hver Gang, den gaar i Fælledsudvalg, saa er det en Svækkelse af denne Ret. Naar man betænker, at vi har et Ministerium, som er Grundslovsbrydere, at det støttes af 34 fanatiske Godseiere og Knaldproprietærer i Landstinget, som igrunden ønske Ministeriets Forbliven og Provisoriets Fortsættelse, saa er det, hvis vi kunne tvinge dem til at modtage en Finantslov som denne, en Seir for os og den sikreste Vei til at blive Ministeriet kvit. Og det, at vi i vort eget Parti har Folk, som har gjort og fremdeles vil gjøre alt, hvad de kunne for at ødelægge Resultatet for os, maa gjøre, at vi, naar der blive budt et taaleligt Forlig, maa tage derimod, thi det er sikkert nok, at det bliver ikke budt os bedre under disse Forhold, og Berg og hans Venner faa vi Krig med, enten vi stille os paa den ene eller den anden Maade. Venlig Hilsen til Dem og Familie fra

Deres
A. Tange

1. § 26 omhandlede andre og overordentlige statsudgifter, i det væsentlige militære bevillinger. Slutresultatet blev vedtagelsen af en bevilling på 1,8 mill. til overordentlige militære foranstaltninger, bl. a. til søforterne. (Rigsdagshist. V s. 121; Hvidt s. 78). --
2. Se brev af 23/3 1877.

Kjøbenhavn, 11. Marts 1878.

Kjære Ven, Hrr. R. Vinckler

Nu er altsaa det f. V. faldet fra hinanden¹. Noget, som jo maatte ventes efter alt, hvad der er foregaaet denne Samling igjennem. Naa! det var jo ikke det, man ventede for nogle Aar siden, at Partiet ikke skulde naa videre end til at vække Folket til Bevidsthed uden at bringe noget politisk Resultat tilveie. Vi vidste vel, at det kun var et Tidens Barn og som saadant forgjængeligt, men

at Opløsningen skulde indtræde under Ministeriet Estrup, havde vel de Færreste ventet. Men Partiet har alligevel gjort sin Gjerning, og den vil også bære sin Frugt til Gavn for Folkeudviklingen, og hvad det ikke har kunnet gennemføre vil komme frem ad andre Veie og ved andre Midler, hvis ellers den Vækelse duer noget, som Partiet har havt i sit Følge. At der er en Del af den, som ikke er af det Gode ser man nok, og det vil komme klarere frem nu, da de vilde Kræfter komme til at virke uden at være bunden af det Hensyn, som Parti-forholdet fordrede, men som ganske vist kun har været et Skin denne Samling igjennem. Jeg seer jo af Deres Brev, at De har paa Bestyrelsesmødet i Odense ved nogle Timers Sammenkomst med J. Lund og Mik. Pedersen havt Erfaring for, hvad det vil sige at være sammen med fanatisk ophidsede Mennesker, hvis nærmeste Formaal er at kritisere og forhindre ethvert Resultat, naar det ikke er dem selv, der har Æren for det². Men hvad mener De saa om os, som Dag efter Dag hele Vinteren igjennem har siddet sammen i Parti med en Snes Stykker, hvoraf nogle ere af endnu værre Beskaffenhed; thi Lund og M. Pedersen ere dog ikke onde, de ere nogle Frasemagere, men saadan Folk som Tauber, Berg, Hørup og flere ere af den Beskaffenhed, at de gjøre al den Fortræd, de kunne overkomme, naar de ikke kunne faa deres Villie. Men nu bliver Enden jo den, at vi komme hjem med en i alle Henseender god Finantslov, og mon Folket nu vilde blive mere tilfreds, om vi ligesom ifjor kom hjem med en Provisorisk? Vi faa prøve det og ved næste Valg sætte vort Mandat ind paa Forhandlingspolitikken, om det er nødvendigt. Men nu maa vi jo see at opretholde Fyns Vælgerforening, thi den vil kunne blive et godt Middel imod Radikalismen, hvad Grundlovsværneforeningen derimod ifølge sin Natur og Bestyrelsens S sammensætning ikke kan være eller blive. Synes De ikke, at det var nødvendigt, at De og L. Pedersen indbyder Sogneformænd og Næstformænd til et Møde for at forhandle om Spørgsmaalet om Vælgerforeningens Opgaaelse i Grundlovsværneforeningen for om muligt at bringe det til, at man i alle Sogne tager Spørgsmaalet paa samme Maade. Jeg frygter nemlig for, at der ellers skal blive Forvirring i Tingene, som der jo vil blive, hvis nogle Afdelinger vedtage at træde ind i Grundlovsværneforeningen og Andre at blive i Vælgerforeningen. Det kan maaske ogsaa nok være nødvendigt, at Formændene blive lagt paa Hjerte Nødvendigheden at virke for fremdeles Tilslutning til Vælgerforeningen saameget mere, som det Formaal, vore Love sætter, er et stedsevarende politisk og kommunale Formaal. De har maaske set af Avisen, at et lignende Møde, som det jeg foreslaar, allerede er indvarslet i Værningekredsen³.

Jeg venter at komme til Generalforsamling i Fyns Folkebank paa Lørdag. Sees vi der? Jeg veed jo, at De vanskeligt kan være hjemme fra om Lørdagen. Men De bør jo komme, hvis det er muligt, og desuden vilde jeg gjerne tale med Dem. Venlig Hilsen til Dem og ærede Familie fra

Deres forb.

A. Tange

Hils Lars Pedersen, Kogsbølle, fra mig⁴.

A. T.

1. Da Berg og Tauber refererede venstres forhandlinger i „Morgenbladet“ og forbeholdt sig frihed til fortsat at gøre det, blev de væltet i venstres bestyrelse. 7/3 1878 vedtoges i bestyrelsen overenskomsten om finansloven 1878-79; Berg m. fl. stemte ikke, og 14/3 udmeldte Berg sig med 27 medlemmer af partiet og dannede folketingets venstre med sig selv og Hørup i spidsen. (Bojsen s. 83-84; Rigsdagshist. III s. 222). — 2. Bestyrelsesmødet i Fyns vælgerforening, se brev af 1/3 1878. — 3. I Vervingekredsen var Klaus Berntsen kredsformand. (Fyns Tidende 12/3 1878). — 4. Lars Pedersen var næstformand for Fyns vælgerforening i Nyborgkredsen.

Gjestelev, 18. Marts 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er i Anledning af det tilstundende Møde i Saaderup Kro, og Spørgsmaalet om Kredsens Formænd og Næstfmd. vil slutte sig til Vælgerforeningen eller Grundlovsværneforeningen, jeg skal tillade mig at fremsætte nogle Betragtninger til Deres velvillige Overveielse¹. Det Spørgsmaal ligger jo nær at stille: Hvad Forskjel er der paa de to Foreninger, og hvad Betydning vil det have, om man slutter sig til den ene eller den anden Forening? Ved at sammenholde de to Foreningers Love finder jeg, at de afviger fra hinanden i to saa væsentlige Punkter, at deres Væsen og Karakter derved blive aldeles forskjellige.

1) I Vælgerforeningens Love hedder det, at for at blive optagen som Medlem maa man have Valgret til Folketinget, altsaa være 30 Aar. I Grundlovsværneforeningens Love (§ 2) staar der: „Som Medlem kan optages enhver uberygtet Mand, som slutter sig til Foreningens Formaal.“ Altsaa ingen Aldersgrændse! Enhver, som er over 18 Aar, ja maaske enhver, som er konfirmeret, kan optages. Det er klart, at en livskraftig og talrig fynsk Vælgerforening altid må blive et Udtryk for den politisk ansvarlige Vælgerbefolkning paa Fyn, for den Del af Landets Befolkning, som Grundloven har givet Indflydelsen gennem Udøvelsen af Valgretten og som Følge deraf ogsaa Ansvar for Udviklingen. Men det er ligesaa klart, at Grundlovsværneforeningen *kan* blive det Modsatte, nemlig et Udtryk for den Del af Folket, som ikke bærer det politiske Ansvar; thi det kan mange Steder blive dem mellem 18 og 30 Aar, der danne Flertallet af Medlemmerne eller øve en væsentlig Indflydelse paa Foreningens Beslutninger.

2. Den anden Forskjel bestaar i, at efter Grundlovsværneforeningens Love ere Rigsdagsmænd udelukkede fra alle Funktioner i Foreningen, hvilket derimod ikke er Tilfældet i Vælgerforeningen. Ogsaa deri ligger jo, at Grundlovsværneforeningens Opgave kan blive at danne en Folkestemning uafhængig af eller imod Rigsdagen.

Hvis det er Folkets Ønske, at man skal vedblive at føre Kampen udenfor Forfatningen og drives henimod Revolutionen, da maa det indrømmes, at Grundlovsværneforeningen er bedre anlagt for at føre en saadan Kamp end Vælgerforeningen. Hvis det derimod er Folkets Ønske, at Kampen skal føres ad Forhandlingsveien, og hvis det troer, at det Vælgerfolk, som Grundloven har givet Indflydelsen og Ansvar, kan gennem Rigsdagen føre dets Sag til

Seir, da maa det opretholde Vælgerforeningen, fordi denne har Betingelserne i sig for at lede Folkestemningen i denne Retning.

Naar dertil kommer, at af Grundlovsværneforeningens Fælledsbestyrelse høre de 7 til Modstanderne af Forhandlingspolitikken, medens de 4 ere mere eller mindre tvivlsomme, medens Vælgerforeningens Bestyrelse har den modsatte Sammensætning, saa kan der ingen Tvivl være om de to Foreningers forskellige Opfattelse af den politiske Stilling².

Endnu skal jeg tilføie, at hvis Nogen skulde gjøre gjældende, at vor Optræden ikke svarer til vore Ord i Sommer, da maa De erklære, at jeg ingensinde har udtalt, at jeg vil føre Kampen ved *Nægtelse af Forhandling*, tværtimod, jeg har udtalt det Modsatte, og jeg er sikker paa, at det samme er Tilfældet med B. Christensen, Boisen, Høgsbro og Th. Nielsen, og hvis man troer, at Holstein ikke har indtaget dette Standpunkt, da vil jeg raade til, at man indbyder ham og Berg til et stort politisk Møde i Nyborg, og det vil da vise sig, om Holstein ikke nok skal klare den Sag. Og hvis der skulde findes Nogle, som ere tvivlsomme om, hvad Standpunkt de skulle indtage, saa synes mig, at derfor ingen Grund er til at træde ud af Vælgerforeningen, thi de Forhandlinger, som vil følge efter Rigsdagssamlingen, vil give dem anderledes Leilighed til med Bevidsthed at tage deres Parti, end de nu kunne gjøre det. Læg dem endelig dette paa Sinde og hermed venlig Hilsen fra min Familie til Dem og Deres fra

Deres heng.

A. Tange

E. Sk.

Bring Forsamlingen i Saaderup Kro min venlige Hilsen.

A. T.

1. Winckler som kredsformand og Lars Pedersen som næstformand havde indbudt alle sogneformænd med næstformænd til møde i Saaderup kro den 20. marts. (Fyns Tidende 16/3 1878). — 2. Vedrørende sammensætningen af fællesbestyrelsen i grundlovsværneforeningen se note til brev af 7/5 1878. I vælgerforeningens 11-mands bestyrelse sad bl. a. Tange, Winckler, Berntsen og J. Pedersen. De radikale var repræsenteret ved Michael Pedersen og Jens Lund m. fl.

Gjestelev, 20. Marts 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Deres ærede af igaar modtaget. Jeg venter at komme gennem Nyborg imorgen Torsdag med Toget Kl. 5½ og ønsker gjerne at see Dem paa Banegaarden, hvis det er Dem muligt. Venlig Hilsen

A. Tange

Gjestelev, 1. April 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Nu er vi altsaa færdige med Rigsdagen og slupne ud af Trædemøllen¹. Jeg var

rigtignok ikke med Slutningsdagen, da vi Fynboer (det v. s. Trekløveret) maatte reise derfra Lørdag Morgen til Møde, dels i Landstingsvalgbestyrelsen og dels i Generalforsamlingen for Fyns Tidende². Ved Generalforsamlingen afgaves 17 a 19 St. for Forhandlingspolitikken, 4 a 6 St. imod den, saa at Fyns Tidende altsaa nu fortsætter sin hidtil fulgte Politik paa en fuldstændig parlamentarisk Anerkendelse. Jeg begynder saa mine Møder paa Søndag i Saaderup Kro og fortsætter dermed til Fredag. Jeg har bestemt ikke denne Gang at holde noget Møde i Nyborg, men udsætte dette til i Mai Maaned. Hvis det skal være et stort Møde med Berg—Holstein o. s. v., saa passer jo den Tid bedre, naar Landboerne faar Saatiden overstaet. Imidlertid vil jeg nu først omkring og prøve at tale mig tilrette med Bønderne, hvilket jeg haaber nok skal lykkes mig for de Flestes Vedkommende. Jeg venter ikke Modstand andre Steder end i Saaderup og Frørup, og der endda mest af Folk udenfor Kredsen; men hvis De kunde faa Leilighed til et Møde der, var det ikke afveien. Jeg har idag skrevet til Møller Brandt i Avnsløv og forespurgt, om de ønske Møde der Onsdagen 10de ds. Kl. 12. Paa vor Egn staar alle de mest indflydelsesrige Mænd, og dem som er bedst inde i Sagerne, paa Forhandlingspolitikens Side. Det vil nu vise sig, om det samme er Tilfældet i Svbg. Amts 1ste Valgkreds³. Jeg talte med ikke saa faa derfra i Lørdags, og deres Udtalelser varslede ikke ilde. Men selv om jeg møder nogen Modstand, saa tager jeg mig ikke det nær, thi jeg er sikker paa, at dem, den kommer fra, ere ophidsede, og naar Ophidselsen sætter sig, saa falder Modstanden bort med det samme.

Om Onsdagen skulde jeg som sagt reise fra Frørup til Avnsløv eller Langeved. Hvis der bliver bestemt Møde i Avnsløv, tør jeg saa bede Dem gjøre mig den Tjeneste at befordre mig fra Nyborg derud?

Indtil Lørdag Formiddag er jeg hjemme.

Lørdag Eftm. og Søndag Formid. er jeg i Odense, ifald De er saa venlig at sende mig et Par Ord. Venlig Hilsen fra min Familie og fra

Deres forb.

A. Tange

1. Finanslovsforslaget blev vedtaget med 64 stemmer mod 31 den 14. marts. Rigsdagen blev hjemsendt 30. marts. (RT 1877-78, folketinget sp. 1792-93). — 2. Trekløveret var Berntsen, J. Pedersen og Tange. — 3. Tanges valgkreds, Nyborg-kredsen. Gestelev hørte under 5. valgkreds, Sønderbroby-kredsen (senere Højrup-kredsen).

Gjestelev, 5. April 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Paa Grund af at jeg ikke holder Møde i Nyborg denne Sinde, har jeg glemt at kundgjøre i „Nyb. Avis.“ Men hvis det kan naa sig, vil De da ikke have den Godhed at levere indlagte Avertissement til Blumensaadt og forklare ham, hvorledes det hænger sammen¹.

Jeg haaber, vi sees Søndag i Saaderup.

Venlig Hilsen fra

Deres
A. Tange

1. Meddelelse om vælgermøder i Saaderup kro 7/4, Ørbæk kro 8/4, Frørup skole 9/4, Langtved skole 10/4, Maare 11/4 og Søllinge 12/4, alle dage kl. 16. Endvidere varsledes et møde i Nyborg engang i maj. (Nyborg Avis 6/4 1878).

Gjestelev, 1. Mai 1878

Kjære Hrr. R. Vinckler

Hvorledes har Deres Pleiedatter det? Hun var jo syg, sidst jeg var hos Dem, og det tegnede ikke allerbedst, før jeg reiste. Jeg har spurgt adskillige, som kommer til Nyborg, men de har ikke vidst Noget, og jeg har derfor haabet, at det vel var gaaet over uden at føre nogen farlig Sygdom med sig.

Det gik jo ellers godt paa alle mine Vælgermøder, som De jo havde sagt forud, at der var ingen Stemning for de Radikale i Valgkredsen. Og jeg antager heller ikke, at mange ville lade sig paavirke, selv om Berg og Co. skulde komme og holde et Rabaldermøde der paa Egnen.

Jeg har intet Svar faaet paa et Brev til Holstein om at komme tilstede paa et Møde i Nyborg, og jeg har derfor intet bestemt endnu. Til et Møde i Svendborg d. 15te Mai har jeg i disse Dage faaet Indbydelse, hvortil tillige Berg, Tang, Holstein og Berntsen ere indbudte. Hvem veed, om vi alle kunne finde paa at følges derfra til Nyborg.

Mik. Pedersen var jeg sammen med igaar ved Amdtsraadmødet i Svendborg¹. Han er nok ikke rigtig dristig ved sine Vælgermøder. Han har ikke faaet dem bestemte endnu og vilde have at vide hos mig, om jeg ikke havde faaet Indbydelse til at komme til hans Møder. Hvis det bekræfter sig, hvad han fortalte mig, at en af hans bedste Mænd, Gaardeier Larsen paa Gammelgaard, er gaaet til vor Side, saa kan det heller ikke nægtes, at hans Stilling er fortvivlet; thi Larsen er den ledende Mand i Vesterskjerninge og Hundstrup Sogne, hvor Mik. Pedersen hidtil har haft omtrent udelt Tilslutning, og i et andet af de trængte Sogne, Aastrup, har jeg udstrakte Familieforbindinger, og der veed jeg, at Stemningen er ham heller ikke gunstig. Det er jo beklageligt, men han er jo saa fanatisk, at han er ikke til at tale sig tilrette med, saa man er nødt til at lade ham seile sin egen Søe. Hermed være De og Deres Familie venlig hilset fra os alle og især fra

Deres
A. Tange

E. Sk.

Der har staaet i Fyns Tid., at der arbeides paa et Møde i Ullerslev af de Radikale². Hvorledes forholder det sig hermed?

A. T.

1. Michael Pedersen fulgte Berg ved afstemningen om finansloven og videre ved brudet med det forenede venstre. (RT 1877-78, folketinget sp. 1792; Elberling II s. 122). —
2. Avisen bragte forlydender om, at bergianerne ville holde større møder i Ullerslev og Svendborg. (Fyns Tidende 26/4 1878).

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for de to Breve og for indlagte Regnskab fra Grundlovsv.-foreningen. De 200 Kr. synes jeg ikke burde sendes til den nuværende Bestyrelse, hvis aabenbare Formaal jo er at føre Krig imod d. f. Venstre, og Pengene ere jo indsamlede til Værn for Demokratiet og ikke til indbyrdes Krig deri. Det er jo forbunden med megen Uleilighed, thi ellers kunde følgende Forslag maaske klare det. De veed jo, hvor stort et Beløb, der er indkommen fra hvert Sogn. Hvis nu Vælgerforeningen i hvert af disse Sogne holdt et Møde og bestemte ved Afstemning, hvad Beløbet, som var indkommen fra Sognet, skulde bruges til, saa var Sagen afgjort. Men ialtfald mener jeg, at det ikke er værd at sende Beløbet til Grundlv.foreningen, før Bestyrelsen for Fyns Vælgerforening faar talt sammen derom, thi det er jo ærgerligt at støtte Folk med Penge, der bruger dem til at gjøre os Fortræd. Jeg kender de Folk. Man skal ikke være for hensynsfulde imod dem; thi jo mere hensynsfuld man er overfor dem, desmere uforskammede blive de.

Det er altsaa denne Eventyrer fra Odense, som igjen laver Møder for at skaffe Stemning for de Radikale. Det var ogsaa ham, som i 1875 lavede Skalbjergrmødet istand for at modarbeide os¹. Jeg kan ikke vide, hvormange af mine Venner, der vil lade sig bruge af ham til at sætte deres Navn paa Indbydelsen. En Del bliver der vel sagtens, thi de tænke jo som saa, at det kan være godt at faa et Møde, hvor Sagen kan blive belyst fra begge Sider. Men hvorfor lade sig trække dertil af en saadan Pjalt, som altid er beredt til at fiske i rørte Vande, og ingen Ting har at vove. Det vil altsaa blive Indbyderne til dette Møde, der kommer til at gjøre Honnør af Berg og hans Venner, naar de betræde fynsk Grund. Vi andre faar møde paa Pladsen i Ullerslev i Kampstilling. Jeg har faaet Indbydelse til Mødet i Svendborg d. 15de, og Kl. Berntsen har indtrængende anmodet mig om at tage med til Middelfart d. 11te, saa der bliver ikke megen Ro i den nærmeste Tid².

Til Trotoiret bevilgede Amdsraadet 2/3 af 1144 Kr. efter Veiinspektørens Overslag, idet man mente, at Nyb. Kommune burde bevilge d. 1/3 Del. Kruuse var ikke meget derfor, men Amtmanden støttede Sagen, og ingen stemte imod³.

Det var jo heldigt, at Johanne Albech overstod Sygdommen, i hvilken Anledning jeg beder Dem ønske hende til Lykke. Høiskolebesøget kan jo, om Gud vil, oprettes en anden Gang. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

1. I spidsen for indbyderne til Ullerslev-mødet stod kommissionær J. Rasmussen, Odense. Af de øvrige 11 kan nævnes A. Petersen, Nyborg (Olie-Petersen), P. Jensen, Ullerslev, og H. Madsen, Rønningesøgård. Mødet, som fandt sted 10/5, var besøgt af ca. 2.000 mennesker. Det var ret heftigt, og Tange, Berg, Busk, Holstein, Hørup m. fl. talte.

Det omtalte Skalbjergr-møde fandt sted 10/7 1875. Her diskuterede Tange med kommissionær Rasmussen, og Berg, J. A. Hansen og Holstein var til stede. Bankdirektør Larsen havde åbnet dette møde, og den ligeledes lidet moderate lærer Kristensen fra Tomme-

rup havde været ordstyrer. (Fyns Tidende 12/7, 13/7 1875; 4/5, 12/5 1878). — 2. Politisk møde i Svendborg med Tange, Berntsen og J. Pedersen contra Tang, Berg, Hørup, G. Petersen og Jens Lund. 10-1200 mennesker var mødt.

I Middelfart, Balthazar Christensens kreds, mødte 12-1400 mennesker frem. Berg, Hørup, Berntsen og Holstein var til stede, mens referaterne intet nævner om Tanges tilstedeværelse. Mødet udviklede sig ret dramatisk, da dirigenten ville sende et takketelegram fra forsamlingen til redaktør Larsen på „Morgenbladet“. Der blev rejst indsigelse, og ro og orden forsvandt. Under diskussionen om dette forhold anbefalede B. Christensen sig og forlod mødet. (Fyns Tidende 14/5 og 17/5 1878). — 3. 9/3 1878 var vandet gået over Nyborg dæmning (bygget 1844) og havde fyldt det såkaldte Kamhul med saltvand. Kamhullet sorterede under byrådets fæstningsudvalg. Byrådet anmodede amtet om at forhøje dæmningen og i den forbindelse hæve trottoiret en fod over vejbanen samt forlænge det. (Trap 1873, bd. IV s. 188-89; Nyborg byråd 1878 s. 23 og 36).

Gjestelev, 7. Mai 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

P. Boisen's Brev har jeg læst og sender det hermed tilbage. Det er en mærkelig Mand, den Boisen. Naar man læser dette Brev, saa skulde man jo tro, at han var enig med os, og hvis dette var Tilfældet, saa kunde der være nogen Mening i for vore Folk at holde ud i Foreningen, indtil Generalforsamlingen var afholdt¹. Men naar man læser Bestyrelsens Mindretals Erklæring, som P. Boisen har medunderskrevet, saa begynder denne saaledes: „Naar Undertegnede ikke har kunnet tiltræde Ovenstaaende, *saa er Grunden ikke*, at vi enten billiger den Politik, som Flertallet har fulgt i sidste Rigsdagssamling, eller at vi kan finde Overensstemmelse mellem den og de vedkommende Folketingsmænds Udtalelser ifjor Sommer“ — Faktum er altsaa, at vi slet ingen Meningsfæller har i Bestyrelsen — alle Medlemmerne staa i Opposition til Forhandlingspolitikken — Der er en Gradsforskjel, idet Flertallet forkaster baade vor Politik og vore Personer — Mindretallet kun vor Politik; men enten det ene eller det andet Parti kommer i Flertal paa Generalforsamlingen, bliver Foreningen ikke paa vor Side². Jeg seer derfor ingen Grund til at vente med Udtrædelsen af Foreningen. At alle de Kredse, som billige Forhandlingspolitikken, træde ud, anseer jeg for rigtigt. Derved vil Boisen og hans Venner komme i Mindretal paa Generalforsamlingen — nødes til at træde ud og slutte sig til os — og Foreningen vil blive, hvad der passer for den, en Bergsk Rabalderforening, som ikke vil faa nogen stor Tilslutning³.

At De ikke kommer til Ullerslevmødet kan gaa an — jeg kan godt forstaa, at det er nødvendigt, at De er tilstede ved Auctionen — men hvis De og nogle Venner kunde faa Tid til at hilse paa Grev Holstein — han kommer vist med Dampskibet Kl. 11 — saa jeg det gjerne⁴. Venlig Hilsen til Dem, Deres Kone og Johanne Albech fra Deres

A. Tange

1. P. Boisen var formand for grundlovsværneforeningen. Han frarådede i brevet til Winckler kredsvis udmeldelse. (Brev fra P. Boisen til Winckler af 4/5 1878). — 2. Grundlovsværneforeningens fællesbestyrelse holdt møde i Arhus den 14. april 1878. Der formuleredes her en udtalelse af et flertal på seks, nemlig Anker Heegård jun., København, E. Clausen, Nykøbing S., J. J. Grooss, Kolding, Weng, Skanderborg, M. Nielsen,

Vesterdal, og Jens Lund, Vejstrup. Udtalelsen, som i det hele var stærkt aggressiv mod det forhandlende venstre, tog sit udgangspunkt i begivenheden den 8/11 1877. Det fastsloges, at det forenede venstre havde forladt valpladsen uden kamp, og vælgerne opfordredes til at se hen til de mænd og den presse, der trofast havde stået fast og holdt stand, mens andre søgte tilflugt hos demokratiets modstandere.

Et mindretal på fem medlemmer, P. Bojsen, Gjedved, Hans Frandsen, Gudum, S. A. Ovesen, Mors, Mikkel Jensen, Kragstrup, og Jens Cl. Nielsen, Kalundborg, kunne ikke tiltræde udtalelsen, men fremsatte separatbemærkninger. Mindretallet var enig i fordømmelsen af de forhandlende, men ville ikke gå så vidt som at betegne dem som mænd, der havde svigtet demokratiet. Det var mindretallets opfattelse, at venstresindede medlemmer af begge anskuelser burde blive i grundlovsværneforeningen, så man undgik en splittelse af kræfterne. (Morgenbladet 18/4 1878). — 3. Det gik, som Tange spæde. Ved generalforsamlingen i Århus 18/9 1878 kom Bojsen i mindretal med en dagsorden, der opfordrede til samvirken i venstre, hvorefter han fratrådte som formand. (Fyns Tidende 20/9 1878). — 4. Fredag den 10. og lørdag den 11. maj var der auktion over købmand N. Chr. Terkelsens konkursbo i Nyborg, hvor der bortauktioneredes et større parti kolonial-, købmands- og isenkramvarer. Se note til brev af 4/12 1875. (Nyborg Avis 8/5 1878).

Gjestelev, 17. Mai 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Det vil nu, haaber jeg, foreløbig være omtrent forbi med de politiske Møder. Jeg siger foreløbig, thi det er formeget at vente, at de Radikale skal lade os have Ro hele Sommeren — det tør de ikke, thi saa bliver Lidenskabeligheden borte, og det er kun ved at holde den vedlige, at de kunne vente at holde nogen Stemning for sig oppe. Ved mødet i Ullerslev gik det jo godt. Saavidt jeg kunde se, var der ikke mange af mine Vælgere paa den Radikale Side. De Bergtagne var mest Folk fra alle Sider udenfor Kredsen. De veed vel, at Indbyderne opførte sig ligefrem sjofelt imod Rigsdagsmændene af det forhandlende Venstre, idet de havde foranstaltet Middag for Berg, Hørup og Busk og senere indbød dem til Fællesspisning, medens de ikke bød os det Mindste. Saaledes bleve vi ikke behandlede hverken i Middelfart eller Svendborg. Appel fortalte mig igaar, hvorledes det gik til ved Fællesspisningen. Han sagde, at de Radikale havde ondt ved at holde Stillingen, og at de vare i slet Humør, og han var meget begejstret over Deres Tale, som han sagde ramte dem lige i Hjertet¹. Mødet i Middelfart gik over Forventning heldigt, thi Flertallet var ikke engang paa Bergs Side. Hvis B. Christensen havde været 10 Aar yngre, end han er, saa var der ingen Tvivl om, at hans Valg var sikkert; thi det er ikke hans Politik, de misbilliger; men en Del synes, at han er for gammel. I Svendborg var Stemningen ved Mødets Begyndelse meget stærk for de Radikale, men den aftog betydeligt i Styrke under Diskussionen. I Mandags var jeg til Møde i Øxendrup Kro². Der var Stemningen ikke radikal. Jeg mødte der efter indtrængende Opfordring fra en Del Mænd i Langaa, og de vare saa veltilfredse, at de paanødte mig 10 Kr. i Reisegodtgjørelse. Imorgen tager Kl. Berntsen, J. Pedersen og jeg til Kværndrup³. Ved Svendborgmødet fik vi nemlig ikke fat paa Jens Lund; thi han talte først mod Slutningen, og vi maatte reise, da vi skulde med Banen tilbage. Men imorgen haabe vi at kunne faa en Forhandling særlig med ham.

Men jeg skulde jo til at bestemme Møde i Nyborg. Jeg har tænkt mig, om det ikke kunde passe enten Fredagen d. 31te Mai eller Lørdag d. 1ste Juni. Er De ikke saa god at lade mig vide Deres Mening om, hvilken Dag og til hvilken Tid De synes, at Mødet bedst kan sættes. D. 2den Juni skal jeg til Fest i Veile, det har jeg lovet Th. Nielsen⁴. Lad mig endvidere vide, om De ved at tale med mine Vælgere spore nogen Eftervirkninger og da hvilke — af Ullerslevmødet.

Venlig Hilsen fra

Deres forb.

A. Tange

1. Hvis Winckler alligevel var i Ullerslev og har talt, er det ikke omtalt i „Fyns Tidende“, hvis fyldige reportage kun omfatter folketingsmændenes taler. (Fyns Tidende 12/5 1878). — 2. Mødet var arrangeret af Kristian Stenbæk, Svendborg amts 2. kreds, i Øksendrup kro. — 3. Også Kværndrup-mødet var arrangeret af Stenbæk, som var radikal. Der var omkring 100 deltagere, og diskussionen udspandt sig mellem Tange—Berntsen og Lund—Stenbæk samt R. Christiansen fra højre, Tanges senere modkandidat i Nyborg-kredsen. (Fyns Tidende 21/5 1878). — 4. Søndag den 2. juni deltog Tange i grundlovsfesten i Højby sammen med bl. a. Berntsen, J. Pedersen og Holstein-Ledreborg. (Fyns Tidende 5/6 1878).

Gjestelev, 22. Mai 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Brevet og fordi De har sørget for Lokale til Mødet. Det passer godt, at Mødet bliver om Lørdagen, fordi Højmark vilde saa gjerne, at jeg skulde hjælpe ham i Søndersøkredsen om Fredagen¹. Jeg venter, at De som sædvanlig overtager Hvervet som Ordstyrer. De er vel saa god at levere indlagte Kundgjørelse til Blumensaadt². Jeg har Hastværk og maa derfor slutte med en venlig Hilsen fra os alle til Dem og Deres fra

A. Tange

1. Odense amts 6. kreds (senere Otterup-kredsen); Højmark holdt møde i Broby kro om formiddagen, i Søndersø kro om eftermiddagen. (Fyns Tidende 2/6 1878). — 2. Tanges indbydelse til vælgermøde i Teatersalen i Nyborg, lørdag den 1. juni kl. 16. På mødet, der var besøgt af ca. 300 mennesker, diskuterede Tange og J. Pedersen med konsul Clausen fra højre. (Nyborg Avis 24/5 1878; Fyns Tidende 4/6 1878).

Gjestelev, 19. Juni 1878.

Kjære Hrr. Rs. Vinckler!

Ja, De maa undskyldte, kjære Hrr. Vinckler, at jeg først den 19de besvarer Deres Brev af 12te ds. Men Lærer Jørgensen har vel bragt Dem min Hilsen. Ham maatte jeg jo skrive til først, da jeg af hans Brev saa, at han var helt nedtrykket. De lader jo Gudskelov til at være ved godt Mod — men De har vel sagtens ogsaa prøvet mere af det Slags Modgang end Jørgensen og er vant til at tage det paa en mere praktisk Maade.

Jeg bliver overvældet med en hel Del Forespørgsler, baade skriftlige og mundtlige, fra Folk, som ere indviklede i Folkebankhistorien¹. De vil have at vide, hvordan Sagen staar, og hvad de skal gjøre; hvilket er meget generende for mig; thi jeg duer i denne Tid ikke meget til aandeligt Arbeide, jeg er træt og slap og trænger til Hvile. Min Kone klager over alle de Breve og alle de urimelige Mennesker; men jeg svarer altid: Ja, men Deres Urimelighed beviser dog, at de ikke har tabt Tilliden til mig. Det vilde ogsaa være Synd at sige dette; thi jeg har ikke, alt det jeg har færdedes blandt Folk, siden Katastrofen indtraadte, hørt et eneste Ord, der vidnede om Mistillid, naar undtages, hvad Regnelærer Hansen udtalte paa Mødet i Odense, men som ikke fandt nogen Tilslutning². Men ved Sagen selv var der jo ikke noget at gjøre. Banken var som et Skib, der var pilraadden i Bunden, der er ikke andet for end at ophugge det. Hertz i Forening med Kontrolkommiteen opgjorde Underbalancen til c. 700.000 Kr., men Borch, Milo og Prøvensen syntes, at den snarere kunde anslaaes til 900.000 Kr. Det beroer jo dels paa et rent Skjøn og dels paa Kjendskab til lokale og personlige Forhold, hvad man vil sætte saadanne Activers Værdi til. Nu er Sagen jo fuldstændig ude af Actieselskabets Haand, thi med en Underbalance af 500.000 Kr. foruden Actiekapitalen kunde vi ikke holde fast paa den³. Men en Del af Actionærerne ere tillige Kreditorer og kunne derigjennem faa Indflydelse paa Afviklingen. Naar De nu bare ville møde Tirsdagen d. 2den Juli, da der skal tages Beslutning om, hvorvidt man skal indgaa til Kongen med en Ansøgning om Boets Behandling af Skiftekommissærer eller vælger Kuratorer og Kreditorudvalg.

Ved et politisk Møde i Palleshave i Lørdags, hvor J. P. og jeg mødtes med J. Lund og Mik. P., var der mødt en Flok Radikale fra en Mils Omkreds paa en 20 a 30 Stk., som opførte Skandaler ved at huje og pibe ad os. Resten af Forsamlingen var rolig og nærmest paa vor Side. Det skal nok vise sig, at de Radikales Møder efterhaanden udarter til rene Spetakkelmøder, hvorfra alle skikkelige Frihedsmænd holde sig borte. Tak for de tilsendte Expl. af Nyborg Byraadsforh., som jeg skal gennemgaa, naar jeg bliver lidt mere arbejdsdygtig, end jeg er nu for Tiden. Svar paa Hrr. Hommels Spørgsmaal har jeg vedlagt i et særskilt Brev. Venlig Hilsen fra min Familie til Dem og Deres Hustru fra

Deres forb.

A. Tange

E. Sk.

Skriv mig snart til, thi Deres Breve høre ikke til de besværlige. Hils Skoleinspektøren, at jeg med Glæde skal være til Tjeneste til Efteraaret og virke for, at Realskolen kan faa Tilskud⁴.

A. T.

1. 14/6 1878 erklæredes „Fyns Folkebank“ insolvent. Pengeinstituttet var stiftet 30/10 1870 og havde siden 8/5 1872 fungeret som almindeligt bankaktieselskab. Formanden var handskemager L. Larsen fra Odense. Som Tanges brev af 1/11 1877 viser, var der mistillid til foretagendet og specielt til formanden, før tingene for alvor kom i skred. Det gjorde de, efter at fabrikken „Engeldrupværk“ i Grindløse sogn ved Bogense natten mel-

lem 23. og 24. maj 1878 nedbrændte. Det viste sig, at virksomheden var forsikret langt over værdien i et oldenborgsk forsikringsselskab, og da bogholderen i Fyns Folkebank samt lederen af dens Bogense-filial var stærkt involveret i foretagendet, blev de afhørt af den mistænksomme forhørsdommer. Det kom da frem, at samtlige bestyrelsesmedlemmer havde store lån i banken uden tilstrækkelig sikkerhed, samt at de gensidig havde kautioneret for hinanden. Årsagen til krakket var, at formanden, næstformanden, bogholderen m. fl. havde prøvet lykken med ringe held på Hamborgs børs. Ifølge ministerielt kommissorium blev der nedsat en skiftekommission til i stedet for den almindelige skifteret at behandle fallitboet; den bestod af borgmester Koch, prokurator Oldenburg, kancelliråd Borch, forretningsfører Prøvensen, alle Odense, samt Klaus Berntsen, Højby. Kommissionen forhandlede med et kreditorudvalg, og efter boets opgørelse blev der $64\frac{2}{7}\%$ til kreditorerne. Sagen fik et efterspil i 1885, da det efter en undersøgelse viste sig, at kancelliråd Borch, der i mellemtiden var afgået ved døden, havde tilbageholdt 5.000 kr., der skulle være indgået i boet. I alt blev der tabt 994.000 kroner. Tange havde været medstifter af banken og var 1/4 1878 blevet indvalgt i en kontrolkomité, der skulle granske bankens forhold nøjere. Han led selv tab ved krakket. (Berntsen: Erindringer fra manddommens år, 1923, s. 115-28; Beretning til kreditorerne i Fyns Folkebanks konkursbo, Odense 1878; J. Nielsen: Anders Tange s. 257-59).

2. Folkebankens interessenter drøftede bankens forhold ved et møde på hotel „Sct. Knud“ i Odense, lørdag den 8. juni. Lærer Chr. Hansen udtalte bl. a., at Tange ikke kunne fralægge sig ansvaret, således som han netop havde gjort under henvisning til, at han først var tiltrådt kontrolkomiteen i foråret, og at dennes arbejde ikke var kommet så langt, at den havde opdaget noget. Hansen hævdede, at han på ti minutter kunne have opdaget det hele. (Fyns Tidende 9/6 1878). — 3. Ved mødet i Odense 8/6 nævnedes Tange muligheden af at få indskyderne til at kvittere for 25 % af deres tilgodehavende, så der kunne tegnes et garantifond, og banken dermed kunne fortsætte. (J. Nielsen: Anders Tange s. 258). — 4. I Nyborg byråds møde 2/7 1878 blev der fremlagt et andragende fra bestyrelsen for Nyborg skolevæsen til kirke- og undervisningsministeriet om tilskud af statskassen til realskolen for finansåret 1879-80. Andragendet anbefalede varmt. På finanslovsforslaget blev der optaget en bevilling på 1.000 kr. 21/10 indleverede Tange i folketinget et andragende fra Nyborg skolevæsen om forhøjelse til 2.000 kr. (RT 1878, folketinget sp. 314).

Gjestelev, 11. Juli 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Det er noget længe, inden jeg besvarer Deres sidste ærede Brev, men gjemt er ikke glemt, og jeg skal nu see at oprette det forsømte.

Hvad Deres Spørgsmaal vedkommende en Forandring i den kommunale Beskatning angaar, da kan jeg kun sige, at Jessens og V. Petersens Forslag vilde med Lethed kunne gennemføres som Led af et almindeligt Lovforslag om den kommunale Beskatning; thi til et saadant er der Trang allevegne, men under de nuværende politiske Forhold er der desværre sagtens ingen Udsigt til, at en almindelig kommunal Beskatningslov kan blive gennemført¹.

Folketingets Venstre pleier jo at være imod at give smaa stykkevisse Love paa Omraader, hvor der trænges til almindelige Reformer; thi det er at udstykke Interessen for den almindelige Reform til Skade for denne. Men hvorfor hjælper de Hrr. Høiremænd i Kjøbstæderne os ikke med at arbejde paa saadanne almindelige Reformer? Tør de ikke komme frem med dem af Frygt for at støde Ministeriet Estrup for Hovedet? Et Forslag til en kommunal Beskatningslov har kun en eneste Gang været fremlagt, nemlig af Fønnesbæk². Hvorfor kunde

Jessen og V. Petersen ikke ligesaa godt komme med et Forslag til en hel Omordning af den kommunale Beskatning, som fremlægge denne Stump deraf; thi fordi Fønnesbæks Forslag ikke naaede at blive Lov, derfor er det jo ikke sagt, at det gaar saadan med alle andre Forslag, naar der ved dem bliver taget Hensyn til alle Sider, som der *skal* tages Hensyn til, naar en Lov under vor Forfatning skal komme igjennem. Det er min Mening om dette Forslag (Jessens og V. P.s.), at det har for lidt almen Interesse til, at det under de nuværende vanskelige politiske Forhold kan vinde Stemning for sig, men det er kun min personlige Mening — jeg veed jo ikke, hvordan Stemningen derimod kan blive under *de forandrede Partiforhold* — (maaske Berg vil hjælpe *privat* til med Gjennemførelsen af det Slags Forslag for at styrke Ministeriet og forhindre Dannelse af det af ham *frygtede Blandingsministerium*). Svendborg Amts Landbosparekasse anseer jeg for at være den mest solide af alle fynske Sparekasser. Derfor kan den nok blive trykket noget af Øieblikkets Mistillid, men det vil kun være forbigaaende; thi den bliver administreret sundt og holder sig sit ved Oprettelsen stillede Formaal strængt efterretteligt — det har de andre Pengeinstitutter ikke gjort, og det er deres Ulykke. Larsens Brev indeholder jo de samme Historier, hvormed han smurte Aktionæerne om Munden. Men det er nok værd at bevare som et Bevis herpaa — det kan nemlig ved Leilighed gjøre sin Nytte.

Det er en slem Underbalance, der blev ved Landmandsforsamlingen³. Hvordan mon den vil blive dækket. De Hrr. faar at mærke, at det er ikke Tider til at slaa stort paa.

De og Deres Hustru hilses fra min Familie, Unge og Gamle, og fra Deres

A. Tange

E. Sk.

De daarlige Tider trykke ogsaa Folkefesterne. I Pederstrup og Kastel var Stemningen god, men de Mødtes Antal var ikke stort⁴.

A. T.

1. Chr. V. Jessens og W. Petersens „Forslag til lov angående forandring i lov om den kommunale beskatning i købstæderne uden for København af 11te februar 1863“ blev indbragt i landstinget 8/10 1877. Efter den gældende lov skulle gennemsnitsbeløbet af de afgifter til kommunen, som havde været udredet af de faste ejendomme i tidsrummet 1853-62, lægges til grund for det afgiftsbeløb, som skulle udredes i fremtiden. Bestemmelsen var fastsat under den forudsætning, at købstædernes beskatningsvedtægt hurtigt ville blive tilvejebragt. Da dette ikke var sket, foreslog Jessen og Petersen, at gennemsnittet for de sidste ti år i stedet blev brugt som grundlag. Forslaget blev vedtaget i to samlinger i landstinget, men forkastet i folketinget. (RT 1877-78, landstinget sp. 33 ff). — 2. Forslag om den personlige kommuneskat m. v., fremsat i rigsdagssamlingen 1871-72. (RT 1871-72, folketinget sp. 967). — 3. Landmandsforsamlingen i Svendborg fra 2/7 til 6/7 med kongebesøg, udstillinger og foredrag af bl. a. docent Fjord gav et underskud på 30-40.000 kr. (Fyns Tidende 4/7, 5/7, 6/7, 9/7 1878). — 4. Folkefester (Istedfester) i Hovgård skov ved Pederstrup 7/9 og i Ørbæk præsteskov 8/9 havde bl. a. Jens Lund og Tange som talere. Begge steder var der 2-300 deltagere. (Fyns Tidende 10/7 og 12/7 1878).

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Angaaende det i Deres ærede Skrivelse af 27. ds. udtalte Ønske fra Byraadet om at forhandle med dettes Delegerede vedrørende Spørgsmaalet om den kommunale Beskatning, da skal jeg med Fornøjelse efterkomme dette Ønske. Jeg er af Lars Madsen i Flødstrup anmodet om at komme til et folkeligt Vennemøde dersteds sammen med Kl. Berntsen og J. Pedersen. Mødet indrettes efter vor Leilighed, og jeg har tænkt mig det ansat til Lørdag [*skal være søndag*] d. 15de Septbr., men jeg veed endnu ikke, om dette Tidspunkt passer mine to Kollegaer. Hvis saa er, kunde jeg tage til Nyborg om Lørdag Eftermid. d. 14de, og saa kunde vi maaske om Søndagen reise sammen til Flødstrup. Skulde det ikke kunne passe den Dag, træffer man nok en anden. Jeg kommer vel sagtens til Odense imellem til Mødet i Folkebankens Kreditorudvalg, og ved den Leilighed kunde jeg ogsaa tage til Nyborg med det samme. Men jeg skal nok sende Dem Underretning nogle Dage iforvejen, for at De kan forhandle med de Hrr. Byraadsmedl. derom. Med Folkebanksagen gaar det jo efter Omstændighederne ret heldigt. Kreditorernes Udsigter forbedres, og Venstre beholder Haand i Hanke med Sagen — er repræsenteret i Skiftekommissionen og har besat Kreditorudvalget; medens Høiremændene i Odense ere nærved at æde hinanden af Skinsyge og Misundelse over Sagen.

Troer De, der kan gøres noget for at faa en Venstremand valgt til Valgmand i Nyborg Landsogn¹. Hav Deres Opmærksomhed henvendt paa det og paa Avnsløv og tal med Venerne derom, naar De træffer Nogen derfra. Jeg skriver idag til Møller Brandt om at foranstalte nogle Forberedelser deroppe. De kan vel ikke blive valgt til Valgmand i Nyborg; thi dette er jo noget andet end Byraadsvalget.

Her paa Egnen er vi alle sammen færdige med Indavlingen og glæder os derved under det ustadige Veir. Her er vistnok avlet omtrent en halv Gang mere end de to sidste Aar. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra min Familie og fra

Deres
A. Tange

1. Det lykkedes at få den moderate venstremand, husmand Jørgen Larsen, Hjulby, valgt som valgmand for Nyborg landsogn ved valget den 12. september 1878. Nyborg kommune skulle vælge 10 valgmand, og til den halvdel, der skulle vælges ved almindelig valgret, var R. Winckler kandidat; men han fik kun 25 stemmer. Den, der blev valgt med mindste stemmetal, fik 141 stemmer. (Nyborg Avis 12/9, 13/9 1878).

Gjestelev, 12. September 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Da Amtsraadets Veikomitee holder Møde i Svendborg paa Lørdag, er det mig desværre umuligt at komme til Nyborg paa Lørdag, som jeg i mit sidste Brev til Dem stillede i Udsigt. Imidlertid skal jeg see at finde en anden Dag dertil,

inden Rigsdagen samles. Kommer De til Flødstrup paa Søndag, kunne vi tales nærmere ved¹. Ellers send mig et Par Ord. Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra os alle og fra

Deres
A. Tange

1. Folkemøde med 3-400 mennesker i Lars Madsens have i Flødstrup. Taler blev holdt af bl. a. Berntsen og Tange, og man sang fædrelandske sange. (Fyns Tidende 17/9 1878).

[Udateret. Skal være 18. Oktober 1878].

Privat.

Kjære Hrr. Vinckler

Finantslovens Beh. har nu varet i 4 Dage. Haarde Ord har der vanket, men ingen har overgaaet Hørup i at søge Ondskab imod os, og man maa rigtignok bede Gud bevare Danmark for det Regimente, som han vil indføre¹. Men det danske Folk er for godmodigt til at gaa ind paa disse fortvivlede Anskuelser, om end en Del til Skade for Udviklingen kan lade sig føre et Stykke henad Veien af dem. Det er de Radikales Opgave i denne Vinter at bevise med Ordskvalder, at vi ere Høremænd. Det vil blive vor Opgave ved Handlinger at bevise, at vi ere de samme som hidtil.

Jeg reiser imorgen til Odense til Møde i Skiftekommissionen for Folkebanken — men kommer nok til at reise tilbage igjen paa Søndag, da Finantsudvalget vistnok skal nedsættes paa Mandag. Tak for Lykønskningen til Bestyrelsesvalget². Naar jeg nu ogsaa bliver Medlem af Finantsudvalget, saa faar jeg fuldt op af Arbeide, men det er jeg ikke kjed af — det er jo derfor, vi er her³. Venlig Hilsen til Dem og Deres Familie fra

Deres heng.
A. Tange

1. Hørup udtalte 17/10, at ministeriet utvivlsomt ville være omkommet ved sit provisoriske krampetilfælde, hvis ikke det ærede medlem fra Lejre (Holstein-Ledreborg) var kommet løbende med sine hoffmannsdråber; ogsaa Thomas Nielsen fik en kraftig overhaling. (RT 1878, folketinget sp. 141-50). — 2. Tange blev indvalgt i det forenede venstres bestyrelse i folketinget i stedet for Clausager, som var gået over i landstinget. (Fyns Tidende 13/10 1878). — 3. Tange blev 21/10 valgt ind i finansudvalget til behandling af finanslovsforslaget 1879-80. (RT 1878, folketinget sp. 292-93).

Kjøbenhavn, 12. November 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Idag har saa Folketinget henvist Lovforslaget om Forandring i den kommunale Beskatningslov for Kjøbstæderne til et Udvalg paa 9 Medl., og Nyborg Kommunalbestyrelse har altsaa forsaavidt faaet sit Ønske opfyldt. Nu kommer det jo an paa, om Indenrigsministeren vil opfylde deres Ønske om at udsætte Be-

skatningsvedtægtens Ikrafttræden, men det bliver jo nu en Sag imellem dem¹. Angaaende Forhøielse af Tilskuddet til Nyborg Realskole er der ikke endnu taget endelig Bestemmelse i Finantsudvalget, thi Udvalget ønsker Oplysninger om Skolevæsenets Tilstand i Almindelighed i de Byer, hvor Realskoler findes, og disse Oplysninger er begjert af Ministeren². Iøvrigt lod det til, at der var nogen Stemning i Udvalget for, at samtlige Tilskud skulde bevilges til Fripladser, for at de kunne komme de Uformuende tilgode. Hvad den politiske Situation angaar, da har De vel lagt Mærke til, at Førerne for de Radikale særlig lægge an paa at drille os, og at de for at tilfredsstille denne Tilbøielighed ikke har sparet i enkelte Spørgsmaal at støtte Høire. I Finantsudvalget, hvor de ikke ere udsatte for Vælgernes Kritik, er denne Tilbøielighed meget fremherskende. I enhver Sag af nogen Betydning venter Berg og Konsorter altid med at indtage deres Standpunkt, indtil man fra vor Side har taget Stilling, og derpaa begynder Drillerierne fra deres Side. Vi har foreslaaet at nedsætte Bevillingen til den store Universitetsfest fra 35 til 15000 Kr., men Berg, Tauber og Hørup støtter Høire i at holde paa de 35000, og vi bleve overstemte med 8 St. imod 7³. Rytet herom er imidlertid allerede kommen ud til Vælgerne igjennem Høires Korrespondent, som ikke kunde lade være at prale af den Seir, Høire der havde vundet ved de Radikales Hjælp. Flere af de radikale Provindsblade, f. Eks. „Horsens Folkeblad“ og „Kallundborg Dagblad“, ere blevne urolige herover og siger, at det maa naturligvis være en Røverhistorie⁴. Hvad mon de ville sige, naar de om nogen Tid faar at høre, at det er den rene Virkelighed? Saaledes gaar det flere Steder paa vigtige Poster af Finantsloven, og i Udvalgene om Hær- og Skoleloven gaar det paa lignende Maade. I Udvalget for Hærloven sad Berg iaften og drillede de Moderate med at sige, at han og General Thomsen nok kunde blive enige om Grundlaget for en Hærløvs. Slige Kunster kan sagtens drives indenfor Udvalgenes lukkede Døre, men hvorlænge mon Vælgerne ville taale sligt, naar det kommer offentligt frem? Bergs og Hørups Plan er fremfor alt at holde Ministeriet paa Taburetterne indtil næste Valg. De veed jo godt, at blev der dannet en Overenskomstregjering, saa var deres Humbugpolitik umuliggjort med det samme. Det er derfor, de holder paa Ministeriet ved paa mange Spørgsmaal at indtage en velvillig Holdning overfor det. Vi fastholder skarpt vor Opposition saavel paa Lovgivnings- som Bevillingsspørgsmaal, og Vælgerne maa vel saa efterhaanden blive kloge paa, at det er ikke os, som ere Skyld i Ministeriets Forbliven. Om de derimod kunne gennemskue de Radikales Fraser og see, hvor Skylden ligger, er et andet Spørgsmaal. Hvis de Nationalliberale vare kloge, saa de jo paa en eller anden Maade at faa Ministeriet afveien. Men de ere for feige og for gamle til at agitere. Den eneste, som egentlig kan noget, er Klein, og han vilde gjerne, men han kan ikke magte Situationen. Bjørnstjerne Bjørnson var indbudt til Besøg hos Hall og Halls Frue, og hans Sønner sagde, at det var jo det rigtige, at der blev dannet en Regjering bestaaende af 3 Nationalliberale og 3 Venstremænd, men de beklagede tillige, at deres Fader var for gammel, for han var jo ellers den, som bedst kunde gjøre det. Slige Udtalelser ere betegnende for

Situationen. Jeg var naturligvis med til Festen for Bjørnson⁵. En mærkelig Mand, ikke mindre i Nærheden end i Frastand, kan De tro. Den Begavelse, hvormed han tager ethvert Spørgsmaal op, er vist uden Sidestykke i Norden for Øieblikket. Det maa man indrømme, selv om man ikke er enig i alt, hvad han fremfører. Jeg reiser hjem imorgen og bliver til Søndag eller Mandag for at møde ved Skiftesamlingen i Folkebanken Torsdag. Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres heng.
A. Tange

1. Forslag til lov angående forandring i lov om den kommunale beskatning i købstæderne uden for København af 11te februar 1863; se note til brev af 11/7 1878. — 2. Se note til brev af 19/6 1878. Kirke- og undervisningsminister var J. C. H. Fischer. — 3. Festen i anledning af universitetets 400-års fødselsdag i 1879. Den blev holdt 4/6. — 4. „Horsens Folkeblad“ (redigeret af Emil Bojsen) håbede 12/11, at beretningen var en „and“, mens „Kallundborg Dagblad“ (redigeret af exam. jur. Andr. Sørensen) refererede forlydendet og anbefalede sine læsere ikke at tro på den historie: „Vi troede, universitetet allerede koster penge nok efter den nytte, det gør“. Avisen holdt fast ved denne anskuelse og kom i polemik med „Morgenbladet“, som endog placerede bladet som hørende til mellempartiet. Hvad sagen angik, blev tilskuddet sluttelig fastsat til 22.000 kr., da universitetet under indtryk af meddelelsen om § 5's ophævelse i foråret 1879 indskrænkede festen til en sædvanlig fest; herved blev der f. eks. sparet 10.000 kr. til modtagelse af gæster. Den endelige bevilling blev vedtaget uden afstemning (Horsens Folkeblad 12/11 1878; Kallundborg Dagblad 11/11, 23/11 1878; Morgenbladet 30/11 1878; RT 1878, tillæg B sp. 305-06, folketinget sp. 1881-82). — 5. Medlemmer af det moderate venstre inviterede til festmåltid for Bjørnson på den kgl. Skydebane, mandag 4/11. Festen talte ca. 30 deltagere, og stemningen var „ikke animeret, men løftet“. Høgsbro, Holstein m. fl. talte. Festen kunne vel knap måle sig med en lignende for Bjørnson, som de radikale havde arrangeret dagen før med repræsentation af „videnskab, digterkunst og politik“. Her var Berg, Hørup, Kålund, Drachmann, Høffding m. fl. til stede. (Fyns Tidende 2/11 1878).

Kjøbenhavn, 1. December 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Efter 3 bevægede Dage med Udsigt til Opløsning og allehaande Konflikter ere vi igjen komne lidt til Ro, efterat Uveiret foreløbig er drevet over ved den vestindiske Sags Tilbagevisning til Udvalget¹. Ved at gaa med Høre i denne Sag have de Radikale foreløbig opnaaet to Ting, nemlig: 1) frelse Ministeriet for den Ydmygelse at faa Lovforslaget forkastet og 2) undgaaet en Opløsning paa dette Spørgsmaal, hvorved de vare nødte til at møde for Vælgerne Side om Side med os. Hvad der videre bliver af Lovforslaget er ikke godt at vide, men vi have det jo saa nemt i den Henseende — vi have stemt imod at faa det tilbage til Udvalget, og vi overlade nu til dem, som have bragt det derind at see til, hvorledes de faa det ud deraf igjen. Hvad Høires Øiemed har været med denne Manøvre, kunne vi ikke rigtig komme paa det rene med, men der vil vel sagtens i Udvalget blive gjort Forsøg paa gjennem en videre Udvikling af den nye Alliance at faa et Forslag bragt til Veie, som Ministeriet kan tage imod, og som tillige har Udsigt til at vinde Høires og saa mange af de Radi-

kales Stemmer, at det kan gaa igjennem i Thinget. Dette kunne vi fra et Parti-standpunkt betragtet ikke have noget imod, thi det lader jo til, at Hadet til os og Kampen imod os ere Bergs og hans nærmeste Venners høieste Formaal, og naar saa er, bliver jo vor Stilling des gunstigere, jo oftere de gaa sammen med Høire. At dette vil blive Tilfældet i mange Spørgsmaal, fik jeg idag Bekræftelse paa ved en Samtale med Mikael Pedersen, der saa tro som nogen Hund imod sin Herre er et Udtryk for Bergs Tankegang, og som, naar han bliver hidsig, buser ud dermed, mere end han ofte selv veed af. Hans Betragtning var da denne: Demokratiets Seir gaar kun over de Moderates Grave. En ægte bergsk Floskel! Vi ville ikke tage en Konflikt i denne Samling; thi vi tør ikke stole paa de Moderate — de løbe jo fra os igjen, naar det kniber. Jeg vil stemme med Høire paa saamange Spørgsmaal, som er nødvendigt for at undgaa dette, og jeg vil sige til Vælgerne, at det var nødvendigt, fordi vi ikke havde Folk, som vi kunde stole paa. Jeg spurgte ham da, om han saa vilde stemme for en Finantslov, som Ministeriet forlangte den; thi det maatte han jo gjøre, da man ellers kunde risikere enten Opløsning eller Provisorium, og dertil svarede han ja. Jørgen Pedersen, som hørte derpaa, opfordrede ham til at skrive et Stykke af dette Indhold i „Fyns Tidende“, og dette lovede han, men jeg stoler ikke paa, at han faar Lov dertil for Berg, for hvis han gjør det, vil det jo være os til stor Nytte². Man kan altsaa i denne Samling, hvis Berg faar Lov at raade, vente megen Mishandling af Folkets Sag af dem, som udgive sig for Frihedens sande Venner. Det eneste, som kan forhindre det, er, om Flertallet af de Radikale skulde modsætte sig hans Manøvrer. At de ikke alle gaa med dertil er sikkert nok, men jeg frygter, at hos Flertallet af dem, og navnlig Sjællænderne, er Samvittigheden saa sløvet, at de ikke formaa at fatte, hvilket Ansvar, de paatage sig ved at gaa med Berg paa denne Vei. Som sagt, seet fra et almindeligt Friheds- og Folkestandpunkt er det beklageligt og sørgeligt, thi det styrker Modstanderne og forsinker Udviklingen. Seet fra vort særegne Partistandpunkt er det derimod gavnligt, at de Radikale, *naar man alligevel skal have dem til Modstandere* — klart vise, hvad der boer i dem, og man maa da sige jo flere Galskaber desbedre, om man end nok saa inderligt kunde ønske, at de vilde stille sig saaledes, at vi kunde blive fri for dette Ønske.

Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres forb.

A. Tange

1. I oktober 1878 havde der været negeropstand på Sct. Croix. Den var blevet nedkæmpet; men den økonomiske skade havde været stor for plantagejerne. Estrup fremlagde forslag om et lån på over 1 mill. kr. til plantagejerne samt lån til det af staten støttede fællessukkerkøgeri, som var i vanskeligheder. Sagen blev behandlet i finansudvalget, og de moderate foreslog at forkaste loven, mens de radikale ikke ville være helt afvisende, hvis der kunne nedsættes en undersøgelseskommission. Regeringen fik sendt forslaget tilbage til udvalget igen, men uden resultat, og forslaget blev forkastet 9/12. Dagen efter opløstes folketinget med den begrundelse, at udgangen på den vestindiske sag havde åbenbaret, at det var unyttigt at forhandle videre mellem regering og folketing. Valg blev udskrevet til den 3. januar. Forslaget var gået tilbage til udvalget under 2. behandlingen efter Billes

forslag. De moderate stemte herimod, mens Bergs gruppe stemte sammen med højre. (Rigsdagshist. II s. 84; RT 1878, folketinget sp. 913-14, 1111-1204). — 2. Der kom ikke et sådant indlæg i „Fyns Tidende“.

Kjøbenhavn, 7. December 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Siden mit sidste Brev har man forhandlet det brændende vestindiske Spørgsmaal i Finantsudvalget. Der forefaldt adskillige gribende Scener under den Forhandling, som jo efter Billes Motivering skulde gaa ud paa at finde et Vade-sted, ad hvilken man kan føre Lovforslaget frelst iland. Vi, som havde stemt imod Forslagets Tilbagevisning, deltog naturligvis ikke i Forhandlingen, men Boisen erklærede blot som Formand, at de to Mindretal, som havde stemt derfor, havde Sagen i deres Haand, og han opfordrede dem til at udtale sig om, hvad de havde isinde. Derpaa sad man og gloede lidt paa hinanden, thi ingen vilde være den første til at gaa i Vandet. Omsider udtalte Bille sig om, hvorledes han havde tænkt, at Sagen kunde ordnes ved en Overenskomst. Berg opfordrede da Bille til at forme de udtalte Tanker i Ændringsforslag, men det vilde Bille ikke, undtagen Berg vilde gaa ind paa Tankerne, thi han vilde ikke spille sin Tid med at forme Ændringsforslag, der havde Udsigt til at vandre i Rigsdagens Papirkurv. Han mente at have fremsat sine Tanker saa tydeligt, at Berg med sin udmærkede Opfattelsesævnne maatte kunne sige, enten han billigede dem helt eller delvis eller slet ikke. Berg turde ikke vove at udtale sig, før han havde refereret Forslagene for sine Partifæller, og da frygtede han for at referere feil, naar han ikke havde Forslagene trykte, og dette vilde han ikke udsætte sig for, da han saa nødig vilde gjøre Hrr. Bille Uret. Bille udtalte atter sin Tillid til Bergs udmærkede Evner og holdt sig forvisset om, at naar han paatog sig at referere Sagen for sine Venner, saa var den i saa gode Hænder som vel muligt. Saaledes sad de og vrøvlede en Times Tid, og Mødet sluttedes derpaa. Om anden Dagen havde den tjenstvillige Dr. Vinther formet Billes Tanker i Ændringsforslags Form, (det vil sige, han havde ladet Nationalbankdirektør Levy gjøre det). Berg forlangte atter Betænkningstid. Skavenius slog i Bordet og forlangte, at Sagen skulde afgjøres senest samme Aften og støttedes af Dinesen. De bleve imidlertid overstemte, og et nyt Møde sat til Kl. 10 næste Formiddag. Bille vilde gjerne have Udsættelse, men turde ikke udtale det af Frygt for Skavenius. Dr. Vinter var stadig i Activitet. Han stillede Ændringsforslag, tog dem tilbage og rev dem istykker og stillede ny ditto o.s.v. Berg vilde gjerne have gaaet ind paa en Forhandling med ham, men han turde ikke for de „Moderate“, og Høire vilde ikke gaa ind paa dem uden at have de Radikale med sig. Dagen efter fremlagte Berg derimod et Udkast til en Betænkning, hvori de Radikale tilbyder, naar Regjeringsforslaget er forkastet, at gaa ind paa at bevilge en Sum til de Skadelidte i Frederiksted og til Planterne, naar der blev udnævnt en Kommission bestaaende af en af Ministeriet valgt Formand, et Medlem af Landbruget og et af Folketinget til at uddele Pengene og reformere alle Forhold derovre. Da man spurgte ham, hvor stor en Sum, han

vilde bevilge, sagde han 500.000 Kr. Det var tydeligt, at Berg og hans Folk længtes inderlig efter, at vi skulde stille et Forslag, som han da kunde tiltræde og saa bagefter give os Skylden for, men denne Tjeneste faldt det os ikke ind at gjøre ham for at fri ham for den frygtede Opløsning. Vi skrev blot en Betænkning, hvori vi fastholdt vort tidligere Standpunkt og blot antydede, at naar der foreligger en ordentlig Taksationsforretning over den Skade, som hver enkelt af Frederiksteds Indbyggere have lidt samt over de Skadelidtes økonomiske Tilstand, da kunne vi være villige til at bevilge en Sum til Afhjælpning af den virkelige Nød, ligesom vi ogsaa ville tage Spørgsmaalet om en Undersøgelsskommissions Nedsættelse under Overveelse, men vi tvivle om, at denne Kommission kan erholde en Sæmmensætning, der har vor Tillid. Vor Udtalelse er saaledes, at vi ikke have bundet os til Nogetsomhelst. De Radikales Udtalelse er derimod af den Beskaffenhed, at de have tilbudt at lægge hele Sagen derovre i Hænderne paa en Kommission, hvori Folketingets Indflydelse vil være Nul, og tager Høire og Regjeringen dem paa Ordet, seer jeg ikke rettere, end at de enten komme til at bryde deres Ord eller gjøre den Bommert at udelukke Folketinget fra anden Indflydelse paa Ordningen af de vestindiske Anliggender end den at sende en Del Penge derover og vælge et Medlem til en Kommission, hvori Vedkommende ingen Indflydelse faar. Paa Mandag skal Sagen for i Thinget, og det er en Selvfølge, at Regjeringsforslaget forkastes. Hvad derpaa vil følge er ikke godt at sige. Der trues jo stadig med Opløsning, men Fischer har idag sagt til Boisen, at han troede ikke derpaa, og Ministeriet har nok ikke taget sin Beslutning endnu. Sagen er, at Høire har aldrig været mere indbyrdes uenigt end for Øieblikket, idet de Nationalliberale vil tage Berg paa Ordet og slutte en Overenskomst, der paa engang kan svække Ministeriets Stilling og tillige ødelægge de Radikale i Vælgernes Omdømme. Høiremændene tilstaar selv, at det er rent galt indenfor deres Parti, og Aaberg sagde forleden til T. Nielsen, at det gaar ligesaa galt til i deres Partimøde nu som i det f. Venstres ifjor førend Adskillelsen. Bergs Folk er for en Del misfornøiede og gaar kun knurrende med til hans Manøvrer. Alberti har man faaet til at gaa med ind at hidse Bankdirektør Levy ved Nationalbanken paa ham. Den sjællandske Bondestands Sparekasse skal nemlig skyld Nationalbanken 1 Mill. Kr. Men Alberti kommer derved til at gaa stik imod sine tidligere Udtalelser i denne Sag, hvis han gaar ind paa at finde Penge til Vestindien under denne Regjering¹. Vort Parti er det eneste, som holder fast sammen (maaske med Undtagelse af et Par enkelte Medlemmer). Hvorledes det gaar er ikke godt at sige, men enten vi faa Opløsning paa Spørgsmaalet, eller det løses ved, at de Radikale slutter Alliance med Høire, er vor Stilling lige god, og vi kunne derfor tage Sagen med Ro og afvente Resultatet af Intrigerne og Kabalerne, der spilles, og dette har vi undertiden den Fornøielse at høre indrømmet saavel af Høire som af radikale Medlemmer. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres heng.
A. Tange

1. Alberti udtalte dog i folketinget 30/11, at han i det væsentlige sluttede sig til Bergs opfattelse i spørgsmålet. (RT 1878, folketinget sp. 858).

Kjøbenhavn, 11. December 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Imorgen Formiddag kommer jeg med Dampskibet fra Kjøbenhavn, og det skulde glæde mig, om jeg da har den Fornøielse at hilse paa Dem paa Bane-gaarden. Jeg har lagt min Felttogsplan under Valgkampen saaledes:

Møde i Ellested d. 16de d. M.	Kl. 12
× — Ørbæk s. D.	Kl. 4
× — Frørup d. 17de	Kl. 4
— Refsvindinge d. 18de	Kl. 12
× — Kogsbølle s. D.	Kl. 5
— Avnsløv d. 19de	Kl. 12
× — Langtved s. D.	Kl. 5
× — Ullerslev d. 20de	Kl. 4
× — Saaderup d. 21de	Kl. 12
× — Herrested s. D.	Kl. 6
— Søllinge d. 22de	Kl. 3

Tak for Hilsen ang. H. Madsen gennem Kl. Berntsen. De med × betegnede Steder ere offentlige Møder.

Nyborg tredie Juledag¹?
Sig mig Deres Mening herom.
Venlig Hilsen fra

Deres
A. Tange

[Med blyant er der foretaget følgende rettelser med en anden skrift: Tidspunktet i Saaderup er ændret til Kl. 3, og ordene Herrested s. D. Kl. 6 er slettet].

E. Sk. [Udateret, løst indlæg].

Stemningen er freidig og fast i Venstre, og alle som en Mand vil kæmpe til det Yderste. Iforgaars Aftes havde vi en Fælleddsspising i Schøls Restauration paa Østergade. Førind vi skilles, lægger vi en fuldstændig Felttogsplan. Paa Gjennemreisen ønsker jeg at tale med mine Venner i Nyborg om vor Stilling og Optræden under Valgkampen. Hav den Godhed at lade dem det vide. De modtager nærmere Underretning om, hvornaar jeg kommer. —

Deres hengivne
A. Tange

1. Der blev afholdt vælgermøde i Nyborgs teatersal 27. december med Rasmus Winckler som dirigent. Fra venstre talte kun Tange, fra højre konsul Clausen og Tanges modkandidat, forpagter Christiansen. (Nyborg Avis 28/12, 30/12 1878).

f. T. Ørbæk, 17. December 1878.

Kjære Vinckler

Tak for Meddelelserne. Mine Møder i Ellested og Ørbæk gik efter Omstændighederne heldigt af. I Ellested vare de Mødte alle paa min Side. Konrad Rasmussen, som ellers har staaet vakkende, gik ind paa at være min Stiller, og selv gamle Lærer Drost erklærede, at han vilde stemme paa mig.

I Ørbæk lod Anders Hansen foretage Afstemning, og det overveiende Antal rakte Haanden iveiret for mig, medens ingen stemte for, at en Radikal skulde opstilles. Der var mødt omkring ved 50. Jeg beholder her de gamle Stillere.

Paa Torsdag Formiddag Kl. 10 indtræffer jeg, om Gud vil, til Nyborg, og De holder altsaa Befordring parat til Avnsløv, og det skulde være mig kjært, om De kunde faa Leilighed til at tage med derhen.

Venlig Hilsen fra

Deres forb.

A. Tange

Gjestelev, 28. December 1878.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Hjemkommen fra Reisen føler jeg Trang til at takke Dem og Deres Hustru for Velvillie og Godhed overfor mig, saameget mere som jeg rent glemte at anmode Dem om at være Stiller og Anbefaler for mig paa Valgdagen. Det er vel en ny Fordring, jeg herved stiller til Dem, men jeg veed, at De skaaner ikke Dem selv, naar det gjælder vor fælleds Sag, og jeg føler mig forvisset om, at De opfylder min Anmodning.

Jeg hørte forøvrigt idag paa Hjemreisen, at Skibstømmer Chr. Pedersen fra Svendborg (de Radikales Kandidat fra sidste Landstingsvalg) vil stille sig mod Høgsbro, og hvis dette bekræfter sig, vil der altsaa ogsaa hos os blive 3 Kandidater¹. Imorgen ved Mødet i Boltinge vil det vise sig, om han møder.

Idet jeg beder Dem hilse Deres Hustru og med Dem selv være takket for hjertelig Gjæstfrihed, forbliver jeg med Ønske om et glædeligt Nytaar

Deres heng.

A. Tange

E. Sk.

Vælgermøde i Boltinge paa 400 Mennesker. 5 Timers heftig Kamp mellem Appel fra Høire, Jens Lund fra de Radikale, Høgsbro og mig. Men Flertallet af Forsamlingen var paa Høgsbros Side, og det lader ikke til, at de Radikale

stiller nogen Kandidat. Venlig Hilsen fra Høgsbro (han har boet hos mig i Nat, og vi tager idag til Møde i Søllinge Kro) samt fra min Familie og fra

Deres heng.

A. Tange

Ønske om Glædeligt Nytaar til Dem og Hustru fra os allesammen.

1. Høgsbros eneste modkandidat i Sønderbroby-kredsen (Svendborg amts 5.) var ved valgene i 1876, 1879 og 1881 Vilhelm Birkedal, som han hver gang besejrede, i 1879 med 867 stemmer mod 296. (Nordengård s. 136-37).

Gjestelev, 1. Januar 1878. [*Skal være 1879*].

Kjære Hrr. R. Vinckler

Glædeligt Nytaar! Jeg sender Dem min Anmeldelse, for at De under alle mulige Tilfælde kan indlevere den i rette Tid. Jeg kommer, om Gud vil, imorgen Aften Kl. 5½, men der kunde jo komme Forfald, og derfor vil jeg sikre mig, at Anmeldelsen under alle Omstændigheder bliver indleveret. Høgsbro er sikker nok, og jeg tænker heller ikke, at der er Fare for de andre forenede Venstremænd paa Fyn¹. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Frue fra

Deres heng.

A. Tange

E. Sk.

Jeg har ladet Plads være aaben for, hvis der skulde være Stillere anmeldt for Dem, at Deres Navne da kunne paaskrives. Var det ikke rigtigt at opfordre Kjøbmand Carl Hansen til at være Stiller?

A. T.

1. Ved valget 3/1 1879 faldt redaktør Jørgen Pedersen i Assens-kredsen. Højrekandidaten, redaktør H. R. Hjort-Lorenzen, København, vandt med 742 stemmer mod 730. Valget blev imidlertid forkastet, og ved omvalget 16/4 vandt Jørgen Pedersen med 977 mod 895 stemmer. Tange selv blev slået i Nyborg-kredsen af forpagter R. Christiansen fra højre med 1091 stemmer mod 1084. Også dette valg blev forkastet, og ved omvalget 10/6 vandt Tange atter kredsen med 1346 mod 1270 stemmer. (Nordengård s. 119 og 128).

Gjestelev, 11. Januar 1879.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Tak for Mødet igaar i Saaderup¹. Jeg kunde ikke finde Dem i den Vrimmel af Mennesker, da jeg skulde afsted og benytter derfor den skriftlige Vei for at bringe Dem den Hilsen, jeg ikke fik Leilighed til at sige Dem mundtlig, idet jeg takker Dem for alle Deres Anstrængelser for vor Sag, som jeg haaber, De med Guds Hjælp skal faa Held og Lykke af. Det er jo mærkeligt, saadan som Folk er oppe. Nederlaget har ligefrem styrket deres Mod og Tro paa Sagen, og det viser sig her, at det, der holder dem sammen, er af det Gode, thi ellers omfattede de det ikke med en saadan Kjærlighed, som Tilfældet er. Jeg var

jo med St. Madsen hjemme, og sammen med Vaaben og Hans Madsen og Frands Jørgensen fra Søllinge havde vi det gemytligt et Par Timers Tid. Det var en kold Tour at kjøre de 3 Mil, men Hans og jeg kom dog lykkelig og vel gennem Sneedriverne og hjem Kl. 3 om Natten.

Mine Venner her er jo ligesaa længselsfulde efter at faa at vide, om Valget kan blive kasseret, som dem i min gamle Valgkreds. Hans Madsen er med al sin Lyrik en flink og praktisk Mand, og hans Kjærlighed til mig forfalder aldrig. Nu, da det er bleven til Alvor, at jeg ikke længer er Folketingsmand, saa viser det sig alligevel, at det ikke har været hans Mening, at det skulde føre derhen, og han gjør derfor, som rimeligt er, hvad han kan, for at oprette Nederlaget.

Forresten skulde Klagen gjerne være saa tidlig færdig, at den kan komme til sit Bestemmelsessted senest Lørdag, altsaa afgaa Fredag. De fandt vel min Optegnelse i Deres Protokol om „det sandsynlige i, at mange flere Uregelmæssigheder end de alt fremdragne have været en Følge af Nyborg Valglisternes ulovlige Affattelse“. — Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra min Familie og fra

Deres heng.

A. Tange

Hils Hrr. Carl Hansen! Han lader til som ny Mand flink at bestaa Ildprøven. Denne Gang vil jo for ham være den strængeste, thi Høiremændene har endnu ikke tilstrækkelig prøvet ham til at ansee ham for uforbederlig, men det lærer de.

1. Fredag 10/1 1879 blev der afholdt et „stærkt besøgt“ møde i Saaderup kro i anledning af, at der skulde indgives en klage over formentlige uregelmæssigheder i forbindelse med Tanges valgstederlag. (Fyns Tidende 17/1 1879).

Gjestelev, 26. Januar 1879.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Tak for Meddelelserne om Forholdene ude hos Dem, som jeg længtes efter; thi jeg talte med Olie-Petersen i Odense en Dag i forrige Uge, og han fortalte mig, at der var noget igjære imod Dem som Byraadsmedlem, men han troede ikke, der kom noget Resultat deraf, hvad da ogsaa viste sig rigtigt¹. Fr. Simonsen skrev mig til kort efter Valgdagen og bad mig om at anbefale ham som fast Korrespondent til „Fyns Tidende“. Jeg lod imidlertid Sagen bero, idet jeg tænkte som saa: det er vel bedst at see ham lidt an, hvad han er for en Karl, og det var jo heldigt, at jeg ikke foretog noget for at anbefale ham, da det nu har vist sig, at han er en Slyngel². Jeg lykønsker Dem iøvrigt i Anledning af Deres Seir i Byraadet. Nu er De vel over det værste for denne Gang, og de, som denne Gang have løbet med Limstangen, tage sig vel nu ivare for en anden Gang, bygget paa Sladder, at sætte en Agitation i Scene imod Dem. Ved saadanne Leiligheder er det iøvrigt gavnligt at have personlige Venner i Modstandernes Leir for at være forberedt paa, hvad der kommer; thi under

en Overraskelse kan man let komme til at sige noget, som man bagefter fortryder, eller glemme noget, som burde være sagt³.

Det er en Selvfølge, at hvad der bliver talt privat i et Byraadsmøde, maa man benytte med Diskretion, deri er jeg enig med Deres sidste Brev. Derimod har jeg jo, som De har seet i Fyns Tid., under Mærket „En Tilskuer“ draget Agitationens Koryfæer i Nyborg frem paa Skuepladsen, og skulde der forlanges Beviser for Clausens kommunale, kommercielle og økonomiske Indflydelse i Nyborg, kan De eller Hrr. Carl Hansen jo som „en anden Tilskuer“ levere dem⁴. Men hvad mon Clausen iøvrigt siger til at staa i Firkløver sammen med Støvlejyden? Men det hjælper ikke; han maa jo være sit Selskab bekendt, og hvad Karakteren angaar, passer det vist ikke saa ilde. Forleden Dag talte jeg en hel Del med Consul Kruuse paa Nordskov om Forholdene i Nyborg og særlig om Clausen, og hans Bedømmelse deraf stemte nøiagtig med Deres⁵. Han sagde, at Ingen kunde forstaa, hvor Clausen fik Midler fra til sine Foretagender, men det maatte jo sagtens ende med, at han styrtede sammen med et frygteligt Rabalder, og desværre, han vilde trække mange med sig i Faldet. Iøvrigt skal De ikke nævne til Nogen, at det er mig, som har skreven Artiklen under Mærket „En Tilskuer“. Amtmanden fortalte mig i Fredags, at Klagen over Valget i Nyborg var sendt tilbage af Indenrigsministeriet til Valgbestyrelsens Erklæring, og en saadan maa altsaa være afgiven i disse Dage⁶. Har De hørt noget om, hvorledes den lyder? Amtmanden indrømmede iøvrigt, at der nok var nogle Uregelmæssigheder tilstede, men Klagen over, at Høioremændene havde lagt Tryk paa deres Underordnede, kunde han ikke tillægge nogen Betydning, da der ikke var peget paa bestemte Personer, der enten havde udøvet Trykket eller været Gjenstand derfor. Det var Grunden til, at jeg skrev i den ovenfor nævnte Artikkel, at i Tilfælde af retslig Undersøgelse maatte Klagerne udpege de Personer, som burde afhøres. Men det er et Spørgsmaal, om det ikke vilde være rigtigt, for at faa en retslig Undersøgelse af dette Forhold, at sende enten en ny Klage eller et Bilag til den alt indgivne, til Folketinget, hvori man nævnte et bestemt Antal Vælgere ved Navn af dem, som har Arbejde paa Herregaardene, som ellers har stemt paa mig, men denne Gang stemte til Høire, fordi man har lovet dem Betaling derfor eller truet dem med at fratage dem Arbejdet eller jage dem fra Husene o. Li. Overretssagfører Knudsen i Svendborg har sendt mig indlagte Brev med nogle Oplysninger, som en Mand fra Frørup har bragt ham om Forholdene paa Frederikshøi og Holkenhavn. Der maa jo sagtens i Søllinge, Herrested, Ørbæk, Frørup og Vindinge Sogne kunne paapeges nogle Arbeidere paa hvert Sted, som man er sikker paa har været under Tryk, og som vil vidne det, naar de kom i Forhør. Det kunde ogsaa gaa paa den Maade, at man i et Andragende til Folketinget forlangte alle valgberettigede Arbeidere paa Ravnholt, Ørbækklunde og Holkenhavn tage i Forhør for at afgive Erklæring om, hvorvidt det omtalte Tryk har været lagt paa dem fra Høioremændenes eller deres Underordnedes Side⁷. Det lader jo til, at det „at presse Stemmer“ nu skal til at være et offentligt anerkendt Led i Høires Agitation for at skaffe sig Magten heri Landet, og er dette Tilfældet, saa maa

Folketingets Venstre sætte haardt mod haardt og uden videre kassere alle Valg, hvor det er bevisligt, at uberettiget Tryk paa Vælgerne har afgjort Valgets Udfald. Men det vil jo sagtens fordres, at dem, som have været udsatte for Trykket, selv udtaler dette i Retten under Eds Tilbud. Jeg antager, at den Klage, som er indgivet, vil være tilstrækkelig til at bevirke, at Valget bliver nøiere prøvet i Udvalget for Valgbrevens Prøvelse, og at dette Udvalg vil forlange Valglisten indsendte til nærmere Eftersyn. Der vil da blive Tid nok til at indsende et Suplement til Klagen, hvis De og mine andre Venner synes, at saadant er hensigtsmæssigt. Førstkommende Onsdag Eftermd. Kl. 4½ kommer jeg til Odense for tilligemed Kl. Berntsen, J. Pedersen o. fl. at tage Bestemmelse om Afholdelsen af det sædvanlige Skolemøde i Odense Fastelavns Mandag^a. Vi samles paa Eskesens Skole, og hvis De har Lyst samt Tid og Leilighed den Dag, saa kunde De jo møde sammen med os paa Onsdag for at drøfte det andet Spørgsmaal med det samme.

Angaaende Vælgerforeningen i Nyborgkredsen, som De omtaler i Deres Brev af 23de ds., da kunne vi maaskje tale om det med det samme; thi Tidspunktet vilde vistnok nu være gunstigt til at bringe fornyet Liv ind i dens Organisation. Vil Vælgerne tage kraftigt fat paa den Sag i Nyb.kredsen, saa mener jeg, at Aarsbidraget maatte nedsættes til 25 Ø. for Gaardmændene og 10 eller 5 Ø. for Husmændene, men saa maatte man derimod danne et Beskyttelsesfond til Værn for de Arbeidere, som blive gjorte brødløse af Herremændene, fordi de stemme til Venstre. Disse Bidrag skulde tegnes, men ikke indbetales, før der var Brug for dem, og kunde man før et Valg sige til Arbejderne paa Herregaardene: I skulle ikke være bange for at stemme efter jeres Overbevisning, thi vi have 2000 Kr. rede til Understøttelse for jer, hvis I derfor miste Arbeidet, saa vilde dette i betydelig Grad styrke vor Sag.

Min Kone er dog Gud skje Lov i Velmagt igjen, skjøndt hun døier en Del Kulde om Natten, thi den mindste Pige er meget uroelig og syg for Tænder, men det er saadanne Ubehageligheder, som hun er vant til at trækkes med i større eller mindre Grad, og det er jo utroligt, hvad en Moder kan udstaa af det Slags. To af de andre Børn har faaet noget Forkjølelsessyge, men ere dog i Bedring, og Resten af Familien er vel. Forresten er det mærkeligt nok, at ikke en eneste af de mange Høiremænd af høiere og lavere Grad, som jeg siden Valget har været i Berøring med, har givet den mindste Hoveren tilkende over, at jeg ikke blev valgt. Tværtimod, de ere lutter Forekommenhed og Venskabelighed, saa det synes da, at Kampen ikke har draget min Person i nogen væsentlig Grad ind i Striden.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra os alle og især fra

Deres heng.
A. Tange

E. Sk.

Brevet fra Sagf. Knudsen bedes tilbagesendt ved Leilighed.

A. T.

1. I Nyborg blev valget fulgt op af en ophedet diskussion, som satte sig spor i „Nyborg Avis“ og de to Odense-blade. Winckler er formentlig i denne forbindelse blevet anklaget for at have udøvet valgtryk. Således meddelte P. Hansen, gårdskarl hos Winckler, i et inserat i „Nyborg Avis“, at han ikke af sin husbond var blevet opfordret til at afgive sin stemme for nogen af de to kandidater. (Nyborg Avis 17/1 1879). — 2. Den omtalte Fr. Simonsens forhold kan nogenlunde belyses. „Morgenbladet“ bragte 19/1 1879 en omtale af situationen i Nyborg efter valget, skrevet af „X-Y“. Her stod der bl. a., at Tange, efter at have mødt opposition ved et par valgmøder, på selve valgdagen havde været så positiv over for den radikale opfattelse, at han havde tjent stemmer på det, men ikke nok. I øvrigt skrev „X-Y“, at „Nyborg Avis“ var vaklende og halvhjertet i sin støtte til højre, og at en venstreavis ville have muligheder på stedet.

„Nyborg Avis“ tog afstand fra artiklen 22/1 1879 og identificerede forfatteren som „en 17-årig dreng med stærk fantasi“; utvivlsomt pegede bladet på Fr. Simonsen.

I øvrigt oplyste „Fyns Tidende“ 22/1 1879 efter anmodning fra Fr. Simonsen, at denne ikke havde skrevet nogen af de artikler, bladet bragte om uregelmæssighederne ved valget. Det eneste, Simonsen havde skrevet, var en kortfattet meddelelse om, hvem der havde talt på valgdagen; den var indsendt efter opfordring af Tange. I den løbende polemik mod „Fyns Stiftstidende“ kunne „Fyns Tidende“ meddele 28/1, at stiftstidenden selv for nylig havde anvendt „den 17-årige dreng“ som referent.

Valget fik i øvrigt yderligere et efterspil for Fr. Simonsen. I marts måtte den unge mand sammen med sin far og værge, organist Simonsen, Nyborg, i politiretten indgå forlig og betale en bøde på 20 kr. med sagsomkostninger. Han var blevet sagsøgt af en handelsbogholder, idet Simonsen havde udtalt, at denne havde tilbudt en bonde 10 kr. for at stemme på højrekandidaten, forpagter Christiansen, den 3. januar. (Nyborg Avis 19/3 1879). — 3. De omtalte stridigheder i byrådet synes ikke at være nået offentligt frem. — 4. I „Nogle strøbemærkninger om valget i Svendborg Amts 1. valgkreds“ rykkede Tange ud med et skarpt angreb på højre i Nyborg. Om konsul Clausen anførtes det, at hans anseelse i Nyborg i de sidste år havde været i stærk dalen på grund af den mindre heldige indflydelse, han havde øvet på byens kommunale, kommercielle og økonomiske forhold. Som Clausens ivrigste hjælpere anførtes forhenværende købmand Strømberg, „som af visse grunde ikke længere er købmand“, lærer Melchior, som forhen var bekendt for sine socialdemokratiske anskuelser, og arbejdsmand Ole Sørensen, „— for øvrigt en jyde — der stadig er optrådt i la komiker ved de politiske møder i Nyborg“. — 5. Hovedgården Nordskov i Gestelev sogn, der i tiden 1857—96 ejedes af konsul, etatsråd Johan Kruuse. (Trap IV s. 735-6). — 6. Amtmand over Svendborg amt var i tiden 1867—1905 L. F. H. Brockenhuus-Schack. Vedrørende klagen se note til brev af 8/2 1879. — 7. Hovedgården Holckenhavn i Vindinge sogn ejedes i tiden 1877—1919 af Chr. Eiler baron Holck, og under denne gård var lagt gården Frederikshøj i Frørup sogn. Hovedgården Ravnholt i Herrested sogn ejedes 1861—82 af kammerherre Ove Sehested-Juel. Ørbæk-lunde i Ørbæk sogn ejedes 1859—84 af justitsråd Salomon Lindegård Lange, se brev af 17/12 1877. (Trap IV, passim). — 8. Mødet for friskolens venner holdtes med ca. 800 deltagere på Odense rådhus mandag den 27. februar. (Fyns Tidende 25/2, 26/2, 28/2, 1/3 1879).

Gjestelev, 5. Februar 1879.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Tak for Deres Brev. Jeg har idag skrevet til Hans Hansen og Frands Jørgensen i Søllinge, til Rs. Larsen Holme og Fr. Beck i Frørup om at skaffe Navnene tilstede saavel paa dem, der have udøvet Trykket som paa dem, der have været Gjenstand derfor saavelsom særligt om Kammerherre Sehestedt Juuls Forhold til Valget. Der er saamegen Uleilighed forbunden dermed, for ellers var det maaskje bedst at holde et nyt Møde, særlig med nogle Mænd fra hvert af de Sogne, hvor Herremændene husere. Paa Mandag skal jeg have Sogneraads-møde, ellers er jeg til Disposition, hvad Dag det skal være. Men bliver der et

Møde, var det bedst, at Hans Madsen kom med. Men iøvrigt, enten der bliver Møde eller ikke, kunde jeg nok have Lyst til at gennemgaa det Materiale, der kommer fra de forskjellige Sogne, ifald der da er noget ved det, som er værd at sende ind til Folketinget, og imødeser jeg Deres Meddelelse desangaaende. Venlig Hilsen fra

Deres
A. Tange

Gjestelev, 8. Februar 1879.

Kjære Hrr. R. Vinckler!

Hans Hansen og Frands Jørgensen fra Søllinge var hos mig idag og bragte en Del Oplysninger angaaende det Tryk, som der var lagt paa Vælgerne i Søllinge Sogn. Jeg opskrev deres Meddelelser i Form af en Henvendelse til Folketinget og lod dem underskrive den, og De kan nu benytte dem sammen med det øvrige Materiale, som De erholder fra Valgkredsen. De to Arbeidere, som ere afskedigede, ere jo under alle Omstændigheder sikre Vidner, og adskillige af de andre have ogsaa erklæret, at naar de komme i Forhør, skulle de nok fortælle alt, som det er gaaet til¹. Iøvrigt gik det jo godt med Valgbrevenes Prøvelse, og Venstre holdt godt sammen om dem alle². Jeg haaber, at det skal være et godt Varsel om Sammenhold ogsaa i andre Sager, og de Nationalliberales Op-træden skal heller ikke friste til at vente noget Godt fra den Side.

Venlig Hilsen med Tak for Deres Iver for Sagen fra H. Hansen, Fr. Jørgensen, fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

1. Rasmus Wincklers andragende til folketinget blev indsendt gennem Klaus Berntsen 11/2 1879. Situationen med de to arbejdere havde tilknytning til hovedgården Ravnholt (se note til brev af 26/1 1879), hvor skovrideren nogle dage før valget havde spurgt 12 skovarbejdere, hvem de ville stemme på. De svar, han modtog, noterede han i sin notesbog. 3 af de 12 havde stemt på Tange, og 2 af disse blev afskediget, „fordi skovrideren ikke havde brug for så mange arbejdere“. (RT 1878-79, 2. saml. sp. 380; tillæg B, sp. 727; Undersøgelsen af valget i Svendborg amts første valgkreds, bilag 13, Folketingets arkiv og bibliotek). — 2. Der rejste sig en del spørgsmål ved valgbrevenes prøvelse efter 1879-valget. Højesteretsassessor H. Smith havde erobret Fredericia-kredsen (Vejle amts 1.) fra venstremanden, gårdejer Lomholt. Vedrørende klagepunkter i forbindelse med valget kunne udvalget for valgbrevenes prøvelse give klagerne ret i, at en døvstum vælger burde have haft lejlighed til at afgive sin stemme, selv om valgloven krævede mundtlig stemmeafgivning. Endvidere kunne der være tvivl, om 9 af de vælgere, der havde afgivet deres stemme, var berettiget hertil, da de havde modtaget fattighjælp, som hverken var tilbagebetalt eller eftergivet. Udvalget fandt dog, at valget burde godkendes, da Smith havde 39 stemmers overvægt. (RT 1878-79, 2. samling, tillæg B, sp. 101-02). I Ærøsbøbing-kredsen (Svendborg amts 7.) havde venstremanden, overretssagfører Steenstrup besejret toldopbeholderskontrollør Martensen fra højrø. Der blev her klaget over, at en mand tre gange havde stemt på venstrekandidaten, samt at en del vælgere fra landsognene havde ladet deres sønner møde og stemme for sig, forhold som ikke kunne bekræftes gennem retslig undersøgelse. Derimod var der sket det i Marstal landsogn, at kontrollen med, om det var de rigtige, der stemte, ikke var effektiv for 20 vælgeres vedkommende. Da Steenstrup havde 52 stemmers overvægt, indstillede udvalget, at valget burde godkendes. (RT 1878-79, 2. samling, tillæg B, sp. 103-04). Begge disse valg blev enstem-

migt godkendt. (RT 1878-79, folketinget, 2. samling, sp. 419). Skelskør-kredsen (Sorø amts 4.) havde Holstein-Holsteinborg erobret fra venstremanden, gårdejer Felthusen. Udvalgets flertal var af den anskuelse, at der før dette valg var foregået valgtryk, idet forskellige godsforvaltere og forpagtere havde rettet opfordringer til folk, der var i et afhængighedsforhold til dem, om at stemme på grev Holstein. Udvalget mente dog ikke, at dette valgtryk havde haft en sådan udstrækning, at valget burde forkastes. I tinget blev valget godkendt med 40 stemmer mod 10. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 553-56, folketinget sp. 1793).

Valget i Slagelse-kredsen (Sorø amts 3.) gav anledning til heftig debat. Her havde højremanden, rektor Dahl, vundet kredsen fra Tauber med 1326 stemmer mod 1042. Tauber indgav en klage på 24 foliosider, hvori han hævdede, at valgresultatet skyldtes et over hele kredsen forgrenet system af tvang og bestikkelse, samt for Korsørs vedkommende utilstedelig anvendelse af politimyndigheden. Således skulle borgmester Rump i udstrakt grad have anvendt politi til at purre vælgere ud og ordnet transporten til Slagelse. I alt var der tale om 15 klagepunkter. Folketinget godkendte valget med 73 stemmer mod 19, idet det udtalte sin misbilligelse af det tryk, der var udøvet på de enkelte vælgere ved trussel om arbejdstab og deslige. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 971-1042, 1063-90, folkettinget sp. 3784).

I Saksøbing-kredsen (Maribo amts 3.) var situationen den samme. Her havde højremanden, konsul Stürup, erobret kredsen fra venstre kandidaten, lærer Chr. Pedersen, med 973 stemmer mod 775. Det kom frem ved den retslige undersøgelse, at der forskellige steder i landdistrikterne var øvet moralsk tvang af arbejdsgivere mod deres undergivne. Folketinget godkendte valget med 65 stemmer mod 19, idet det udtalte sin misbilligelse af det moralske tryk, der ved trusler og deslige var udøvet mod vælgere. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 1047-62, folkettinget sp. 3805).

To valg, begge på Fyn, blev forkastet. I Assens-kredsen (Odense amts 3.) havde redaktør Hjort-Lorenzen, København, besejret Jørgen Pedersen med 742 stemmer mod 730. Jørgen Pedersen klagede over, at valgbestyrelsens formand ved at nægte ham ordet havde berøvet ham adgang til at udtale sin mening om et lokalt jernbanespørgsmål, om hvilket hans modkandidat var blevet interPELLeret. Skønt Berg stemte for godkendelse i tinget, blev valget forkastet med 45 stemmer mod 41, hvorefter Jørgen Pedersen vandt omvalget 16/4 med 977 mod 895 stemmer. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 147-56, folkettinget sp. 1492-93).

Det andet, Nyborg-valget, hvor Tange led nederlag til forpagter Christiansen, stemmetallene var 1091 mod 1084, blev undersøgt retsligt under ledelse af overauditor, herredsfoged Bjerre. Det kom for dagen, at listeføringen havde været under al kritik. Christiansen havde fået 2 stemmer fra afdøde personer, flere stemmer fra vælgere, der ikke var mødt ved valgstedet; hertil kom, at en havde stemt for Christiansen, selv om hans bo på valgdagen var under konkursbehandling, samt at flere vælgere, der burde være frataget stemmeretten på grund af fattighjælpsbestemmelserne, havde stemt dels for Tange, dels for Christiansen. En anden vælger, der ville stemme for Christiansen, var uretmæssigt blevet afvist med henvisning til samme bestemmelser; endelig havde en mand stemt for Christiansen, idet hans stemme var blevet indført på listen ved en andens navn. Denne anden blev afvist, da han mødte for at stemme for Tange. Endvidere var der i modstrid med valglovens § 9 afgivet stemmer, efter at listeførerne havde underskrevet valglisten. Derudover viste undersøgelsen, at der var foregået et betydeligt valgtryk fra herregårdene, og udvalgets flertal anbefalede forkastelse af valget. Tinget forkastede det med 53 stemmer mod 25. Omvalget 10/6 1879 vandtes af Tange med 1346 stemmer mod 1270. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 719-30, folkettinget sp. 3481-82).

Gjestelev, 11. Februar 1879.

Kjære Hrr. R. Vinckler

Idet jeg takker for Deres Meddelelser, som herved tilbagesendes, skal jeg blot bemærke, at det maaske havde givet Meddelelserne mere Vægt, om Navnene paa en Del af de Arbejdere, som skulde tages i Forhør, havde været nævnte.

Men hvis De sender de Oplysninger ind til Folketinget, som jeg forleden Dag sendte Dem fra Frands Jørgensen og Hans Hansen i Søllinge, saa vil Thinget der have det nødvendige Supplement. Fra Kl. Berntsen modtog jeg igaar Brev, og han ønskede netop at vide, hvad Skovridderen havde sagt til Skovmændene samt Navnene. Han nævner mig en Skovarbejder i Eskildstrup, som er paalidelig og hedder Povl, og denne er ogsaa nævnt blandt de Arbeidere, som ønskes afhørte. Angaaende Deres Spørgsmaal om min Henvendelse til Byfogden, saa følger her vedlagt et Svar, som er skrevet i en saadan Form, at De godt kan sende det til Folkethinget som Bilag til det allerede Indsendte. Det er jo altid en Stadfæstelse af Paastanden om hans ulovlige Adfærd, paa hvilken det seer ud til, at Hovedvægten bliver lagt for Valgets Forkastelse¹.

Hvad siger De om, at vi indvarsler en Mand fra hvert Sogn til et Møde i Saaderup Kro og beder disse om at tage med en Mand fra hver By i Sognet. Skal Venstrebefolkningen rigtig organiseres, maa man vist have en Valgkomitee i hvert Sogn, bestaaende af en eller to Mænd fra hver By. Disse kunde da vælge en Formand, som man kan henvende sig til, naar Noget skal iværksættes, og naar han saa har sine Mænd i alle Sognets Byer, som med Iver vil tage sig af Sagen, saa maa der paa den Maade kunne dannes et Korps af 50—60 paalidelige Mænd, spredte over hele Valgkredsen med fornødent lokalt Kjendskab til Forholdene. En Bevægelse maa da hurtigt kunne sættes i Værk, om fornødent gjøres, og ved Valg maa disse Mænd kunne faa Vælgerne purret ud alle Mand, saa vi ikke saa let kunne blive overraskede eller overlistede; thi disse Mænd maa jo tillige holde Øie med, hvad Høire foretager sig og møde deres Agitation paa alle Punkter.

Høirepartiet organiserer sig hele Landet over til næste Valg, og det er tydeligt, man venter Opløsning igjen i Foraaret. I Svbg. A. 5te Kreds holdt Høiremænd fra alle Kredsens Sogne Møde i Brobyværk i Fredags for at organisere sig til at styrte Høgsbro ved næste Valg. Venstre maa da sætte Organisation mod Organisation, ellers blive vi overlistede og tabe Slaget. Det er tydeligt nok, at Høire alligevel ikke stoler paa at kunne seire ved Lovovertrædelser, men de stoler derimod paa, at de paa en eller anden Maade skal kue eller overliste Befolkningen og derved faa dens Anerkendelse af deres Regjeringssystem, og det må vi see at gjøre klart for Befolkningen.

Venlig hilsen fra

Deres heng.
A. Tange

1. Tange hentyder til, at Becker som valgbestyrelsens formand kl. 4,45 havde kundgjort, at valghandlingen ville være afsluttet om et kvarter; ikke desto mindre blev denne frist overskredet. 4 vælgere stemte således kl. 5,32. (RT 1878-79, folkettinget, 2. samling, sp. 191).

Kjære Ven, Hrr. R. Winckler

Grunden til, at jeg har forsømt at besvare Deres ærede af 16de f. M., var den, at jeg ventede at have truffen sammen med Dem enten ved det politiske Møde i Lørdags eller ved Friskolemødet i Mandags¹. Men saa kom jo dette forfærdelige Sneveir, som helt eller delvis forstyrrede begge Møder, og siden har Postforbindelsen været i Uorden og er vist ikke kommen i regelmæssig Gang endnu. I Lørdags var jeg paa Vei til Ringe, men maatte vende om, da Veien var tilfyget, og Banen standset. I Mandags slap jeg til Odense med Banen, men maatte saa ogsaa blive der til Tirsdag Aften, da jeg tilligemed en Del andre Friskolemennesker med Nød og Næppe slap igjennem til Ringe, hvor Toget kjørte aldeles fast, og maatte indlogere mig, da det ikke var til at tænke paa at gaa hjem i Mørke under det forfærdelige Sneveir, men om Onsdagen kom jeg derimod hjem, gaaende i Sneen til over Knæene. Forøvrigt kunde jeg sagtens klare mig, thi jeg havde gode Venner alle Vegne, som tog sig af mig, mens der var Andre, som ikke vare saa lykkelige, og som maatte døie ikke saa lidt paa Reisen. Til det politiske Møde i Lørdags var der kun mødt omtrent 30, og der kunde selvfølgelig ingen Beslutninger tages, men det vil vel blive nødvendigt, at Bestyrelsen for Vælgerforeningen igjen samles for at overveie, enten man skal beramme et nyt Møde, eller om man uden videre hver i sin Kreds skal begynde at arbeide paa den nye Organisation.

Det er for Resten mærkeligt, at man slet intet hører til, om der er udnævnt Sættedommer til Undersøgelse af Nyb. Valget. Undersøgelsen angaaende Assensvalget skal jo allerede være færdig, og Jørg. Pedersen ventede at faa Udskrift af Forhørene sendt til Erklæring².

Jeg har ellers tænkt paa, om det ikke vil blive nødvendigt fra vor Side at stille med en Sagfører under Forhørene for at paasee, at Spørgsmaalene til Vidnerne blive stillede paa rigtig Maade, thi derpaa vil det jo for en stor Del bero, hvad Forklaringer, der vil komme frem. Det maa jo Klagerne have Ret til, og det vil give Undersøgelsesdommeren mere Respekt. Jeg kan ikke vide, om Prokurator Clausen vil paatage sig det; thi ellers vilde vist Jens Knudsen i Svendborg med Fornøielse paatage sig det Stykke Arbeide, og han pleier ikke at lægge Fingrene imellem, naar det gjælder om at tage fat paa Herremændene og deres Hjælpere.

Det var ellers et ordentligt Allarmstykke, Clausen satte i Scene imod Dem, men jeg kan ikke forstaa, hvad han egentlig har tilsigtet dermed³; thi han kunde jo da ikke være saa dum at tro, at han saadan for lukkede Døre kunde imponere Dem saaledes, at De af Forskrækkelse opgav Deres Virksomhed for Venstresagen. Det var meget heldigt, at De fik Forhandlingen holdt offentlig, thi naar det Slags Forsøg blive udsatte for den offentlige Kritik, blive de magtesløse, og jeg er vis paa, at det eneste, som Clausen har opnaaet derved, er at gjøre sig om muligt endnu mere forhadet hos Venstrebefolkningen, end han var i Forveien, paa samme Tid som han har prostitueret Byraadet og gjort det latterligt hele Landet over. „Morgenbladet“ har dog overvundet sin Modbyde-

lighed for de „Moderate“ saa vidt, at det har ydet Dem sin Anerkendelse for Deres dygtige Forsvar, og der skal meget til, før det gaar saa vidt i disse Tider⁴.

Vi ere iøvrigt raske her allesammen undtagen vor mindste Pige, som er meget daarlig.

Venlig Hilsen fra os Alle til Dem og Deres Hustru.

Ds. hengivne

A. Tange

1. Mødet i Fyns vælgerforening lørdag 22/2 1879 blev udsat til 5/4, se senere i brevet. Vedrørende friskolemødet, se brev af 26/1 1879. — 2. Se note til brev af 8/2 1879. — 3. I byrådets møde den 13. februar 1879 stillede konsul Clausen følgende forespørgsel til Rasmus Winckler:

„Er det det ærede medlem bekendt, at forhandling i rådet for lukkede døre forpligter medlemmerne til ikke selv at omtale, hvad der passerer, men betragte, hvad der sker, som en privat meddelelse under tavshedsløfte?“

Sagens baggrund var den, at byrådets formand ved det foregående byrådsmøde den 30. januar for lukkede døre havde meddelt rådet det svar, valgbestyrelsen havde givet vedrørende klagerne over valget den 3. januar. Winckler ville straks gøre indsigelse, men blev af formanden betydet, at stedet ikke var til en diskussion om sagen. Den 31. januar om formiddagen sendte Winckler da følgende telegram til Klaus Berntsen, der var medlem af den afdeling, hvorunder valgbrevsprøvelsen sorterede:

„Kendt med valgbestyrelsens erklæring, fastholder vi fremdeles vore ankeposter overensstemmende med virkeligheden, og ønsker fremdeles retslig undersøgelse.

På egne og venstrevælgernes vegne:

Rasmus Winckler.“

Winckler svarede på forespørgslen, at han betragtede forhandlingerne, men ikke resultatet, som en hemmelighed. De øvrige medlemmer af byrådet sluttede sig til formandens og Clausens opfattelse, at der ikke havde været tale om forhandlinger, men om en *privat* meddelelse til rådet.

På denne baggrund vedtog byrådet med 10 stemmer mod Wincklers en misbilligelse af, at et rådsmedlem havde udtalt sig til trediemand om, hvad der i fortrolighed og for lukket dør var meddelt byrådet. (Nyborg Avis 15/2 1879; Nyborg byråds forhandlinger 13/2 1879). — 4. „Morgenbladet“ bragte en omtale af og kommentar til situationen i Nyborg. Bladet kritiserede højremændene for at blande kommunalpolitik og landspolitik sammen. (Morgenbladet 23/2 1879).

Gjestelev, 10. Marts 1879.

Kjære Hrr. R. Winckler

Det glædede mig særdeles meget at modtage Deres sidste Brev med de gode Efterretninger om Valgundersøgelsen. Blot nu Hrr. Bjærre vil være ligesaa upartisk overfor Landboerne, saa er der vist ingen Tvivl om, at Undersøgelsen vil virke heldig for Valgets Forkastelse, og det vil da blive vanskeligt for Højremændene i Folketinget at bortforklare de Kjendsgerninger, som fremkomme ved Undersøgelsen¹. Forhørene maa vel altsaa snart kunne ventes sluttede, og Folk længes jo allevegne efter at see Udfaldet af Sagen; men ifald der bliver Omvalg, vil dette vist alligevel ikke kunne ventes før i Slutningen af April; thi Udvalget skal have Tid til at afgive Betænkning i Sagen; denne skal foreligge nogle Dage for Thinget, før den endelige Beslutning kan tages, og Valget kan udskrives med 3 Ugers Varsel. Men det er jo ligemeget, thi selv om det skal blive i Saatiden, vil Landboerne nok faa Tid til at møde, efterat de nu

har seet, hvad Resultat det giver at blive hjemme. Det eneste, der er at frygte, er de Radikales Agitation; thi hvis Disse sætter en saadan i Scene, vil jo Udfaldet altid være tvivlsomt.

Det kan interessere mig at see Byfogdens Erklæring over den første Klage, hvis De er saa god at sende mig en Afskrift til Gjennemsyn². Venlig Hilsen fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

1. Overauditør og herredsfoged Bjerre blev beskikket som sættemedlem ved valgundersøgelsen. — 2. Efter ministeriets forlangende afgav byfogden 28/1 en erklæring om valget. Han indrømmede bl. a., at valglisten ikke var ført i overensstemmelse med valglovens bestemmelser, men fandt det uforødent med alt for præcise indentitetsangivelser i en lille by, hvor alle kendte hinanden. (RT 1878-79, folketinget, 2. samling, sp. 191 ff).

Gjestelev, 20. Marts 1879.

Kjære Hrr. R, Winckler!

Idet jeg takker for Deres sidste ærede Brev af 12te ds. og den tilsendte Afskrift af Byfogdens Erklæring i Valgsagen, maa jeg tillige udtale min Forundring over den Freidighed, hvormed han gjør gjældende, at vel er Valgloven overtraadt ved Valglisternes Affattelse, men det betyder ikke Noget, naar bare man upaataalt har gjort det i flere Aar, og andre Kjøbstæder have gjort noget Lignende. Men det synes jo næsten efter Forhandlingerne i Folketinget at dømme, som om det har været en stiltiende Overenskomst mellem Høire indbyrdes, at denne Form for Opførelsen af Navnene skulde bruges, for at man derved kunde faa Leilighed til at bringe Konfussion i Stemmegivningen til Fordel for Høire, og det er vist paa høie Tid, at de Hrr. blive efterseete, saaledes som det nu er Tilfældet¹. Iøvrigt benægter han jo ikke de to Hovedklagepunkter: Stemmelisternes ulovlige Affattelse og Kvartersfristen, hvad Berg ogsaa gjør meget skarpt opmærksom paa som Ordfører i Folketinget, og hvis det nu ogsaa kan bevises, at det er feil, hvad han har anført om de andre Punkter, saa bliver jo hele Erklæringen betydningsløs². Berg klarede forresten godt for Sagen i Folketinget, men jeg har lagt Mærke til, at han to Gange i sine Foredrag gjør opmærksom paa, at „han *ingen Interesse* har af, hvem af Parterne, der seirede i Nyborg“³. Iøvrigt seer det jo ud til, at Undersøgelsen trækker saalænge ud, at der er ikke megen Sandsynlighed for, at et Omvalg kan blive holdt, mens Rigsdagen er samlet, hvis denne da ikke skal vare usædvanlig længe. Men det gjør nu heller ikke saameget, da Høire heller ikke er repræsenteret derinde, naar blot Udfaldet kan blive godt. Jeg talte med Mikael Pedersen ved Amtsraadmødet, og han fortalte mig, at det var hans Partis Hensigt, hvis det kunde lade sig gjøre, at strække sig saa langt imod Ministeriet, at en Opløsning kunde undgaaes. En underlig Radikalisme —. Nu lod det til, at det gjaldt ikke saameget om, at jeg, naar jeg stillede mig igjen, erkendte, at jeg havde taget feil, men derimod skulde jeg love, at jeg ikke, uden hele Venstre var enig, vilde

træde i Underhandlinger med de Nationalliberale. Ogsaa en sær Fordring, saa længe Forudsætningen, et enigt Venstre, ikke er tilstede.

Vælgerforeningsmødet i Odense har vi saa bestemt til d. 5te April, da vi haaber, at Faren for Sneveir skal være overstaaet.

Her i Valgkredsen driver man nu den samme Trafik med at faa Vælgerne til at binde sig i Forveien, som i Nyborgkredsen, men det vil ikke kunne forslaa, da her ikke er nogen Kjøbstad, og Vælgerne vil ogsaa bedre være paa deres Post nu, efterat de har seet, hvad det kan føre til. Jeg vilde gjerne have været til Generalforsamling i Landboe Sparekassen, men jeg skulde den Dag til Udvalgsmøde i Svendborg⁴.

Venlig Hilsen fra os alle og fra

Deres heng.

A. Tange

1. Nyborgvalget blev forhandlet 5/2 1879 ved valgbrevenes prøvelse. (RT 1878-79, 2. samling, folketinget sp. 189-227). — 2. Se note til brev af 8/2 1879. — 3. Bergs udtalelser i RT 1878-79, folketinget, 2. samling, sp. 214, 225. — 4. Svendborg Amts Landbo-Sparekasse holdt ordinær generalforsamling i Nyborg den 14. marts 1879. (Nyborg Avis 19/3 1879).

Gjestelev, 7. April 1879.

Kjære Hrr. R. Winckler

Idet jeg takker for Brevet, som jeg modtog ved min Nærværelse i Odense d. 5te ds., undlader jeg ikke at meddele, at det er min Agt at gjæste Dem paa Onsdag Eftermiddag Kl. 2 for at faa nærmere Rede paa alle de mærkelige Ting, som er gaaet for sig i den sidste Tid, og som kun De kan give en samlet Oversigt over¹. Jeg haaber altsaa at træffe Dem hjemme og glæder mig til efter lang Tids Adskillelse at komme til at udveksle vore Tanker for hinanden.

Med venlig Hilsen fra min Familie til Dem og Hustru forbliver jeg

Deres heng.

A. Tange

1. Det har ikke kunnet oplyses, hvad Tange sigter til.

Gjestelev, 14. Mai 1879.

Kjære Hrr. R. Winckler!

Det varede længe, men det lader til at blive godt, nu det endelig kommer, hvis ellers Debatten i Thinget vil svare til Betænkningen¹. Det er ellers tappert af Alberti, at han drager alle disse Oplysninger frem, og det er næsten det bedste af det Hele². Alberti er ellers en konsekvent Mand, som man maa have Respekt og Agtelse for. Han stemmer imod Finantsloven, saalænge man har Ministeriet Estrup, og havde de Radikale holdt dette Standpunkt, saa vilde de, efterhaanden som Folket voksede i Styrke og Modenhed til at udholde Kampen, maaske

have kunnet skabe et fast Flertal i Folket og paa Rigsdagen for denne Politik, som vi andre jo kun af Betimeligheds- og Hensigtsmæssighedshensyn have afholdt os fra at følge, fordi vi frygtede for, at Folket ikke for Tiden er stærkt nok til at bære Følgerne af denne Politik.

Det er altsaa afgjort, at Valget bliver forkastet — det kan man trygt gaa ud fra, og saasnart det er forbi, skulde vi altsaa til at organisere Valgbevægelsen. Det første, der maa gjøres, bliver vel at indbyde nogle Mænd fra hvert Sogn, *helst Een fra hver By* — til et forberedende privat Møde i Saaderup Kro. *Jeg ønsker at høre Deres Mening om*, enten De eller jeg eller vi begge i Forening skulle indbyde til dette Møde. Jeg er tilbøielig til at mene, at det sidste vil være det rigtigste. Paa dette Møde maa da forhandles Spørgsmaalet, om der skal indbydes fra vor Side til offentlige Møder i Kredsen, paa hvilke Steder og hvilke Talere, der skal indbydes — om det er nødvendigt, at jeg holder en Del private Møder — hvorledes (ved hvilke Midler) man bedst kan modvirke Høires Agitation — og hvorledes man skal stille sig overfor de „Radikale“, hvis de forsøger at gribe ind i Valgbevægelsen —.

Jeg synes, at H. Madsen paa R. Søgaard bør indbydes til det forberedende Møde i Saaderup, thi dersom de Radikale (Bergtagne) forsøger paa at gjøre Spetakler, er han godt skikket til at modarbejde dem.

Det var ellers et godt Indfald af Dem at sende Markus Sørensen til Kjøbenhavn, for at Rigsdagsmændene kan gjøre sig bekendte med ham forinden Forhandlingen, thi han vil sagtens komme til at spille en lignende Rolle i Forhandlingerne her, som Tolderen i Assens i Forhandlingen om Assensvalget; men jeg vil haabe, at han nu kan komme til at staa i et bedre Lys end denne³.

Det er ellers forfærdeligt, hvor Borgmesteren er blevet blameret ved Albertis Fremstilling i Betænkningen. Hvorledes skal en Erklæring fra ham for Eftertiden kunne staa til Troende? Det værste er, at man vanskeligt her kan ramme Clausen, som vel i Grunden er Mester for det Hele. I Strømbergs Historie med Marcus Sørensen kan man derimod bedre faa fat i ham, og ligeledes maa hans Forhold til Mistillidserklæringen imod Dem i Byraadet med Virkning kunne gjøres gjældende imod ham⁴.

Min Fader er syg og er i den senere Tid bleven meget svækket paa Aandsvernerne, og den mindste Pige er ligeledes vedblivende syg og tæres helt bort. Men naar vi andre endda kan blive raske, saa gaar det vel nok, thi nu er Børnene saa store, at de kan yde min Kone og min Moder god Hjælp.

Venlig Hilsen fra os alle og fra

Deres hengivne
A. Tange

1. „Betænkning og indstilling angående valget i Svendborg amts 1ste valgkreds“. Den blev afgivet af folketingets udvalg for valgbreves prøvelse 7/5 1879. Flertallet anbefalede forkastelse af valget. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 719-30). — 2. Medlem af udvalget, C. C. Alberti, fremdrog en række oplysninger om det valgtryk, der var øvet fra valgkredsens herregårde. Endvidere koncentrerede Alberti sig om et af klagepunkterne vedrørende valget. Da arbejdsmand Jørgen Markus Sørensen ville afgive sin stemme, blev han mødt med den erklæring, at han allerede havde stemt på Christiansen, jfr. note til brev af 8/2 1879. Da der efter valget blev klaget over dets forløb, tilbød nogle fremtrædende højre-

folk Sørensen en pekuniær understøttelse, hvis han ville meddele byfogden, at han på grund af beruselse ikke præcis kunne huske, om han faktisk havde stemt på Christiansen, jfr. Tanges erklæring, vedlagt brev af 7/4 1881. Sørensen afgav den urigtige erklæring, der blev optaget i byfogdens indberetning om valget 28/1 1879, hvorefter han modtog et beløb fra højremændene. (RT 1878-79, tillæg B, sp. 724-27). — 3. Den omtalte tolder i Assens — toldforvalter Jansen — spillede en ret ringe rolle i forbindelse med forkastelsen af Assensvalget. Han havde i en artikel i „Assens Avis“ 22/12 1878 angrebet Jørgen Pedersen vedrørende spørgsmålet om Assensbanens etablering. Ved et valgmøde 28/12 opfordrede Jørgen Pedersen toldforvalteren til at træde frem og forsvare sine jernbanesympunkter. Jansen erklærede da, at det var J. Pedersens skyld, at Assens ikke havde fået sin bane. Holstein-Ledreborg, som deltog i mødet, tog ordet og erklærede, at denne beskyldning var uretfærdig, da J. Pedersen netop i modstrid med, hvad der var opfattelsen i venstre, ønskede banen. Netop at gøre brug af Jørgen Pedersens indflydelse var den sikreste måde at få banen på. På selve valgdagen blev højrekandidaten, Hjort-Lorenzen, interPELLERET af en dyrlæge. Denne ønskede at vide, om det var rigtigt, at jernbaneetableringen bedst fremmedes gennem J. Pedersen. Dette kunne Hjort-Lorenzen benægte, og han udnyttede lejligheden til et angreb på J. Pedersen. Da J. Pedersen ønskede ordet for at svare, blev han afvist af formanden med den begrundelse, at det ikke var J. Pedersen, der var blevet interPELLERET. Assensvalget blev forkastet efter forhandlinger 21. og 22. marts 1879, jfr. note til brev af 8/2 1879. J. M. Sørensen kom i øvrigt ikke til at spille nogen videre rolle for forhandlingen om Nyborg-valget, idet bestikkelseshistorien blev betragtet som en mislighed, der havde fundet sted *efter* valget. (RT 1878-79, 2. samling, folketinget sp. 1381-1493). Se i øvrigt note til brev af 7/4 1881. — 4. Vedrørende borgmester Beckers og Strømbergs forhold se note til brev af 14/5 1879; vedrørende mistillids-erklæringen se note til brev af 1/3 1879.

[Udateret, men med blyant påført datoen 26. Mai 1879].

Kjære Hrr. Rs. Winckler!

Tak for Brevet, De sendte mig med Marcus Sørensen. Nu har vi altsaa naaet det første Maal for vore Ønsker og arbejder frem mod det næste¹. Jeg har skrevet en Bekendtgjørelse til „Fyns Tidende“, som jeg sender med Marcus Sørensen til Ringe, for at den kan komme i Avisen imorgen, hvori jeg under Deres og mit eget Navn indbyder Vælgerforeningens Formænd og Næstformand *samt mine Stillere fra sidste Valg* til et privat Møde i Saaderup Kro *Fredagen d. 30te ds. Kl. 3*. Jeg synes ikke, at det passer at indbyde til et privat Møde i Modstandernes Blade². Derimod vil det vist blive nødvendigt at sende Breve ud til en Mand i hvert Sogn, for at han kan indbyde bestemte Mænd i Sognet til at følge med (helst Een eller To fra hver By). Er De saa god at sende Breve til Flødstrup, Avnsløv, Hjulby, Vindinge, Frørup og Ørbæk, saa besøger jeg de andre Sogne.

Min Fader og min lille Pige ere fremdeles syge, og den Lille meget lidende. Vi andre raske og ved godt Mod efter Omstændighederne. Venlig Hilsen fra os Alle og især fra

Deres
A. Tange

E. Sk.

Marcus Sørensen er jo glad ved sin Sammenkomst med Rigsdagsmændene og glad ved, at han slap ud af Clausens Klør³.

A. T.

[De seks bynavne, målene for Wincklers breve, er alle forsynet med et afmærkningstegn, udført med anden pen].

1. Nyborg-valget blev forkastet i folketinget 24/5 1879. (RT 1878-79, 2. samling, folkettinget sp. 3441-82). — 2. Den nævnte bekendtgørelse blev indrykket i „Fyens Tidende“ 27/5 1879. — 3. Idet han fik arbejde hos Rasmus Winckler, jfr. Tanges erklæring, vedlæst brev af 7/4 1881.

Gjestelev, 7. Juni 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Dagen til Valget nærmer sig nu med stærke Skridt, og jeg har derfor affattet min Anmeldelse til Byfogden med Opgivelse af 85 Stillere, som jeg herved sender Dem. De har vel sagtens ogsaa en Del Stillere, og naar jeg, som det er min Agt, kommer til Nyborg paa Mandag Eftermiddag Kl. 5½, kan jeg paaføre dem, før jeg indleverer Anmeldelsen. Hvis jeg derimod ikke skulde komme til Nyborg om Mandagen, bemyndiger jeg Dem herved til at paaføre disse Stilleres Navne, forsyne Anmeldelsen med mit Navns Underskrift og indlevere den til Byfogden.

Jeg har tillige skrevet et Svar til Artiklen i Nyb. Avis af 28. Mai, som De kan gjennemsee, og hvis De synes derom, kan De indlevere det til Redaktionen, for at det kan komme i Mandagsavisen (hvis ellers en saadan udgaar, for det veed jeg ikke rigtig) men hvis der udgaar et No. Tirsdag Morgen, kunde det jo ogsaa gaa¹. Skulde der være Et eller andet deri, som De ikke synes om, kan De godt foretage Rettelser eller Forandringer.

De anbefaler mig naturligvis paa Valgdagen som sædvanligt.

Fra Anders Hansen, Ørbæk, har jeg modtaget Brev, hvori han tilbyder at være min Stiller.

Jeg kan fra alle Sider mærke, at der er Begeistring iblandt Vælgerne. Det er Begeistringens og Fortvivlelsens Mod, der ved Valget staar imod hverandre, og Seiren kan ikke være tvivlsom, hvis det første er tilstede i tilstrækkelig Styrke og Enstemmighed.

Vore Syge ere ved det samme som tidligere og ligger fuldstændig hjælpeløse.

Venlig Hilsen fra Familien og fra

Deres heng.

A. Tange

1. I forbindelse med en omtale af forkastelsen af valget kom „Nyborg Avis“ ind på en omtale af de to kandidater med henblik på det forestående valg 10/6. Om Tange skrev bladet bl. a., at han ikke var byens mand, hvad han med sine gode evner og indsigt kunne have været. I stedet havde han foretrukket at virke for landboernes anskuelser, ligesom han beklageligvis gik ind for folketingsparlamentarismen. Hertil replicerede Tange, at „Nyborg Avis“ havde søgt ved sin artikel at ophidse byvælgerne mod landvælgerne, ligesom han fremhævede, at han altid efter evne havde bestræbt sig for at hævde byens interesser i rigsdagen. Endelig erklærede Tange, at modstanden mod ham i Nyborg bundede i, at en kreds af ledende mænd ønskede en mand valgt til folketinget, som de kunne dirigere. (Nyborg Avis 28/5 og 9/6 1879).

Kjøbenhavn, 11. Juni 1879. [Telegram].

Kjøbmand Rs. Winckler, Nyborg.

Send mig Afskriften af Klagen til Byfogden snarest¹. Valgbrev Udvalget ønsker den.

Tange

1. Se note til brev af 13/6 1879. Valget 10/6 blev vundet af Tange med 1346 mod Christiansens 1270 stemmer. I Nyborg by vandt Christiansen med 711 mod 41 (i januar 639 mod 47). (Nyborg Avis 11/6 1879).

Gjestelev, 13. Juni 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler!

Tak for den hurtige Tilsendelse af Afskriften af Klagen. Udskriften af Valgbogen var endnu igaar ikke ankommen til Formanden, men maaske den er kommen idag¹. Da jeg seent iaftes fik Telegram om at komme hjem til min Fader, som lider meget — han kan nu ikke tale mere — saa maatte jeg tage hjem imorges. Det er usikkert, at det naar at blive godkendt i denne Samling, hvis Udskriften ikke er ankommen idag, men jeg har gjort mit dertil, og man kan ikke forhindre dem i at trække det ud en 8 Dage, hvis de vil det². Det kan godt være, at de søger efter Klagepunkter, men jeg haaber, at vore Valgliste ere i saa god Orden, at de ikke ville finde noget, der har Betydning. Der var en af Nyborg Listeførere, som Valgdagen sagde til mig, da Stemmerne vare sammentalte: Ja, vilde vi nu klage over Valgtryk fra Venstre, saa var der Leilighed. Jeg svarede: ja, har De Bevis for noget, saa kom bare med det. Ja, sagde han, vi befatter os jo ikke med sligt. Jeg mener, at naar Afstemningen over Deres Udstødelse af Borgerforeningen kommer for, maa De om muligt see at faa konstateret saa sikkert som muligt, hvem der deltager deri, og hvem der stemmer for Udstødelsen³. De Karle bør trækkes frem for Offentligheden sammen med Clausens Trusel imod os hos Møller Brandt i Maare i 1873 og alle øvrige Skandaler⁴. Jeg talte med Jørg. Pedersen, om man straks skulde offentliggjøre, at Udstødelsen var ivente, men vi vare enige om, at det ikke var værd før efter, at det er forbi, for ikke at irritere dem mere end nødvendigt. Jeg seer, at Blumensaadt har maattet rose Clausen i Avisen for iforgaars og angribe Dem for Deres Udtalelser. Det er Opreisningen, fordi han optog min Artikkel uden Tilladelse⁵. Mærkeligt, at i Blumensaadts Referat af Deres Tale findes ikke nogetsomhelst, der kan henvises til som fornærmeligt. Jeg haaber, at De holder Modet oppe ogsaa under disse Kalamiteter, stolende paa Gud og vor retfærdige Sag. Deres Stilling som Kjøbmand og Byraadsmedlem kan ikke rokkes deraf, og De er lige god og lidt til, om De ikke er Medlem af Borgerforeningen.

Jeg blev naturligvis modtagen med Jubel af vore Meningsfæller i Folketinget, og de fleste Radikale bød mig ogsaa hjertelig velkommen — dog ikke Berg, Hørup, Mik. Pedersen og Consorter. Paa „Sjælland“ drak man til Ære for os

hele Valgdagens Aften, og de „Moderate“ betalte, medens de „Radikale“ holdt Talerne⁶.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru med Tak for Gjæstfrihed og alt godt, De har gjort imod mig og mine Venner. Hils alle Venner, jeg veed, De træffer mange.

A. Tange

1. Formand for udvalget til valgbreves prøvelse var Sofus Høgsbro. — 2. Omvalget i Nyborg blev enstemmigt godkendt på samlingens sidste dag, 14/6. (RT 1878-79, 2. samling, folketinget sp. 4064-67). — 3. Modsætningsforholdet mellem Winckler og højrelederne i Nyborg kulminerede på dagen for omvalget, 10/6, da Winckler fra valgtribunen bl. a. udtalte, at det ikke havde været venstremændene, der havde givet anledning til klage: „— det var ikke os, der havde forårsaget uordenerne; det var ikke os, der havde generet de levende med utidig påtrængenhed; det var ikke os, som brugte de døde til hjælpetropper —“. „Nyborg Avis“ skrev i den anledning, at Winckler havde såret mange af sine medborgeres følelser, og at det ikke var højmodigt af ham at hovere fra valgtribunen. På opfordring af 12 medlemmer indkaldte Nyborg borger- og håndværkerforening til ekstraordinær generalforsamling på rådhuset om aftenen, mandag 16/6 kl. 19 med det punkt på dagsordenen at drøfte Wincklers optræden ved valget. Mødet samlede omtrent 200 deltagere. Det forslag, der skulle forhandles, var stillet af de 12 medlemmer, der havde stået bag indkaldelse af generalforsamlingen, og det gik ud på at udtale en alvorlig misbilligelse af Wincklers optræden på valgdagen samt at ekskludere ham af foreningen. Fra angriberne kom det mest seriøse indlæg fra overauditor og herredsfoged Bjerre, der fastslog, at Wincklers udtalelser, som Bjerre ikke havde hørt på valgdagen, men som Winckler på opfordring havde oplæst ved mødet, var sårende for Wincklers medborgere. Winckler forsvarede sig med, at det ikke havde været hans hensigt at fornærme sine medborgere. Hans udtalelser havde i øvrigt kun taget sigte på „lederne“. Eksklusion og misbilligelse blev vedtaget med 94 stemmer mod 32. Valgdagen blev i øvrigt urolig. Efter valget trængte flere hundrede mennesker frem mod Tange, men nogle venner bragte ham ind i et hus. Flokke drog derefter til Strandvejen, hvor hjemrejsende bønders vogne blev overdænget med sten. (Nyborg Avis 11/6, 18/6 1879; Fyns Tidende 22/6, 24/6 1879). — 4. „Fyns Tidende“ meddelte intet om de nævnte forhold. — 5. I forbindelse med omtalen af valget og valghandlingen samt kritikken af Wincklers optræden skrev „Nyborg Avis“, at der var grund til stolthed over de 1270 stemmer, Christiansen havde fået. Det skyldtes ikke mindst konsul Clausens utrættelige opoffrelse og virken. Vedrørende Tanges artikel se note til brev af 26/5 1879. (Nyborg Avis 11/6 1879). — 6. Hotel „Sjælland“, Vestergade 2, København.

Gjestelev, 17. Juni 1879.

Ærede Ven, Hrr. Rs. Winckler!

Det var jo meget beklageligt, at jeg var reist fra Kjøbenhavn, Dagen før Deres Brev ankom. Jeg modtog det først igaar Aftes, sendt fra Rigsdagen, og det var da for silde at foretage Noget for at skaffe de af Dem attraaede Oplysninger tilstede. Jeg vil haabe, at De alligevel har klareret Deres Sag paa Mødet iaftes, selv om en mere indgaaende Diskussion af Bygningsafgiften har maattet udelades¹. Det var heldigt, at der gik nogle Dage hen, inden Mødet blev holdt; thi nu har Folk havt Tid til at svale sig, og naar de ere i normal Tilstand, kan man altid bedre komme dem i Tale paa en skikkelig Maade. Byraadsmedlemmernes Trussel om Mandatnedlæggelse er en latterlig Historie². Det er tvivlsomt, hvorvidt de overhovedet have Ret til at gjøre det; men Følgerne vil jo kun

blive, hvis Indenrigsministeren vil finde sig deri, at der bliver foretaget Valg i de Udtraadtes Sted, medens De og Borgmesteren beholder deres Pladser, og de ny Medlemmer ere ifølge Kommunalloven nødte til at modtage Valget. Det vilde forresten være meget interessant at faa helt nye Mænd ind i Raadet, men de gamle tage sig nok ivare for at give Magten fra sig. At Høire tænker paa saadanne Udveie er kun yderligere Bevis paa deres fortvivlede Stilling og magtesløse Forbitrelse, som de forsøge at trøste sig over ved at give magtesløse Rumlerier tilbedste. Mit Valg blev saa godkendt uden Indsigelse, saavidt man kan see af Telegrammet — ogsaa der var Modstanderne magtesløse.

Som De vel allerede har seet af Avisen, døde min Fader i Lørdags Kl. 11. Da jeg om Fredag Eftermiddag kom hjem, kunde han kun til Nøds kende mig, da han var meget svag og tillige ikke ved sin fulde Samling. Da jeg om Aftenen fremsagde Troesbekendelsen for ham, kom der et lyst Øieblik, og han gjorde mig et Spørgsmaal angaaende Tilstanden efter Døden, om hvilken jeg førte en kort Samtale med ham, hvorefter han lod til at føle sig tilfredsstillet. Det var saa omtrent de sidste Ord, jeg hørte af hans Mund, men nok for mig til at være glad over, at jeg naaede at komme hjem, før han døde. Vor lille Pige er meget syg, og vi vente hver Dag paa, at hun følger sin Bedstefader³. Men vi have nok at gjøre med at passe hende, thi hun vil ikke være hos andre end Fader og Moder.

De har vel iøvrigt modtaget Brevet, som jeg sendte Dem samme Aften, jeg kom hjem fra København. Jeg maa nu slutte, da jeg har travlt med Forberedelser til Begravelsen, som skal være i over Morgen.

Venlig Hilsen til Dem, Deres Frue, Frøken Lund og gode Venner fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

1. Se note til brev af 13/6. Det vides ikke, hvad Tange hentyder til, når han nævner „bygningsafgiften“. — 2. Efter at Winckler var blevet ekskluderet af borgerforeningen, fortsatte byens ledende kredse kampen mod ham i byrådet, hvor der tildeltes ham en misbilligelse i mødet den 19/6. Endvidere erklærede de medlemmer, der sad i udvalg med Winckler — med undtagelse af købmand Birch, der hævdede, at byens økonomiske interesser ville lide skade, hvis man yderligere uddybede misforholdet til Winckler — at de ville udtræde af udvalgene, men fortsat fungere, indtil ministeriets accept af opløsningen af udvalgene forelå, hvorpå der kunne foretages nyvalg. Ministeriet afviste noget sådant og krævede suppleringsvalg gennemført. Hvad angår egentlig mandatnedlæggelse i rådet indskrænkede forhandlingerne sig til en bemærkning om muligheden heraf; den blev hængende i luften. (Nyborg Avis 21/6, 28/6, 16/8 1879). — 3. Tanges datter Laura døde torsdag 19/6 1879, 1¾ år gammel. Det var dagen før bedstefaderen Hans Henriksen blev begravet. (Fyns Tidende 21/6 1879).

Gjestelev, 30. Juni 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Naa, Slynglen maatte saa gaa ind paa at krybe til Korset alligevel. De skal have hjertelig Tak for Deres Uleilighed i den Sag, og naar man kunde faa ham til

i Mindelighed at forlige Sagen, var det jo det bedste¹. Det er ellers forfærdelig, som disse Spidsborgere ere fanatiske ud over alle Grændser, og det maa være ubehageligt nok at være iblandt dem paa saa nært Hold, som De og Deres ere nødte til at være det. Man kan imidlertid tydeligt mærke paa dem, at de ere i svær Forlegenhed. Jørg. Pedersen har vel fortalt Dem vor Samtale med Consul Clausen i Onsdags paa Odense Banegaard. Krøiers Udtalelser i Byraadet blive nu lagte Blumensaadt til Last. Han havde jo refereret galt². Optagelsen af min Artikel Aftenen før Valgdagen, kunne jeg forstaa paa Clausen, var en Udskielse fra Blumensaadts Side, som ikke saa let bliver ham tilgivet, og han kommer til i Fremtiden at berede sig paa, naar han refererer uheldige Udtalelser fra Klikens Medlemmer, da at blive Syndebuk, som har refereret galt, selv om det er nok saa rigtigt³. Han kommer til at sande det gamle Ord: Gud fri mig fra mine Venner, mine Fjender skal jeg nok selv tage mig ivare for.

Pedersen har jo, kan jeg tænke, fortalt Dem om Mødet i Saaderup og bragt Dem Hilsen fra Berntsen og mig. Det var et vakkert Møde, og De kan sikkert vente kraftig Støtte fra Landboerne, som ere beredte til helt ud, offentlig at gjøre Deres Sag til sin⁴. Lad saa Byraads- og Borgerforeningshistorierne faa hvilket Udfald, de ville, det skader Dem ikke i de Folks Øine, som vi maa sætte Pris paa at have til vore Venner, fordi de hævde Sandheden, Retten og Friheden for disse Dyders egen Skyld, og ikke fordi de ved at føre dem i Munden kunne fremme deres egne personlige, lurvede Formaal. Iøvrigt ere vi jo lykkeligt stillede, at vi har et Blad til vor Raadighed, hvori vore Anskuelser kan blive hævdede og Modstandernes Kabaler fuldt ud belyste for den offentlige Mening. Det var ikke saadan i gamle Dage, da Tscherning, B. Christensen og I. A. Hansen begyndte Frihedskampen. Det er ikke allene Venstre i Nyborgkredsen, men Venstre hele Danmark over, der med Beundring seer paa den Kamp, De fører i Nyborg for Demokratiets Sag, og denne Anerkendelse er mange Gange mere værd end nogle reaktionære Embedsmænds og Spidsborgeres Venskab. Og naar dertil kommer, at Modstanderne ved deres keitede og ukloge Optræden er kommen i en Stilling, hvori de ere kjørte aldeles fast, saa at deres eneste Haab nu er den provisoriske Indenrigsminister, som ikke kan hjælpe dem paa anden Maade end ved en Fortolkning af Loven, der er ligesaa urimelig som den, hvorefter han var med til at udstede den provisoriske Finantslov, saa synes mig, at De kan tage dens Udfald med Ro. Hvad vor Amtmand vil sige til Historien, har jeg ikke nogen Mening om, da det er en politisk Sag, hvori han ikke har Amtsraadet paa Siden af sig. Hvis De kom til at tale med ham, kunde det maaske have nogen Indflydelse paa hans Stilling⁵. De kunde jo reise ned til Svendborg og besøge Deres Familie, benytte Leiligheden til at hilse paa Amtmanden med det samme, fremstille Sagen for ham, spørge ham lidt til Raads og udtale, at De ønsker at høre hans Mening om den o. s. v. Det skulde jo gjerne være, førend De sendte Deres Indlæg til Indenrigsministeriet. Det er jo forresten noget, De som Venstremand kender meget bedre end jeg, men sætter De Pris paa, at Amtmanden bliver sat ind i Sagen, kan De dristig henvende Dem til ham, og jeg er temmelig sikker paa, at det vil inter-

essere ham at komme til at tale personlig med Dem. Jeg har selv intet Ærinde til ham for det første, ellers kunde det ogsaa interessere mig at faa talt med ham derom.

Herhjemme begynde vi Gud skje Lov at komme lidt i Ligevægt igjen, som Dagene gaar, og Sorgen ligesom fordeler sig. Hilsen til Dem og Deres Hustru fra os Alle og især fra

Deres heng.
A. Tange

1. Om dette forhold kan der intet oplyses. — 2. Det er ikke indlysende, hvad der sigtes til. Kaptajn Krøyer lå på linje med de øvrige byrådsmedlemmer i sin opfattelse og i sine udtalelser. I de i „Nyborg Avis“ refererede udtalelser fra mødet 19/6 er der intet påfaldende i Krøyers bemærkninger. (Nyborg Avis 21/6 1879). — 3. Se note til brev af 26/5 1879. — 4. Den 14. juli 1879 indrykkede 115 af Tanges stillere en støtteadresse til Winckler i „Nyborg Avis“, hvori det bl. a. udtaltes, at enhver forhøvelse eller fornærmelse mod Winckler i anledning af hans optræden ogsaa ville blive betragtet som rettet mod stillerne. Adressen, som var overbragt Winckler af en deputation den 1. juli, blev offentliggjort sammen med Wincklers svar på samme under avisens overskrift: Forlangt indrykket. Aktionen er formentlig blevet forberedt ved det omtalte af „Flere vælgere“ indkaldte møde i Saaderup, hvor Tanges stillere samledes. (Nyborg Avis 14/7 1879; Fyns Tidende 22/6, 8/7 1879). — 5. Erik V. R. Skeel var indenrigsminister 1875—84, L. F. H. Brockenhuus-Schack amtmænd i tiden 1867—1905.

Gjestelev, 17. September 1879.

Kjære Hr. Rs. Vinckler!

Jeg begynder at længes efter at høre fra Dem. Sidst vi saas, var det ved Festen, hvor vi alle vare lutter Glæde. Ovenpaa fik vi det voldsomme Uveir, og det var ikke behageligt for os den Nat at være borte fra Hjemmet¹. Imidlertid sørgede Vorherre for, at Alt var i bedste Velgaaende, da vi kom hjem, saa vi kunne have sparet os de Ængstelser. De kom vel hjem, førend Uveiret rigtig brød løs for Alvor?

Jeg har seet af Avisen, at Indenrigsministeren endelig har givet Byraadet en Slags Godkendelse². Det var jo umuligt for ham i Længden at staa i Modsætning til saa tro Provisorister som Clausen og Comp. Hvorledes forholder De Dem nu efter dette? De kan jo for Eftertiden indtage en mere tilbagetrukken Stilling til Byens offentlige Affærer og ellers lade, som Ingenting er passeret, passe Deres Forretning og politisere med Bønderne. Den Stilling maa jo kunne tages, naar galt skal være. Jeg seer, at Chr. Winckler overtager Hemmeløffs Forretning, og det kan jo nok passe, for der handler jo en Del Venstremænd syd fra³. Men da jeg saa det, tænkte jeg: ja, Høire i Byraadet behøver vist ikke drive Winckler bort fra de kommunale Sager, for nu vil det vist blive en Nødvendighed for ham for sin Forretnings Skyld at trække sig tilbage derfra.

Man rumler med Krigsgalskaben baade i Kjøbenhavn og Ryslinge i disse Dage. Netop som Kronprindsen og Generalerne kommer frem med deres Kommissionsbetænkning, arangerer Birkedal-Clausen et Møde, hvortil en Del Ven-

stremænd lader sig trække til at give deres Navne som Medindbydere⁴. Ja, der er System i det Hele! Jeg var der ikke, men Kl. Berntsen og Jørg. Pedersen var der. Hvorledes det gik, veed jeg ikke. Jeg tillagde ikke det Rumleri saamegen Betydning, at jeg vilde møde.

Send mig snart et Par Linier.

Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra min Familie, som alle ere raske, og fra

Deres
A. Tange

1. Venstrevælgere i Svendborg amts 1. valgkreds var med familie og politiske venner indbudt til en sammenkomst i gårdejer Hans Christensens skov ved Ellinge søndag 3/8 1879. Der mødte mindst 3.000 mennesker, hvoriblandt var Tange, Berntsen og J. Pedersen. Forsamlingen nød den medbragte mad ved fællesspisning. Der var indsamlet 500 kr. til en gave til Rasmus Winckler; han fik „en smuk sølv-bordopsats“. Det uvejr, Tange omtaler, var særdeles kraftigt; det medførte 30 lynbrande i Fyns stift og blev gjort til genstand for en specialundersøgelse af Meteorologisk institut. (Fyns Tidende 5/8, 8/8, 20/8 1879). — 2. Tange henviser til, at indenrigsministeren accepterede, at suppleringsvalg til de udvalg, hvor Winckler var medlem, blev udsat til en ny kommunalvedtægt kunne træde i kraft. Ifølge den nye vedtægt skulle valg til udvalg kun gælde for et år ad gangen. (Nyborg Avis 30/8, 12/9 1879). — 3. Christian Winckler overtog H. J. Hemmeløfs korn-, smør- og kolonialhandel 5/9 1879. (Fyns Tidende 9/9 1879). — 4. Til at udtale sig om det hærlovsforslag med tilhørende forsvarsplan, som regeringen ville fremlægge i samlings 1879—80, var der blevet nedsat et sagkyndigt udvalg med kronprins Frederik som formand. Dets betænkning blev afgivet 16/9, samme dag som det nævnte folkemøde i Ryslinge fandt sted. Vilhelm Birkedal talte her for et par hundrede mennesker; han udtalte sig forsvarsvenligt og pegede på svejtsere og hollændere som folk, der militært havde kunnet stå sig mod tilsyneladende overmægtige fjender. (RT 1879-80, tillæg B, sp. 955-76; Hvidt s. 82-83).

Gjestelev, 24. September 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Det glæder mig at høre, at De befinder Dem vel og er ved godt Mod. Er De ikke saa god at hilse Rasmus Andersen, Sulkendrup, at jeg tør ikke for mit Helbreds Skyld tage ud og holde Tale ved Skyttefesten i Sulkendrup, thi jeg har paa den senere Tid, især ovenpaa længere Reiser, været noget angreben af Trangbrystighed og Hæshed, og jeg er derfor nødt til at holde mig i Stilhed saameget som muligt, for det skulde gjerne gaa over, inden jeg skal til Kjøbenhavn, og jeg reiser derfor ikke mere ud, end jeg er absolut nødt til¹.

Jeg kunde ellers have Lyst til at tale med Dem, inden jeg reiser til Kjøbenhavn. Paa Søndag har jeg indbudt Pastor Madsen i Ringe og Kone, og det skulde være os kjært, hvis De og Deres Kone kunde være vore Gjæster med det samme. Hvis De tager med Banen til Ringe Kl. 1,08, beforder Pastor Madsen Dem over til os, men hvis Deres Heste ikke ere for overlæssede med Arbeide, stod De jo mere frit, naar De kjørte med egen Befordring fra Nyborg; men De kan nu vælge hvilken af Delene, der efter Omstændighederne falder

Dem mest bekvemt. Lad mig med et Par Ord vide en af disse Dage, om De kommer.

Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra os alle. —

Forbindtligst

A. Tange

1. Det omtalte arrangement var en præmieskydning i Svendborg amtsskytteforenings 4de hovedkreds på Sulkendrup mark med skydning, legemsøvelser, taler, musik m. m. (Fyns Tidende 25/9 1879).

Kjøbenhavn, 15. Oktober 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler!

Et Par Ord idag, da der er Leilighed, skjøndt der ikke er egentlig Noget i og for sig interessant at meddele. Først dog maa jeg ønske Dem til Lykke med den store Handel, De nys har afsluttet¹. De fik altsaa Gaarden for 75.000 alligevel, saa Clausen maa altsaa have været afmægtig, naar han ikke engang kunde hidse den et Par Tusinde iveiret for Dem, endsige forhindre Dem i at købe den. Nu har De ellers Plads til Landboerne og deres Heste, og naar Vorherre vil give Held og Lykke, kan De jo faa en storartet Forretning der, og De har vel sagtens moderate Udbetalings- og Rentevilkkaar hos Diskontokassen, som jo maatte være næsten nødt til at sælge, naar det kunde lade sig gjøre.

Det eneste, vi hidtil har bestilt herinde, har været at gaa til Gilde, paa Seil-ture og i Theatret. Den kongelige Middag iaftes var jo glimrende; men Udbyt-tet vil jeg ikke sige var stort undtagen hos dem, som sætter Pris paa, at Naadens Sol skal skinne paa dem, og blandt dem fremfor Alle Berg, som havde en Sam-tale med Majestæten og blev forestillet for Prindsen af Vales, dernæst G. Pe-tersen og Tang, som holdt sig tæt paa Siden af Berg, saa at de Kongelige van-skelig kunde undgaa dem. Berg er svært i Vælgten i denne Tid hos Høire, og det er temmelig klart, at Reaktionen venter sig Tjenester af ham paa en eller anden Maade, enten han saa har truffen en ligefrem Aftale med Ministeriet, eller hvorledes det forholder sig. Vor Stilling som Parti er ellers langt frede-ligere og behageligere i denne Samling end i forrige; thi „de Udtraadte“ tage Stødet af for os, og Uvillien fra de Bergtagnes Side er nu især rettet imod dem baade i Rigsdagen og i Pressen, men de have i Tauber og Rs. Clausen et Par Ordførere og Penneførere, som nok skal give Berg og hans Venner fuldt Ar-beide². Byraadssagen i Nyborg har vi endnu ikke havt for. Jeg har bedt Jørg. Pedersen om at tilveiebringe Deres Klage til Indenrigsministeren angaaende Sagen for at have en samlet historisk Fremstilling deraf, naar den bringes for i Partiets Møde; men det er muligvis bedst at afvente, indtil det viser sig, om Ministeriet vil stadfæste den ny Vedtægt³. Det glædede mig at see, at der dog foruden Dem var to Medlemmer af Byraadet, som modsatte sig den.

Med Fyns Tidende gaar det godt. Den har nu ikke allene tilbagevundet de Holdere, den tabte forrige Sommer, men har i dette Kvartal flere, end den nogensinde har havt (vistnok henved 1400).

Vor Sag bjerger sig nok, naar Folket holder ud, men man kan nok komme til at døie adskillige Ydmygelser med falske Venners Troløshed, før den seirer. Hvad vi frygter mest for er, at Berg og hans Folk skal lave os en Skolelov, for en saadan maa, naar den fremkommer under de nuværende Forhold, blive en Plage for Folket. Om han skulde skaffe os en Præstelønningslov paa Halsen, frygter jeg mindre, thi den vil ikke i den Grad gribe ind i Folks daglige Liv, som Skoleloven. Endelig er der jo Forsvarsvæsenet; men jeg tænker ikke, at man bliver enig med Regjeringen om Kjøbenhavns Befæstning, og dette er jo Hovedsagen.

Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres forb.

A. Tange

1. Winckler købte afdøde agent og byrådsmedlem Chr. Jensens gård på Torvet i Nyborg. (Nyborg Avis 11/10 1879; Fyns Tidende 17/10 1879). — 2. De radikale var blevet splittet ved finanslovsafstemningen i foråret, idet Alberti og Rasmus Claussen samt 7 andre forlod Berg, efter at han i forståelse med krigsminister Kauffmann havde stemt for en bevilling til seks 35½ cm kruppske bagladekanoner. Redaktør Tauber var ikke medlem af folketinget, da de radikale splittedes, jfr. note til brev af 8/2 1879. Han blev imidlertid indvalgt ved et suppleringsvalg 1. oktober 1879 i Ruds Vedby-kredsen (Holbæk amts 3.). Han besejrede sin modkandidat fra højre, kaptajn Dons, med 1050 stemmer mod 784. (RT 1878-79, folketinget sp. 2671-72; Hvidt s. 78-79; Nordengård s. 71). — 3. På forslag fra konsul H. W. Clausen blev der vedtaget en revision af vedtægten for styrelsen af Nyborgs kommunale anliggender, jfr. note til brev af 17/9 1879. Rasmus Winckler, købmand J. Birch og bankdirektør J. Jensen stemte imod. Den nye vedtægt blev først godkendt af ministeriet 3/11 1880, efter at flere ændringer i forslaget var vedtaget. (Nyborg byråds forhandlinger 1879 s. 57, 61, 68, 70; 1880 s. 75).

Kjøbenhavn, 22. Oktober 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler!

For vor Stillings Skyld herinde gjør det hverken fra eller til, om De deltager i Forsvarsadressen, især efter den Form, som De fik den givet, hvilket ubetinget var en Fordel for os, og naar dertil kommer, at den udtaler Folkets Beredvillighed til at gjøre Ofre for Sagen, saa gaar jo Høire der med til Formue- og Indkomstskatten, naar de giver Adressen Tilslutning¹. Bliv bare ved at holde dette fast og Kjøbenhavns Befæstning *borte*, saa er der intet iveien. Om De kunde faa en Passus ind om, at det skulde være en Forsvarsplan, som ikke overstiger Landets Evne, var det ikke afveien, men det kan gaa alligevel. Adskillige Steder tager Venstres Blade stærkt paa Vei imod denne Adressebevægelse, og det kan heller ikke nægtes, at det næsten allevegne er Høires mest fanatiske Tilhængere (Rump i Korsør, Assam i Svendborg o.s.v.) der stille sig i Spidsen, og det var derfor ikke afveien, om De paa Mødet optraadte paa Venstres Vegne og erklærede, at Udtalelsen i sin Almindelighed er man enig med, men *eventuelle Forsvarsplaner maa bedømmes efter deres Beskaffenhed, de tilstedeværende Forholds Udvikling og Stillingen i det Hele.*

Berg er fremdeles krasbørstig overfor os og venlig overfor Høire og Regjeringen. De Udtraadte (Albertinerne), som havde dannet en egen Gruppe, synes at være i Opløsningstilstand paa Grund af Vinthers Indtræden deri. Forøvrigt er Forholdet til Flertallet af dem meget venskabeligt fra vor Side.

Venlig Hilsen fra

Deres heng.

A. Tange

[*Understregningen i ovenstående brev er foretaget med anden pen.*]

1. Fra det omtalte Ryslingemøde, se note til brev af 17/9 1879, udgik der inspiration til en adressebevægelse. Pastor Birkedal og andre indbydere til mødet søgte at skabe tværpolitisk tilslutning til støtte for forsvarssagen. Resultatet var fremlæggelse af Ryslingeadressen, der lød: „Gennemtrængt af bekymring for, at landets forsvarsvæsen med de dertil nødvendige anlæg af faste støttepunkter for hær og flåde ikke i tide skulle blive tilvejebragt, udtaler vi det tillidsfulde håb, at Hs. Majestæt Kongens regering og den danske rigsdag ville fremme denne fædrelandets vigtigste sag, idet vi tillige erklærer os rede til at bære de ofre, som i dette øjemed måtte blive os pålagt“.

„Fyns Tidende“ tog forbehold over for adressen, da bladet mente, det tværpolitiske ville gå af den, når den kom ind i rigsdagen. Der blev holdt møder i Odense, Svendborg og Nyborg; i Odense og Nyborg kom adressen til at fremtræde i en lidt anden skikkelse, idet ordet „vigtigste“ blev erstattet af vendingen „så såre vigtige“. For Nyborgs vedkommende blev adressen vedtaget ved et offentligt møde, og blandt underskriverne fandtes Winckler, H. W. Clausen og Sehested-Juul fra Ravnholt. (Fyns Tidende 19/9, 3/10, 13/10 1879; Nyborg Avis 1/11, 5/11 1879).

Kjøbenhavn, 28. Oktober 1879.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Da der kommer saa mange Landboere ind til Dem, og det navnlig de indflydelsesrige Venstremænd omkring i Sognene, maa jeg bede Dem om at interessere Dem for de tilstundende Sogneraadvalg, som allevegne skulle afholdes i Løbet af dette Kvartal og inden Nytaar. Vi saa Exempel paa ved sidste Valg i Nyborg, hvilken Betydning det havde, at Flertallet af Kredens Sogneraad da var venstresindede, og da der til Foraaret skal foretages Valg paa den større Halvdel af Amtsrådets Medlemmer, og disse vælges af Delegerede fra Sogneraadene, saa vil det altsaa afhænge af disse Sogneraadvalg, hvorledes Amtet med alle dets vigtige Anliggender skal styres i de næste 6 Aar. Vi kunne være overbeviste om, at Høire veed dette og nok skal være paa deres Post allevegne, hvor der er noget at udrette for dem ved Sogneraadvalgene¹. Naar bare Folk blive purrede ud og møde ved Valgene, saa er der ingen Fare i de fleste Kommuner i 1ste Valgkreds, men Faren ligger i, at de ikke tænke over Sagen og derved maaskje kunne blive overraskede af Modstanderne. Men naar De benytter enhver Leilighed, der gives Dem, til at tale med Folk derom, saa vil det hjælpe meget, og Sogneraadenes Indflydelse paa Valgbestyrelsernes Sammensætning ved Folketingsvalgene giver Dem jo god Anledning til at tale med Folk om Spørgsmaalet². Jeg skal imidlertid skrive til nogle af de Sogne, hvor jeg antager, der er mest Fare, for at faa dem til at tage sig af Sagen der. Det

er en praktisk Sag, som man kan faa noget Udbytte af at arbeide for, naar den bliver taget paa en fornuftig Maade. Saadan er det desværre ikke herinde, thi Venstres indbyrdes Ufordragelighed hindrer enhver kraftig Optræden imod Reaktionen og lammer Modstandsevnen saaledes, at det seer ud, som det helt glemmer, at det er et Ministerium, som har brudt Grundloven, der sidder ved Roret. Berg og en Del af hans Folk ere meget mere fjendtlige imod os og de „Udtraadte“ end imod Høire, og dem iblandt hans Folk, som ikke ere det, have ikke Mod til at bryde med ham af Frygt for den Forfølgelse, han da vil sætte i Scene imod dem i deres Valgkredse, dels ved Møder og dels gennem „Morgenbladet“.

Der skulde jo tages fat paa Undersøgelse af Valgtrykket og de dermed i Forbindelse staaende Forhold, deriblandt Historien i Nyborg, men der er en gennemgaaende Ulyst hos alle til at begynde, fordi Venstremændene indbyrdes ikke kunne stole paa hinanden og igrunnen ikke unde hinanden nogen Fordel overfor Høire. Det var jo især de „Udtraadtes“ og de Moderates Kandidater, der ved sidste Valg følte Valgtrykket, og dette gjør, at man ikke kan stole paa Bergs Understøttelse til at føre det frem. Men det kan jo være, at det kan blive bedre hen i Samlingen, skjøndt Udsigten er mest for, at det vil blive, som det er. Jeg har tænkt at reise hjem paa Lørdag, da jeg tillige skal til Skiftekommissionsmøde i Fyns Folkebank den Dag som Medlem af Kreditorudvalget, og blive hjemme nogle Dage. Jeg har Lyst til at prøve den Tobak, som der har været saamegen Støi om i Nyborg, og et Par Venner hjemme har yttret tlet samme Ønske, og dersom De vilde have den Godhed at sende mig 3 Pund paa Lørdag Kl. 11, naar jeg kommer med Dampskibet, saa kan jeg bekvemt tage det med hjem med det samme.

Venlig Hiilsen til Dem og Deres Kone fra Kl. Berntsen, J. Pedersen samt fra

Deres forb.

A. Tange

1. I henhold til lov om landkommunernes styrelse m. v. af 6/7 1867 skulle amtsrådet sammensættes af fra 7—13 medlemmer, altid et ulige tal, og den større halvdel skulle vælges af sognerådene i amtet, som hver valgte en valgmand af deres midte. Den mindre halvdel valgtes af ejendomsbesidderne, idet disse optrådte som valgmænd i et antal som for den større dels vedkommende, udvalgt efter størrelsen af deres afgift til amtsrepartitionsfonden. — 2. Lov om valgene til rigsdagen af 12/7 1867 fastslog, at valgkredsens valgbestyrelser skulle bestå af et medlem fra hver kommune i kredsen, valgt af kommunalbestyrelserne og af disses midte, dog saaledes, at kommuner på mere end 3.000 indbyggere valgte to medlemmer og fremdeles 1 pr. hver 1500 indbyggere.

Kjøbenhavn, 30. Oktober Aften, 1879.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Da Forholdene herinde føre med sig, at jeg reiser imorgen Fredag istedetfor Lørdag, saa underretter jeg Dem herved om dette, og faar Tobakken være til en anden Gang. Venlig Hiilsen

Forbindtligst

A. Tange

Kjære Hr. Rs. Winckler

De har vel læst „Morgenbladet“ for idag og seet, at man beskylder mig for at have faaet Dem og andre af mine Venner til at gaa med paa Adressebevægelsen¹. Sagen forholder sig saadan: Da Mikael Pedersen sidst var hos Dem, viste De ham et Stykke af mit Brev til Dem angaaende Deres Forhold til Adressen. Han troede, at dette Brev til Dem var skreven, *førend* De gik med til Adressen, og at det altsaa var en Opfordring til Dem om at gjøre dette. Denne Historie fortæller han for Morgenbladets Redaktør saaledes, at han havde set et Brev fra Tange til Winckler, hvori billiges, at De gik med paa Adressen, og *efter* denne Opfordring af mig havde De og flere af mine Venner givet Navn til den². Mikael Pedersen tænkte naturligvis ikke over, hvad Følgen vilde blive, og Morgenbladets Redaktør er naturligvis intet Middel for godt eller for slet, naar det kan bruges imod en af de „Moderate“. Jeg holder naturligvis ikke af at blive draget ind i Adressehistorien paa den Maade og at blive fremstillet som indtagende en tvetydig Holdning overfor Forsvarsspørgsmaalet, men der er intet derved at gjøre, thi at sende en Berigtigelse til Morgenbladet forværrer kun Sagen, thi det tager ikke sine Beskyldninger tilbage; selv om de bevises at være usande, saa dækker det dem tværtimod med en ny Løgn. Men nu veed De, at for Fremtiden kan De ikke fortælle eller vise Mikael Pedersen private Ytringer, naar De ikke vil see dem i „Morgenbladet“ Dagen efter, og det gjengivne med fornødne Forvanskninger og Tillæg.

Jeg bebreider Dem ikke, at De gik med til Adressen, thi selv om De derved skulde miste lidt politisk Tillid hos nogle af vore Venner, saa gjør det mindre til Sagen, da den kan vindes igjen med Tiden. Jeg derimod er bedst tjent med at holdes udenfor den Slags Sager, hvor Høire og Venstremænd udenfor Rigsdagen gaa sammen, da det let kan berøve mig gamle Venner uden at skabe mig ny ditto.

Men iøvrigt, naar De lader Sagen drive over og lader som ingen Ting, antager jeg ikke, at „Morgenbladets“ Beskyldninger vil faa stort at betyde, da det ikke bliver læst stort i Valgkredsen. Træffer De paa nogen Venstremænd, som har læst den, kan De jo fortælle ham Sammenhængen, saa klarer den Sag sig nok.

Det var ellers ikke mange, der var mødt til Adressemødet³. Hvad siger vore Venner derom? Mik. Pedersen fortalte, at De maatte høre en Del ilde for Deres Deltagelse deri o.s.v. Lad mig vide, hvordan det gaar derovre, og om De taler noget med Folk om Sogneraadvalgene, for de er adskilligt mere værd end Adresserne. Jeg har skrevet til adskillige derom i Avnsløv, Vindinge, Refsvindinge og Ørbæk Sogne. Det lader dog til, at Mik. Pedersen vil hjælpe mig med at arbejde for Amdsraadvalgene⁴. Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres heng.
A. Tange

1. „Morgenbladet“ berettede i en omtale af den fynske adressebevægelse, at tre af Tanges stillere, nemlig Winckler, Fred. Beck, sognerådsformand i Frørup, og And. Hansen, gårdejer i Ørbæk, havde sluttet sig til Odense-adressen. Avisen skrev, at man ville vide, at Tange var i god forståelse med stillerne. Det erklæredes, at det var for at lette overgangen for kanonmodstanderen Tange til Ryslinge-synspunktet, at Nyborg-adressen fik en lidt anden formulering. (Morgenbladet 7/11 1879, jfr. note til brev af 22/10 1879). — 2. „Morgenbladet“s redaktør var N. J. Larsen. — 3. Se note til brev af 22/10 1879. Nyborgmødet samlede 120 deltagere. (Fyns Tidende 6/11 1879). — 4. Se brev af 9/5 1880.

Kjøbenhavn, 20. November 1879.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Tak for Deres Indsigelse i „Morgenbladet“ for idag. Bladet tør dog ikke vove at paastaa, at jeg har havt Noget med Adressens Fremkomst at gjøre; men nu dækker det sig ved at sige, at jeg da heller ikke har gjort Noget imod den¹.

Men forøvrigt bliver Deres og Deres Venners Stilling til Adressen udbyttet paa forskjellig Maade af Høire, men især af de Radikale til at skade os med. Jeg synes, at De og Deres Venner ikke kan være tjent med, at Pastor Clausen reiser omkring i Jylland og anbefaler den Adresse, som De har sat Deres Navne under og anbefalet — som en Støtte for Ministeriets Hærplan med deraf følgende Kjøbenhavns Befæstning og siger, at hvis Rigsdagen ikke vil være med dertil, saa skal hele Folket udraabe, at den bærer sig uforsvarligt ad². Og ligesaa lidt synes jeg, at De kan være tjent med, at Morgenbladet idag sætter Dem i Modsætning til mig og til Deres egen Fortid. Heldigvis er Morgenbladet ikke stort læst i Valgkredsen; thi ellers kunde nok slige Historier, naar de blive ved at gjentages, svække det indbyrdes Sammenhold imellem Venstremændene i Valgkredsen, og det er jo derpaa, at „Morgenbladet“ spekulerer. Under Hærløvens Behandling fremkom baade Berg og J. Busk ogsaa med Yttringer om, at Folk paa Fyn, som i Foraaret var med til Modstanden mod de 6 Kanoner, nu var slaaet om, ved at de havde underskrevet Forsvarsadressen³. Jeg synes, at det vilde være heldigt, om De og vore andre Venner i Nyborgkredsen, som have *anbefalet Adressen*, fremkom med en offentlig Udtalelse i „Fyns Tidende“, gaaende ud paa: „at da det af Udtalelser saavel paa Rigsdagen som i Pressen fremgaar, at Deres Tilslutning til Adressen er bleven opfattet saaledes, som om De dermed har opgivet det forenede Venstres hidtidige Standpunkt i Forsvarssagen, saa erklærer De, at De endnu som hidtil er enige i dette Standpunkt og navnlig ere bestemte Modstandere af Kjøbenhavns Befæstning og billiger, at Udgifterne til overordentlige Foranstaltninger til Forsvarets Fremme tilveiebringes ved en Formue- og Indkomstskat. Naar det saavel fra Høire som fra den Bergske Side gjøres gjældende, at Adressen er en Tillidsadresse til Regjeringsens Forsvarsplan, da er De ikke enige i den Fortolkning og har ikke underskrevet Adressen under denne Forudsætning“⁴. Morgenbladet vil naturligvis blive forbitret og paastaa, at De ved denne Erklæring er kommen i stik Modstrid med Adressen, men der kan De stille Deres Fortolkning af Adressen op imod Morgenbladets, og der er Deres Nei ligesaa godt som Morgenbladets Ja.

Hovedsagen er, at Deres Venner faa at see, at De endnu staar paa Venstres gamle Standpunkt, hvad baade Høire og de Radikale vil bruge Adressen til at modbevise.

Skolelovens 1ste Behandling gik meget godt, og der følger en Del af Bergs Folk ham ikke⁵. Jeg haaber, at saa mange forlader ham, at det ikke lykkes ham og Fischer at føre Loven igjennem iaar. En Hærlov kan der være mere Udsigt til, at han enes med Krigsministeren om, men jeg haaber, at Fæstningsartilleriet, hvor Kjøbenhavns Befæstning ligger, bliver strøget af Loven, og saa er der ikke den Fare ved denne Lov som ved Skoleloven. Venlig Hilsen fra

Deres heng.

A. Tange

1. I et indlæg, dateret 17/11 1879, meddelte Winckler kort, at Tange ikke havde haft anelse om, at Winckler og flere venstremænd havde deltaget i adressebevægelsen, før han kunne læse det i bladene; „Morgenbladet“ skrev i sin kommentar, at Tange selv vist var den eneste, der ville kunne udtale sig om anelsen. Det vigtigste stod stadig fast: Tange havde ikke gjort noget forsøg på at hævde sin fjorgamle opfattelse mod kredsens ledende mænd. (Morgenbladet 20/11 1879). — 2. Pastor Clausen, Nørre Lyndelse, talte ved et forsvarsmøde i Alborg 6/11, i Århus 13/11 1879. (Fyns Tidende 12/11, 17/11, 24/11 1879). — 3. Vedrørende Bergs og Busks udtalelser i folketinget, se RT 1879-80, folketinget sp. 837 og 947. Jfr. i øvrigt note til brev af 15/10 1879. — 4. Der kom ingen sådan udtalelse i „Fyns Tidende“. — 5. „Forslag til lov indeholdende nogle bestemmelser om kommunernes skolevæsen uden for København“ var til første behandling i folketinget 17., 18. og 19. november 1879, hvorefter det gik i udvalg. Udvalgets betænkning kom først 10. juli 1880, så sagen kom ikke mere for. (RT 1879-80, folketinget sp. 1154-1344; tillæg A sp. 1329-48; tillæg B sp. 1805-2058).

Kjøbenhavn, 21. November 1879.

Kjære Ven, Hr. Rs. Winckler

Deres ærede modtaget, og bemærket mig Indholdet af samme. Det er ellers en egen Maade, de Hrr. Morgenbladsfolk behandle private Breve paa, men man maa stadig have det for Øie, naar man indlader sig med disse Folk, at alt det Onde, der kan gøres os, det gjør de, og Midlerne bryde de sig ikke om, naar de bare ere juridisk tilstedelige. De spørge ikke om, hvad der i og for sig er ret og billigt, men om, hvad der er dem selv til Fordel, og dem, som de ansee for deres Modstandere, til Fortræd, Altsaa, saalænge de betragte os som Modstandere, kunne vi vente os alt det værste, som de kunne overkomme, imod os. I det Øieblik, da de derimod kom til at betragte os som Partifæller, var dette forbi. Det var ligesaa galt i Octoberforeningens Tid, men dette forhindrede ikke de samme Mænd, som ikke havde lævnet hinanden Ære for 4 Sk. i at gaa sammen i d. f. Venstre. Spørgsmaalet vil engang blive, om vi, belærte af dyrekjøbte Erfaringer, oftere skulle gaa ind paa en Sammenslutning med slige Folk.

Jeg kan forstaa, at De maa have travlt i den udvidede Forretning, men det er jo godt, at De har Noget at bestille, for det maa vel ogsaa smide noget af sig.

Efterat have talt med Kl. Berntsen og Jørg. Pedersen angaaende Deres Stilling til Borgerforeningen, kan jeg udtale som vores fælleds Mening: Hvis der kommer Indbydelse til Dem om at komme tilstede paa Generalforsamlin-

gen, slutte Forlig o.s.v., er det mest værdigt for Dem at svare: Før jeg er optaget som Medlem af Foreningen, møder jeg ikke paa dens Generalforsamling. Jeg afgiver ingen Erklæring, men vil Foreningen optage mig som dens Medlem, er jeg den meget forbunden. Kan Kjær eller Trandberg faa Lov til at være tilstede, var det jo interessant nok, men det tillades vel ikke¹.

Jeg synes ikke, at De skal foretage Noget i Anledning af Morgenbladets Offentliggjørelse af Deres Brev, thi de Slyngler er ikke værd at snavse sine Hænder til paa, og de skulle nok sørge for at faa det Hele saadan dækket til med Vrøvl, at Morgenbladets Læsere blive lige kloge².

Hermed venlig Hilsen fra Kl. Berntsen, J. Pedersen og fra

Deres forb.

A. Tange

1. Se note til brev af 23/11 1879. — 2. Se note til brev af 20/11 1879.

Kjøbenhavn, 23. November 1879.

Kjære Ven, Hr. Rs. Winckler

Tak for Telegrammet og hjertelig Lykønskning i Anledning af Seiren i Borgerforeningen¹. Jeg modtog Telegrammet i Rigsdagens Læsesal, og der var jo en hel Del Rigsdagsmænd tilstede, og Venstremændene morede sig jo kostelig over den Efterretning. Søren Kjær blev særlig begejstret og bad mig endelig bringe Dem Hilsen og Taksigelse fra ham, fordi at De med saa stor Dygtighed fører Venstres Sag i Nyborg, en Opfordring, jeg herved har den Ære at efterkomme. Nu er altsaa Modstanden brudt fra den Side, og Processen mellem Dem og Bestyrelsen maa jo falde væk med Forligets Indgaaelse. Nu er altsaa kun Byraadet tilbage, og hvad vil man der gjøre, efterat Borgerskabet har givet Dem Tillidserklæring gennem Borgerforeningen? Clausen vil jo sagtens i Fortvivlelse fortsætte Forfølgelsen imod Dem, for opgiver han den, er det Tidspunkt jo kommen, da han bliver nødt til at forlade Byen som den Beseirede. Iøvrigt er det ikke umuligt, at „Morgenbladet“ vil skrive, at Grunden til, at De er bleven optaget, er den, at De gennem Forsvarsadressen har nærmet Dem til Høire, og maaskje Clausen ogsaa vil trøste sig dermed². Der er ingen Tvivl om, at kan de støtte hinanden, saa gjør de det, ligesom Høire herinde hjælper Berg til at blive Formand i Udvalgene.

Jeg har ellers maattet lade mig undersøge af en Læge paa den senere Tid. Jeg har nemlig hele Sommeren, og især siden jeg kom til Kjøbenhavn, lidt af Hoste og Mathed, ledsaget af Hæshed o.s.v. Lægen erklærede efterat have undersøgt og udspurgt mig nøie, at den høire Lungespids var angreben. Han forbød mig at ryge Tobak, drikke Kaffe, spise Flæsk o.s.v., gav mig nogen Medicin og bad mig iøvrigt være forsigtig og ikke at udsætte mig for Forkjølelse. Forresten har jeg det godt, spiser dygtig og kan godt taale at gaa længere Toure, men tale kan jeg ikke meget længe. Jeg kan godt deltage i alle Møder, og tale faar jeg saa lade være med, indtil jeg kan taale det.

Imorgen otte Dag skal jeg hjem til Amtsraadsmøde. Jeg længes ogsaa snart efter at komme hjem at faa nogen frisk Luft, thi herinde er den slem svanger med Kuldamp og andre usunde Dunster. Mikael Pedersen var paa den sidste Tid bleven rent daarlig og faldt helt sammen, indtil han saa imorges tog den Beslutning at reise hjem til Maren, og det var meget fornuftigt af ham, for hun er vist den eneste, der kan tumle ham, naar han er i det Hjørne.

Hermed maa jeg slutte, thi jeg har taget Billet til „Ungdom og Galskab“ paa det Kgl. Theater iaften. Venlig Hilsen fra Kl. Berntsens og fra

Deres heng.

A. Tange

1. Allerede den 21. juni havde Winckler ved annonce i „Nyborg Avis“ meddelt, at han havde taget skridt til sagsanlæg mod borger- og håndværkerforeningens bestyrelse for at få underkendt eksklusionsbeslutningen.

På anmodning af 46 medlemmer blev der den 22. november indkaldt til ekstraordinær generalforsamling i foreningen. De 46 med prokurator Clausen i spidsen havde stillet forslag om, at eksklusionen blev annulleret, begrundet med, at eksklusionsbeslutningen utvivlsomt ville blive underkendt ved domstolen. Konsul Clausen mente det bedre at genoptage Winckler, så eksklusionen ikke blev annulleret.

Redaktør Blumensådt fremtrådte nu med et mæglingforslag:

1. Bestyrelsen skulle spørge Winckler, om han beklagede at have fornærmet størstedelen af sine medborgere.
2. Winckler skulle trække retssagen tilbage.
3. Hvis de to første punkter blev accepteret af Winckler, skulle han „vedblive“ at være medlem af foreningen.

Blumensådt valgte altså en formulering, der reelt var at betragte som tilslutning til de 46's forslag om annullering af eksklusionen, og dirigenten betragtede det da også som et ændringsforslag til de 46's. Det blev vedtaget med overvejende majoritet, idet også konsul Clausen tilsluttede sig, skønt han fandt det utilfredsstillende. Winckler var imidlertid kommet til stede, og han sluttede sig ligeledes til forslaget, hvorefter dirigenten meddelte, at han „fremdeles“ var medlem af foreningen. (Nyborg Avis 21/6, 24/11 1879).

2. „Morgenbladet“ indskrænkede sig til i en notits at meddele udfaldet af „krigen i Nyborg“. (Morgenbladet 26/11 1879).

Kjøbenhavn, 29. November 1879.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Jeg reiser gennem Nyborg imorgen Kl. 11, og skulde det glæde mig at hilse paa Dem, hvis De har Leilighed til at komme hen paa Banegaarden.

Venlig Hilsen fra

Deres forb.

A. Tange

Gjestelev, 19. December 1879.

Kjære Ven, Hrr. Rs. Winckler!

Hjemkommen fra Kjøbenhavn igaar modtog jeg Deres Ærede af 12. ds., og er jeg fuldstændig enig med Dem i, at naar Byfogden er afskjediget, saa er det bedst at betænke sig lidt, før de æsker Svar af Indenrigsministeren, og ialtfald

kan De jo vente, indtil det viser sig, hvordan det gaar med Vedtægtens Stadfæstelse¹. Viser Ministeren sig der meget partisk og giver Clausen Medhold, synes mig, at man maa optræde paa en anden Maade overfor ham, end hvis det Modsatte bliver Tilfældet. Er Byfogden afskjediget, har De jo alligevel vunden saa mange Laurbær i alle Retninger, at De nok kan vente paa Udfaldet af denne Sag, og maaskje De ligefrem vinder mere overfor Byen ved at fare i Mag, thi det gaar vel af sig selv, naar der er Medbør. Men jeg synes forøvrigt, at De maa lade Modstanderne føle, at det kun er paa Betingelser, at De gjør dette, og naar der er Leilighed dertil, lade dem vide, at De agter at drive Sagen igjennem, dersom der ikke vises Medgjørlighed med Hensyn til Vedtægten. Becher er forresten en skikkelig Mand — han har altid været personlig flink overfor mig og vist overfor alle, men det, han nu maa bøde for, er jo heller ikke hans eget Værk.

Det er ellers daarligt med flere af vort Partis Medlemmer i denne Samling, men den, som vil savnes mest, er Frede Boisen, som nu efter Nytaar reiser til Italien². Han lider ligesom jeg af Lungesygdom og kan ikke ventes at komme til at deltage videre i denne Rigsdagssamling, hvilket er meget uheldigt, da han pleier at være vores Ordfører i Forsvarsspørgsmaalet, og vi har ingen, der er saaledes inde i den Sag som han. Lægen har paabudt mig at holde mig rolig, ikke tale meget og arbejde lidt samt undgaa Forkjølelse, og som Følge heraf kommer jeg til at holde mig hjemme hele Julen, men naar det endda kunde hjælpe, saa kan jeg sagtens finde mig deri. Med Ønske om en glædelig Jul for Dem og Deres forbliver jeg

Deres heng.
A. Tange

1. E. S. Becker søgte sin afsked pr. 31/3 1880, hvorefter han blev udnævnt til etatsråd. „[Han] kunde sku ikke magte det derovre!“ sagde indenrigsminister Skeel til Klaus Bernsten. (Brev fra K. Bernsten til Winckler af 3/3 1880). — 2. Bojsens rejse gik til Algeriet over Paris. Han nåede dog tidsnok hjem til forsvarsforhandlingerne i juni 1880.

Kjøbenhavn, 19. Januar 1880.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

De spørger om mit Befindende, og jeg hører, at flere deler Deres Deltagelse for mig, hvad der er mig kjært at erfare. Det staar saadan til, at jeg igrunden ikke lider Ondt, men jeg er i betydelig Grad svækket, og Spændkraften til at foretage Noget, især aandeligt Arbeide, er næsten aldeles borte. Noget legemligt Arbeide troer jeg bedre at kunne taale, naar Luften ikke var saa kold at bevæge sig i. Som en Følge af denne Svækkelse kan jeg kun møde og afgive min Stemme, men ikke deltage i Forhandlingerne, hverken i Thinget eller i Udvalgene. For at holde Kræfterne vedlige drikker jeg en Del bayersk Øl og 1/2 Pægl svensk Banko om Dagen samt noget Mælk og befinder mig vel der- ved, og desuden bruger jeg homøopathisk Medicin efter Læge Siemsens Anvis-

ning¹. Den Forandring er der foregaaet i mit Befindende, at jeg i de sidste 4 Uger bedre kan holde Fødderne varme, og Nattesveden, som udmattede mig meget, er ophørt i de sidste 8 Dage, hvilket Lægen erklærede var et godt Tegn. Men forøvrigt er der ingen Sandsynlighed for, at jeg kan blive istand til at deltage i Arbeidet i denne Samling. Kan jeg bare holde det gaaende, saa at min Tilstand ikke skal forværres i Vinter, kalder jeg det godt. Forandring til det bedre venter jeg først, naar den mildere Luft indtræffer. Hvad jeg trænger til er Ro og Fritagelse for Anstrængelse, for at Lungen kan læges, og Nerverne styrkes. Vi drages jo igrunder med Døden hele Livet igjennem uden at tænke derover, men naar man tydelig mærker, hvorledes den undergraver En, og det jo altid kan være tvivlsomt, om man kan seire i Kampen, saa er det underlige Følelser, der bevæge sig derved. Dog, den Trøst har man, at Udfaldet staaer i Guds Haand, og han vil vide at træffe det bedste. Iøvrigt kan jeg dog nogenlunde holde Humøret oppe, men min stakkels Kone gaar jo i stadig Uro for, at jeg ikke har det godt, og det er næsten værst for hende.

Det staaer daarligt til herinde. Tomas Nielsen koketterer stadig med Berg, og han igjen med Ministeriet, saa det er ikke godt at vide, hvormange af Venstres gamle Standpunkter, der i denne Samling vil blive forladte.

Angaaende Matrikulkortet fra Ørbæk er det nødvendigt, at jeg erholder det Areal's Matr. No., over hvilket De ønsker Kortet.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra Kl. Berntsen og fra

Deres forb.

A. Tange

1. Svensk banko var en svensk punch, der havde sit navn, fordi den oprindeligt kostede 1 rigsdaler banco pr. flaske.

Kjøbenhavn, 12. Marts 1880.

Kjære Ven, Hr. R. Winckler

Det er snart længe siden, jeg lod høre fra mig, men det kommer jo af, at jeg i min nuværende Tilstand føler megen Utilbøielighed til al Anstrængelse og derfor undgaar alt Sligt lige indtil at skrive et Brev, saameget som muligt. Undertiden er det dog lidt bedre, og da tager jeg mig sammen som idag og arbejder lidt. Ellers tilbringer jeg mest Fritiden med at sætte mig ind i vore ny, realistiske Forfatteres Værker og læse andre underholdende og oplysende Ting, og det Slags kan jeg holde ud at læse, om det skal være, flere Timer. Derimod kniber det med at sætte mig ind i Lovforslag, Betænkninger o.s.v., thi der er ikke noget Interessant eller spændende, hvorfor jeg hurtig slappes og bliver træt under Læsningen. Lægen sagde til mig igaar, at Hosten og Nattesveden, som trykker mig mest, ikke vil gaa bort før hen i Foraaret, men jeg har heller aldrig ventet Andet, saa det kom slet ikke overraskende. Saaledes er mit Befin-

dende, og er De saa god at hilse mine Venner derovre i Valgkredsen, at De skal ikke bryde sig om Rygterne, som Høire fortæller, angaaende mit Helbred, for er der nogen virkelig Fare, skal Fyns Tidende nok underrette dem derom. Til Sommer, naar den milde Luft indfinder sig, haaber jeg med Guds Hjælp at kunne komme omkring i Kredsen til Møder som sædvanlig.

Kl. Berntsen har været hos Indenrigsministeren og hans Kontoirchef angaaende Byraadshistorien i Nyborg. Ministeren har jo dækket Byfogden imod Departements- og Kontoirchefens Vidende og Villie, men redde ham som Byfoged kunde han alligevel ikke, og det er jo Hovedsagen, at den Historie kostede ham Livet som saadan, og lad saa Ligbegængelsen være saa prægtig, den vil, det er dog altid en daarlig Erstatning for selve Livet¹.

Jeg har læst Akterne, som Byfogden har indsendt angaaende hans Undersøgelse af Valgskandalerne i Nyborg, og det fremgaar deraf tydelig, at han ikke vilde have de to i min Klage nævnte Søfolk afstraffede; thi han har afsluttet Undersøgelsen netop paa det Punkt, hvor, dersom han havde foretaget det næste selvfølgelig Skridt, Sikkerhed for, om de Anklagede var skyldige, kunde have været tilveiebragt². Hvad Udvalget, som nu har Sagen til Overveelse, gjør ved den, veed jeg ikke, men under de forkvaklede Partiforhold er der vel sagtens ingen Udsigt til noget Resultat.

Forholdene her inde ere lige uberegnelige og indviklede. Der har i den senere Tid været voldsomme Rivninger i Bergs Parti, idet nok omtrent Halvdelen vilde slutte Alliance med Høire om Viceformandsvalg, Udvalgsnedsættelser o. L., medens den anden Halvdel modsatte sig. Det er rimeligt nok, at disse kunde have Lyst til at udvandre, men hvor skal de gaa hen? De Udtraadte med Vinther tiltaler dem ikke og vor Gruppe med Tomas Nielsen og Consorter ligesaa lidt. Der maa foregaa en ny Partigruppering inden ret længe, thi den nuværende er det usleste Kluderi, der kan tænkes. Gud give, det ikke maa vare for længe, thi bliver denne Tilstand ved, som vi nu har, ret længe, kan meget tabes.

Vi ere ellers slemt i Forlegenhed herinde med det tilkommende Statsrevisorvalg. B. Christensen er nemlig for gammel dertil og kan slet ikke gjøre Fyldest paa Pladsen, men Statsrevisorlønnen i Forening med Rigsdagsdiæterne ere hans eneste Existensmiddel. Vi have forsøgt gennem Formanden at udforske, om det ikke skulde være muligt at faa en Pension bevilget til ham af Statskassen, men Ministeriet vil ikke gaa ind derpaa, og hvad skulle vi nu gjøre? Vælge ham kunne vi vanskeligt forsvare, og lade ham sulte lige saa lidt. Der har været talt om herinde, at de 25 Medlemmer, som vort Parti udgjør, skulde gaa ind paa at love ham hver 8 Kr. maanedlig, naar hans Statsrevisionsvirksomhed ophører til October, men det bliver omtrent 100 Kr. aarlig, og det har jeg og flere ikke Raad til at ofre, undtagen jeg kunde faa nogen Hjælp dertil fra mine Venner. Det kan jo godt være, at naar han ikke er Statsrevisor længer og ikke har noget at leve af, at Ministeriet da til næste Aar gik ind paa en Understøttelse, men det kan man ikke stole paa. Det kunde jo ogsaa være, at man kunde faa nogen anden Støtte, men det er usikkert, og gaar man ind paa at sikre ham,

maa man være forberedt paa at komme til at betale Pengene. Jeg tillader mig derfor at spørge Dem, om De troer, at der blandt mine Venner i Valgkredsen kan ventes nogen Støtte, ifald det skulde blive nødvendigt at gaa ind paa en Understøttelse til den Gamle. Han har jo altid været en Hædersmand, og naar Landboerne vilde betænke, at det især skyldes ham, at det fri Hartkorn mistede sin Forret og kom til at betale Skat lige med Bøndernes Hartkorn, saa vilde de ikke betænke sig paa at give 1 Kr. om Aaret til at berede ham en sorgfri Alderdom³. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres heng.

A. Tange

E. Sk.

De hilses fra Kl. Berntsen og J. Pedersen. Seer man Dem paa Fyns Tidendes Generalforsamling paa Onsdag otte Dag? Nu bliver det fornøieligt at komme der, for nu behøver man ikke at spørge om, hvordan man skal faa Balance tilveiebragt.

A. T.

1. Se note til brev af 19/12 1879. — 2. Se telegram af 11/6 1879 samt note til brev af 13/6 1879 vedrørende urolighederne efter omvalget 10/6 1879. — 3. Hartkornsudligningen fandt sted i henhold til lov af 20. juni 1850.

Kjøbenhavn, 17. April 1880.

Kjære Ven, Hr. Rs. Winckler!

Mange Tak for venlige Hilsener fra Dem og andre Venner i min Valgkreds.

Indlagt sendes Dem herved Expl. af Sparekasseloven, saaledes som den af Ministeren blev forelagt i Folketinget, og saaledes som dette har ændret den og sendt den til Landstinget, og bedes De at bringe Hr. Birch min Hilsen ved Overleveringen heraf¹.

Ang. det andet Spørgsmaal fra Randers vedrørende Leverancer til Staten, da har dette flere Gange, saavidt jeg erindrer, været gjort til Gjenstand for Overveielser saavel i Finantsudvalget som Andragendeudvalget, og Folketinget har engang for nogle Aar siden, saavidt jeg veed, opfordret Indenrigsministeren til at bestille Jernbanevogne hos Scandia, naar de der kunde omtrent til forholdsvis samme Pris som i Udlandet. Men jeg seer jo af Referatet i „Randers Dagblad“, at Haandværkerforeningen vil indgive Andragende til Regjeringen om den omhandlede Sag, og hvis dette ikke frugter, er det rigtigt at henvende sig til Rigsdagen med et Andragende for at faa Sagen gjort til Gjenstand for Drøftelse og Indstilling til Ministeriet².

Det synes af H. Chr. Niensens Brev, som om de i Flødstrup have misforstaaet Henvendelsen om eventuelt at støtte B. Christensen, hvis han ikke skulde blive valgt til Statsrevisor, idet de have begyndt at indsamle Penge til ham. Dette er

der jo slet ingen Grund til, thi selv om han ikke bliver valgt, saa beholder han jo Posten til 1ste October, og det vil altsaa først være nødvendigt at begynde Pengeindsamling til ham først i Septbr., saaledes at han kan faa Pengene i October Maaned. Min Mening var kun den, om et Par indflydelsesrige Mænd i hvert af Valgkredsens Sogne vilde love at medvirke til Tilveiebringelsen af de 8 Kr. maanedlig, som jeg vilde komme til at udrede, hvis vort Parti vedtager foreløbig at udrede hans Pension med den samme Sum, som han har i Løn som Statsrevisor; thi især nu, da mit Helbred er daarligt, tør jeg ikke vove uden Støtte at paatage mig slige Forpligtelser. Altsaa, hvis der kommer Penge, saa forvar dem indtil videre, til det viser sig, hvad der bliver af Sagen.

Imellem Ministeriet og en Del af Høire er Forholdet for Tiden temmelig kjøligt, og ganske vist, Ministeriet behandler heller ikke sine Venner hensynsfuldt, og navnlig følte Landstingets National-liberale sig i høj Grad krænkede over Ministeriets Forhold til dets Behandling af Finantsloven³. Men om Høire driver sin Opposition videre end til at beklage sig over Ministeriet i de pæne Blade og skrive Smædeviser i „Punch“ er vel tvivlsomt⁴. Hvis Folketinget nu kan forhindre Loven om Lønningstillæg til Embedsmændene og om Universitetet, saa er Finantslovens uforandrede Vedtagelse i Landstinget en Seir for Folketinget, men man er jo stadig i Frygt for, at Berg har lovet Ministeriet disse Love som Gjengjæld, fordi det tvang Landstinget til at vedtage Finantsloven.

Mit Helbred er saa at sige hverken bedre eller værre, end det har været i længere Tid. Imorgen otte Dag skulde jeg reise hjem, hvis mit Helbred vil tillade det, for at deltage i Amsraadmøde og Amsraadsvalg den 26. og 27. April. Jeg kan ikke vide, hvorledes det vil gaa med Amsraadsvalget, thi jeg duer ikke rigtig til at agitere derfor, og Mik. Pedersen er bleven saa moderat, at han ingen Ting gjør for det.

Hilsen til Dem og Deres Hustru fra

Deres heng.

A. Tange

1. Forslag til lov om sparekasser. Loven blev stadfæstet 28. maj 1880 under navnet „Lov om spare- og lånekasser“. (RT 1879-80, tillæg A, sp. 1093-1100). — 2. Håndværkerforeningen i Randers holdt møde 31/3 1880, hvor statens leverancer fra indenlandske fabrikker blev drøftet. Det blev besluttet at henvende sig til regeringen om leverance af jernbanevogne fra „Skandia“, idet regeringen trods arbejdsløshed fik leveret en del jernbanevogne fra Tyskland. (Randers Dagblad 1/4 1880). — 3. Landstingsudvalget havde ønsket et dyrtidstillæg på finansloven til embedsmændene, således som det var blevet almindeligt. Estrup afviste pure dette ønske, idet han havde forelagt et separat lovforslag på området. På samme måde forholdt det sig med dækningen af universitetets underskud. På denne baggrund undlod udvalget at stille ændringsforslag til finanslovsforslaget. Det forslag om dyrtidstillæg, der blev resultatet efter folketingets forhandlinger, fandt landstinget ikke tilfredsstillende, hvorfor enighed mellem tingene ikke opnåedes, så forslaget bortfaldt. Hvad universitetets forhold angik, vedtog landstinget regeringens „Forslag til lov om tilvejebringelse af ligevægt mellem universitetets indtægter og udgifter“; men sagen strandede i folketingets finansudvalg, hvortil forslaget var blevet henvist. (RT 1879-80,

landstinget sp. 1051-54, 1690-1714; folketinget sp. 1975). — 4. I en af de satiriske sange i „Punch“, „Godt op at køre“, hed det bl. a. om sagen:

Et udvalg fik man sammensat
at vise ufortrøden,
vor embedsstand er ej forladt,
men venner har i nøden.
Og for vort universitet
man tog på vej, og i trompet
man blæste, man blæste:
Trara! Trara! Trara! Trara!

Men Estrup han blev ikke glad;
han sagen tog alvorligt.
Han sa'e: Hør, godtfolk, ved I hvad!
Det mandsmod klæ'er jer dårligt!
Her hjælper konsekvensen ej,
og ad Jer' dumme panteleg
jeg blæser, jeg blæser:
Ha ha! Ha ha! Ha ha! Ha ha!

(Punch 15/4 1880).

Kjøbenhavn, 9. Mai 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Takker for Lykønskning i Anledning af Amtsraadsvalget. Det gik jo efter Omstændighederne godt baade i Svendborg og Odense, tilsyneladende mest glimrende i Svendborg, men i Virkeligheden vistnok ligesaa godt i Odense, thi den Høiremand, som der blev valgt ved Lodtrækning, er vistnok en medgjørlig Mand, som i Reglen vil følge Venstre fremfor Herremændene, og det er et Spørgsmaal, om de ikke ere lige saa godt holdne med ham, som vi med f. Eks. Mikael Pedersen. Men ligemeget, fremad gik det jo da; thi Langelænderen, vi fik, maa da være bedre end Ærøboen, vi slog. Jeg havde for min Person havt bedre af at være fri for Amtsraadshvervet, men da man opfyldte alle mine Betingelser, skjøndt jeg ærlig skal tilstaa, at en enkelt af disse var lovlig fordringsfuld fra min Side, saa kunde jeg jo ikke andet. Valget er iøvrigt et Bevis for, at Valgmændene ikke billigede den Bergske Udryddelsespolitik, idet Jens Lunds Venner trods hans Modstand opgav deres Kandidat og stemte paa ham, som jeg foreslog, da jeg erklærede, jeg ellers ikke vilde modtage Valg¹.

Saa De har allerede 40 Kr. til B. Christensen, og det er jo kun fra nogle faa Sogne. Men hils nu og sig Giverne Tak for velvillig Imødekommenhed, og bliver det nødvendigt at sikre den Gamle, saa gaar jeg ind paa at skaffe den Del tilveie, som kan tilkomme mig. Der har forresten ikke været talt om den Sag nu i længere Tid, thi det seer jo ikke ud til, at Rigsdagen saasart bliver sluttet, og Statsrevisorvalget foregaar gjerne lige mod Slutningen af Sessionen. Somme taler om, at Folketinget skal opløses engang i Sommer, men vi kunne ikke rigtig tro det, thi Berg og hans Folk, eller dog nogle af dem, kommer nok Regjeringen saameget imøde, at det gaar af uden Konflikt. Ellers skulde man jo synes, at da Amtsraadsvalgene hele Landet over med Undtagelse af Frederiksborg Amt ere gaaede i Venstreretning, saa behøvede man ikke at frygte for en Opløsning². I en Artikkel i Morgenbladet for idag, som øiensynlig er fra Berg, stilles der jo i Udsigt, at vi skulde holde Rigsdag til hen i Høstet for at ende alle vigtige Sager i Fællesudvalg³. Det seer næsten ud, som det er baade Bergs og Høires Ønske at gjøre Befolkningen kjed af Forfatningen; thi det maa jo blive Følgen, hvis man skal holde Rigsdag de $\frac{3}{4}$ Dele af Aaret og saa

som Udbytte faa nogle Love, som er noget helt Andet end det, som Venstre i en Række Aar have stridt for. Det er jo næsten et Vidunder, at Venstrefolket under alt dette Seigpineri kan være saa kvikt og enigt, som det har vist sig ved Amtsraadsvalgene, og der er det endda Gaardmændene, som igjennem Sogne- raadene hovedsagelig vælger Valgmændene.

Mik. Pedersen er ikke videre tilfreds med, at Valgmændene fra Ørbæk, Frørup, Langaa-Øxendrup o.s.v. ikke vilde stemme paa ham til Amtsraadsmedlem, og han troer naturligvis, at det er min Skyld, skjøndt jeg tværtimod bad dem om at stemme paa ham, men de vilde ikke, hverken for lidt eller meget. Det er ganske vist ogsaa ubehageligt nok, at de Venstremænd, som kjender ham personlig, ikke vil stemme paa ham, medens hans egen Valgkreds paa En nær sendte lutter Høiremænd, som gave ham deres Stemmer.

Mit Helbred er lidt bedre, end det har været. Jeg hoster meget af og til og spytter en Del op, men jeg kan alligevel bedre taale at gaa hurtigt o.s.v. end tidligere, og Doktoren siger ogsaa, at Fortætningen i Lungen er begyndt at aftage. Men han anbefaler stadig Forsigtighed. De kommer lidt sammen med Prokurator Clausen, og vil De ikke have den Godhed at hilse, at Andragendet ang. Militærets Øvelser blev indbragt i Folketinget Lørdagen den 24. April⁴.

Venlig Hilsen til Dem og Hustru fra

A. Tange

1. Venstre havde fremgang ved valget af den større del af amtsrådet i Svendborg amt, tirsdag den 27. april 1880. Mens der hidtil havde været 4 fra venstre samt L. P. Clausen, Ærø, fra højre, lykkedes det nu at få Clausen udskiftet med venstremanden, gårdfæster Jens Larsen, Kragnæs på Langeland. Venstres 5 medlemmer af rådet stod nu lige med den mindre dels 4 + den kongevalgte formand, amtmanden. Jens Lund havde forsøgt at sætte den radikale sognefoged P. Hansen, Skjerninge, igennem i stedet for den moderate L. Hansen, Nørrebroby, men forsøget blev afværget af de moderate valgmænd, ikke mindst på grund af, at M. Pedersen stod til genvalg. Resultatet blev altså genvalg af N. Hansen, M. Pedersen, L. Hansen og Tange, nyvalg af J. Larsen i stedet for L. P. Clausen. Odense amtsråds større del blev valgt torsdag den 29. april, og venstre opnåede ikke at få valgt udelukkende egne folk, idet gårdmand Anders Rasmussen, Harritslev, efter afstemningen stod lige med højremanden, gårdmand Anders Nielsen, Drigstrup. Nielsen vandt derpå lodtrækningen. (Fyns Tidende 20/4, 27/4, 28/4, 29/4, 30/4 1880) — 2. I Frederiksborg amt søgte venstre at sætte to mand ind, som ikke var på højres liste, men forgæves. (Frederiksborg Amts Avis 27/4 og 28/4 1880). — 3. Det er rigtigt, at „Morgenbladet“ i en artikel anførte, at rigsdagen måske ville være inde til høslæt; men det blev dog ikke fremstillet som noget ønskværdigt. (Morgenbladet 9/5 1880). — 4. Andragende fra 55 beboere af Nyborgs omegn angående tilvejebringelse af lovbestemmelser med hensyn til troppe- eller feltøvelser på private marker. (RT 1879-80, folkettinget sp. 5140).

Gjestelev, 9. Juni 1880.

Ærede Ven, Hr. Rs. Winckler

Jeg har modtaget begge Deres Breve og læst dem, især det første, med særlig Interesse. Det var vistnok rigtigt, at De traadte ud af Byraadet; thi Raadet foretog sig naturligvis intet for at misbillige Clausens Adfærd, hvilket jo ellers havde været naturligt, da det var ved en festlig Sammenkomst af Byraadet, at Skandalen skete. De fleste af dem holder vel i deres Hjerte med Clausen —

det viste jo Bankdirektøren ogsaa for sit Vedkommende ved at smøre Haser, da Clausen foretog sit første Anfald paa Dem. Under saadanne Forhold kan De ingen Fornøielse have af at være i Byraadet, men derimod mere af at ofre de Kræfter paa Deres Forretning, som De ellers har brugt i Kommunens Tjeneste¹.

De er naturligvis nødt til at sagsøge Clausen for det voldelige Overfald paa Dem og maa jo ogsaa kunne faa ham dømt derfor, men om jeg skal sagsøge ham, fordi han ved Midnatstid og ovenpaa et Festmaaltid og en Punsebolle brugte Skjeldsord imod mig, er et andet Spørgsmaal. Jeg har vel ikke andre Vidner, som jeg kan stole paa, end Dem, og Clausens Sagfører vil sagtens protestere imod, at jeg fremfører Dem som Vidne, grundet paa at De er hans Fjende o.s.v. Jeg forudsætter, at de andre Byraadsmedlemmer vil betragte en Sag mellem Clausen og mig som *politiisk* og være ham ligesaa tro, som de altid have været ham ved tidligere Leiligheder, og hvis jeg fremkalder dem som Vidner, vil En maaske sige, at han ikke klart kan erindre, hvad der blev sagt under den Allarm, der var, da man reiste sig fra Bordet, en Anden har maaske hørt Clausen udtale Ordet „Slyngel“, men i hvad Forbindelse, det fremkom, opfattede han ikke, en Tredie vil have hørt, at Clausen udtalte sin Misbilligelse af, at Winckler har hjulpet Tange til at blive valgt, han hørte ogsaa, at Winckler sagde til Clausen, at var Tange en Slyngel, var han det ikke mindre, men han hørte ikke, at Clausen virkelig brugte dette Udtryk om Tange. Jeg kender af Erfaring, hvad det vil sige at have Modstandere til Vidner og skal aldrig mere stole paa at vinde en Sag paa det Grundlag². Og nu Dommeren, kan han i denne politiske Sag staa paa et upartisk Standpunkt? Høire vil ganske vist bilde os ind, at i det Øieblik, Dommerne sidde paa Dommersædet, blive de pludselig fra fanatiske Høiremænd skabte om til Engle, om hvis Ufeilbarhed ingen bør tvivle, men jeg godkender ikke denne Lære, men anseer dem for Høiremænd saavel paa Dommersædet som andet Steds. Men sæt, at det virkelig lod sig gjøre at skaffe aldeles uforkastelige Vidnesbyrd for, at Clausen havde udskjeldt mig paa den anførte Maade, ja saa vilde han blive idømt en Bøde af maaske 100 Kr., som han ikke regner for Noget, og som ikke i mindste Maade vil nedsætte ham i Høires Agtelse. Men hav nu den Godhed at spørge Prokurator Clausen, hvad han mener om mine Indvendinger her, om han troer, at der kan skaffes de nødvendige, gyldige Vidnesbyrd tilstede, saaledes at Dommeren, selv om han er nok saa ivrig Høiremand, ikke kan andet end dømme ham. Forresten forældes Sagen først efter et Aars Forløb, saa det haster ikke med at anlægge den, og desuden vilde jeg ogsaa nok tale med mine Venner i Rigsdagen derom forinden.

Bare jeg snart kunde blive saa rask, at jeg kunde give Møde i Folketinget. Høgsbro skriver idag, at mine Venner derinde længes efter mig. Lægen var her i Søndags og sagde, at Lungen var bedre, men der var fuldt af Slim i Luftrøret og Forbindelseskanaalerne mellem denne og Lungerne, hidrørende fra Forkjølelse, og Maven er heller ikke i Orden, og før dette bedredes, maatte jeg ikke reise til Kjøbenhavn, især saalænge man har en saadan Kulde. Jeg faar da

i Guds Navn øve mig i Taalmodighed lidt endnu. Høgsbro skriver, at Boisen ikke er rask endnu, skjøndt han har gjort den kostbare Reise til Afrika.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra min Familie og fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Fredag den 28. maj 1880 foretog Nyborg byråd sin årlige inspektionsrejse rundt til byens marker og skove. Rejsen blev afsluttet med det sædvanlige fællesmåltid i Christiansminde skovrestauration. Ved måltidets slutning kom det til en diskussion mellem konsul H. W. Clausen og Rasmus Winckler. Clausen udtalte sig stærkt nedsettende om Tange, og Winckler svarede igen ved at omtale „visse transaktioner“ i Clausens private virksomhed. På hjemvejen, da Winckler og den nye borgmester, Hall, traf sammen med Clausen og bankdirektør Jensen ved kirkegården, blev Winckler overfaldet af Clausen. De to kombattanter afgav senere i „Fyns Tidende“ afvigende erklæringer om begivenhedsforløbet. Winckler skrev således, at Clausen slog ham to gange i hovedet med sin paraply samt flere gange på skulderen og højre arm, hvorefter han „synker ligesom sammen udmattet og overanstrengt, sigende efter nogle sekunders pause: „Har jeg slået Dem, Winckler, så kom og slå mig igen!“ Hvortil jeg svarede: „Nej, jeg slår ikke på noget menneske, men den sag skal nok komme videre ...““. Efter forhandlinger på stedet undlod Winckler at foretage politianmeldelse og nøjedes med at gå til lægen.

I Clausens svar på Wincklers indlæg hed det, at sidstnævnte havde været beruset, hvorfor latter ville have været bedre end slag. Clausen havde imidlertid villet slå hatten af Winckler, men denne løb nu meget stærkt bort, mens Clausen for at skræmme ham løb nogle få skridt efter. „I den fart, hvori han løb, var han tørnet så voldsomt mod en af de ... stående pæle ... at han faldt, og antager jeg, at ligesom en toiletgenstand ved denne lejlighed faldt ud af hans mund, kan han samtidig have fået det lille sår i hovedet“. Clausen fortsatte: „Omtalte toiletgenstand blev fundet, dog noget medtaget, som det antages ved, at en senere passerende må have trådt på den, hvorefter Winckler gik til lægen, som fandt en rift på 1½ cm's længde, som end ikke behøvede et hæfteplaster“.

Efter episoden meddelte Winckler ved brev til byrådet, at han ønskede at udtræde af dette. Da han intet hørte fra Clausen, ville han rejse klage. Det kom imidlertid til et forligsmøde på borgmesterens foranledning. (Fyns Tidende 31/5, 9/7, 10/7, 15/7, 9/8, 20/8, 21/8, 31/8, 6/9 1880). — 2. Se note til brev af 18/6 1873. — 3. Se note til brev af 19/12 1879.

Gjestelev, 23. Juni 1880.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Deres ærede modtaget, og takker jeg Dem for venlige Ønsker angaaende mit Helbred. De har forresten nok at holde Hænder i paa alle Kanter, men kunde De desuagtet tage en Tour op at besøge mig, vilde det være mig særdeles kært; thi vi have i den senere Tid adskillige Gange talt om herhjemme, at vi længtes efter at see og tale med Dem. Over Forliget med Clausen tager jeg mig ikke videre nær, thi som jeg sidst skrev til Dem, man kan ikke vente sig noget Godt, naar man har Modstandere baade til Vidner og Dommere¹. Paa Lørdag skal jeg, hvis Veiret tillader det, reise ud til Doktoren i Odense, ellers har jeg ikke været paa Reise eller udenfor Hjemmet siden Pintse. Til St. Madsen og Vaaben har jeg skrevet om at besøge mig paa Fredag, men om de kan komme den Dag, veed jeg jo ikke. Kunde det passe for Dem at besøge os sammen med dem, vilde det jo være fornøieligt.

Venlig Hilsen fra os alle til Dem og Deres Kone.

A. Tange

1. Se note til brev af 9/6 1880.

Kjære Hrr. Rs. Winckler!

Deres Brev modtog jeg i Torsdags, da jeg stod i Begreb med at reise til Kjøbenhavn, og fik derfor ikke Tid til at svare derpaa dengang. Jeg har det ellers bedre nu, har bedre Appetit, og Lægerne stemme overens om, at Lungen er bedre, men jeg maa jo være meget forsigtig og turde derfor ikke deltage i Touren, som Rigsdagsmændene idag foretog ombord paa Kongens ny Dampskib¹. Jeg naaede ikke at komme til at stemme over Hærloven, men min Stemme vilde hverken gjordt fra eller til, da Høire og Bergs Folk gik sammen om at sende den til Fælledsudvalg². Nu er der Udsigt til, at vi alligevel faa en Hærlov iaar, men sagtens ikke af de gode efter vort Syn paa Sagen, og endvidere til, at Samlingen trækker ud det meste af denne Maaned til. Om jeg bliver her hele den Tid, veed jeg ikke, det kommer an paa, om Lægen mener, at jeg kan taale Luften herinde, for den er jo ikke den sundeste om Sommeren. Høgsbro blev da valgt til Statsrevisor, men en Del af os har jo maattet love fra October af at give gamle Christensen hver 6 Kr. maanedlig, da han fra den Tid intet andet har at leve af end sine Rigsdagsdiæter. Det vil saa vise sig, om man til næste Aar kan faa en Pension bevilget til ham af Statskassen.

Jeg takker Dem for Indbydelsen til at besøge Dem paa Indreisen til Kjøbenhavn, men saa gjerne jeg end vilde, turde jeg ikke andet end benytte det gode Veir, som det var i Torsdags; thi skulde det blevet Stormveir, kunde jeg vanskelig taale at reise over Beltet, saalænge jeg ikke er raskere, end jeg er endnu. Vi talte ellers om hjemme, at vi gjerne ønskede, at De og Deres Kone vilde besøge os den 21. Juli, da det er min Fødselsdag; men nu ved jeg ikke engang, om jeg kan komme hjem til den Tid, og jeg tør derfor ikke indbyde Dem, før det viser sig, hvordan det udvikler sig forinden. Hvorledes har Carl Hansen og A. Petersen det? Dem har jeg ikke hørt fra i mange Tider. Bankdirektøren var vel ikke fornøiet, fordi jeg ikke i Skoleraadet vilde stemme for at forhøie Tilskuddet til Nyb. Realskole, men stemme for at give den ligesaa stort et Tilskud som Vesterskjerninge og Veistrup Høiskole, da det nærmest er en Kommuneskole, fandt jeg ingen Anledning til³. Lad mig snart høre fra Dem og hils gode Venner, som De træffer sammen med. Hilsen til Dem og Hustru fra

Deres forb.

A. Tange

1. Lørdag den 2. juli 1880 var ca. 100 rigsdagsmænd inviteret på en 4-timers sejltur i Øresund med kongens nye skib, „Dannebrog“. Prins Valdemar præsenterede skibet; der blev serveret champagne, og man sang nogle vers af „Vift stolt på Codans bølge“. (Fyns Tidende 4/7 1880). — 2. „Forslag til lov om hærens ordning“ blev vedtaget i folketinget 1/7 med 57 stemmer mod 36. De moderate stemte imod. Landstinget ændrede loven og krævede i henhold til grundloven nedsat et fællesudvalg. (RT 1879-80, folketinget, sp. 7369; landstinget sp. 1615-16). — 3. Svendborg amts skoleråd holdt møde tirsdag den 29. juni 1880. Bankdirektør Jensen blev budt velkommen som nyvalgt skolerådsmedlem for Nyborg købstad. Nyborg realskole havde begæret det sædvanlige tilskud forhøjet til 400 kr., hvilket anbefalede varmt af Jensen. Bevillingen blev dog fremdeles 300 kr., da der var tale om en ren kommuneskole. (Fyns Tidende 30/6, 1/7 1880).

Kjære Ven, Hr. Rs. Winckler

Tak for Deres venlige Lykønskning i Anledning af min 41 Aarsdag. Det staar nu i Guds Haand, om Ønskerne, som attraaes for mig, skal gaa i Opfyldelse, men selv om min Gjerning her snart skulde sluttet, gik jeg ikke haabløs herfra, ligesaa lidt som jeg bliver her haabløs, hvis jeg skal blive. Jeg kan ellers tænke mig, at Mik. Pedersen har været i Extase — det er nu ikke noget Nyt, thi i den Tid, Rigsdagen staar, er han sjelden i normal Tilstand — det er han kun, naar han ikke er under Bergs Indflydelse, og den har nu snart været i 10 Maaneder, og saa lige ved Hundedagene faa saadan en Skuffelse over Hovedet — det er jo ogsaa til for en ærlig Mand som Mik. Pedersen, der troer paa Bergs Almagt, at blive fortvivlet over¹. Forresten er det ikke ham allene, som er vred, det er alle Bergs Folk. Hærlovsforslaget er egentlig for mange af dem godt nok, men det er Maaden, hvorpaa det er kommet frem, som har forbitret dem. Berg og Hørup ere jo rent rasende, og det er ikke saa underligt, thi de troede jo, at vi vare magtesløse, Høre kuert, og de i Forening med Ministeriet vare alt — og saa paa en Gang og med et Slag, uden at de selv ane det, saa de sig satte udenfor Sagens Afgjørelse, de foragtede Modstandere vise sig til være Situationens Herrer, og Ministeriet gaar ind paa den Situation, i hvis Tilblivelse de ikke har havt nogen Lod eller Del, fordi det seer ingen anden Udvei. At Ministeriets Stilling derved vil blive svækket er Bergs og Hørups Sorg næst det, at de har tabt deres egen Indflydelse, og hvis det bekræfter sig, at Holstein-Holsteinborg underminerer Ministeriet hos Kongen, kan det jo ogsaa have sine Betænkneligheder, hvorlænge det vil kunne holde sig.

Forresten gik jeg ind paa det indbragte Hærlovsforslag uden alle Tanker om Ministerskifte, fordi vi kun havde Valget imellem enten selv at afgjøre Sagen i Forening med Høre eller lade Berg og Kauffmann afgjøre den imod vort Ønske, og dette bragte mange af os til at gaa ind paa de mange faste Officerer, hvad vi ellers vare meget betænkelige ved; men det hjalp jo en Del, at vi fik den betydelige Indskrænkning i Garnisonstjenesten og Gjenindkaldelserne til Vederlag herfor, og dette vil jo vistnok blive modtaget med Glæde af Befolkningen, hvorimod den ikke vil mærke Meerudgiften, da der jo ikke derfor blive paalagt større Skatter. Jeg veed ikke, om denne Sag vil gavne vort Parti som Parti, men jeg er sikker paa, at Folket vil have Gavn af den, og det er Hovedsagen. Derimod vilde Folket kun have lidt Gavn af, at vi ingen Ting havde gjort — men derimod givet os til bagefter at skænde paa Berg, fordi han og Kauffmann havde skaffet en slet Hærlov tilveie.

Til Festen i Frørup kan jeg ikke komme, thi Lægen forbyder mig at kjøre paa aaben Vogn, tale under aaben Himmel og være formeget ude i Natluften, og disse 3 Ting kunne vanskeligt undgaas ved den Leilighed. Men det var jo rart, hvis De kunde tage derud for at passe paa min Modkandidat; thi han vil jo sagtens forsøge at gjøre Propaganda. Send mig efter Festen et Par Ord om, hvordan det gik derude².

Hilsen til Dem og Deres Hustru fra Kl. Berntsen, Jørgen Pedersen og fra
Deres heng.
A. Tange

B. Sk.

Jeg erfarer i dette Øieblik, at Loven om Lønningstillæg til Embedsmændene ogsaa skal i Fælledsudvalg³. Det lader til, at denne Rigsdagssamling skal trække ud i det uendelige —

A. T.

1. Mens fælledsudvalget arbejdede med hærlovssagen, førte Bojsen hemmelige forhandlinger med general Thomsen, forhandlinger, der udmanøvrerede Berg, og sluttede med forlig. Resultatet blev en nedsættelse af fæstningsartilleriet og nedsættelse i antallet af tjenestedage, en forøgelse af de faste befalingsmænd og et budget, som lå ca. 350.000 kr. over det højeste, Berg havde strakt sig til. „Forslag til lov om tillæg til lov om hærens ordning af 6te juli 1867“ blev vedtaget i folketinget med 59 mod 30 stemmer 22/7 1880. (Hvidt s. 89-96; Bojsen s. 97-99; Rigsdagshist. II s. 89; Krieger VII s. 286 ff; RT 1879-80, folketinget sp. 7772-7824). — 2. Der tænkes antagelig på Istedfesten i Sludegård ved Frørup, søndag den 25. juli 1880, der havde forpagter Christiansen som hovedtaler. Winckler var ikke til stede, idet han deltog i Istedfesten i Bækstrup samme dag. (Fyns Tidende 26/7, 27/7 1880). — 3. Denne lov kom ikke i fælledsudvalg, da ingen af tingene krævede det, jfr. note til brev af 17/4 1880.

Kjøbenhavn, 24. Juli 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Endelig idag er Rigsdagen sluttet. Det havde nær gaaget med den, som der i Sagnene fortælles om forheksede Folk, at de ikke kunde dø, før der kom Ild under dem. Jeg reiser hjem imorgen og kommer til Nyborg Kl. 11 og kunde altsaa have taget med til Frørup, men da jeg idag spurgte Lægen, om det kunde lade sig gjøre, forbød han mig strengt at holde Tale under aaben Himmel og idet hele taget al Anstrængelse, som paa nogen Maade kunde undgaas, og altsaa er jeg jo nødt til at lade det være. Hans Raad var, at jeg reiste hjem og saavidt muligt holdt mig rolig og levede godt.

Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres forb.

A. Tange

Gjestelev, 1. August 1880.

Kjære Ven, Hrr. Rs. Winckler

Naa, det gik jo, som jeg tænkte, ganske flink til ved Istedfesterne i min Valgkreds uden min Nærværelse¹. Nu er altsaa hele min Valgkreds kommen med ind i Folkefestbevægelsen, hvori den sydlige Del ellers har staaet tilbage. Det synes jo, som om Venstremændene til Slutning har taget hele Magten ved Festen i Frørup eller i det Mindste, at Venstrestemningen har faaet Overhaand

og revet Forsamlingen med sig. Jeg troede ellers, at Lærer Lindhardt var Høiremand, og ligeledes at A. Knudsen, Tommerup, var vred paa os for Hærlovens Skyld eller rettere for den lange Næse, som Berg ved vor Bistand har faaet ved denne Sags Slutning; men maaske hans varme Patriotisme her har seiret over andre Betæneligheder. Til den paatænkte Høstfest i Ellinge haaber jeg, om Gud vil, at komme tilstede². Ligeledes haaber jeg at kunne holde nogle Vælgermøder i Kredsen i Løbet af September Maaned. Jeg har befunden mig mere vel i denne Uge, siden jeg kom bort fra Kjøbenhavn.

Efterat have gennemløbet en Del gamle og nyere Forordninger og Ministerkrivelser er jeg kommen til det Resultat, at Gaardmændene i Ullerslev ikke kunne blive fri for at yde Ægtarbejde ved Kirkegaardens Udvidelse. Bestemmelser herom indeholdes i Plk. af 18de April 1828, Frnd. af 26de Juni 1844, Frnd. af 23de April 1845, § 9 og Ministerskrivelse af 21de Dcbr. 1874. Ingen Kjørepligtig kan affordres mere end 5 Kjørsler i et Aar, disse 5 Kjørsler maa *tilsammen* ikke overstige en Længde af 12 Mil (6 Mil frem og 6 tilbage) og en enkelt Kjørsel maa ikke overstige en Længde af 6 Mil (3 Mil frem og 3 tilbage). Forresten har man en Lov af 28de Februar 1856, hvorefter disse Arbejder kunne fordres afløste mod et billigt Vederlag, naar enten Halvdelen af Yderne eller Kirkens Eier forlanger det. Fremgangsmaaden herved er foreskreven i Hoveriafløsningsloven af 4de Juli 1850.

Men hvornaar har De isinde at besøge os? I denne Uge har vi Rughøst og i næste Havre- og Byghøst, det vil sige om Søgnedagene, men kunde det ikke passe Dem paa Søndag? Hvad om De foruden Deres Kone fik Carl Hansen og hans Frue til at tage med paa Touren, De vilde alle være os inderlig velkomne, og saa havde De Reiseselskab med det samme, og Plads har De jo i Char a bancen; thi det var vel bedst at kjøre med egen Befordring for at være uafhængig af Klokkeren og Jernbanen. Hils Carl Hansen fra mig og tal med ham herom og lad mig saa vide, om De kommer den Dag eller hvornaar.

Venlig Hilsen til Dem og Hustru fra

Deres hengivne
A. Tange

Min Kone beder hilse — De andre ere paa Familiebesøg.

1. Se note til brev af 21/7 1880. — 2. Festen i Frørup var ikke stærkt politisk præget. Om festen i Ellinge har intet kunnet oplyses.

Gjestelev, 26. August 1880.

Kjære Ven, Hr. Rs. Winckler

De fik saa intet Brev fra mig alligevel, som jeg talte om i Odense. Min Kone kom nemlig op paa Ringe Station for at tage imod mig Kl. 5 og havde Brevet med for at sende det med Posten, men der modtog hun Deres, og da hun deraf ikke kunde see, at vi vilde træffe sammen i Odense, saa holdt hun det tilbage

istedetfor at sende det med Posten. Det var jo ogsaa det samme, thi der stod ikke andet deri, end hvad jeg fik Dem fortalt mundtlig.

Nu kunne vi vel altsaa snart vente et Svar fra Dem til Clausen. Læg blot Hovedvægten paa at konstatere, at hans voldelige Overfald paa Dem var saaledes, som De har fremstillet det. Lad ham skaffe Attest fra Byfogden paa det modsatte, om han kan, for han saa jo paa det Hele. Dette i Forbindelse med hans egen Tilstaaelse for, at han i visse Tilfælde — Tilfælde, der jo kunne indtræde, saasnart han finder det passende — anseer det for tilladeligt at give Folk paa Øret, maa jo være tilstrækkeligt til at fælde ham hos alle moralsk tænkende Mennesker¹.

Nu kunne vi altsaa snart vente Brev fra Dem med Anmeldelse om Besøg hos os. Deres Kone, som jævnlig ved Begivenhederne bliver mindet om Bjørnsøns Ord i en af hans Komedier: „Tidens Løsen er, at man skal hærdes“, har vist godt af at komme en Tour paa Landet i de mere fredelige Forhold, som vist bedst passer med hendes Natur. Carl Hansen tager naturligvis med. Venlig Hilsen fra min Familie og fra

Deres hengivne
A. Tange

1. Se note til brev af 9/6 1880.

Gjestelev, 14. September 1880.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Hjertelig Tak til Dem og Frue for udvist Venlighed og Gjæstfrihed under mit og Venners Ophold i Nyborg¹. Jeg er rigtig glad over, at jeg kom derud til Mødet og fik Leilighed til at see og tale med mine Venner, og jeg befinder mig ganske vel ovenpaa Touren. Med lille Sare er det bedre. Hun kan nu see med Øiet, og Doktoren havde Haab om, at hun kan komme hjem hen i næste Uge. Vi have faaet en deilig Regn her inat, som saa rart har rensset Luften og frisket Græsset, saa nu faa vi travlt med at saa Rug. Venlig Hilsen til Dem og Deres Kone og hendes Søster fra os alle og især fra

Deres heng.
A. Tange

1. I anledning af et politisk møde i rådhusalen med taler af bl. a. Tange, Berntsen og Bojsen; 700 mennesker var mødt. (Fyns Tidende 14/9 1880).

Gjestelev, 7. November 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Takker for Deres venlige Skrivelse og for Indbydelsen til Gildet paa Hotel Nyborg¹. Men dette sidste er et vanskeligt Kapitel at komme over; thi er der noget, jeg er uskikket til, saa er det at gaa til Gilde med, hvad dertil hører.

For 14 Dage siden fik jeg et heftigt Anfald af Hoste paa Grund af Forkjølelse, jeg i det ugunstige Veir havde paadraget mig, og der gik mange Dage, hvor jeg var meget utilpas og stadig maatte holde mig inden Døre. Nu er det efterhaanden bleven lidt bedre, saa jeg igaar kunde reise ud til Lægen, som sagde, at han hverken kunde mærke Frem- eller Tilbagegang, siden han sidst undersøgte mig. Men gaar jeg nu til Gilde, drikker en Del Vin og Punsch og maaske kommer til at vaage en Del om Natten, saa frygter jeg for, at jeg kommer slet ikke til Rigsdagen, og det skulde jeg dog gjerne, om det kunde lade sig gjøre. Kl. Berntsen derimod, som nylig er bleven forlovet med en rig Pige og tjener 6 a 8000 Kr. ved Skiftekommissionen, han er bedre i Feststemning, og han lod ogsaa til igaar, da jeg talte med ham, at han var parat til at komme, naar De kalder². I Morgen eller den første Dag, der indtræffer gunstigt Veir, reiser jeg til Rigsdagen. De bedes derfor undskylde, at jeg ikke kan møde ved Gildet. Jeg vilde ellers gjerne have været sammen med de Folk, som De nævner i Deres Brev, thi dem kan man nok komme sammen med, uden at det medfører uhyggelige Scener, hvad ikke er Tilfældet med en Del af de andre — dog maaske, naar alt kommer til alt, ikke mange —.

Hils Fotograf Petersen, at han har min Tilladelse til at kopiere mit Portræt. Kan det gavne ham noget, mig kan det vel ikke skade. Kl. Berntsen reiser vist ikke før Onsdag til Rigsdagen, og det kunde da vist passe, at han blev i Nyborg en Dag over.

Hils mine Venner, som spørger til mig, at jeg haaber nok at blive saa rask, at jeg kan give Møde paa Rigsdagen og varetage min Gjerning der i Vinter.

Venlig Hilsen

fra Deres hengivne

A. Tange

1. Om gildet på „Hotel Nyborg“ har intet kunnet oplyses. — 2. Pigen var Anny C. M. O. Thomsen, datter af grosserer O. C. Thomsen, København. Berntsen giftede sig med hende 8. august 1881. Den omtalte skiftekommission var den, der var nedsat i forbindelse med afviklingen af Fyns Folkebank, se note til brev af 19/6 1878.

Kjøbenhavn, 20. November 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Tak for Deres to sidste Breve. Hvad Deres Yttringer om Aspiranten til Politiasistentposten, Knud Hansen [*angaar*], da vil det jo være et rent Lykketræf, om de 10 uensartede Medlemmer, hvoraf Amdtsraadet bestaar, skulde falde paa at tage ham blandt de 110 Ansøgere, som der er at vælge imellem¹. Dersom Venstre i Amdtsraadet endda vare enige om at vælge jævne Folk til Bestillingerne, men hvem veed, hvad vi ere enige om, før man seer det, og ens personlige Mening har jo intet at betyde, naar han ikke kan faa andre med paa den. Men man maa jo gjøre det bedste ud af det, man efter Omstændighederne kan, og stemmer de Andre os over, faar de bære Ansvaret.

Kl. Berntsen kom saa ikke med til Gildet. Han har jo travlt med Kjæresten,

der seer ud som et nys udsprunget Mailøv og jævnlig følger ham paa Tilhørerpladsen og i Theatret.

Herinde fra er ikke meget nyt at melde. Berg og hans Mænd modtoges os med meget mørke Ansigter, og det er tydeligt, at de ere blevne betydeligt opstrammede i Løbet af Sommeren til Had og Bitterhed imod os. Adskillige af dem synes dog allerede at være optøede noget i den Tid, vi har været sammen. Det kniber nok en Del for ham at faa dem med til at stemme for Misbilligelsen af Formandens Færd mod Dr. Brandes, og om han ved Afstemningen kan faa dem opstrammet til at holde Ørene stive vil vise sig paa Tirsdag, da efter Sigende Sagen skal til Forhandling. Ved Aflæggelsen af Eden viste ellers Brandes, hvad han er for en Karl, men jeg synes, at hele hans Færd er meget passende for et Menneske, der ikke troer paa noget som helst Ansvar udenfor denne Verden og hans uartige Svar til Formanden en meget passende Indledning til en Gudsfornægters Rigsdagsvirksomhed². Men Jens Busk, Mik. Pedersen o.s.v. behandler ham som deres tro Stalbroder og synes, at alt er i Orden ved, at de har faaet en Stemme mere til deres Parti. Finantslovbehandlingen har nu taget 5 Dage, men der er intet Liv i den saadan som i det forenede Venstres Velmagtsdage — da var der anderledes Slag i Frikadellen.

Mit Helbred staar ved det samme, og ved at drikke Hampefrøvelling, svensk Banko, Bairskøl og Maltextrakt kan jeg nogenledes holde det gaende, men heller ikke mere. Hils Vennerne samt Deres Hustru, og være De selv hilset fra

Deres heng.

A. Tange

1. Politistyrken i Svendborg amt skulle forøges med 3 nye beredne politiassistenter. Valget blev foretaget 3/12 af amtsrådet efter de vedkommende politimestres indstilling, og den omtalte Knud Hansen blev ikke valgt. Der var 123 ansøgere. (Fyns Tidende 4/12, 10/12 1880). — 2. Edvard Brandes var 22. september blevet valgt til folketinget på Langeland. En kreds af vælgere indgav klage over valget, idet det blev hævdet, at han under valgkampen havde erklæret sig konfessionsløs. Klagerne mente, at hans valg stred mod grundloven, der krævede edsaflæggelse af tingmedlemmerne. Udvalget for valgbrevs prøvelse erklærede sig inkompetent til at afgøre spørgsmålet, de edsaflæggelse jo kun kunne komme på tale, hvis et medlems valg var godkendt. Folketingets formand, Christoffer Krabbe, erklærede, da valget enstemmigt var blevet godkendt, at han ville udsætte edsfæstelsen, til han havde undersøgt sagens principielle aspekter. Berg, Hørup og Busk indbragte derpå et forslag til beslutning, som udtrykte misbilligelse af denne udsættelse. Imidlertid sendte formanden edsformularen til Brandes, ledsaget af et brev, der spurgte, om Brandes kunne underskrive formularen med personlig sandhed. Brandes underskrev, men nægtede at besvare det ledsagende spørgsmål. Nogle dage efter kom beslutningsforprøvelse erklærede sig inkompetent til at afgøre spørgsmålet, da edsaflæggelse jo kun slaget til behandling (25. og 26. november). Det blev forkastet med 61 stemmer mod 21, hvilket ikke havde nogen betydning for Brandes' valg eller edsaflæggelse. (Rigsdagshist. II s. 91-92; RT 1880-81, tillæg A, sp. 1-4, folketinget sp. 73, 433-526).

Kjøbenhavn, 7. December 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Deres ærede af 3die ds. har jeg først nu faaet Leilighed til at besvare, da jeg de sidste Dage af forrige Uge var hjemme og til Amtsraadsmøde og først kom

herind igjen Søndag Aften. Opfordringen til at yde Bidrag til Dækning af det forenede Venstres Bestyrelses Proces er udgaaet under Billigelse af vort Parti¹. Høgsbro har foreløbig laant 3000 Kr. i Landmandsbanken og dermed betalt hele Historien, og derved vil det blive staaende foreløbig, indtil man seer hvilke Bidrag, der kommer ind fra de forskjellige Kredse. Det var jo rart, om der foruden Mulktbeløbet kunde komme saameget ind, at Octavius Hansen kunde faa et ordentligt Honorar for sit Forsvar, som han efter min Mening har skilt sig glimrende ved. Dette sammen med en Adresse til ham vilde være en Styrkelse for Venstre i denne Splidens og Forvirringens Tid, da man mange Gange næppe kan kende Ven fra Fjende.

Vort Parti har nu, som De vel har seet i Avisen, lavet sig et Forretningsudvalg paa 5 Medlemmer til at forberede Sagerne². Tomas Nielsen havde indenfor vort Parti faaet dannet en Gruppe af misfornøiede, som gjorde Vrøvl snart over Et og snart over et Andet, og dette hindrede os i at optræde med den fornødne Kraft og Sikkerhed, da der tillige skulde forhandles med Tauber og Alberti, som Tomas Nielsen ikke godt kan døie. Derfor vil man nu prøve, om dette Udvalg, valgt ved Forholdstalsvalg, ikke kan tilveiebringe mere Enhed og bedre Samvirken med de Udtraadte; thi med Bergianerne er der vist ikke noget at stille op. Der arbeides paa fra vor Side at faa indbragt en Pensionslov for Statsrevisorerne for paa den Maade at skaffe B. Christensen noget Pension, og der er Haab om, at de andre Partier i Rigsdagen vil gaa ind herpaa³. Jeg seer af „Nyb. Avis“, at Clausen i et Byraadsmøde har skjældt Præsterne voldsomt ud. Det lader til, at han vil spille Bismark in miniature og reise Kulturkampen i Nyborg; men han faar vel endnu mindre Ære deraf, end Bismark har faaet af sin⁴. Lad mig høre, hvorledes det gik med Mødet i Saaderup⁵. Mik. Pedersen har sin Nød med Fyns Tidendes Amtsraadsreferater. De ere ham en stadig Pæl i Kjødet; thi han kan aldrig foretage en Svingning til højre, før det straks er bekendt for alle Mennesker⁶.

Mit Helbred er ligesom lidt bedre paa den sidste Tid, og jeg har endda taalelig godt taalt Reisen til Amtsraadsmødet. Hilsen til Dem og alle Venner, som De træffer, fra

Deres heng.
A. Tange

1. Venstres bestyrelse havde 3. juni 1877 udsendt et opråb, som stemplede den provisoriske finanslov som grundlovstridig, lige som ministeriet hævdedes at have fortiet for kongen væsentlige træk fra forhandlingerne. Estrup anlagde sag mod bestyrelsen, og medlemmerne idømtes ved overretten 3 måneders fængsel. Højesteret afgjorde i 1880 sagen med en bøde på 300 kr. til hver af medlemmerne, der var blevet forsvaret af Octavius Hansen. Endvidere skulle de udrede sagens omkostninger. Højesteret fandt kun påstanden om fortielserne strafbar. (Rigsdagshist. II s. 80). — 2. Bojsen, Holstein-Ledreborg, Høgsbro, Højmark og Thorup. (Fyns Tidende 3/12 1880). — 3. „Forslag til lov om adgang til livrente for mænd, der i 25 år har udført statsrevisorhvervet“, som forslaget endelige titel blev, blev efter vedtagelsen stadfæstet 14/6 1881. Det blev indbragt af Alberti 7. marts 1881. (RT 1880-81, folketinget sp. 3459-60). — 4. Ved budgetbehandlingen i byrådet stillede konsul Clausen forslag om, at den såkaldte offerskat til præster og degn skulle udgå af budgettet og opkræves og uddeles separat. „Det kunne jo tænkes, at en

så højt lønnet embedsmand som sognepræsten, om en offerbeskattet i små kår måske ikke kunne betale og var truet med udpantning, da kunne ønske at eftergive ham offeret ved at yde ham en pekuniær hjælp til at betale dette, og denne lod sig da lettere udregne ved dette forslag“, udtalte Clausen. Det fremgik af Clausens indlæg, at et motiv til at befri kæmneren for denne byrde var sognepræstens holdning over for byrådet i forbindelse med salg af noget præstegårdsjord og besættelse af et organistembede. Forslaget blev nedstemt. (Nyborg Avis 2/12 1880). — 5. Møde i Saaderup kro af sogneformænd og næstformænd i Fyns vælgerforening i Svendborg amts 1. kreds. Mødet var indkaldt af Winckler. (Fyns Tidende 2/12 1880). — 6. Til en af de 3 politiassistentposter, se note til brev af 20/11 1880, blev valgt en københavnsk betjent Fischer, hvis valg støttedes af herremændene. „At han alligevel opnåede en stemme over halvdelen, må nok tilskrives den omstændighed, at hr. M. Pedersen her formentlig er gået imod sine standsfæller“, skrev „Fyns Tidende“. (Fyns Tidende 4/12 1880).

Gjestelev, 22. December 1880.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Jeg modtog igaar Brev fra Dem af 19de ds., som havde været i Kjøbenhavn, men desværre ikke truffen mig, idet jeg reiste hjem allerede i Søndags. Amtmanden telegraferede nemlig til mig en Gang i forrige Uge og forespurgte, om jeg kunde deltage i Besigtigelsen af en ny Landeveislinie igaar, og jeg lovede da at komme igaar for at faa det tilside inden Julen. Det værste er med Postanvisningen, som jeg nu ikke kan faa hævet og overrakt Christensen. Jeg skriver nu ind til Høgsbro og beder ham om at hæve Pengene paa min Fuldmagt og overrække Christensen dem paa mine Vegne.

Det glæder mig, at det gaar godt med Indsamlingen til d. f. V.s Bestyrelse, men De maa jo have faaet en hel Del Uleilighed deraf; thi sligt gaar ikke uden Oprofrelser fra Enkeltmands Side. Jeg saa efter hver Dag i „Nyborg Avis“, om der ikke kom noget Tilsvaer til Clausen fra Bjerre, men nu faar jeg det ikke at see, da jeg ikke her har Adgang til Rigsdagens Læsesal⁴. Jeg kan forstaa, at det maa være behageligt for Dem en Gang at staa som Tilskuere ved Kampen mellem Deres Modstandere indbyrdes. Men troer De ikke, at hvis der kommer en Valgkamp i Nyborg mellem Venstre og Høire, saa vil Pilatus og Herodes igjen blive Venner ligesom i gamle Dage?

Om det er ikke usandsynligt, at det vil komme til en Opløsning paa Spørgsmaalet om Lønningstillæg til Embedsmændene engang i Vinter. Dersom Bergs Parti ikke vil gaa høiere end til at give Lønningstillæg til Lønninger paa indtil 2500 Kr., kan jeg ikke indsee, hvorledes Estrup kan undgaa at opløse; thi kan han ikke opnaa mere, vil han vække almindelig Forbitrelse imod sig hos de 1000 høie Embedsmænd og deres Frænder og Venner, der hidtil sammen med Godseierne har været hans Hovedstøtter her i Landet. Troer De, at Vælgerne omkring i Sognene i min Valgkreds ere tilstrækkelig organiserede til at kunne modtage en Valgkamp? Hvis det kommer til Opløsning, og mit Helbred bliver, som det er, saa indbyder jeg straks mine Stillere til et Møde i Saaderup Kro og erklærer mig villig til at stille mig igjen, men reise Kredsen rundt for at holde Møder kan jeg ikke udholde. Saa maa mine Venner selv tage deres Beslutning om, enten de ville gaa i Kampen med mig eller søge sig en anden.

De maa nok ved Leilighed forberede Vennerne paa, at noget saadant maa-
skje forestaar. Hermed Ønske om en glædelig Jul for Dem og Familie fra os
Alle og især fra

Deres heng.
A. Tange

1. I anledning af konsul Clausens holdning til offerskatten, se note til brev af 7/12, udspandt der sig en heftig diskussion i „Nyborg Avis“ mellem herredsfoged, overauditor Bjerre og Clausen selv. Indlæggene var mange og spaltelange, og der blev ikke sparet på personlige angreb, insinuationer og fornærmelser. (Nyborg Avis 8/12, 9/12, 11/12, 21/12, 24/12, 27/12, 31/12 1880).

Gjestelev, 4. Januar 1881.

Kjære Hrr. Rs. Winckler

Glædeligt Nyt Aar! og Tak for det Gamle. Jeg modtog i for Gaars Brev fra Høgsbro med Underretning om, at han havde hævet de 49,30 Øre og udbetalt dem til Christensen, som blev meget glad derved, thi han fik derved Raad til tilligemed sin Kone at besøge en Datter i Fredensborg, som han ikke havde besøgt i flere Aar. Tak for Avisen, De sendte mig, med Bjerres Stykke. Det har ellers baade Næb og Klør, og selv Clausens berygtede Paraply har han ganske pænt faaet anbragt deri¹. Af Jens Jespersens Stykke i Fyns Tidende seer jeg, at Clausen atter har svaret, men det faar jeg vel at see iovermorgen, naar jeg kommer til Kjøbenhavn². I Onsdags forrige Uge talte jeg med Chr. Rasmussen, Ryslinge, blandt andet ogsaa om Borgerkrigen i Nyborg. Jeg kunde forstaa paa ham, at han holdt med Clausen, og Christiansen maa altsaa derefter at dømme endnu have isinde at støtte sig til ham i den politiske Kamp. Det er rimeligt, at Herremændene ogsaa støtter Clausen, og det vil da blive vanskeligt for Bjerre og dem, der holde med ham, at bryde Diciplin i Høire, selv om de have Lyst dertil, naar Valgkampen kommer, og Kravet om Enighed overfor Venstre stilles for Alvor.

Jeg har bestemt at reise imorgen Kl. 11 og kommer altsaa gjennem Nyborg Kl. 2½, hvis De har Tid at see ned paa Banegaarden. Vi ere nødte til at være paa Pletten til den bestemte Tid, for at det ikke skal gaa galt med Formandsvalget; thi Striden i Venstre er jo nu udartet dertil, at man ikke engang kan enes om at stemme paa Krabbe til Formand³. Nu vil det snart vise sig, om det brister paa Lønningstillægget eller ikke. Ere Vælgerne parate til at møde ligesaa talrigt som sidst, ifald der kommer en Opløsning?

Jeg har ellers havt det godt i Julen og er i det Hele bedre, end jeg har været, hvad Helbredet angaar, og Familien har det ogsaa bedre. Hermed venlig Hilsen med Ønske om et godt og velsignet Nytaar for Dem og Deres fra

Deres heng.
A. Tange

1. Se note til brev af 7/12 1880. Bjerre skrev i sit indlæg den 21/12 1880, at han havde ventet et skybrud fra Clausen som reaktion på kritikken, „mod hvilken der skulle en god, stærk, forsvarlig — paraply til at værne sig.“ (Nyborg Avis 21/12 1880). — 2. Skomager Jens Jespersen deltog i diskussionen med et indlæg, „Nyborg-fejden“, i „Fyns Tidende“. (Fyns Tidende 29/12 1880). — 3. Christoffer Krabbe blev atter valgt til formand, omend med 10 stemmer færre end i oktober 1880. (RT 1880-81, folketinget sp. 13, 1390).

Kjøbenhavn, 14. Januar 1881.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Hav Tak for Deres venlige Skrivelse af 12te ds. med Meddelelse om det foreløbige Udfald af Indsamlingen til Mulkterne for d. f. V.s Bestyrelse.

Det glæder mig, at der haves Udsigt til, at der kan blive samlet 100 Kr., som jo omtrent vil være det Beløb, som kan tilkomme vor Kreds at udrede, naar man forudsætter, at de moderate og Udtraadte Valgkredse betale det Hele. Grundlovsværneforeningen har jo nu erklæret sig villig til at betale Mulkterne, naar de Dømte ville sende Regning, men dette vil Bestyrerne ikke, og Følgen heraf bliver den, at vore Kredse kommer til at betale det Hele, medens de Penge, som Grundlovsværneforeningen indsamler dertil, ville blive anvendte enten til Morgenbladet eller et andet Øiemed, som er os imod. Vi ere nogle Medlemmer af vort Parti, som mener, at den ikke skulde slippe saa let fra den Forpligtelse, den har paataget sig, men at de Dømte skulde forlange, at Grundlovsværneforeningen betalte Mulkterne, og saa kunde de Penge, som Boisen, Gjedved, indsamler, benyttes til at betale Omkostningerne samt til et Honorar til Oct. Hansen, men denne Betragtning vil Boisen, Høgsbro ikke gaa ind paa. Det værste er, at der kan være Fare for, at enkelte af vore Kredse sende deres Bidrag til Grundlovsværneforeningens Bestyrelse istedetfor til Boisen i Gjedved, hvorved de ikke komme det tilsigtede Øiemed tilgode; men jeg seer, at Boisen i Gjedved idag advarer derimod i Dansk Folketidende, saa de tager sig vel iagt¹.

Jeg synes nu ikke, at Bjerre slap videre heldig fra sin Feide med Clausen, da det faar Udseende af, som han er bleven træt paa Halvveien. Jeg antager næsten, at Julius Knudsen vil have mere Haardnakkethed og Seighed til at holde ud i den Slags Kamp. Jeg kan godt forstaa, at en fint dannet Mand som Bjerre kan føle Modbydelighed ved at fortsætte i den Stil, som Clausen førte Kampen i, men det var jo noget, han maatte vide i Forveien og skulde ikke have begyndt, naar han ikke kunde holde ud til Enden. Men det er forresten en Sag, som vi kunne tage med stor Sindsro — skade os kan den ialtfald ikke. Vort Parti har endnu ikke forhandlet om den Lov, som Hr. Henningsen har omtalt for Dem, saa jeg kan ikke sige, hvorledes man vil stille sig til den, men er den et virkeligt Fremskridt til Gavn for Publikum, som det jo seer ud til, saa er det en Selvfølge, at vi alle ville støtte den. Iøvrigt vil jo Hørup om kort Tid stille Forespørgsel angaaende Apothekervæsenets Ordning heri Landet, en Ordning, som ganske vist er meget ubillig baade mod Publikum og Farmaceu-

terne, og maaske dette kan give Stødet til en Omordning af det hele Medicinalvæsen i Fremtiden².

Den kolde og skarpe Luft er jo ikke god for Brystet, men jeg kommer heller ikke ud mere, end naar jeg gaar frem og tilbage fra Rigsdagen. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra

Deres hengivne

A. Tange

1. P. Bojsen, Gjedved, meddelte, at hans indsamling til dækning af mulkerne for det forenede venstres bestyrelse fortsatte, selv om grundlovsværneforeningen havde taget sig af sagen. (Dansk Folketidende 14/1 1881). — 2. Hørups forespørgsel lød: „Kan der fra den højtærede justitsministers side ventes en revision af den bestående anordning for apotekervæsenet og materialistnæringen?“ Forespørgslen nød fremme, men blev aldrig stillet. (RT 1880-81, folketinget sp. 1335, 1461).

Kjøbenhavn, 27. Januar 1881.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Skøndt der ikke er megen Fornøielse ved at skrive i denne Tid, da man ikke er rigtig sikker paa, om og naar Brevet kommer til sit Bestemmelsessted, vil jeg dog alligevel sende Dem nogle Linier i Haab om, at det maaske kan have Lykken med sig og inden alt for lang Tid komme Dem i Hænde. Saasart der gaar ret lang Tid hen, synes jeg altid, at der mangler Noget, naar jeg ikke faar sendt Dem nogle Ord. Her er iøvrigt ikke meget at skrive om, thi alt gaar sin skjæve Gang herinde, og Fælledsudvalget synes at ville tage sit Hverv med al mulig Ro, idet vi holdt det konstituerende Møde i Tirsdags, bestilte ikke Andet end at konstituere Udvalget og holder først næste Møde paa Lørdag¹. Hvis Sagen kan trækkes noget ud, er det heldig nok for os, som har vores Styrke paa Landet, i Tilfælde af, at Spørgsmaalet skal foranledige en Opløsning; thi fik vi en Valgdag i Februar Maaned, kunde det gjerne komme til at knibe for de Venstremænd, som have deres Valgsted i de større Kjøbstæder. Iøvrigt troer man ikke nu saa bestemt som tidligere, at der bliver Opløsning paa dette Spørgsmaal, som allene ganske vist ogsaa vilde være det uheldigste, Høire kunde gaa til Valg paa. Mange mene, at enten bliver Sagen ordnet derved, at Berg gaar noget høiere op med Lønningstillægget i Fælledsudvalget, eller ogsaa, hvis han ikke tør det, saa lader Høire Sagen foreløbig falde og søger saa at sætte noget igjennem ved Finantsloven. Berg vilde vist gjerne gaa noget høiere op, naar han turde for sine Partifæller, men det er jo en vanskelig Sag, nu da vi skulle have Valg til Sommer, for det bliver jo svært at forsvare for Vælgerne at give Lønningstillæg til Folk, som har over 2500 Kr. i Indtægt, naar man slet ikke kan faa gjort Noget for de mange Smaafolk omkring i Landet, som kæmpe haardt for det Nødvendige og maa være med at bidrage til Embedsmændenes Lønningsforøgelse.

Det er stræng Frost, det vedbliver med, og skjøndt jeg ikke gaar ud mere end høist nødvendigt, saa er min Hoste alligevel bleven noget værre paa Grund

af Kulden. Boisen kan ikke taale at komme ud i Luften, men har maattet lade sig kjøre i lukket Vogn hen til Rigsdagen.

Venlig Hilsen fra

Deres forb.

A. Tange

1. Regeringen søgte at gennemføre lønningstillæg til embedsmændene over et tillægsbevillingsforslag. Forslaget gik i fællesudvalg.

Kjøbenhavn, 24. Februar 1881.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Tak for Deres Ærede af 16de ds. og de deri meddelte Efterretninger om Stillingen i Valgkredsen. Jeg læser jo „Nyb. Avis“, naar jeg er her paa Rigsdagen, og saa jo straks, Valget af Bestyrelsen for de Fattiges Kasse maatte være et Nederlag for Clausen. Jeg lagde ogsaa Mærke til, at Suhr blev valgt til kommunal Revisor imod C. F. Sørensen, var dette ikke ogsaa imod Clausen¹? I det Kommunele er det ikke umuligt, at der i Nyborg kan blive en Opposition, som kan stække hans Indflydelse paa Byens lokale Anliggender, hvad vist vil være til Gavn for dens Skatteydere. I den politiske Kamp antager jeg derimod ikke, at Partiet kan undvære ham endnu; thi han er vel den eneste, som med nogen Kraft kan sætte Høreagitationen i Scene der i Kredsen, men ganske vist kan de tumle med hinanden saalænge i de lokale Stridigheder, at det vel ogsaa omsider bliver umuligt for dem at holde sammen paa andre Omraader. Jeg læste forleden en Artikel i „Morgenbladet“ indeholdende en Kritik over Besættelsen af Distriktslægeembedet i Nyborg, gaaende ud paa at forherlige Dr. Clemmesen². Hvem kan være Forfatter til den? Er Clemmesen ikke ivrig Høiremand og en af Clausens Tilhængere?

I Fællesudvalget lader det nu til, at vi endelig snart ere færdige. Det har ogsaa varet længe nok, men det skader heller ikke, at Høire faar den ene Sag efter den anden mislykket i Fællesudvalgene; thi saa lærer de vel omsider, at det ikke gaar an at byde Folketinget Fællesudvalg paa enhver Sag, hvorved dettes Indflydelse svækkes til Fordel for Landstinget. Opløsning tales der jo stadig om, snart menes der, at den kommer efter Finantslovens 2den, snart efter dens 3die Behandling, men os kan det være saa temmelig ligegyldig, nu da vi ere komne saalænge hen i Vinteren, at Valgdagen for de ny Valg ikke kan blive sat før i April Maaned, og saa er der ingen Fare for, at Vinteren kan lægge væsentlige Hindringer i Veien for Vælgerne for at møde. Var Spliden i Venstre ikke, saa troer jeg, at Ministeriet kunde opløse paa hvad Spørgsmaal, de ville, Venstre vilde alligevel seire, men hvormeget, den kan forstyrre os, er jo ikke godt at sige. Det synes jo at være de Radikales Mening at stille Kandidater op alle Vegne imod os, selv om de derved foranlediger, at en Høiremand bliver valgt.

Iaftes var vi til Soiree hos Majestæten her paa Slottet. Jeg var der fra Kl. 9 til 12¹/₂. Der var god Leilighed til at gjøre psykologiske Iagttagelser, kan De tro.

De 117 Kr. til Bestyrernes Procesudgifter er et Bidrag, Kredsen godt kan være bekendt at sende, og give de andre moderat-udtraadte Kredse ligesaa meget, er Beløbet jo samlet, som udfordres, og det endda rigeligt.

Det er ellers en stræng Isvinter, og der er ikke Udsigt til Bedring for det første, saa vi ere indespærrede her paa Sjælland og kan ikke komme til Hjemmet, hvad jeg ellers gjerne vilde, da min Moder er syg, men jeg tør ikke vove at tage med Isbaade over Beltet og maa derfor stille alt i Guds Varetagt, indtil der indtræder andre Omstændigheder. Mit eget Helbred holder sig, saavidt jeg kan mærke, paa samme Standpunkt, og det maa jeg jo være taknemmelig og glad ved paa denne Aarstid — hvad Fremtiden vil bringe staar i Guds Haand. Hils gode Venner og vær selv venligst hilset fra

Deres hengivne

A. Tange

1. Tirsdag den 1. februar var der valg af 3 bestyrelsesmedlemmer til „de fattiges kasse“, samt valg af kommunal revisor, altsammen ved almindelig valgret. Trods byrådets ønske, som støttedes af „Nyborg Avis“, om at indvælge i det mindste en repræsentant fra byens fattigudvalg — det bestod af Hommel, Clausen og Beck — foretrak vælgerne i stedet sognepræsten, pastor Hjort, købmand Th. Henningsen — som havde deltaget på Bjerres side i „kirkekampen“ — og tobaksfabrikant Thuesen. Til kommunal revisor blev valgt konsul Th. Suhr med 100 stemmer mod C. F. Sørensens 35. (Nyborg Avis 26/1 og 2/2 1881). — 2. Den omtalte artikel har ikke kunnet identificeres.

Kjøbenhavn, 22. Marts 1881.

Kjære Hr. Rs. Winckler

Jens Busk og Thorup bragte mig jo forleden Hilsen fra Dem og Deres Kone, hvorfor venligst takkes saavel som for sidste Brev af 6te ds. Jens Busk var jo især helt begejstret over den Modtagelse, han blev til Del i Deres Hus (Han kan forresten komme i Fyr og Flamme over mange Ting, som ere langt mindre værd end det) og kunde ikke blive træt af at fortælle om al den Opmærksomhed, De viste ham. Han er jo en skikkelig Mand, men hvad Partipolitikken angaar, da er han af de Fleste udenfor sin Gruppe anset for at være et af de upaalideligste Mennesker, der er i hele Rigsdagen, og i de Sager er der ikke En af os, der stoler det Mindste paa, hvad han siger. Hans Optræden ved Behandlingen af den militære Straffelov, hvor han i Udvalget først var imod Bøiestrafpen, fordi den var „altfor mild“, derefter stemte for den 3 Gange med flere Dages Mellemrum og endelig, da den laa for i Thinget, fordømte den som en „hundsk og barbarisk“ Straf, er saa betegnende for hans Upaalidelighed, at det karakteriserer hans Optræden som Politiker i det Hele taget¹. Thorup er derimod en paalidelig Mand, noget Bondearistokrat og lidt stædig til at holde paa sine Meninger som ufejlbare, hvilket sommetider bringer ham til

at forlade sine Partifæller og gaa med Høire i enkelte Sager, men han er forresten et af de mest flittige og arbejdsdygtige Medlemmer i Folketinget. Jeg har aldrig seet Thorup begejstret — han var det selvfølgelig heller ikke her, men godt tilpas var han over Modtagelsen, og jeg er vis paa, at det varer længer ved end Jens Busks Begeistring. Jeg kan iøvrigt godt forstaa, at de vare glade ved at træffe paa Folk, som viste dem Deltagelse, thi er der noget kjedeligt, saa maa det være det at ligge flere Dage i en ubekendt By blandt lutter fremmede Mennesker og vente Time efter Time paa, at Isen skal tillade at komme over. Jeg skulde hjem til Generalforsamling i Fyns Tidendes Selskab paa Lørdag og til Møde i Landstingsvalgbestyrelsen den 31te d. M., men det er jo tvivlsomt, hvornaar Istransporten ophører, og saalænge den ikke er hævet, tør jeg ikke reise. De kommer vel ikke til Generalforsamling i Fyns Tidende, da det er om Lørdagen — den giver vist iaar 10 p.Ct. Udbytte og lægger endda en Del til Reservefondet, men nu skulde der jo forhandles om at købe en Eiendom i Vestergade og om Aktiekapitalens Udvidelse, eventuelt Kaution i den Anledning. Det vil vistnok styrke Bladets Stilling i Odense, naar Forretningen blev flyttet om ved Siden af „Stiftstidenden“ paa det mest befærdede Strøg af Byen, men der skal jo udbetales 20.000 Kr. i Eiendommen, og det kommer an paa, om man kan skaffe dem tilveie².

Herinde fra er intet Nyt at melde, andet end hvad De allerede veed, at Bergianerne ere rasende over, at de Moderate har Udsigt til at føre en Straffelov igjennem og truer os i den Anledning med alle Ulykker ved Valgene til Sommer³. Finantslovens anden Behandling trækker forfærdelig ud, og det bliver værre og værre med Talesygen herinde. Allene Kultusministeriets Budgets Behandling tog 3 Dage, og havde vi ikke forlangt og vedtaget Afslutning, kunde den godt have varet 3 til, men Bergianerne vare lige godt vrede, fordi de ikke fik talt nok. Der er vist ikke Udsigt til, at Finantsloven kan blive færdig i Folketinget til Paaske, og hele Udviklingen synes at bære hen imod næsten permanente Rigsdagssamlinger. Under disse Forhold synes jeg, at mine Vælgere, naar de da ellers ikke har noget at klage paa mine Afstemninger — hellere maa være mig taknemmelig, fordi jeg taler ikke, end om jeg talte formeget. Det glæder mig at høre, at De nu kan leve i god Forstaaelse med Deres Medborgere i Nyborg uden at blive forulempet af Clausen og Consorter. Forresten seer jeg af Referatet, at han ved sidste Byraadsmøde endnu var syg og fraværende. Han har vist ikke havt stor Fornøielse af, at han fik Dem ud af Byraadet. Sligt hævner sig altid paa Ophavsmanden selv.

Mit Helbred er ved det samme.

Venlig Hilsen til Dem og Frue fra

Deres heng.

A. Tange

1. „Forslag til straffelov for krigsmagten“, vedtaget i folketinget 10/3, i landstinget 29/4 og stadfæstet 7/5 1881. Jens Busk hørte til det mindretal i udvalget, der mente, at bøjestraffen var „hundsk og uværdig“. (RT 1880-81, tillæg B, sp. 196). — 2. „Fyns Tidende“ flyttede ofte, indtil bladet i 1888 var så velfunderet, at det kunne købe sig ind

på Fisketorvet, hvor det fik blivende sted. (Odense bys historie v/ H. St. Holbeck, 1926, s. 248). — 3. Se note til brev af 22/3 1881.

Gjestelev, 7. April 1881.

Kjære Rs. Winckler!

Indlagt sender jeg Dem, hvad jeg sikkert kan erindre af Markus Sørensens Udtalelser om hans Forhold til Clausen og Consorter i Nyborg efter Valgdagen d. 3die Januar 79. Han sagde naturligvis en hel Del mere, som enten er gaaet mig rent ad Glemme, eller som staar saa dunkelt for mig, at jeg ikke kan gengive det med nogen Nøiagtighed. Men der er ingen Tvivl om, at han antog, at Clausen stod bag ved det hele Rænkespil, som bragte ham til at afgive den løgnagtige Erklæring for Byfogden for at forhindre Valgets Forkastelse. Dette Indtryk maatte man faa ved at tale med ham. Nu kan De jo vise Jens Knudsen min Erklæring, og synes han, at den kan have nogen Betydning i Sagen, kan han jo bruge den, saaledes som han finder det forsvarligt¹.

Jeg har været hjemme nu i 8 Dage, og det var jo kjærkomment at gjensee Familien og Hjemmet efter 3 Maaneders Fraværelse. Lille Signe ligger syg af Gulst, mærkeligt nok har baade Hans og Sare i Vinter gennemgaaet den samme Sygdom, men de ere dog raske igjen. Jeg har i den senere Tid været bedre til pas, end jeg har været i lang Tid, blot det nu kan vedvare, at jeg kan komme vel over Foraaret. Jeg har idag modtaget Brev fra Jørgen Pedersen om at komme i Rigsdagen paa Lørdag, da Finantsloven skal til 3die Beh., og alle Partier kalder saa de hjemforlovede under Fanen. Det bliver en kort Tour, vil jeg haabe, thi længer end til Onsdag Aften kan man ikke holde Møde uden at komme i Strid med Loven om Fred og Hvile paa Helligdagene. Men forresten er det rigtigt, at vi blive færdige med Finantsloven i Folketinget inden Paaske. Vi have havt den siden 9de Nobr., altsaa over 5 Maaneder, naar vi naar d. 13de April, og længer kunne vi ikke godt være bekendt at holde paa den. Men det vil jo sagtens blive svært for Berg og andre talesyge Medlemmer at begrænse sig saa meget, at vi kunne blive færdige paa 3 Dage, thi jeg antager nok, at Jyder og Fynboer gjerne ville have Onsdagen fri til Hjemreisen. Om man saa skal have Finantsloven tilbage fra Landstinget og en Opløsning paa den i Mai vil vise sig, men det er jo temmelig ligegyldigt; enten vi faar Valget i Juni eller lidt senere paa Sommeren. I enkelte Kredse har man jo allerede begyndt paa Valgforberedelserne, og jeg seer, at Jens Lund allerede er i Bevægelse for at faa en Bergianer stillet op imod Stenbæk². Hvad mon de Radikale have isinde at foretage sig i Nyborgkredsen? Petersen i Oliekjældereren maa dog vist have lidt Rabalder sat i Scene. Og Christiansen stiller sig naturligvis igjen i det Haab, at Høire paa Grund af Splittelsen skal kunne tilkæmpe sig en Seir, hvad jo ogsaa kan være høist rimeligt at vente. Men bliver det næste gang valgt en Høiremand paa Grund af, at der stiller sig to Venstre-kandidater, saa haaber jeg, at Venstre vogter sig for at gjøre den Dumhed om

igjen en anden Gang. Venlig Hilsen til Dem og Deres Hustru fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

[*Ovenstående brev vedlagt følgende indlæg*]

Hr. Kjøbmand Rs. Winckler

Paa Foranledning af Ds. ærede Skrivelse af 5te April d. A. kan jeg meddele, at Arbeidsmand Jørgen Markus Sørensen af Nyborg kom til mig i mit Hjem en Dag i Tidsrummet mellem 3die Januar og 1ste Mai 1879 (Datoen husker jeg ikke) for at tale med mig angaaende hans Forhold under og efter Folketingsvalget i Nyborg d. 3die Januar 1879, og af de mange Udtalelser denne Sag vedkommende, som han fremkom med, kan jeg erindre Følgende:

„Paa Valgdagen nægtede Listeføreren Markus Sørensen at afgive sin Stemme paa Tange under Foregivende af, at han allerede havde stemt paa Christiansen.

Efterat der var indgivet Klage over Valget, hvori dette Forhold var et af Klagepunkterne, havde Konsul Clausen i Nyborg sagt til ham, at det nok var galt med hans Stemmegivning, men det var jo bedst, at man fik den Sag ordnet. Konsulen bragte Talen hen paa hans daarlige pekuniære Forfatning og yttrede da, at kunde han være ham til Tjeneste enten med at hjælpe ham til en Stilling eller med et Laan, skulde der intet være iveien i den Henseende, men han kunde jo henvende sig paa Kontoiret, naar han manglede noget,

Da Markus Sørensen havde Gjæld, som trykkede ham, henvendte han sig nogle Dage efter paa Konsul Clausens Kontoir. Konsulen var ikke hjemme, men Fuldmægtigen gav Sørensen et Pengebeløb og stillede i Udsigt, at han muligvis senere kunde faa mere, men han kunde henvende sig til Bjerregaard og Strømberg, hos dem vilde han faa nærmere Beskjed.

Da han saa traf sammen med Bjerregaard og Strømberg, raadede disse ham til at gaa til Byfogden og sige, at han havde været beskænket paa Valgdagen og derfor ikke saa nøie kunde huske, om han havde stemt paa Christiansen, og kunde han ikke sige dette, mente de ikke, at Clausen vilde hjælpe ham. En saadan Erklæring afgav han da senere for Byfogden.

Efterat have afgivet denne Erklæring modtog han paa Konsul Clausens Kontoir Pengebeløb, hvis Størrelse han nævnedes for mig, men denne kan jeg ikke nu erindre.

Markus Sørensen udtalte endvidere, at det allene var Haabet om at blive hjulpen ud af Pengeforlegenhed, som bragte ham til at afgive den urigtige Erklæring for Byfogden.

At det var mærkeligt nok, at Konsul Clausen pludselig var bleven saa hjælpsom imod ham; thi tidligere havde han gjort ham megen Skade og bidraget til, at han var gaaet Fallit.

At han var saa lykkelig over, at Rs. Winckler havde hjulpen ham ved at give ham Arbeide; thi han havde været meget uheldig over, at han maatte sige Usandheder af Frygt for, at hans Kone og Børn kom til at lide Nød.“

Angaaende disse Meddelelser maa jeg til Slutning bemærke, at jeg selvfølgelig efter 3 Aars Forløb ikke har kunnet gjengive dem ordret nøiagtig, saaledes som de bleve udtalte af ham, men at de ere en nøiagtig Gjengivelse af hans Mening, da han udtalte dem, derpaa er jeg sikker.

Gjestelev, den 8de April 1881.

A. Tange

1. Konsul Clausen førte injuriersag mod Winckler, da denne ved et politiforhør 5/3 1879 vedrørende klagen over valget 3/1 bl. a. havde fortalt, at Clausen havde opfordret Jørgen Marcus Sørensen til at afgive falsk forklaring, jfr. note til brev af 14/5 1879. Sagen blev afvist på et teknisk-juridisk grundlag, og Clausen blev dømt til at betale Winckler 20 kr. i kost og tæring. (Nyborg byfogeds arkiv; dokumenter til justitsprotokollen 1880-81, nr. 31, 1880. Landsarkivet for Fyn). — 2. Højskoleforstander Jens Lund indbød på grundlovsværneforeningen for Svendborg 2. kreds' vegne Stenbæks stillere til et møde i Sortebro, tirsdag den 5. april. På mødet med 50-60 deltagere gjorde han sig til talsmand for opstilling af en radikal kandidat mod Stenbæk, som var blevet moderat. Jens Lund fik held med aktionen. Hans kandidat, lærer J. Hansen, Ølstykke, slog Stenbæk ved valget i maj 1881 i Kværndrup-kredsen med 18 stemmers overvægt. (Fyns Tidende 6/4 1881; Nordengård s. 130).

Gjestelev, 22. April 1881.

Kjære Hr. Rs. Winckler!

Det er min Agt at reise til Kjøbenhavn paa Søndag, og haaber jeg at træffes med Dem paa Nyborg Banegaard Kl. 2¼. Jeg reiser med det første Tog for at komme til Kjøbenhavn saa tidlig, at jeg kan komme i Seng i ordentlig Tid; thi til at sove om Morgenens duer jeg ikke, siden jeg blev syg, og maa derfor passe at faa saa megen Søvn som muligt tidligere paa Natten. Min Moer var syg i Vinter, men nu er det godt igjen. Pigerne skrantede en Del i Vinter og gjør saa endnu, saa min Kone og Hans har været de eneste, som hele Tiden har været nogenlunde ved Helbred, men det har jo ogsaa været en mere end almindelig haard Vinter, og endnu ere Markerne helt hvide, men kom der lidt Regn og Varme, kunde jo Foraaret bryde frem paa faa Dage, og det var meget ønskeligt, thi Folk klage stærkt over Fodermangel. Mange maa købe Kraftfoder for at erstatte Mangelen paa Halm, og det er jo en kostbar Fodringsmaade, dog bliver det maaske ikke saa kostbart, som man skulde tro, naar det forøgede Smør- og Mælkeudbytte og den forbedrede Gjødning tages med i Beregning. Jeg mangler forøvrigt ikke Halm, thi det hjælper jo en Del, naar man passer paa med at spare i Tide, og det forstaar min Kone nok.

De mener ikke, at der er stort Radikalisme i min Valgkreds. Jeg troer heller ikke, at der er meget, men det kommer jo an paa, om A. Petersen ikke kan lade sig ophidse, naar Mik. Pedersen kommer til at tale med ham, og om han saa ikke kan faa nogle med sig hist og her til at gjøre Allarm. En Opløsning faar vi jo sagtens hen i Mai Maaned, og jeg har da tænkt straks at bekendtgjøre, at jeg stiller mig igjen og samtidig indbyde mine Venner til et privat Møde i Saaderup for at tale med dem om, hvilken Fremgangsmaade vi skulle følge under Valgkampen, hvilke Møder, det er nødvendigt at holde o.s.v. Det

lader jo til, at Ministeriet ligesom i 1877 denne Gang vil opstille 5 Konfliktspunkter paa Finansloven, nemlig:

1. Spørgsmaalet om Anvendelse af Stiftsmidlerne,
2. Dækning af Universitetets Underskud,
3. Hvorvidt Tilskuddet til Realskolerne skal afholdes af det lærde Skolevæsenes Formue,
4. Forøgelse af de *overordentlige* Bevillinger til Forsvarsvæsenet og *over* 1.900.000 Kr. og
5. Dyrtidstillæg til Embedsmænd med over 2500 Kr. Lønning.

Dette sidste Spørgsmaal er jo egentlig det, som driver Ministeriet til Opløsning, og de andre 4 ere nærmest kun at betragte som Lynafledere, thi Estrup veed godt, at et Dyrtidstillæg til de store Embeder er intet godt Spørgsmaal at møde Vælgerne med. Her paa Fyn og særlig i Nyborgkredsen vil imidlertid Kjøbenhavns Befæstning blive et Hovedpunkt i Høires Agitationsplan, og Christiansen er jo Medlem af Forsvarsforeningens Bestyrelse¹. Dermed havde de imidlertid daarligt Held i 1876 d. 25de April, og hvis ikke Valgtrykket forhindrer Folk i at følge deres Overbevisning, er jeg overbevist om, at det vil blive lige saa ringe denne Gang, men hvis en Del ere bundne af andre Hensyn, er al Tale jo spildt paa dem. Hermed venlig Hilsen til Dem og Deres Kone fra min Familie og fra

Deres heng.
A. Tange

E. Sk.

Læg nøie Mærke til Omtalen af de 5 Opløsningspunkter i Dansk Folketidende No. 15².

A. T.

1. Der var tale om „Foreningen i Fyns stift til forsvarssagens fremme“, stiftet i 1880 af pastor Johs. Clausen, Ryslinge. (Salmonsens VIII s. 529). — 2. Af 15/4 1881.

Kjøbenhavn, 7. Mai 1881.

Kjære Winckler

Folketinget er opløst¹. Jeg kommer med Dampskibet imorgen Kl. 11. Hvis Du har Leilighed, saa mød mig paa Banegaarden. Jeg har sendt Indbydelse til Avisen til Stillerne til et Møde i Saaderup paa Fredag Kl. 4.

Venlig Hilsen fra
A. Tange

1. Der kunne ikke opnås enighed om finansloven mellem de to ting. I folketinget var både de moderate og de radikale i det væsentlige enige om at fastholde finansloven i den skikkelse, tinget havde givet den. På denne baggrund opløste Estrup folketinget uden at afvente forhandlinger i fællesudvalg. (Rigsdagshist. II s. 93-94).

Kjære Rs. Winckler

Tak for sidst og for Mødet i Saaderup. Det gik jo overmaade vel, og Folk vare jo mødte godt og talrigt. Det glæder mig, at der ingen Splid synes at være blandt Venstre i Kredsen, thi skulde vi komme til at ligge under af den Grund, vilde jeg ansee det for det aller ærgerligste. Som Sagen nu staaer, vil Valgets Udfald jo være afhængigt af, om de bevidste Venstremænd kunne faa de Ubevidste og Ligegyldige med til Valget i tilstrækkelig Mængde, og det kan kun opnaas ved at gaa omkring i Husene og tale med dem, thi selv om jeg kom omkring i hver Kommune og holdt Møde, saa møder det Slags ikke alligevel, naar man ikke lige falder med Døren ind i Huset til dem. Det er jo ogsaa den Maade, som Høire i den senere Tid har brugt at agitere paa, og som har skaffet dem 300 St. flere, end de kunde opdrive ved at holde Møder. Synes Du ikke, det kunde være rigtigt at indrykke indlagte Bekendtgjørelse i „Nyborg Avis“, da jeg ikke holder Møde i Byen? Hvis Du synes, at det kan passe, saa hav den Godhed at levere det til Blumensaadt med Anmodning om Optagelse i Bladet¹. Jeg seer af Christiansens Bekendtgjørelse, at jeg kan vente ham til Møderne i Ørbæk og Flødstrup². Mit Helbred som sædvanligt. Idag skal jeg til Møde i Ørbæk, men det regner meget i Formiddag, men maaske det kan blive bedre i Eftermiddag. Regnen er vi jo ellers glade ved i andre Henseender. Mikael skal have Villemoes imod sig igjen. Han stoler jo paa, at Jernbanen til Faaborg skal redde ham, og muligvis den ogsaa kan virke noget³. Stenbæk synes, efter hvad jeg hører, at have bedre Udsigter, end man skulde tro, og Jørg. Pedersen faar jo to Høirekandidater imod sig, saa han bliver vel nok valgt, og Høimark har jo ogsaa en Jernbane til at støtte sig. De andre Kredse af vore paa Fyen maa jo betragtes som sikre⁴. Jeg troer i det Hele taget, at vort Partis Udsigter Landet over slet ikke ere saa daarlige endda, og kan vort Parti gaa nogenlunde usvækket ud af Valgkampen, anseer jo Boisen Stillingen for at være overmaade god. Nu maa vi see Tiden an og haabe det bedste, mens vi arbejder for Sagen.

Kan Du faa Borgmesteren til at love at gjøre Noget for at fri os for Overlast paa Valgdagen⁵. Bjerres to Politiassistenter maa han jo kunne faa til Assistance, og ellers maa der jo kunne træffes andre Forholdsregler til Sikring, naar han vil gjøre sin Pligt. Men det kniber vel sagtens med at faa det gjort, da det er Høire, som Foranstaltningerne skulle træffes imod. Iøvrigt kan det jo være, at Borgmesteren slet ikke er saa ministeriel eller fanatisk, thi det er der vist en Del Høiremænd, som ikke er denne Gang. Hermed venlig Hilsen til Dig og Din Kone fra os alle og især fra

Din heng.
A. Tange

E. Sk.

Jeg har ikke hørt Noget fra Carl Hansen denne Gang. Hvorledes har han det?
Hils A. Petersen m. fl.

A. T.

1. Se brev af 19/5 1881. Udover korte meddelelser om, at han stillede sig ved valget 24/5, indrykkede Tange ingen bekendtgørelser. (Nyborg Avis 14/5, 16/5, 18/5 1881). — 2. Forpagter Christiansen meddelte, at han ville komme til stede ved modpartens eventuelle møder, men i øvrigt ikke arrangere nogen selv. (Nyborg Avis 16/5 1881). — 3. Michael Pedersen besejrede i Fåborg-kredsen redaktør Willemoes fra Odense i 1881, ligesom det var tilfældet 1879. Anlægget til Fåborg-Ringe banen var netop påbegyndt 1880. (Nordengård s. 135; Jernbaner s. 78). — 4. Vedrørende C. R. Stenbæk, se note til brev af 7/4 1881. Jørgen Pedersen fik kun én kandidat imod sig, nemlig skoleforstander Frantzen, Lumby, hvem han besejrede (Assens-kredsen). Lærer Højmark besejrede sin modkandidat fra højre i Sønder sø-kredsen. Hans „støttebane“ var Odense-Bogense-banen, som netop var blevet påbegyndt, efter at den var vedtaget ved lov af 18/3 1881. På Fyn mistede venstre Nyborg- og Ærøskøbing-kredsen (Steenstrup); men valget blev i øvrigt godt for partiet, da højre i det samlede resultat mistede tre mand. (Nordengård s. 119, 125, 130; Jernbaner s. 128; Rigsdagshist. II s. 94). — 5. Efter E. S. Beckers afskedigelse blev S. C. E. Hall borgmester i maj 1880. Ønsket om politibeskyttelse havde sin baggrund i situationen efter omvalget 10/6 1879, se note til brev af 13/6 1879.

Gjestelev, 19. Mai 1881.

Kjære Rs. Winckler

Jeg modtog igaar Dit Brev af 17de ds. og takker, fordi Du har sørget for Bekendtgjørelse om, at jeg stiller mig igjen og for Tilsendelse af Avisen¹. Kort før sendte jeg Dig Brev med en lignende længere Bekendtgjørelse fra mig, men første Del af denne er ialt Fald nu overflødig — om sidste Del (hvorfor jeg ikke holder de sædvanlige Vælgermøder) skal indrykkes, maa Du selv afgjøre. Det var meget rart, at Du fik Bekendtgjørelsen om, at jeg stillede mig, i Bladet, før Christiansen kom med sin.

Mødet i Ørbæk igaar var kun besøgt af c. 50, thi det var jo et godt Veir for Landmanden, men et Hundeveir for Politikeren til at holde Møde i. ¼ Del var vel Høire, deraf nogle fra Søllinge og Herrested, men der var ogsaa nogle Venstremænd fra Lindskov. Christiansen slog jo ligesom Nyborg Avis paa, at Folketinget ikke vilde bestille Noget, men da jeg modbeviste dette, indskrænkede han Paastanden til en Bebreidelse for, at der var kommen saa lidt ud af vort Arbeide². Overfor Spørgsmaalet om Lønningstillæg til Embedsmændene udtalte han sig meget moderat og forsigtigt. Forhandlingen blev ført temmelig roligt og lidenskabsløst indtil hen imod Slutningen, da vi kom ind paa Spørgsmaalet Kjøbenhavns Befæstning, thi da blev han varm og hidsig, men ophidsede derved ogsaa Venstremændene meget stærkt imod sig. Da Forhandlingen havde varet i 4 Timer, og jeg havde talt 4 Gange, og en Del Venstremænd havde forladt Lokalet, sluttede jeg Forhandlingen for mit Vedkommende og sagde Godnat. De fleste Venstremænd fulgte bag efter mig, og Christiansen raabte efter mig og skændte, fordi jeg ikke vilde blive ved. Han fortsatte saa en lille Tid og havde et lille Sammenstød med Gaardbestyrer Rasmus Nielsen af Ørbæk, hvorpaa ogsaa han sluttede med et Leve for Fædrelandet³. Alle bevidste Folk i Ørbæk lod jo til at være meget ivrige for Valget, men det er om at gjøre, om de kunne magte Sløvheden, hvoraf vist ikke saa faa lider derhenne.

Jeg takker for Din Indbydelse til at opholde mig hos Dig nogle Dage, men imorgen skal jeg til Amdtsraadmøde og Lørdag til Flødstrup, der bliver jeg til om Søndagen og har da tænkt at reise med Toget fra Ullerslev, saaledes at jeg kan være i Nyborg Kl. 21¼ om Eftermiddagen. Du kan da disponere over mig Mandag indtil Valgdagen, men husk paa, at det er et skrøbeligt Redskab, Du har med at gjøre. Jeg taalte forresten ganske godt at tale igaar i Ørbæk, men jeg maatte hoste en Del paa Hjemveien og kom først hjem Kl. 2 i Nat — dog idag befinder jeg mig igjen ganske vel. Christian Smed i Ørbæk fortalte mig, at Du igaar skrev paa et Svar til Blumensaadt for hans ministerielle Papppegøiesnak i Avisen for i Mandags⁴.

Venlig Hilsen fra os Alle til Dig og Din Kone fra

Din heng.
A. Tange

1. Se note til brev af 18/5 1881. — 2. I sin vurdering af den politiske situation op til valget var „Nyborg Avis“ ikke uden anerkendende ord om de moderate for samarbejdet om de militære love, men beklagede det ringe udbytte af rigsdagssamlingen. (Nyborg Avis 18/5 1881). — 3. Der findes intet referat af mødet i dagspressen, så der kan intet oplyses om Christiansens diskussion med den nævnte gårdbestyrer. — 4. Tange sigter formentlig til en københavnsk korrespondance, bragt i „Nyborg Avis“ lørdag den 14. maj 1881; den polemiserede mod Høgsbros valgmanifest, bragt i et ekstrainummer af „Dansk Folketidende“. Der kom ikke noget indlæg fra Winckler i den anledning. (Nyborg Avis 14/5 1881).

Gjestelev, 27. Mai 1881.

Kjære Rs. Winckler

Hjertelig Tak for Sidst og for al bevist Godhed fra Din og Din Kones Side, for alle Opofrelser for Sagens Skyld og Venskab for mig personlig. Jeg tænker, at Du er kommen i Gang med Forretningen igjen, men helt fri for Eftervirkningerne af Valgbevægelsen bliver Du næppe, da en Del Vælgere sagtens mene, at der bør gjøres noget for at faa Valget kasseret og kommer med deres Anmodninger til Dig desangaaende¹. Men det er nu rigtigt, som vi talte om, at lade Høire beholde Kredsen og Christiansen see, hvad han kan udrette *foreløbig*, og „kommer Tid, kommer Raad“, som Ordsproget siger. Foretage saadan en Anstrængelse som sidst for at faa Valget kasseret, det gaar kun en Gang, og kan det ikke vaagne Folk, saa maa de tage Følgerne af Sønnen og vide, at andre ikke hver Gang paatager sig overordentlige Anstrængelser for at gjøre godt, hvad de have gjort galt. Folk heromkring ere meget ærgerlige over Valgets Udfald og særlig, fordi det er Christian Rasmussens Søn, som har seiret, thi Faderen er almindelig forhadet her i Kredsen². Jeg har de sidste to Nætter været badet i Sved ligesom i den Tid, da jeg var daarligst, og det er en Følge af Anstrængelsen, men jeg har det Haab, at naar jeg forholder mig rolig og drikker Hampefrøvælling, saa vil det efterhaanden med Guds Hjælp fortage sig igjen. Men under disse Omstændigheder ere vi allesammen her i Familien godt tilfredse med, at jeg bliver hjemme i den friske Luft, hvor jeg kan faa god Pleie. Men hvorledes gaar det med Valgomkostningerne? Bekendtgjørelsen

i „Nyborg Avis“ bør jeg selvfølgelig betale, men lad mig noget vide om, hvordan det staar sig.

Hilsen fra Børnene til Fru Winckler med Tak for Brystsukkeret, og I begge hilses venligst fra os alle og især fra

Din heng.
A. Tange

1. Forpagter Christiansen havde fået 1235 stemmer, Tange 1223. (Nordengård s. 129; Nyborg Avis 25/5 1881). — 2. Christian Rasmussen var på dette tidspunkt kongevalgt landstingsmand. (Elberling II s. 146).

Gjestelev, 23. Juni 1881.

Kjære Rs. Winckler

Tak for sidste venlige Skrivelse og for Forespørgsel om mit Befindende. Det er desværre ikke godt med Helbredet, idet Overanstrengelsen ved Valgmøderne og selve Valget har foranlediget et Tilbageslag i min Sygdom, saa jeg plages af Søvnløshed og deraf følgende Mathed og Sløvhed om Dagen, som er meget ubehagelig, da det jo er ledsaget af Hosteanfald og sommetider af Sved. Hvis Folketinget bliver opløst, kan jeg derfor ikke stille mig igjen, og Du og Dine Venner maa helst itide see Eder om efter en Kandidat, som kan være til Tjeneste, naar Tiden kommer. Du maa jo helst skrive til Kl. Berntsen og Jørgen Pedersen om Sagen, og det kunde jo være, at der kunde findes en Mand, som kunde samle en Del Stemmer fra Nyborg By, og det var jo det Bedste, thi som det hidtil har staaet, at saa godt som hele Byen har været imod os, vil jo Seiren altid være meget usikker. Eller har Du selv Lyst til at opgive Kjøbmandsforretningen og prøve den politiske Bane, thi begge Dele kan vel vanskelig passes tilfredsstillende? Jeg troer nok, at en Venstre kandidat kan sættes igjennem næste Gang, men det var jo det bedste at faa En, som kunde seire med et større Flertal. Iøvrigt tænker jeg, at der ikke bliver Opløsning denne Gang, thi Estrup maa jo kunne sige sig selv, at det vil ikke nytte ham det Mindste¹. Bliver der ikke Overenskomst i Fælledsudvalget, antager jeg, at han vil forsøge at faa en midlertidig Finantslov bevilget, hvormed han saa vil regjere, indtil han i næste Samling kan finde nogle bedre Spørgsmaal at opløse paa. Men man kan jo aldrig vide, hvad der kan ske under dette Ministerium, og derfor er det bedst til enhver Tid at være forberedt paa at møde alle Eventualiteter.

Vi har i Nat faaet en deilig Regn, men det var ogsaa paa høie Tid, thi Vaarkornet havde allerede begyndt at tabe Kuløren, og med Græsset er det snart knapt. Venlig Hilsen til Dig og Din Kone fra os Alle og især fra

Din hengivne
A. Tange

1. Da der stadig ikke kunne opnås enighed om finanslovsforslaget, opløste Estrup atter folketinget 6/7. Valgdagen blev fastsat til 26/7. (Rigsdagshist. II s. 94).

Kjære Rs. Winckler

Ang. Valgkandidater til Nyb. Kredsen maa jeg sige, at Stenstrup vist har for mange ærøske Eiendommeligheder ved sin Person til, at Fynboerne vil synes om ham¹. Men Jensen Toustrup og Stenbæk vilde begge være meget passende Kandidater. Jeg har selv forespurgt hos den Sidste, om han ikke kunde faa Lyst til at stille sig i Nyborg. Han svarer idag, at det var ikke umuligt, naar han fik Opfordring, men man tænker ogsaa paa ham i Kjertemindekredsen². Jensen derimod har jeg ikke tænkt paa som Kandidat, da jeg forudsatte, at han ikke vilde forlade Jyderne. Men nu, da Du nævner ham, kommer jeg i Tanker om, at de to sidste Valg synes jo at godtgjøre, at han passer ikke rigtig for Jyderne, og paa Rigsdagen syntes det jo ogsaa, som han havde sine bedste Venner blandt Fynboerne³. Det er meget rimeligt, at han netop passer for en opvakt fynsk Kreds; thi han er med paa alle Fremskridtsspørgsmaal*), er veltalende saavel paa Møderne som i Samtaler og kan nok holde Modstanderne Stangen i Diskussionen. Altsaa, skriv bare til ham, og ønsker Du at vise ham, at jeg ønsker ham til Eftermand, maa Du gjerne lade dette Brev følge med Opfordringen.

Venlig Hiilsen fra

Din heng.

A. Tange

*) Et vigtigt Spørgsmaal, hvori han vistnok staar Fynboerne nærmere end Jyderne i Almindelighed, er Forsvarssagen.

1. Overretssagfører Steenstrup havde holdt Ærøskøbing-kredsen siden 1864, da Ærø ved fredsslutningen blev udskilt fra Slesvig. Ved valget 24/5 1881 blev han besejret, ikke blot af sin modkandidat fra højre, toldoppebørselskontrollør Martensen, men ogsaa af en anden venstrekandidat, skibstømrer Chr. Pedersen. Ved valget 26/7 1881 genvandt han kredsen, denne gang kun i konkurrence med Martensen. (Nordengård s. 140). — 2. Lærer C. R. Stenbæk holdt Kværndrup-kredsen fra 1876 til 1881. Ved valget 24/5 blev han besejret af en anden venstrekandidat, lærer J. Hansen, Ølstykke, jfr. note til brev af 7/4 1881. 26/7 1881 og 1884 søgte han forgæves valg i Kertemind-kredsen. (Odense amts 2. kreds). I 1890 søgte han ligeledes uden held valg i Varde-kredsen (Ribe amts 1. kreds). (Elberling II s. 214). — 3. N. Jensen-Toustrup repræsenterede Skanderborg-kredsen 1872—79 (Skanderborg amts 2. kreds). Efter at være faldet i 1879 for en anden venstrekandidat, forsøgte han sig ved majvalget i Brædstrup-kredsen (Skanderborg amts 3. kreds), hvor han ligeledes blev besejret af en anden kandidat fra venstre. (Nordengård s. 203, 205).

Gjestelev, 15. Juli 1881.

Kjære Rs. Winckler

Ifølge Dit Ønske har jeg idag sendt Brev til N. Madsen, Kissendrup, og paa det bedste anbefalet Jensens Valg. Jeg har forestillet ham, at der er to Retninger iblandt de „Moderate“, nemlig den, som repræsenteres af Boisen, Høgsbro, og hvortil jeg hørte, og den, som repræsenteredes af Th. Nielsen, Thorup

o.s.v., hvilken sidste altid er beredt til at gjøre Høire og Ministeriet Indrømmelser for at opnaa en øieblikkelig Fred, som ingen Nytte er til for Venstres og Folkets Sag. Hvis Du er i Tvivl, skriver jeg til ham — saa spørg Jensen privat, men i Vidners Nærværelse, hvilken af disse to Retninger, han samstemmer med, og saa kan Du derefter tage Dit Standpunkt, og jeg tvivler ikke om, hvad han vil svare. Hils Jensen, at han altsaa muligvis kan forvente sligt Spørgsmaal stillet og er forberedt paa at besvare det. Iøvrigt, angaaende Jensens Stilling overfor Christiansen paa Møderne, da kender Du jo dennes Maade at kæmpe paa i alle dens Enkeltheder og har vel gjort Jensen opmærksom derpaa og navnlig paa de to Ting, at han stadig slaar paa de patriotiske Strænge, og at han stadig forsøger at opvække Folks Medfølelse med sin Person og fremstiller, som det er den, man vil ud over, naar man lidt skarpt gjendriver hans Løgne. Hils Jensen og ønsk ham god Lykke paa Møderne og ved Valget og vær selv hilset fra

Din forb.

A. Tange

Gjestelev, 23. Juli 1881.

Kjære Rs. Winckler!

Tak for Dit Brev af 21de ds., som jeg modtog igaar, men som Du seer, er det nederste Hjørne tilvenstre revet af Konvolutten, og Landposten vil bevidne, at det var i den Tilstand, da det blev modtaget paa Ringe Station. Avisen tilligemed Brevet laa derindeni, men jeg kunde jo ikke se, om Brevet har været udtaget og læst. For Eftertiden kommer man nok til at sende sine Breve i Lærredskonvolutter, naar man vil have dem sikkert forsendte. Det var morsomt at høre, hvad Postvæsenet i Nyborg vil sige derom; thi der har næsten ikke været et Valg, undtagen der har været noget mistænkeligt med Hensyn til Behandlingen af Breve mellem os. Husker Du før Valget den 3die Jan. 1879, hvorledes jeg sendte Dig et anbefalet Brev, hvori jeg bad Dig om at anmelde mig for Formanden, og dette Brev blev liggende paa Posthuset i Nyborg, saa hvis jeg var bleven forhindret fra at komme til Nyborg før selve Valgdagen, var jeg slet ikke kommen paa Valg. Der kunde jo klages til Overpostmesteren i Kjøbenhavn, og han vil saa indhente Erklæringer fra de stedlige Posthuse, og af disse Erklæringer er man berettiget til at erholde Afskrift, hvis Klagen ikke tages tilfølgende i Henhold til „Lov om Erklæringers Meddelelse til Ansøgere og Klagere“¹.

Ellers takker jeg mangfoldig for Dine venlige Hilsener fra Forsamlingen ved Festen i Ellinge og for den Hyldest, som blev min tidligere politiske Virksomhed til Del ved denne Leilighed². Det er mig en stor Glæde at kunne overlade min Virksomhed til en Mand som N. Jensen. Jeg talte forleden Dag med en Mand fra Eskildstrup, som havde været ved Mødet i Søllinge, og han fortalte, at alle Venstremændene derhenne var meget glade ved Jensens Optræden

i Søllinge Skole, og jeg hører jo, at man ogsaa andre Steder i Kredsen er godt tilfreds med hans Optræden³. De Radikale udenfor Kredsen ere derimod meget misfornøiede med Jensens Kandidatur, men jeg vil haabe, at det ikke skal have nogen skadelig Virkning paa selve Kredsens Vælgere. Bare man nu alle vegne kan faa de Ligegyldige purret ud; thi det pleier jo desværre at være dem, der gjør Udslaget. Det er en morsom Artikkel, den Blumensaadt skriver, og efter hvad du skriver, har han jo ogsaa selv havt værst af den, og det er rimeligt nok, thi Andre kan den vist hverken gjøre Gavn eller Skade⁴.

Pas nu paa, hvis der foregaar Uregelmæssigheder ved Nyborgernes Valg-lister, at der kan klages, hvis Valget mod Forventning skulde gaa Venstre imod. Jeg fortalte Høgsbro, at Byfogden havde nægtet Dig at see Valglisterne. Han sagde: Ja, det skulde der bare have været klaget over, saa skulde Folketinget nok have faaet dem frem for Lyset. Her i Kredsen holder Høire sig meget roligt. Jeg veed ikke engang, hvem der bliver deres Kandidat, eller om der overhovedet bliver nogen⁵. Der arbeides imidlertid stærkt i al Stilhed, men jeg troer, at Venstremændene ere mere vaagne denne Gang end forrige Gang, saa der er vist ingen Fare for Høgsbros Valg.

Vi har været hos Claus Olrik med Sare og Sine, men han mente ikke, at det var nødvendigt, at Sare kom i Strandbad, men Øinene ere daarlige paa dem begge endnu, men de har jo ogsaa kun brugt den homøopathske Kur i faa Dage. Iøvrigt skal Du og Din Kone have hjertelig Tak for Tilbuddet om Op-hold hos Eder. Jeg haaber at kunne reise til Valg og stemme, men videre driver jeg det ikke denne Gang.

Nu Gud give jer Lykke til et godt Valg, og hermed være Du, Din Kone, Niels Jensen Toustrup og andre gode Venner venligst hilset fra

Din heng.

A. Tange

1. Af 2. februar 1866. — 2. Møde af venstrevælgere i Nyborg-kredsen med familie og børn, onsdag den 20. juli 1881. Mødet blev holdt i Hans Christensens skov ved Ellinge, og Jensen-Toustrup deltog. 4—500 mennesker mødte. (Fyns Tidende 16/7, 21/7 1881). — 3. Mødet i Søllinge skole 18/7 1881 var et vælgermøde, indkaldt af forpagter Christiansen. (Fyns Tidende 13/7 1881). — 4. Tange sigter formentlig til omtalen af den politiske situation før valget, som „Nyborg Avis“ bragte den 20. juli 1881. Med hensyn til valget i Nyborg skrev redaktør Blumensaadt bl. a., at det ikke kunne betragtes som en ulykke for landet, hvis Jensen-Toustrup blev valgt. (Nyborg Avis 20/7 1881). — 5. Efter tre nederlag i træk stillede Vilh. Birkedal ikke op mod Høgsbro i Sønderbroby-kredsen, og Høgsbro blev valgt uden modkandidat. (Nordengård s. 137).

Gjestelev, 29. Juli 1881.

Kjære Rs. Winckler!

Hjertelig Lykønskning for Seiren i Tirsdags¹. Det kommer noget sent, men jeg maatte jo først sende selve Seirherren min Lykønskning og skrev i den Anledning igaar et længere Brev til Jensen, hvori jeg tillige advarede ham imod en Faldgrube, som har dannet sig derinde, siden han var i Folketinget sidst. Det

glæder mig, at Mikael Pedersen og de Radikale dog fik Uret, da de paastod, at Jensen ikke kunde vælges, da de Radikale i Valgkredsen ikke vilde stemme paa ham. Jeg længes nu efter at see, hvad Stemmetal, der er afgivet i de forskjellige Kommuner; thi der maa jo fra Venstres Side været sat Pres paa til det Yderste for at faa 1378 St. i Marken, men Jensen har jo heller ikke været doven, og Du har vist heller ikke havt ret megen Tid til at passe Forretningen i de sidste 14 Dage. Men Gud ske Lov, at Eders Anstrængelser kronedes med Held; thi det letter jo Byrden betydeligt, idet den glemmes over Seirsglæden. Men hvad der er det glædeligste af det Hele, er det glimrende Udfald for Venstre, som Valgene hele Landet over have faaet. Ikke en eneste Venstrekreds er gaaet over i Høires Hænder, 6 Kredse vunden fra Høire, og i andre 6 er Venstrekandidatens Stemmetal saa nær paa Høirekandidatens, at der er stor Sandsynlighed for, at ogsaa disse 6 Kredse kunne tabes ved en ny Opløsning². Hvad mon Estrup vil sige til dette Udfald? Jeg sammenlignede igaar Stemmetallet, der var afgivet i de forskjellige Valgkredse denne Gang med det, som var afgivet 25de April 76, da Venstre vandt den store Seir, og det viste sig da, at alle Venstrekandidater, der er valgt ved skriftlig Afstemning, har paa 3 eller 4 nær faaet fra 100 til 500 St. flere end den Gang. Men ganske vist kunne de 74, som nu ere valgte under Navn af Venstremænd, ikke alle sammen ansees for at være fuldt paalidelige, men Faren er ganske vist mindre for en halv Snes Stykker til at skeie ud, naar de ikke derved kunne bringe Flertallet over paa den anden Side, end naar dette er Tilfældet. Man maa derfor haabe, at de holder ud, hvad der saa end kommer, indtil Folkets gode Ret kan blive anerkendt.

Jeg var jo til Valg i Brobyværk, og der fik Høgsbro en glimrende Opreisning fra forrige Gang. Da var hans Stemmetal sunket ned til 715, medens Høires var steget til 377. Høgsbro var kjed derover, og Høire hoverede og troede, at de nok skulde slaa ham næste Gang. Men det tog en Ende med Forskrækkelse; thi de kunde ikke engang faa en Kandidat, og da de forsøgte at stemme Høgsbro ned, viste det sig, at deres eget Stemmetal var gaaet 123 St. tilbage og Høgsbros 432 frem.

Mit Helbred har i den sidste Tid været en Smule bedre, og jeg har i de sidste Nætter sovet lidt mere end sædvanligt. De to ældste Piger har derimod vedblivende daarlige Øine.

Venlig Hilsen fra os Alle og fra

Din heng.
A. Tange

1. Jensen-Toustrup besejrede forpagter Christiansen med 1.378 stemmer mod 1.257. (Nordengård s. 129; Nyborg Avis 27/7 1881). — 2. Venstres 75 repræsentanter fordelte sig efter valget på 31 radikale, 24 moderate og 20 løsgængere. (Rigsdagshist. II s. 94-95).

Kjære Rs. Winckler

Tak for Din venlige Skrivelse af 25de ds. og for Din og Din Kones Forespørgsel til mit Befindende. Som Du har seet af Avisen, er jeg udtraadt af Amtsraadet for at skaane paa Helbredde¹. Jeg er dog egentlig ikke daarligere, end jeg har været, men jeg kan ikke taale de mange Forretningsreiser for at undersøge Veie, Gangstier, Fattighuse, Jordemoderhuse o.s.v. Nu forestod der 5 eller 6 Reiser lige ovenpaa hinanden, og jeg besluttede mig da til at sige stop itide; thi saasnart Veiret ikke er godt, lider mit Helbred straks Skade og Forstyrrelse af en saadan Reise. Sare har det dog bedre med Øinene paa den senere Tid og kan begynde at arbeide og gaa ud omkring, men lille Sine er daarlig endnu.

Vi fik dog vort Korn godt i Hus, før det rigtig voldsomme Regnveir begyndte, og de fleste Bønder heromkring fik ogsaa det meste nogenlunde godt i Hus, men det fylder jo ikke meget, og Folk begynder ogsaa at indskrænke baade Folke- og Kvægbesætning, saavidt det kan lade sig gjøre.

Du flytter saa over i den store Gaard nu inden ret længe². Der er vel sagtens en stor og flot Leilighed at bo i og Plads nok til Forretningen. Alle Kunderne følge naturligvis med derover, da Kornhandelen ophører i den gamle Gaard.

Politikken er det nu stille med, men Høirebladene truer jo svært med alle de Ulykker, der vil ske, dersom Venstre ikke vil lystre. Hvorvidt de tør gaa er jo ikke godt at sige, men lade sig skræmme af Trusler gaar jo ikke. Consul Clausen er det nok ikke godt med. Jeg hørte i forrige Amtsraadmøde d. 1ste Sptbr., at Høiremændene i Amtsraadet talte om hans Finantstilstand, og de rystede saa betænkeligt paa Hovederne derved. Ramlede han sammen, vilde det vist være til Gavn for Nyborg By, thi jo længer han bliver ved, des værre gaar det nok.

Hils Din Kone og sig hende Tak, fordi hun tænker paa os herude paa Landet. Jeg fik ellers Hilsen fra hende for nogen Tid siden ved Fru Madsen, Ringe — de havde nok truffen sammen paa Jernbanen.

Venlig Hilsen fra os Alle og fra

Din heng.
A. Tange

1. Tange bad på grund af sygdom om fritagelse for amtsrådshvervet i overensstemmelse med sin læges råd. (Fyns Tidende 28/9 1881). — 2. Se note til brev af 15/10 1879.

Gjestelev, 1. December 1881.

Kjære Rs. Winckler

I Mandags begyndte jeg paa et Brev til Dig, men fik det ikke færdig til Posten kom, og da havde han Dit med af 27. ds. Det var mærkeligt nok, thi i Lørdags gik det ligedan, da havde jeg et færdig til Høgsbro, og saa medbringer Posten et til mig fra ham. Det var morsomt nok, at efterat jeg snart i et Par Maaneder ikke har skrevet til nogen af Eder eller modtaget Brev fra Eder, føler vi plud-

selig alle 3 paa en Gang Trang til at høre fra hinanden. Jeg seer, at Du og Din Kone har fuldt op at bestille med velgjørende Foreninger og Politik -- ja, Stefansforeningen har jo et godt Formaal, og især kunde det faa Betydning, om Soldaterhjemmet kunde vinde Tilslutning, men endnu mere Betydning, navnlig for Tiden, vil det faa, om Foreningen mod Valgtryk kan vinde fornøden Styrke til at modstaa Høires Tryk paa Smaafolk¹. Det er vist den eneste Maade, paa hvilken Nyborgkredsen kan blive en sikker Venstrereds, som ikke er udsat for at tabes, hver Gang der er lidt Slaphed eller lidt Splid i Venstre. Men der skal vist temmelig betydelige Pengemidler til, skal det blive til Noget, men der ere jo, som Du siger, Landmændene tilbageholdne, og den mindre gode Høst, hvorunder de fleste lider, vil jo ogsaa skade. Iøvrigt ville I nok snart faa Brug for Foreningen, thi det skulde være sært, om ikke denne Rigsdagssamling ender med en Opløsning eller provisorisk Finantslov, eller begge Dele. Og saa seer jeg, at Clausen har faaet sin Sag imod Dig afvist og er dømt til at betale Dig 20 Kr. i „Kost og Tæring“² —. Det er nogle pudsige Udtryk, disse Retsudtryk, thi det maa jo være Meningen, at han hermed skal erstatte Dig dels, hvad Du har spist og drukket under Sagen, dels, hvad Du har tæret paa Dit Huld, Din Formue, Bedrift o.s.v., mens den har staaet paa. Naar han nu begynder forfra, kan det altsaa have Udsigt til at vare et Aars Tid eller to til. Er han ellers ligesaa urimelig en Concurrent i Korn- og Smørhandel som tidligere? Der kommer sagtens lidt og daarligt Korn til Byen i Vinter, men derimod sælges der vel en Del Kraftfoder, men det kan vel være vanskeligt at faa Pengene ind derfor somme Tider; thi jeg kan ikke forestille mig andet, end at det maa knibe svært for mange Landmænd, som sidde for store Renter.

Med mit Helbred er det lidt bedre nu, siden jeg kom til at leve i Ro og er fri for Reiser, dog sover jeg endnu ikke over 3 a 5 Timer hver Nat, og deri maa jo foregaa en Forandring, før det kan blive godt. Sare og Sine har det det Bedste med Øinene, de har havt i lang Tid, og vi haabe jo nu, at det efterhaanden skal gaa helt over med dem.

Jeg fik ellers Brev fra vor Ven Jensen Toustrup forleden Dag. Du talte vel med ham, da han reiste ind til Rigsdagen. Han lader jo til at være ved frit Mod og lader ikke til at ville give efter for Ministeriet. Høgsbro skriver ogsaa, at han gaar ikke paa Akkord mere under dette Ministerium. Det kan heller ikke hjælpe; thi vi faa alligevel aldrig Fred, saalænge det bestaar.

Hermed en venlig Hilsen til Dig og Din Kone fra os Alle og især fra
 Din heng.
 A. Tange

1. Stefansforeningen blev stiftet 1876 i Arhus, opløst 1920. Foreningen arbejdede til fremme af kristelige barmhjertighedsgerninger af mange slags. Stefansforeningen stod bag Diakon- og Epileptikerhjemmet i Nyborg, som blev indviet 1893. Det grundtvigske soldaterarbejde begyndte omkring 1880. Foreningen mod valgtryk var en lokalforening for Nyborg-kredsen med det formål ved kommende valg at værge sig mod valgtryk. (Salmonsens XXI s. 904, XXII s. 210-11; Fyns Tidende 7/11 1881). — 2. Se brev af 7/4 1881 med note.

Kjære Rs. Winckler og ærede Hustru

Skjønndt det kommer lidt sent, saa alligevel Glædeligt Nytaar! og Held og Lykke med den ny Beboelsesleilighed, som I nu have taget i Besiddelse. Men det har jo sine Ubehageligheder, saalænge Flytningen ikke er overstaaet, men vil Vorherre give Held og Lykke, saa bliver det vel ogsaa den sidste Gang, I flytter, mens I ere Borgere i denne Verden, saa det kommer I nok ud over. Det er vel sagtens en hyggelig og smuk Leilighed, thi i den store Gaard maa der jo være Plads nok til, at Eieren kan tage sig en god Leilighed. Du faldt saa igjennem ved Byraadsvalget med 168 St^l. Det var mærkeligt nok, at Du fik større Stemmetal end f. Eks. Pastor Hjort og de andre af Oppositionens Kandidater. Det var ellers svært, saa Oppositionen gik det herskende Parti nær paa Klingen mange Steder i Kjøbstæderne, og bliver Estrup ved at regjere nogen Tid endnu, vil Stemningen nok vende sig, men det synes jo ogsaa, som hans Regimie ikke faar Ende, før Stemningen i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne vender sig afgjort imod ham og forener sig med Venstre paa Landet.

Berg prædiker saa Obstruktionspolitik tilligemed Jens Busk, Dønnergaard o.s.v. ved enhver Leilighed og skjælder naturligvis de Andre ud, som ikke vil springe, saasnart han fløiter. Der er god Udsigt til, at Skænderiet kan komme igang paany mellem Venstregrupperne. Vore Venner derinde ere godt fornøiede med Niels Jensen. Nu gjælder det, om Venstre i Nyborgkredsen er stærkt nok til at holde ham ved næste Valg^o. Hvorledes gaar det med Foreningen mod Valgtryk?

Med mit Helbred kan jeg ikke mærke videre Forandring. Det er jo en god, mild Vinter for mig, men dog er den megen Afveksling af Veiret ikke heldig.

Hans reiser til Amerika først i næste Maaned. Han har faaet saadan en Længsel derefter, at jeg ikke troer, at han kan trives hjemme, og lade ham gaa og vantrives kan jo ikke hjælpe. Familien her er iøvrigt temmelig rask for Tiden, og det er jo en betydelig Lettelse under alt, hvad der ellers møder.

Venlig Hilsen fra os alle til Dig og Din Hustru, men især fra

Din heng.

A. Tange

1. Efter Rasmus Wincklers udtrædelse af byrådet, jfr. note til brev af 9/6 1880, havde hans plads stået ubesat. Winckler stillede nu som kandidat ved det almindelige valg til byrådets større del 3/1 1882. 31/12 1881 bragte „Nyborg Avis“ et indlæg under mærket „r-“; heri blev det under hensyn til fortidens begivenheder, herunder udtalelserne fra valgtribunen 10/6 1879, frarådet vælgerne at stemme på Winckler. Winckler svarede 2/1 1882, at indlægget var personligt fornærmende, og opfordrede indsenderen til at kaste masken; derved kunne det erfares, om fleres formodning holdt stik, eller om det var en onskabsfuld idiot eller uopdragen gadedreng, man havde at gøre med. Endvidere erklærede Winckler, at „Nyborg Avis“ manglede taktfølelse, når bladet bragte det nævnte indlæg. Ved det offentlige vælgermøde 2/1 1882 udtalte konsul Clausen, at Winckler ikke burde vælges på grund af den måde, han havde omtalt sine medborgere på. Det laveste stemmetal, der gav valg, var 255. Pastor Hjorth fik 143 stemmer. (Nyborg Avis 31/12, 1881, 2/1, 4/1 1882). — 2. Jensen-Toustrup holdt kredsen til 1910, da han trak sig tilbage. (Elberling I s. 262).

Kjære Rs. Winckler!

Naa, tillykke med den ny Værdighed som Kongen af Portugals Vicekonsul. Du er altsaa nu kommen i Rang med „virkelige Cancelliraader“ i Rangforordningens sjette Klasse No. 6 uden at behøve at svare Rangskat, som ellers vilde være 30 Kr. aarlig, men de fremmede Magters Konsuler ere jo af gjensidige Høflighedshensyn fritagen herfor. De andre Stormænd derude holder sagtens ikke af, at Du, efterat Du har overtaget den smukkeste Gaard i Nyborg, nu ogsaa bliver deres Ligemand paa dette Felt. Hvis mit Helbred tillader det, skal jeg dog til Sommer besøge Eder for at see, hvor smukt I boer trods Fjendens Harm og Had.

Det lader ellers til, at det nu for Alvor gaar tilbage for Ministeriet; thi naar endogsaa halvfjendtlige Artikler finde Optagelse i „Berl. Tid.“, saa maa der være stærk Misfornøielse iblandt Handels- og Embedsstanden, ellers vovede det Blad ikke sligt¹. Jeg seer ogsaa, at Skeel gjerne vil fratræde som Indenrigsminister, og at dette i altfald vil ske, naar Rigsdagssamlingen er sluttet, og hvis dette bekræfter sig, vil det være en saa stor Svækkelse for den samlede Regjering, at den ikke vil kunne holde sig længe. Men forresten er det ikke værd for os Venstremænd at ønske, at Ministeriet skal gaa i den allerførste Tid; thi vi veed nu, at for hver Dag, det bliver siddende, stiger Misfornøielsen imod det inden for Høire, og jo større denne bliver, des lettere vil dette blive at komme overens med ved Dannelsen af den ny Regjering.

Med mit Helbred er det omtrent ved det Gamle. Det gjorde naturligvis ingen Gavn for mig, at Hans reiste fra os i Tirsdags otte Dag for at søge sin Lykke i Amerika. Jeg takker Dig paa hans Vegne for de gode Ønsker for ham om Lykke og Velsignelse paa Reisen og i det fremmede Land. De første Dage efter Afreisen vare vi jo alle meget sørgmodige, og jeg havde ikke Ro nogen Steder, men Vorherre har alligevel mildnet det for os, saa at vi nu have det bedre. Hans kunde beherske Smerten over Adskillelsen indtil den Dag, da han skulde reise, men da brød det ogsaa ud med fuld Kraft, saa det viste sig, at Følelsen for hans Hjem var langt stærkere hos ham, end det havde seet ud ved somme Leiligheder, det trøstede os jo en Del.

Du skriver om, at man angriber Dig anonymt i Nyb. Av. over Byraadsvalet og ripper op igjen de gamle Historier fra 79. Jeg synes ikke, Du skulde svare Dem, saalænge de ikke fremtræde under Navn, thi Folk har jo havt Leilighed nok til at kjende Sagens Sammenhæng, og hvem, der ikke vil lade sig overbevise, er det jo unyttigt at spilde Ord paa².

Det er jo ikke nogen stor Sum, der er indkommen for at støtte dem, der lider under Valgtryk — men det er jo ogsaa daarlige Tider, og skal der nødvendigvis bruges mere, kommer det vel nok³.

Hermed en hjertelig Hilsen til Dig og Din Kone fra os Alle, og forbliver jeg

Din heng.
A. Tange

1. „Berlingske Tidende“ skrev, at hvis rigsdagen lod landbefæstningen ligge og i stedet besluttede sig for hurtig fremme af søbefæstningen, da ville det være betænkeligt at skyde den til side. Den ministerielle generalkorrespondent fralagde sig ethvert ansvar for artiklen, og regeringen modtog den med overraskelse. „Berlingske Tidende“ følte sig forandriget til at understrege, at der havde været tale om et subjektivt skøn. (Berlingske Tidende 6/2, 10/2 1882). — 2. Se note til brev af 19/1 1882. „r.“ svarede 14/1, og avisen forbeholdt Winckler retten til gensvar, hvad Winckler 18/1 erklærede, at han ville benytte sig af. Et indlæg ses dog ikke at være kommet. Imidlertid blev pastor Schouboe, indsat i embede i 1880, kraftigt angrebet af „Flere tilhørere“, fordi han med sin ringe erfaring i byens anliggender kraftigt havde anbefalet at vælge Winckler ved valgmødet før byrådsvalget. (Nyborg Avis 14/1, 18/1 1882). — 3. Se note til brev af 1/12 1881.

Gjestelev, 28. April 1882.

Kjære Rs. Winckler

Det er gaet længe hen denne Gang, inden jeg besvarer Dit sidste venlige Brev. Det har været meget daarlig og i stærk Tilbagegang med mit Helbred i April Maaned, saa at jeg en Gang næsten havde opgivet Haabet om at leve denne Sommer til Ende, og i den Tilstand var jeg ikke skikket til at skrive mere, end hvad der var absolut nødvendigt. Nu er det Gud ske Lov blevet lidt bedre igjen, men jeg er alligevel meget svækket og kan f. Eks. ikke taale at føre en længere Samtale. Men Gud være lovet, at jeg er stillet saaledes, at jeg ikke skal leve af mit Arbeide, og at min Familie, om jeg skal gaa bort, kan føre en tarvelig Tilværelse uden Frygt for at komme til at mangle det Nødvendige. Jeg tænker somme Tider paa Andreas Petersen, hvorledes gaar det hans Enke og de stakels Børn, han efterlader sig¹. Men det er maaske lettere for Folk, som aldrig have eiet stort mere end af Haanden i Munden, at finde sig deri og tro, at det kan gaa alligevel. Jeg er tilbøielig til at tro, at Vorherre mager det saadan for dem, at de bærer det lettere. Petersen havde en Aktie i „Fyns Tid.“ Hvorledes mon det gaar med den. Ifald Enken vil sælge den, maatte den jo ikke komme i Høiremænds Hænder. Det kan nu heller ikke ske uden Bestyrelsens Samtykke, men det var jo slemt, skulde hun sælge Aktien til en Høiremand, og Salget saa ikke bliver anerkendt. Paa Bladets Kontoir har de jo hidtil givet 75 Kr. for Stk. af Aktierne. Saasnart Baltazar Christensens Død spurgtes til hans Valgkreds, kom der straks en Mand derinde fra hen til mig med Opfordring om at stille mig, men desværre, derom maa ethvert Haab opgives². Det kommer an paa, om de Radikale nu ikke bemægtiger sig Valgkredsen, thi de ere i Reglen skrappe Agitatorer og mere enige og handlekraftige end de Moderate, som jo ellers har Flertallet i Valgkredsen. Nei, vil man være fri for fremmed Indblanding, saa maa man bære sig ad, som Du bar Dig ad, da I stillede Niels Jensen op som Kandidat i Svbg. A. 1ste, men det er ikke i alle moderate Kredse, at man rigtigt forstaaer den Ting. Det er saa nu, det skal afgjøres, om vi skal have et nyt Provisorium eller andre skrækkelige Ting, som man truer med, men det er alligevel svært, som Ministeriets Stilling vakler, selv i Landstinget, og udsteder Estrup et nyt Provisorium under denne Stemning, kan jeg ikke tro andet, end at det maa have et uopretteligt Nederlag for ham tilfølg.

Fra Hans har vi faaet flere Breve, siden han kom til Amerika. Han er ved godt Mod, men har ikke hidtil kunnet faa fast Tjeneste, men har maattet arbejde paa Dagleie hos forskellige Mænd derinde. Det er sagtens ikke saadan som at være hjemme hos os, men naar han bare kan beholde sit Helbred, har han godt af at prøve lidt, hvad Verden giver, saa lærer han bedre at skjønne paa, hvad Hjemmet har været for ham.

Sara reiser paa Tirsdag ud paa Kl. Berntsens Høiskole. Vi havde forresten noget Bryderi derved, thi efterat jeg i Vinter havde indmeldt hende hos Berntsen, var der nogle af hendes Venner, som snakkede hende for, at det var bedre at komme til Veistrup, og vi havde nok at gjøre med at faa hende fra det Forsæt, men nu er det da gaaet i Orden³. Min Kone, min Moder og Børnene ere raske.

Du og Din Kone hilses venligst fra os Alle og især fra

Din forb.

A. Tange

1. Farvehandler Andreas Petersen (Olie-Petersen) døde den 31. marts 1882; han efterlod sig 6 børn foruden hustruen. (Nyborg Avis 3/4 1882). — 2. Balthazar Christensen var valgt i Middelfart-kredsen 1875-82. Han døde den 20. april 1882. Ved suppleringsvalget 16/5 1882 valgtes biskop Monrad. Se note til brev af 21/5 1882. (Elberling I s. 90; Nordengård s. 121). — 3. Kl. Berntsens højskole var Sæslev højskole ved Bogen. Veistrup højskole, oprettet 1867, havde Jens Lund som forstander 1870—1912. Jens Lund var 1878-82 formand for grundlovsværneforeningen. (Kraks blå bog 1912 s. 297; Trap IV s. 795).

Gjestelev, 21. Mai 1882.

Kjære Rs. Winckler

Det gaar ikke an for mig at reise til Folkefester; thi mit Bryst bliver anstrængt af at føre en længere Samtale, og langt mindre kan jeg taale at tale offentlig til en større Forsamling. Hav den Godhed at hilse dem, som ønsker min Tilstedeværelse, at jeg ledsager deres Fest med de bedste Ønsker, men at det er mig umuligt personligt at deltage i noget af det Slags for Tiden¹. Vi har det ellers godt efter Omstændighederne, thi Familien er rask, og vi har faaet en Karl, som det lader til vil tage sig af Arbeidet med Troskab og Dygtighed. Sara er jo paa Sæslev Høiskole og er meget lykkelig der, og Hans er glad ved at være i Amerika. Han har aldrig været saa rask, som siden han kom derover, og tjener 4 Kr. om Dagen ved at arbejde i 10 Timer paa Jernbanen. Vi har jo Grund til at takke Gud for, at alt gaar godt, og for, at jeg ikke lider for store Smerter under min Sygdom. Du maa være glad, at Du kan arbejde og være i Virksomhed for meget godt, enten det saa er for Diakonissesagen, Politikken eller Din Forretning. Naar man er rask og har Kræfterne til Raadighed, er det en Velsignelse at komme ud blandt Folket. Det sagde Monrad jo ogsaa, for han vilde jo stille sig som Folkethingskandidat istedetfor at reise til et Bade-sted, saa forfriskende fandt han Folkemøderne². Han lader jo til trods sine 71 Aar at være saa aandsfrisk og arbejdslysten, som om han endnu kunde skrive

flere Blade ind i Danmarks Historie. Han føler vel sagtens, at dem, han skrev i 1864, ere for mørke til, at de bør være de sidste, hvortil hans Navn er knyttet. Nu kommer det an paa, om han kan magte Estrup ved at drage den forsonlige Del af Høire saa langt over mod Venstre, at der kan opnaas et frugtbart Samarbejde med det; thi kommer et saadant i Gang og vinder Flertal i Landsthinget, vil Ministeriet snart være færdig. Det var ellers komisk nok, at det var Berg, som her hjalp til at faa en Mand valgt, som haardnakket erklærede sig for Mellempartiesmand, thi hvem har mere end han arbeidet for dette Parties Udryddelse — men nu synes han netop at see Frelsen fra den Side. Men nu kommer det an paa, om Monrad, hvis Estrup gaar af, kan skaffe Berg en Plads i Ministeriet, thi kan han ikke det, vil det falde vanskeligt, at de to blive Venner i Længden, og det vil vist blive svært vanskeligt for Monrad at opfylde det Ønske. Hvad mon ellers Ministeriet vil finde paa nu for at vedligeholde Enigheden i Høire og oplive Kamplysten hos dem? Men hvorom alt er, nu, da Høirepartiet er sprængt, ere Udsigterne dog lysere, end de have været, og kan Venstre nu ved Besindighed og Maadehold og Sammenhold vedligeholde Sprængningen, vil Seiren nok kunne vindes³.

Hermed en venlig Hilsen fra min Familie og fra

Din forb.

A. Tange

1. Den omtalte fest var grundlovsfesten i Hans Christensens skov ved Ellinge. Et par tusinde mennesker deltog ved fællesspisning og dans. Jensen-Toustrup, Jørgen Pedersen og konsul (!) Winckler var til stede. Sidstnævnte udbragte en skål for Tange og fik det hverv at sende en hilsen og tak fra forsamlingen til ham. (Fyns Tidende 7/6 1882). — 2. Ved suppleringsvalget efter Balthazar Christensen stillede Monrad sig i Middelfartkredsen. Han erklærede, at han var placeret i midten i politikken, men anbefalede alligevel varmt af Berg og Busk. Størst modstand mødte han ved valgmodet den 15. maj fra Jørgen Pedersen, der holdt ham fast på hans betingede accept af provisoriet. Monrad vandt valget den 16. med 750 stemmer mod venstremanden lærer Thomsen, Skrillinge, som fik 492 stemmer. På valgdagen udtalte Monrad, at der var dem, der gjorde bade-rejser en gang om året. I stedet kunne han være tilbøjelig til en årlig udflugt til et valg. (Fyns Tidende 16/5, 17/5 1882). — 3. I højre var der uenighed både om Estrups toldpolitik, om forsvarssagen og om finansloven. Uenigheden kulminerede under landstingets behandling af finanslovsforslaget 20/3—22/3 1882, hvor Krieger og Matzen talte mod hinanden. Fællesudvalget indgik forlig om finansloven, ved hvilken folketinget vandt mest. Kriegers synspunkter sejrede. (Rigsdagshist. II s. 97-99).

Gjestelev, 9. Juni 1882.

Kjære Rs. Winckler

Hjertelig Tak for Dit Brev og for de deri indeholdte Hilsener fra Forsamlingen ved Festen i Ellinge¹. Nu, da jeg er Invalid, glæder det mig at see, at min Gjerning fortsætter lige kraftig og maaske lidt til, fordi jeg er borte. Det er Bevis for, at det, jeg har kæmpet for, er holdbart, thi den Sag, som gaar i stykker, naar Manden, som bærer den, falder fra, den er ikke af de ægte. Det maa have været fornøielige Festedage for Eder, kan jeg forstaa, men i Ullerslev var den vel lidt mere blandet end i Ellinge, thi Egnen deromkring har jo altid udmær-

ket sig ved det solideste Venstresind, som findes i Valgkredsen². Troer Du, at N. Jensen har Udsigt til efterhaanden at vinde nogle af de skikkeligere Høire-mænd for sig, thi vil Opløsningen indenfor Høires Rækker gribe om sig i Fremtiden, som den har begyndt, maa der jo være Leilighed til at fiske i rørt Vande, som Ordsproget siger. Hvad siger ellers Consul Clausen om den nuværende Situation? Der er vel ikke megen Courage, hverken hos ham eller de øvrige Høireledere for Tiden. Mit Helbred er omtrent ved det samme, men i det yndige Sommerveir befinder jeg mig jo lidt bedre, og Tilværelsen er i det Hele langt mere behagelig end forrige Aar, da vi jo næsten ingen Sommer havde.

Hav den Godhed at hilse mine Venner fra Valgkredsen, naar Du træffer nogen af dem, og vær selv tillig med Din Kone venligst hilset fra

Din heng.
A. Tange

1. Se note til brev af 21/5 1882. — 2. Folkefest søndag den 4. juni i Ullerslev i Anders Niensens skov; 6—700 deltagere. Taler af bl. a. N. Jensen og Berntsen. (Fyns Tidende 5/6 1882).

Gjestelev, 12. Juni 1882.

Kjære Rs. Winckler

Vil Du ikke bevise mig den Tjeneste i Landbosparekassen at hæve:
Udbytte af indlagte to Kuponer,
Renter af indlagte Sparekassebog for sidste Halvaar samt
udtage af Bogen, hvad der er over 300 Kr. og
sende mig samtlige Beløb tilligemed Bogen efter Fradrag af Forsendelsesomkostningerne.

Venlig Hilsen fra

Din forb.
A. Tange

E. Sk.

Som Du vil see af Bogen, Side 6, er Kapitalen 300 Kr. indsat d. 3die Octbr. 1878. Paa Side 7 staar der: Renten 11/12 79 — 2 Kr. — Ø. Men det maa jo skulle være 11/12 78, thi ellers passer 2 Kr. ikke i Rente.

A. T.

Gjestelev, 17. September 1882.

Kjære Rasmus Winckler!

Hjertelig Tak for Dit sidste Brev, for Lykønskningen, Blomsten og Drømmen den skjønne med det lyse Haab, som kun en Guds Engel i et lyst og venligt

Øieblik kan have sendt Dig¹. Men hvorfor tøver Du saalænge med at svare, har Du firdobbelt Grund til at spørge. Ja, jeg er nu en løierlig Kumpan for Tiden, skal jeg sige Dig. Ja, det kan Du jo forresten sige Dig selv; thi kun en saadan kunde finde paa at tøve i henved to Maaneder med at svare paa et Lykønskningsbrev af den hjerteligste Art. Jeg er syg, men lider intet videre, i jævnt godt Humør, men gnaven, naar jeg skal beskæftige mig med aandelige Ting, saa mine Smaapiger kan meget lettere bringe mig til at hove et Par Træsko, end man kan faa mig til at skrive et Brev til en af mine Venner. Det er bare Slaphed, der hersker, og efter den Erfaring, jeg her har gjort, kan jeg bedre forstaa, hvor svær den politiske Slaphed, som hersker, især i vore Kjøbstæder, maa være at faa Bugt med. See, det er Undskyldningen, og den kan nok synes mindre vægtig, end den er for den, som lever under den. Jeg har forøvrigt samlet lidt Kræfter i Sommer og tager ud smaa Toure imellem, hvor jeg kan slippe for lange Samtaler og komme hjem i rette Tid for at faa min Medicin og øvrige Forpleining. Dog foretog jeg i Høst en Tour over til Veile for at raadføre mig med en Dr. Smidt, der er berømt som Brystlæge. Han sagde, at komme mig rigtig kunde jeg ikke, men Sygdommen kunde nok standses, men det vilde ske med stor Langsomhed.

1. Tange fyldte 43 år den 21. juli 1882.

18. September 1882.

Jeg blev afbrudt i at skrive i aftes, og saa idag modtog jeg Dit venlige Brev af 16de ds. Ja, under disse Omstændigheder seer jeg jo, at Eders Kærlighed mod mig tvinger mig til at komme ud af Hulen, og hvis Vorherre vil bevare mig i den Stand, hvori jeg nu er, kan jeg ogsaa nok; thi skal jeg kunde mande mig op i noget Tilfælde, maa det jo da være i dette. Hvad Tiden for Mødet angaar, da er det jo bedst, at det bliver inden Veiret bliver for koldt, Dagen kan I bestemme, hvilken I vil, og Mødetiden maa jo helst sættes saa tidlig, at vi kunne blive færdige til Aften. Stedet vil jeg helst have nær ved en Jernbestation, for at jeg i Tilfælde af Uveir kan sidde i lukket Vogn under Reisen. Dog, hvis mine Venner ønsker det f. Eks. holdt i Ellinge eller Saaderup, kan jeg ogsaa møde der, naar man i Tilfælde af Kulde, Storm eller Regnveir vil sende en lukket Vogn til nærmeste Station efter mig. Jeg veed jo, at Venstremændene pleie helst at ville samles der, som er Midtpunktet i Kredsen og ligeledes Venstres Kjernepunkt. Ja, nu kommer det an paa, om jeg ikke lover mer, end jeg kan holde — men i Guds Navn, det gaar vel! Ja, jeg kan ikke skrive mere, thi Dit Brevs Indhold overraskede mig, og jeg ventede ikke noget saadant. Derfor kærlig Hilsen og Taksigelse til Dig og alle gode Venner fra

Din heng.

A. Tange

Hils N. Jensen fra mig.

Gjestelev, 4. October 1882.

Kjære Rs. Winckler!

Jeg takker meget for Dit venlige Brev af 2den ds. og glæder mig til inden ret længe at træffe sammen med mine kjære gamle Venner i det Haab, at mit Helbred vedblivende til den Tid maa blive, som det nu er, thi da haaber jeg nok uden Overanstængelse at kunne taale baade Reisen og Festligheden, især naar sidstnævnte holdes under Tag. En Vogn haaber jeg nok at kunne faa, enten hos Pastor Madsen eller hos Vognmanden i Ringe, saa Du behøver blot at underrette mig om Dagen, naar Høitideligheden skal være, saa haaber jeg med Guds Hjælp at være tilstede. Jeg er glad ved, at Ellinge er valgt til Mødested, thi det er et af de bedste Venstresogne i Kredsen, og Befolkningen der har altid været mig særlig politisk tro og hengiven og er ligedan overfor min Eftermand. Det glæder mig, at han klarer sig saa vel ved Møderne, især i Nyborg. Det lader til, at Reformtørsten begynder at vaagne i Kjøbenhavn og Kjøbstæderne. Lad bare den have Tid at udvikle sig, saa soles nok med det samme, Kjærligheden til Estrup. Min Kone glæder sig særdeles til at komme med til Festligheden og ikke mindre over Gaven. Hjertelig Tak fra os begge, thi det er vel sagtens Dig, som har sat det hele i Gang. Hils Din Kone, at jeg glæder mig til at hilse paa hende ved denne Leilighed, thi hun har gjort meget for mig i tidligere Dage.

Kjærlig Hilsen fra min Familie og fra

Din heng.
A. Tange

Gjestelev, 6. October 1882.

Kjære Rs. Winckler

Paa min Hustrues og egne Vegne venlig Tak til Dig og Festudvalget for Indbydelsen til Sammenkomsten i Ellinge Kro Fredagen d. 13de ds., hvor vi med Guds Hjælp haabe at kunne være tilstede¹.

Venlig Hilsen fra Din
A. Tange

E. Sk.

Vi laaner saa en Vogn af Pastor Madsen.

A. T.

1. Ved festen for Tange i Ellinge 13/10 1882 talte bl. a. Winckler, Steffen Madsen, Frands Jørgensen og H. Madsen. Tange fik overrakt en gave: en sølvvinkande med cisereret arbejde, forestillende en del græske gudeskikkelser, deriblandt den fløjtespillende Apollon, og med følgende indskrift:

Mindegave
til
A. Tange
fra taknemmelige
vælgere i Svendborg amts
1ste valgkreds.
September 1872—Maj 1881.

(Fyns Tidende 23/10 1882).

Kjære Rs. Winckler!

Hjertelig Lykønskning i Anledning af Valget til Byraadsmedlem¹! — Det var morsomt nok — igaar kom jeg til at see paa nogle gamle Breve fra Dig, og fandtes der da blandt Andre Et, dat. 4de Januar 1882, hvori Du skrev: Byraadsvalg igaar, *stor Kamp*, jeg faldt med 168 Stemmer, 3. Januar 1879—3. Januar 1882. Ja, der vil komme endnu en 10de Juni for mig²! — Igaar tænkte jeg ikke paa, at Opreisningsdagen, som Du troede paa, allerede var kommen. Desmere glædelig overrasket blev jeg ved idag i Avisen at læse om Valgets Udfald. Det er en god Opreisning for alt, hvad Du har gennemgaaet for vor Sag. Den har ogsaa politisk Betydning, thi selv om den Uenighed, som her viste sig hos Høire, ikke strækker sig til Politikken, saa kan man nu f. Eks. ikke forhindre Dig i at see Valglisterne, saaledes som efter forrige Valg.

Kammerherre Sehestedts Juuls Død vil vistnok svække Høire der i Kredsen en Del, thi han var den værste og mægtigste Valgtryksmand, og der findes vist ingen, som kan erstatte ham³. Mit Helbred omtrent ved det samme. Jeg havde lidt Blodspytning Lørdag og Søndag, men siden har jeg ikke mærket det. Men det Veir, vi har havt nu i lang Tid, er jo ikke heldigt for min Sygdom. Min Familie er ved godt Helbred, og fra Hans modtager vi jevnlig Breve om, at han befinder sig vel i Amerika og arbejder som Former paa en Jernstøberi.

Nu nærmer vi os snart Julen imed Mindet om den glædeligste Stund, som er indtruffen i denne syndige Verden. Jeg og min Familie ønsker Dig og Din Kone en glædelig og velsignet Fest, og hilser Du iøvrigt venligst fra

Din Ven

A. Tange

1. Ved sparekassékasserer Fløytrups død skulle der afholdes suppleringsvalg til den større del af byrådet den 12. december 1882. Winckler blev valgt med 149 stemmer mod sin nærmeste konkurrent, købmand Martin Jensens 136. Skønt modstanden mod Winckler stadig manifesterede sig i indlæg i „Nyborg Avis“, var tonen dog mildnet. Det syntes, som om det var svært at finde et virkeligt alternativ til Winckler. (Nyborg Avis 8/12, 9/12, 11/12, 13/12 1882). — 2. Tange hentyder til datoen for omvalget i 1879. Sehested-Juul døde af tyfus 4/12 1882 på Madeira, hvor han var for sin søns helbreds skyld. (Nyborg Avis 7/12 1882).

Gjestelev, 9. Marts 1883.

Kjære Rs. Winckler!

Tak, fordi Du tænker paa os og sender mig Brev om Noget af, hvad der foregaar i Verden, thi jeg er i Vinter saa svag, at jeg maa helt holde mig inde, og følgelig taler jeg til Ingen, undtagen dem som kommer her og besøger mig, og der maa jeg endda være meget forsigtig og ikke tale for meget med dem, naar jeg ikke skal komme til at lide under det Natten efter. Skjøndt jeg følger med Begivenhederne gennem Bladene og ogsaa der har seet om de Handelsdelegeredes Audientse hos Kongen, saa glæder det mig alligevel meget at høre en nærmere Meddelelse, saaledes som Du giver den i Dit Brev om, hvad der fore-

gik¹. Men vil iøvrigt Kjøbstæderne udrette noget, maa de kaste alle de Estrupere, som de har Magt over, ud af Landstinget og vælge Reformvenner istedet, thi om Estrup veed, at man i Kjøbstæderne ere noksaa misfornøiede med hans Styrelse, det bryder han sig ikke en Døit om, saalænge de ikke viser ham det praktisk igjennem Landstingsvalgene. Men lad bare Misfornøielsen have Tid til at vokse, saa kommer det nok. Som det gaar med min Sygdom, maa jeg jo tænke paa at have Sagerne i Orden, saavidt muligt at min Kone ikke skal have mere Bryderi end nødvendigt, naar jeg engang gaar bort. Som Du maaske husker, har jeg *en Aktie* i Svendborg Amts Landbosparekasse og desuden 300 Kr. indestaaende paa en Sparekassebog. Disse Penge ønsker min Kone gjerne, at jeg skal trække ind og sætte dem i Landbosparekassen i Ringe, fordi det vil være nemmere for hende. De 300 Kr. kan jeg jo nemt faa, men veed Du, om Aktien kan sælges og til hvad Pris? Den er jo temmelig sikker paa at give 6 p.C. og skulde derfor gjerne koste noget over pari. Vil Du ikke forhøre paa Kontoiret og andre Steder desangaaende og en Gang ved Leilighed lade mig Resultatet vide. Min Familie er dog raske alle sammen. Fra Hans faa vi jævnlig Brev, og han har aldrig været syg, mens han har været der i Amerika.

Hermed en venlig Hilsen fra min Familie til Dig og Din Kone fra

Din heng.

A. Tange

1. En større delegation af repræsentanter for erhvervslivet i provinsen fremtrådte i audiens for kongen 3/2 1883 for at anbefale Adolph Delcomyn til den ledige post som generalkonsul i London. Kongen svarede, at han ingen tvivl nærede om, at A. Delcomyn blev indstillet af udenrigsministeriet, og det skulde være ham kært at stadfæste indstillingen. (Dagbladet 2/2 og 3/2 1883).

PERSONREGISTER

A

- Ahlmann, Nicolai, proprietær, nordslesvigsk politiker. 1873 8/10.
- Albech, Hans Pedersen, Rasmus Wincklers svoger, formentlig Johanne Albechs far, Svendborg. 1877 29/6.
- Albech, Johanne, Rasmus Wincklers plejedatter, Nyborg. 1876 7/7, 1877 23/4, 1878 1/5, 3/5.
- Albech, Lorents, garver, Rasmus Wincklers svoger, Svendborg. 1877 29/6.
- Albech, Petroline, Rasmus Wincklers svigerinde, Svendborg. S. XVI.
- Alberti, C. C., overretsprokurator, folketingsmand. 1876 7/1, 1878 7/12, 1879 14/5, 15/10, 1880 7/12.
- Albertsen, Niels, gårdejer, folketingsmand. 1875 17/4, 4/12.
- Andersdatter, Anne Marie, Anders Tanges mor. 1879 14/5, 1881 24/2, 22/4.
- Andersen, Hans, lærer, Kældernæs. 1874 9/10, 13/11.
- Andersen, Niels, gårdfæster, folketingsmand. 1873 31/10, 1875 17/4.
- Andersen, Peder, husmand, Kullerup. 1877 9/9.
- Andersen, Peder, gårdmand, Åskov. 1876 14/4.
- Andersen, R. I., førstelærer, Langtved. 1876 14/4, 1877 9/9.
- Andersen, Rasmus, gårdmand, Kullerup mark. 1877 9/9.
- Andersen, Rasmus, Sulkendrup. 1879 24/9.
- Appel, Cornelius, lærer, præst, Rødding. 1875 11/2.
- Appel, Kristian, friskolelærer, Ryslinge. 1873 26/12, 1875 6/6, 1877 1/11, 1878 17/5, 28/12.
- Assam, M., bogtrykker, Svendborg. 1879 22/10.

B

- Bache, E. P. M., departementsdirektør i indenrigsministeriet. (I teksten: departementschefen). 1880 12/3.
- Bagger, J. H., højesteretssagfører, folketingsmand. 1874 13/1, 1875 28/4, 1877 5/10, 30/11, 17/12.
- Bajer, Fredrik, løjtnant, folketingsmand. 1874 13/11.
- Bauer, kommis hos Rasmus Winckler, Nyborg. 1876 28/9.
- Beck, Frederik Hansen, sognerådsformand, Frørup. 1877 9/9, 1878 1/3, 1879 5/2, 7/11.
- Beck, J. Chr., købmand, sparekassebogholder, byrådsmedlem, Nyborg. 1877 15/2, 1881 24/2.
- Becker, E. S., byfoged, borgmester, Nyborg. (I teksten ofte: byfogden; borgmesteren). 1876 21/4, 1879 11/2, 1/3, 10/3, 20/3, 14/5, 17/6, 19/12, 1880 12/3, 1881 7/4, 18/5.
- Berg, C., folketingsmand. 1873 19/4, 21/4, 3/5, 16/10, 30/11, 7/12, 1874 13/1, 19/3, 24/8, 28/8, 9/10, 13/11, 1875 13/3, 17/4, 28/4, 12/5, 24/5, 4/12, 1876 7/1, 5/3, 18/5, 19/6, 5/11, december, 1877 12/2, 15/2, 23/3, 1/11, 3/11, 30/11, 17/12, 1878 9/1, 15/1, 19/1, 23/2, 1/3, 4/3, 11/3, 18/3, 1/4, 1/5, 3/5, 17/5, 11/7, 12/11, 1/12, 7/12, 1879 8/2, 20/3, 13/6, 15/10, 22/10, 28/10, 20/11, 23/11, 1880

- 19/1, 12/3, 17/4, 9/5, 3/7, 21/7, 1/8, 20/11, 22/12, 1881 27/1, 7/4, 1882 19/1, 21/5, s. XIII.
- Berntsen, Anny C. M. O., f. Thomsen, g. m. Klaus Berntsen 1881. 1880 7/11, 20/11.
- Berntsen, Klaus, folketingsmand. 1873 20/5, 9/10, 16/10, 17/10, 31/10, 4/12, 18/12, 1874 10/1, 19/3, 28/8, 9/10, 13/11, 1875 11/2, 4/3, 13/3, 17/4, 4/12, 1876 21/1, 5/3, 17/4, 21/4, 18/5, 1877 26/1, 12/2, 31/3, 15/4, 9/6, 13/6, 3/11, 30/11, 9/12, 1878 9/1, 1/3, 11/3, 18/3, 1/4, 1/5, 3/5, 17/5, 19/6, 30/8, 12/9, 11/12, 1879 26/1, 8/2, 11/2, 1/3, 30/6, 17/9, 28/10, 21/11, 23/11, 1880 19/1, 12/3, 21/7, 14/9, 7/11, 20/11, 1881 23/6, 1882 28/4, 9/6, s. XI, XIV, XV.
- Bille, Carl, redaktør, folketingsmand. 1873 18/6, 19/6, 26/6, 11/12, 1874 13/11, 1877 5/10, 1878 19/1, 1/12, 7/12.
- Bing, Hermann M., bankkasserer, København. 1877 5/10.
- Birch, J., købmand, Nyborg. 1879 17/6, 15/10, 1880 17/4.
- Birkedal, Vilhelm, præst, Ryslinge. 1873 13/6, 1/7, 31/10, 26/12, 1875 6/6, 1876 28/4. 1878 28/12, 1879 17/9, 22/10, 1881 23/7, s. XI, XII.
- Bismarck, Otto v., preussisk statsmand. 1873 19/4, 1880 7/12.
- Bissen, H. V., billedhugger. 1873 8/10.
- Bissen, V., billedhugger. 1873 8/10.
- Bjerre, Nicolai Frederik, overauditor, herredsfoged, Nyborg. 1873 23/3, 1879 8/2, 10/3, 13/6, 1880 22/12, 1881 4/1, 14/1, 24/2, 18/5.
- Bjerregård, W. B., mægler, Nyborg. 1881 7/4.
- Bjørnson, Bjørnstjerne, forfatter. 1878 12/11, 1880 26/8.
- Blicher, St. St., forfatter. 1877 7/5.
- Blumensådt, S., bogtrykker, redaktør af „Nyborg Avis“, Nyborg. 1873 9/4, 13/6, 19/6, 26/6, 4/12, 7/12, 11/12, 1875 17/4, 1876 14/4, 28/4, 1877 12/2, 15/2, 20/2, 1878 5/4, 22/5, 1879 13/6, 30/6, 23/11, 1881 18/5, 19/5, 23/7.
- Bojsen, Emil, redaktør, Horsens. 1878 12/11.
- Bojsen, Frede, folketingsmand. 1874 13/1, 19/3, 1875 4/3, 28/4, 12/5, 4/12, 1876 18/5, 7/6, december, 1877 12/2, 15/2, 23/3, 5/10, 3/11, 20/11, 9/12, 17/12, 1878 19/1, 4/3, 18/3, 7/12, 1879 19/12, 1880 9/6, 21/7, 14/9, 7/12, 1881 14/1, 27/1, 18/5, 15/7.
- Bojsen, P., seminarieførstander, Gjedved. 1877 7/5, 1878 7/5, 1881 14/1.
- Bonde F., lærer, Ellinge. 1876 14/4.
- Borch, Andreas Th. Hee, kancelliråd, exam. jur., Odense. 1873 18/6, 19/6, 1877 5/10, 1878 19/6.
- Brandes, Edvard, folketingsmand. 1880 20/11.
- Brandt, fhv. købmand, Freltofte. 1873 9/8.
- Brandt, C. A. D., møller, Pilevad vejr-mølle, Aunslov mark. (I teksten også Brandt Pedersen). 1877 7/5, 9/9, 1878 1/4, 30/8, 1879 13/6.
- Brandt, N. P., møllejejer, næstformand i A/S Fyns Folkebank, Odense. 1877 1/11.
- Brockenhuus-Schack, L. H. F., amtmand, Svendborg. (I teksten: amtmanden). 1879 26/1, 30/6, 1880 9/5, 22/12.
- Brynjulfsson, Gisli, docent, København. 1877 5/10.
- Buch, Hans, gårdejer, folketingsmand. 1876 5/3.
- Busk, Jens, gårdejer, folketingsmand. 1878 3/5, 17/5, 1879 20/11, 1880 20/11, 1881 22/3, 1882 19/1, 21/5.
- Bæk, Hans Hansen, gårdmand, Ørbæk. 1873 19/6, 1877 7/5, 9/9.
- Bældenak, Jens Andersen, biskop i Odense 1502-1529. 1875 6/6.
- Bønløkke, C. C., gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2, 1876 16/1.

C

- Christensen, Balthazar, folketingsmand. 1874 9/10, 1875 4/12, 1876 18/5, 1878 9/1, 1/3, 18/3, 3/5, 17/5, 1879 30/6, 1880 12/3, 17/4, 9/5, 3/7, 7/12, 22/12, 1881 4/1, 1882 28/4, 21/5, s. XI.
- Christensen, Hans, gårdejer, Ellinge. 1879 17/9, 1881 23/7, 1882 21/5.
- Christensen, M. C., gårdejer, folketingsmand. 1876 19/6, 1877 5/10.
- Christensen, P., entreprenør, Odense. 1877 1/11.
- Christensen, S. P., gårdejer, folketingsmand. 1876 5/3.
- Christian IX, konge af Danmark. (I teksten: kongen; majestæten). 1873 9/4, 17/10, 10/12, 1874 10/1, 13/1, 9/10, 13/11, 1875 28/4, 1876 5/11, 1879 15/10, 1881 24/2, 1883 9/3.
- Christiansen, Hans, murer, Ullerslev. 1876 14/4.
- Christiansen, Hans, smed, Ullerslev. 1876 14/4.
- Christiansen, Rasmus, forpagter, folketingsmand. 1876 2/4, 17/4, 21/4, 28/4, 1877 13/6, 1878 17/5, 11/12, 1879 1/1, 26/1, 8/2, 14/5, 11/6, 13/6, 1880 21/7, 1881 4/1, 7/4, 22/4, 7/5, 18/5, 19/5, 27/5, 15/7, 23/7, 29/7, s. XIII, XIV.
- Clausager, A. J., gårdejer, branddirektør, folketingsmand. 1875 4/12, 1876 18/5, 1878 18/10.
- Clausen, Emil V. F., prokurator, Nykøbing S. 1878 7/5.
- Clausen, H. W., konsul, købmand, Nyborg. 1873 4/2, 7/2, 27/2, 23/3, 5/5, 16/11, 1876 5/1, 16/1, 2/4, 14/4, 7/6, december, 1877 13/6, 29/6, 31/8, 1878 22/5, 11/12, 1879 26/1, 1/3, 14/5, 26/5, 13/6, 30/6, 17/9, 15/10, 22/10, 23/11, 19/12, 1880 9/6, 23/6, 26/8, 7/12, 22/12, 1881 4/1, 14/1, 24/2, 22/3, 7/4, 30/9, 1/12, 1882 19/1, 9/6, s. XII, XV, XVI.
- Clausen, Johannes C. E., præst, Ryslinge, senere Nr. Lyndelse og Højby. 1873 13/6, 1/7, 1879 17/9, 20/11, 1881 22/4.
- Clausen, L. P., amtsrådsmedlem, Ærø. 1880 9/5.
- Clausen, Lars, prokurator, Nyborg. 1873 23/3, 1877 12/2, 15/2, 1879 1/3, 23/11, 1880 9/5, 9/6.
- Claussen, Rasmus, gårdejer, bladudgiver, folketingsmand. 1873 27/2, 1879 15/10.
- Clémensen, Emil, læge, medlem af sundhedskommissionen, Nyborg. 1877 1/10, 1881 24/2.
- Colding, A., tømremester, Nyborg. 1878 9/1.
- Colding, Jens, distriktslæge, Nyborg. 1873 23/3.
- Cramer, F. A. N., branddirektør, Svendborg. 1877 29/6.

D

- Dahl, Frederik, skolebestyrer, folketingsmand. 1879 8/2.
- Dalby, Rasmus Hansen, væver, Ullerslev. 1876 14/4.
- Dam, Philip, borgmester, folketingsmand. 1873 27/2.
- Danielsen, Lars, gårdmand, Korkendrup. 1876 14/4, 1877 13/6.
- Delcomyn, Adolph, købmand, generalkonsul i London. 1883 9/3.
- Dinesen, Knud, Korkendrup. 1877 7/5.
- Dinesen, Lars, landbruger, redaktør, folketingsmand. 1873 3/5, 8/10, 7/12, 1874 28/8, 1875 17/4, 28/4, 12/5, 1876 16/1, 7/6, 1877 13/6, 1/10, 1878 19/1, 7/12.
- Dons, J., kaptajn, Daurupgård. 1879 15/10.

Drachmann, Holger, forfatter. 1878 12/11.
Drost, lærer, Ellested. 1878 17/12.

Dønnergård, Hans J., gårdejer, folketingsmand. 1882 19/1.

E

Edward VII, konge af England. (I teksten: prinsen af Wales). 1879 15/10.

Egelund, Rasmus Poulsen, snedker, Havndrup. 1877 9/9.

Eliassen, Chr., sognefoged, Aunsløv. 1875 6/6, 1877 7/5.

Eskesen, Morten, friskoleleder, Odense. 1874 24/8, 1879 26/1, s. XI.

Estrup, J. B. S., godsejer, konsejlspræsident og finansminister, landstingsmand. 1873 18/12, 1876 5/3, 18/5, 19/6, 5/11, 7/11, 1877 12/2, 31/3, 1/10, 9/12, 1878 9/1, 15/1, 19/1, 23/2, 11/3, 11/7, 1/12, 1879 14/5, 1880 17/4, 7/12, 22/12, 1881 22/4, 7/5, 23/6, 29/7, 1882 19/1, 28/4, 21/5, 4/10, 1883 9/3.

F

Feldthusen, J., gårdejer, folketingsmand. 1879 8/2.

Fich, L., landpostbud. 1873 30/11, 7/12.

Fischer, politiassistent. 1880 7/12.

Fischer, J. C. H., kirke- og undervisningsminister, kongevalgt landstingsmand. 1876 5/11, 1878 12/11, 7/12, 1879 20/11.

Fjord, N. J., docent ved Landbohøjskolen. 1878 11/7.

Fløytrup, E., sparekassékasserer, byrådsmedlem, Nyborg. 1877 3/11, 1882 14/12.

Fonnesbech, C. A., godsejer, indenrigsminister, konsejlspræsident og finansminister, landstingsmand. (I teksten ofte: ministeren). 1873 4/2, 7/2, 21/2, 23/2, 19/4, 11/5, 12/5, 16/10, 2/11, 1874 9/10,

13/11, 1875 4/3, 17/4, 1877 26/1, 1878 23/2, 11/7.

Frandsen, Hans, medlem af grundlovsværneforeningens fællesbestyrelse, Gudum. 1878 7/5.

Frantzen, K., skoleforstander, Lumby. 1881 18/5.

Frederik VII, konge af Danmark. 1873 8/10.

Frederik VIII, konge af Danmark. (I teksten: kronprinsen). 1879 17/9.

Frederiksen, Knud, gårdmand, Ullerslev mark. 1877 7/5, 9/9.

Friis, kommis hos Rasmus Winckler, Nyborg. 1876 28/9.

Frijs, C. E., lensgreve, landstingsmand. 1877 23/3.

G

Gedalia, G. A., baron, bankier. 1874 9/10.

Gregersen, G., bogholder i A/S Fyens Folkebank. 1877 1/11.

Grooss, J. J., bankdirektør, Kolding. 1878 7/5.

Grundtvig, N. F. S., forfatter. 1877 26/1.

H

Haffner, Wolfgang, godsejer, officer, krigs- og marineminister, landstingsmand. 1873 21/4, 1876 5/3.

Hall, C. C., auditør, kirke- og undervisningsminister, folketingsmand. 1873 9/1, 19/4, 3/5, 11/5, 8/10, 16/10, 1874 13/1,

- 1875 9/1, 28/4, 11/5, 1876 19/6, 1877 26/1, 23/3, 5/10, 9/12, 1878 12/11.
- Hall, Carl Christian, cand. polit., redaktør. (I teksten: Halls sønner). 1878 12/11.
- Hall, Peter Oluf B., cand. phil., sekretær. (I teksten: Halls sønner). 1878 12/11.
- Hall, S. C. E., byfoged, borgmester, Nyborg. (I teksten: byfogden; borgmesteren). 1880 9/6, 26/8, 1881 18/5.
- Hansen, købmand, Freltofte. 1873 9/8.
- Hansen, A., værtshusholder, Nyborg. 1873 9/4.
- Hansen, Anders, gæstgiver, Ørbæk. 1876 17/4, 1878 17/12, 1879 7/6, 7/11.
- Hansen, Carl, købmand, Nyborg. 1879 1/1, 11/1, 26/1, 1880 3/7, 1/8, 26/8, 1881 18/5.
- Hansen, Carl, gårdmand, Refsvindinge. 1877 9/9.
- Hansen, Chr., regnelærer, byrådsmedlem, Odense. 1878 19/6.
- Hansen, Christen, gårdmand, Visby. 1876 14/4.
- Hansen, Hans, gårdejer, folketingsmand. 1875 4/12.
- Hansen, Hans, husmand, Mullerup. 1876 14/4.
- Hansen, Hans, gårdmand, Søllinge. 1875 4/12, 1879 5/2, 8/2, 11/2.
- Hansen, J., lærer, Nyborg. 1873 9/4, 19/6, 1875 11/5 (teksten: lærer I. Hansen) (?)
- Hansen, J., lærer, folketingsmand, Ølstykke. 1881 7/4, 3/7.
- Hansen, J. A., assurancebestyrer, folketingsmand. 1873 9/1, 4/2, 7/2, 21/2, 27/2, 19/4, 21/4, 5/5, 12/5, 3/8, 9/8, 16/10, 10/12, 11/12, 18/12, 1874 13/1, februar, 19/3, 9/10, 13/11, 1875 4/3, 28/4, 12/5, 24/5, 4/12, 1875 7/1, 18/5, 19/6, 1877 12/2, 15/2, 23/3, 2/6, 29/6, 1878 15/1, 3/5, 1879 30/6, s. XI.
- Hansen, Jens, gårdmand, sognerådsformand, Søllinge mark. 1877 7/5.
- Hansen, Knud. 1880 20/11.
- Hansen, Lars, husmand, Flødstrup. 1876 14/4.
- Hansen, Lars, amtsrådsmedlem, Nørrebro-by. 1877 9/9, 1880 9/5.
- Hansen, Laura Cecilie, f. Buch, J. A. Hansens hustru. (I teksten også: I. A. H.s enke). 1873 5/5, 1878 15/1, 19/1.
- Hansen, Mads, gårdmand, Lindeskov. 1877 7/5.
- Hansen, Niels, gårdmand, amtsrådsmedlem, stifter af Svendborg amts Landbosparekasse, landstingsmand. 1873 4/2, 23/3, 1877 12/2, 1878 9/1, 1880 9/5.
- Hansen, Octavius, højesteretssagfører, folketingsmand. 1873 21/2, 27/2, 1874 13/1, 1875 28/4, 1880 7/12, 1881 14/1.
- Hansen, P., gårdskarl hos Rasmus Winckler, Nyborg. 1879 26/1.
- Hansen, P., sognefoged, Skjerninge. 1880 9/5.
- Hansen, Peder, smed, Kissendrup. 1876 14/4.
- Hansen, Rasmus, boelsmand, Havrevænget, Gestelev. 1873 18/12.
- Hasle, Th., proprietær, landstingsmand. 1874 9/10, 1875 12/5.
- Heegård, Anker, fabrikant, København. 1877 5/10, 1878 15/1, 7/5.
- Hemmeløff, J. H., købmand, Nyborg. 1879 17/9.
- Henningsen, Th., cand. pharm., købmand, Nyborg. 1881 14/1, 24/2.
- Henriksen, Hans, fhv. gårdejer, A. Tanges far. (I teksten: min fader). 1877 20/2, 1879 14/5, 26/5, 13/6, 17/6, s. XI.
- Hertz, H. P., bogholder i Den danske Landmandsbank, København. 1878 19/6.
- Hiort-Lorenzen, H. R., herredsfoged, redaktør. 1873 8/10, 1879 1/1, 8/2, 14/5.
- Hjort, B. C. W. L., præst, Nyborg. 1880 7/12, 1881 24/2, 1882 19/1.
- Holck, Chr. Eiler baron, godsejer, Holckenhavn. 1879 26/1.

- Holm, Harald, cand. theol., folketingsmand. 1878 9/1.
- Holm, Villads, gårdejer, folketingsmand. 1874 13/1, 9/10, 1875 4/12, 1876 18/5, 1878 19/1.
- Holstein-Holsteinborg, Ludvig, lensgreve, konsejlspræsident, folketingsmand. 1873 19/4, 17/10, 31/10, 4/12, 1874 9/10, 1875 11/5, 1877 26/1, 1879 8/2, 1880 21/7.
- Holstein-Ledreborg, Ludvig, greve, folketingsmand. 1873 18/12, 1874 13/1, 9/10, 13/11, 1876 18/5, 1877 15/2, 23/3, 2/6, 13/6, 3/11, 20/11, 1878 19/1, 23/2 18/3, 1/4, 1/5, 3/5, 7/5, 17/5, 18/10, 12/11, 1879 14/5, 1880 7/12.
- Hommel, E., cand. theol., realskoleforstander, byrådsmedlem, Nyborg. 1874 25/10, 1875 6/6, 1876 2/4, 21/4, 1877 13/6, 1878 19/6, 1881 24/2.
- Hoskjær, Preben, sagfører, Fåborg. 1873 31/10, 26/12.
- Husted, N., hotelejer (Postgården), Nyborg. 1876 28/4.
- Høffding, Harald, filosof. 1878 12/11.
- Høgsbro, Sofus, redaktør, folketingsmand. 1873 4/2, 7/2, 21/2, 19/4, 21/4, 11/5, 12/5, 31/10, 7/12, 26/12, 1874 13/1, 9/10, 13/11, 1875 13/3, 28/4, 12/5, 4/12, 1876 28/4, 18/5, 19/6, 1877 12/2, 3/11, 1878 9/1, 1/3, 18/3, 12/11, 28/12 1879 1/1, 11/2, 13/6, 1880 9/6, 3/7, 7/12, 22/12, 1881 4/1, 14/1, 19/5, 15/7, 23/7, 29/7, 1/12, s. XII, XIV.
- Højmark, Kristian, lærer, folketingsmand. 1876 21/4, 18/5, 1878 9/1, 22/5, 1880 7/12, 1881 18/5.
- Hørup, Viggo, redaktør, folketingsmand. 1876 7/1, 1877 5/10, 1878 15/1, 11/3, 3/5, 17/5, 18/10, 12/11, 1879 13/6, 1880 21/7, 20/11, 1881 14/1.

I

- Ibsen, E., overlærer, Sorø. 1875 11/2.
- Ingerslev, H. P., godsejer, folketingsmand. 1874 13/1.
- Ipsen, Johannes, auditor, Nyborg. 1877 12/2, 15/2.

J

- Jagd, Chr., amtsforvalter, folketingsmand. 1875 17/4, 28/4.
- Jacobsen, J. C., brygger, folketingsmand. 1875 11/2.
- Jakobsen, Rasmus, gårdmand, Havndrup. 1873 19/6, 1877 9/9.
- Jansen, F. J., kammerassessor, toldforvalter, Assens, 1879 14/5.
- Jantzen, lærer, Gestelev. 1873 13/6.
- Jensen, Chr., agent, byrådsmedlem, Nyborg. 1879 15/10.
- Jensen, E., købmand, Nyborg. (I teksten: Jensens sønner). 1877 31/8.
- Jensen, Hans, gårdmand, Dinestrup. 1876 14/4.
- Jensen, Hans, gårdmand, Langtved. 1876 14/4.
- Jensen, Hans, gårdmand, Såderup. 1877 9/9.
- Jensen, Hans, gårdmand, Ullerslev mark. 1876 14/4.
- Jensen, J., bankdirektør, konsul, byrådsmedlem, Nyborg. 1879 15/10, 1880 9/6, 3/7.
- Jensen, Jens, gårdejer, folketingsmand, landstingsmand. 1873 4/2, 7/2, 21/2,

- 27/2, 23/3, 11/5, 1874 9/10, 1875 4/12, 1877 15/4.
- Jensen, Martin, købmand, Nyborg. 1882 14/12.
- Jensen, Mikkel, medlem af grundlovsværneforeningens fællesbestyrelse, Kvægstrup. 1878 7/5.
- Jensen, Niels, sognefoged, gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2.
- Jensen, Niels, drejer, Flødstrup 1876 14/4.
- Jensen, Peder, husmand, kvæghandler, Ullerslev. 1873 30/11, 7/12, 1876 14/4, 1877 9/9, 1878 3/5.
- Jensen, T. E., købmand, Nyborg. (I teksten: Jensens sønner). 1877 31/8.
- Jensen, Torben, Sandager. 1875 4/12.
- Jensen-Toustrup, Niels, gårdejer, folketingsmand. 1874 19/3, 1875 11/2, 4/3, 1881 3/7, 15/7, 23/7, 29/7, 1/12, 1882 19/1, 28/4, 21/5, 9/6, 18/9, 4/10.
- Jepsen, M. M., lærer, Refsvindinge. 1877 7/5.
- Jeppesen, L. J., Svendborg. 1877 29/6.
- Jespersen, J. C., møllejer, Nyborg 1877 12/2.
- Jespersen, Jens, skomager, Svendborg. (?) 1881 4/1.
- Jespersen, R., smed, Sæderup. 1877 7/5, 9/9.
- Jessen, J. C. v., kammerherre, borgmester i Horsens, landstingsmand. 1878 11/7.
- Johannsen, Claus, gårdejer, landstingsmand. 1873 4/12.
- Johannsen, Gustav, nordslesvigsk politiker. 1873 8/10.
- Johansen, Anders, husmand, Mullerup. 1876 14/4.
- Juel, Christian, overretsprokurator, etatsråd, folketingsmand. 1876 19/6.
- Jørgensen, lærer, Nyborg. 1873 26/6, 1/7, 16/11, 4/12, 10/12, 11/12, 18/12, 1874 10/1, 19/3, 8/4, 9/10, 25/10, 1875 19/6, 1876 16/7, 1877 12/2, 23/4, 1878 19/6.
- Jørgensen, Corfitz, smed, Ullerslev. 1876 14/4.
- Jørgensen, Frands, gårdmand, Søllinge. 1877 9/9, 1879 11/1, 5/2, 8/2, 11/2, 1882 6/10.
- Jørgensen, Hans, gårdmand, Korkendrup. 1876 14/4.
- Jørgensen, Jens, gårdmand, folketingsmand. 1873 17/10.
- Jørgensen, Rasmus, skræder, Ullerslev. 1876 14/4.

K

- Kam, Hans, gårdejer, bestyrelsesmedlem i i A/S Fyens Folkebank, Verninge. 1877 1/11.
- Kauffmann, V. F. L., generaløjtnant, krigsminister. 1879 15/10, 20/11, 1880 21/7.
- Kayser, Harald, tømrermester, landstingsmand. 1875 11/2.
- Kjær, F., medarbejder ved „Fyns Tidende“. 1879 21/11.
- Kjær, sadelmager, Ullerslev. 1876 14/4.
- Kjær, Søren, gårdejer, folketingsmand. 1873 11/12, 1876 18/5, 19/6, 1879 23/11.
- Klein, C. S., højesteretsassessor, justitsminister, folketingsmand. 1873 4/2, 19/4, 21/4, 16/10, 4/12, 7/12, 1874 13/11, 1877 15/2, 23/3, 5/10, 3/11, 20/11, 9/12, 1878 1/3, 4/3, 12/11.
- Knudsen, A., Tommerup. 1880 1/8.
- Knudsen, Christen, sognefoged, Refsvindinge. 1877 7/5.
- Knudsen, Jens, overretssagfører, Svendborg. 1879 26/1, 1/3, 1881 7/4.
- Knudsen, Julius, købmand, Nyborg. 1873 3/8, 16/10, 1875 4/12, 1881 14/1.
- Koch, George, borgmester i Odense, folketingsmand. 1878 19/1, 19/6.
- Kok, Johannes, præst, København. 1873 8/10.
- Krabbe, Christoffer, folketingsformand.

- 1873 3/5, 7/12, 11/12, 1875 11/5, 1877 15/2, 31/3, 1880 20/11, 1881 4/1.
- Krieger, A. F., professor, finansminister, landstingsmand. 1873 19/4, 21/4, 1874 februar, 19/3, 1876 7/11, 1877 26/1, 23/3, 9/12, 1882 21/5.
- Kristensen, A., lærer, Tommerup. 1877 30/11, 9/12, 1878 3/5.
- Kruuse, Johan, konsul, etatsråd, amtsrådsmedlem, Nordskov. 1873 18/12, 1878 3/5, 1879 26/1.
- Kruuse, W., tømmerhandler m. m., Nyborg. 1877 31/8.
- Krøyer, C. F., kaptajn, byrådsmedlem, Nyborg. 1879 30/6.
- Kålund, H. V., forfatter. 1878 12/11.

L

- Ladefoged, Peder, Kullerup. 1873 3/8, 9/8.
- Lange, M. T., præst, Nyborg. 1874 10/1.
- Lange, Salomon Lindegård, godsbesidder, Ørbæklunde. 1877 17/12, 1879 26/1.
- Larsen, gårdejer, Gammelgård, Hunstrup. 1878 1/5.
- Larsen, Christian, gårdmand, Villumstrup. 1877 9/9.
- Larsen, Jens, gårdfæster, Kraghø, Langeland. 1880 9/5.
- Larsen, Jørgen, husmand, Hjulby. 1878 30/8.
- Larsen, Knud, friskolelærer, Nyborg. 1874 10/1, s. XII.
- Larsen, L., handskemager, direktør i A/S Fyens Folkebank. 1876 2/4, 21/4, 1877 26/1, 15/2, 1/11, 30/11, 9/12, 1878 3/5, 19/6, 11/7.
- Larsen, Lars, gårdejer, folketingsmand. 1873 8/10, 16/12, 1875 17/4.
- Larsen, N. J., cand. jur., redaktør for Morgenbladet. 1875 11/2, 1878 3/5, 1879 7/11.
- Larsen, Ole, gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2.
- Larsen, Rasmus, gårdmand, sognerådsformand, Herrested. (I teksten tilnavnet Holm eller Holme). 1877 7/5, 1879 5/2.
- Lassen, J. L., overretsprokurator, folketingsmand. 1877 5/10.
- Leersot, Niels Jensen, gårdmand, Tårup. 1877 7/5.
- Levy, Moritz, nationalbankdirektør. 1878 7/12.
- Lindberg, N., valgmenighedspræst, Kerteminde. 1877 26/1.
- Lindhardt, lærer, Frørup. 1880 1/8.
- Løftager, fisker, Nyborg. 1876 5/3.
- Lomholt, M. J., lærer, Vøjstrup. 1877 9/9.
- Lomholt, Jens, gårdejer, folketingsmand, Fredericia. 1876 18/5, 1879 8/2.
- Loria, Sally Josef, bogtrykker, København. 1873 5/5.
- Lund, frøken, muligvis en moster til Johanne Albech. 1879 17/6.
- Lund, Jens, forstander for Vejstrup højskole, formand for grundlovsværneforeningen. 1878 1/3, 11/3, 18/3, 3/5, 7/5, 17/5, 19/6, 11/7, 28/12, 1880 9/5, 1881 7/4, 1882 28/4.
- Lund, N. H. H., justitsråd, kontorchef i Andet postsekretariat. 1873 7/12.

M

- Madsen, Anders, sognefoged, Langtved. 1873 19/6, 1876 14/4.
- Madsen, Chr., gårdejer, folketingsmand, Årslev. 1873 31/10.
- Madsen, H., friskolelærer, Ferritslev. 1873 1/7.
- Madsen, Hans, gårdejer, folketingsmand. 1873 9/4, 19/4, 20/5, 17/10, 31/10,

- 18/12, 1874 10/1, 19/3, 9/10, 13/11, 1875 11/2, 4/3, 13/3, 17/4, 1876 5/3, 18/5, 1877 15/4, 1878 3/5, 11/12, 1879 11/1, 5/2, 14/5, 1882 6/10.
- Madsen, Hans, gårdmand, Kissendrup. 1876 14/4.
- Madsen, Jacob, gårdejer, folketingsmand. 1875 4/12, 1876 16/1, 18/5.
- Madsen, Lars, gårdmand, Flødstrup. 1876 14/4, 1878 30/8, 12/9.
- Madsen, M. Th., præst, landstingsmand, Ringe. 1875 6/6, 1877 1/10, 1879 24/9, 1882 4/10, 6/10.
- Madsen, N., Kissendrup. 1881 15/7.
- Madsen, Steffen, gårdmand, Katrinebjerg, Ellinge. 1873 19/6, 3/8, 1876 21/1, 2/4, 14/4, 1877 7/5, 9/9, 1879 11/1, 1880 23/6, 1882 6/10.
- Magius, J. E. A., oberst, landstingsmand. 1877 13/6.
- Martensen, E. V., toldforvalter, folketingsmand. 1879 8/2, 1881 3/7.
- Matzen, Henning, professor, landstingsmand. 1882 21/5.
- Melchior, J. T. D., lærer, Nyborg. 1879 26/1.
- Michaelsen, J., fuldmægtig i post- og telegrafvæsenets overbestyrelse. 1874 9/10.
- Milo, H. C. A., boghandler, byrådsmedlem, Odense. 1878 19/6.
- Mogensen, M. J., gårdfæster, landstingsmand. 1873 4/2, 1878 9/1.
- Monrad, C. F., nordslesvigsk skolemand, Flensborg. 1875 11/2.
- Monrad, D. G., biskop, folketingsmand. 1882 28/4, 21/5.

N

- Neeiendam, J., grosserer, København. 1877 5/10.
- Nielsen, Anders, gårdmand, Drigstrup. 1880 9/5.
- Nielsen, Anders, Ullerslev. 1882 9/6.
- Nielsen, Chr., smed, Ørbæk. (I teksten: Christian Smed). 1881 19/5.
- Nielsen, Evard, kaptajn, skytteforeningsleder. 1875 11/2.
- Nielsen, H. Chr., friskolelærer, Langtved. 1876 14/4, 1877 7/5, 9/9, 1880 17/4.
- Nielsen, Hans, husmand, folketingsmand. 1875 13/3.
- Nielsen, Hans, husmand, Eskildstrup. 1877 9/9.
- Nielsen, Jens Cl., gårdmand, sognerådsformand, Tømmerup, Kalundborg. 1878 7/5.
- Nielsen, Jeppe, gårdejer, Bistårup mark. 1877 7/5.
- Nielsen, Lars, gårdmand, Ullerslev. 1876 14/4.
- Nielsen, Mads, boelsmand, Ullerslev. 1876 14/4.
- Nielsen, Morten, gårdejer, Vesterdal. 1878 1/3, 7/5.
- Nielsen, N., tømremester, Nyborg. 1876 14/4, 7/7.
- Nielsen, P., købmand, Kerteminde. 1873 16/11.
- Nielsen, Peder, gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2.
- Nielsen, Peder, gårdmand, Skalkendrup. 1877 9/9.
- Nielsen, Rasmus, gårdmand, Korkendrup. 1876 14/4.
- Nielsen, Rasmus, boghandler, bestyrelsesmedlem i A/S Fyens Folkebank, Odense. 1877 1/11, 20/11.
- Nielsen, Rasmus, gårdbestyrer, Ørbæk. 1881 19/5.
- Nielsen, Thomas, skolebestyrer, folketingsmand. 1874 13/11, 1875 28/4, 12/5, 4/12, 1876 16/1, 18/5, 1877 12/2, 15/2, 9/12, 1878 19/1, 1/3, 18/3, 17/5, 18/10, 7/12, 1880 19/1, 12/3, 7/12, 1881 15/7.
- Nyholm, C. V., højesteretsassessor, folketingsmand. S. XII.

O

- Oehlenschläger, Adam, forfatter. 1877 2/6.
 Oldenburg, V., prokurator, byfoged, Odense. 1878 19/6.
 Olrik, Claus, naturlæge. (?) 1881 23/7.
 Olsen, Mads, høker, Flødstrup. 1876 14/4.
 Olsen, P. E., malermester, folketingsmand. 1875 17/4.
 Oscar II, konge af Sverige. 1873 19/4.
 Ovesen, S. A., gårdejer, landstingsmand. 1878 7/5.
 Oxenbøll, V. M. C., borgmester i Stubbekøbing, landstingsmand. 1877 3/11.

P

- Pedersen, Anders (den yngre), gårdmand, Bovense. 1876 14/4.
 Pedersen, Anders, husmand, Korkendrup. 1876 14/4.
 Pedersen, Anders, husmand, Ullerslev. 1876 14/4.
 Pedersen, Chr., lærer, folketingsmand. 1879 8/2.
 Pedersen, Chr., skibstømrer, Svendborg. 1878 28/12, 1881 3/7.
 Pedersen, H., møller, Refsvindinge. 1873 19/6.
 Pedersen, Hans, garver, Odense. (Formentlig pseudonym). 1877 9/12.
 Pedersen, Hans, gårdmand, Ullerslev. 1876 14/4.
 Pedersen, Jakob, gårdmand, Ullerslev. 1876 14/4.
 Pedersen, Jørgen, redaktør af „Fyns Tidende“, folketingsmand. 1873 19/6, 31/10, 16/11, 1875 24/5, 1876 7/1, 21/4, 18/5, 7/7, 1877 12/2, 15/4, 9/6, 13/6, 29/6, 1878 9/1, 1/3, 18/3, 1/4, 3/5, 17/5, 22/5, 19/6, 30/8, 1/12, 1879 1/1, 26/1, 8/2, 1/3, 14/5, 13/6, 30/6, 17/9, 15/10, 28/10, 21/11, 1880 12/3, 21/7, 1881 7/4, 18/5, 23/6, 1882 21/5.
 Pedersen, Lars, gårdmand, Kogsbølle. 1877 7/5, 9/9, 1/10, 1878 11/3, 18/3.
 Pedersen, Maren, g. m. folketingsmand Michael Pedersen. 1876 5/11, 1879 23/11.
 Pedersen, Michael, gårdfæster, amtsrådsmedlem, folketingsmand. 1873 9/1, 4/2, 7/2, 27/2, 23/3, 19/4, 1874 9/10, 1875 17/4, 1876 21/4, 18/5, 1877 15/4, 1878 9/1, 15/1, 1/3, 11/3, 18/3, 1/5, 19/6, 1/12, 1879 20/3, 13/6, 7/11, 23/11, 1880 17/4, 9/5, 21/7, 20/11, 7/12, 1881 22/4, 18/5, 29/7.
 Pedersen, Peder, gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2.
 Pedersen, Peder, gårdejer, Lørup. 1876 21/1.
 Pedersen, Peder, husmand, Ullerslev. 1876 14/4.
 Pedersen, Rasmus, husmand, Gestelevlunde. 1873 18/12.
 Pedersen, Rasmus, boelsmand, sognerådsmedlem, Ullerslev. 1876 14/4.
 Petersen, A., farvehandler, Nyborg. 1873 9/4, 16/11, 1874 10/1, 24/8, 1875 13/3, 19/6, 1876 14/4, 28/9, 1877 7/5, 9/9, 1/11, 1878 3/5, 1879 26/1, 1880 3/7, 1881 7/4, 22/4, 18/5, 1882 28/4, 28/4 (hans enke).
 Petersen, C. M., bager, Nyborg. 1875 4/12.
 Petersen, Cornelius, gårdejer, folketingsmand. 1873 9/4, 19/6, 31/10, 1875 28/4.
 Petersen, Georg, fotograf, Nyborg. 1880 7/11.
 Petersen, Gottlieb, redaktør, folketingsmand. 1873 9/1, 4/2, 7/2, 21/2, 23/2, 27/2, 12/5, 3/8, 18/12, 1874 13/11, 1875 12/5, 1876 18/5, 1877 2/6, 1878 9/1, 3/5, 1879 15/10.

- Petersen, H. M., boelsmand, folketingsmand. 1873 21/4, 20/5.
- Petersen, N. W., grosserer, byrådsmedlem i Odense, landstingsmand. 1878 11/7.
- Petterson, P., bager, Ullerslev. 1876 14/4.
- Pio, Louis, løjtnant, socialistfører. 1873 23/3.
- Ploug, Carl, redaktør, landstingsmand. 1873 18/6, 19/6, 26/6, 8/10, 1877 23/3, 9/12.
- Poulsen, Jørgen, gårdmand, Kissendrup. 1876 14/4.
- Poulsen, L. B., frimenighedspræst, Bovlund. 1875 11/2.
- Povlsen, A., lærer, løjtnant, folketingsmand. 1873 5/5.
- Prøvensen, M., direktør i Handelsbanken i Odense. 1878 19/6.

R

- Rasmussen, Anders, gårdmand, Harritslev. 1880 9/5.
- Rasmussen, Christian, gårdejer, landstingsmand. 1876 21/4, 1881 4/1, 27/5.
- Rasmussen, H. P., gæstgiver, Kerteminde. 1873 7/12, 18/12.
- Rasmussen, Hans, gårdmand, Måre mark. 1873 3/8, 1877 9/9.
- Rasmussen, J., kommissionær, Odense. 1876 7/1, 1878 3/5.
- Rasmussen, Knud Chr., høker, Ullerslev. 1876 14/4.
- Rasmussen, Konrad, Ellested, 1878 17/12.
- Rasmussen, Lars, gårdmand, Flødstrup. 1876 14/4.
- Rasmussen, Lars, husmand, Kullerup. 1877 9/9.
- Rasmussen, N., gårdejer, landstingsmand. 1875 12/5.
- Rasmussen, Peder, gårdmand, Vindinge. 1877 9/9.
- Rasmussen, Rasmus, gårdmand, Frørup mark. 1873 19/6, 1876 28/9, 5/11, 1877 7/5, 29/6 (?).
- Rasmussen, Søren, gårdmand, Kissendrup. 1876 14/4.
- Rimestad, Christian, højesteretsassessor, folketingsmand. 1873 11/12, 1877 20/11, 9/12, 1878 1/3.
- Rosen, Sophus, kammerherre, folketingsmand. 1877 9/12.
- Rump, N. R., byfoged og borgmester i Korsør, landstingsmand. 1873 26/6, 1879 8/2, 22/10.

S

- Samuelsen, L., høker, Ørbæk. 1877 9/9.
- Scavenius, Jakob, godsejer, folketingsmand. 1873 18/12, 1875 28/4, 12/5, 1877 9/12, 1878 19/1, 7/12.
- Schjørring, Jens, præst, højskoleleder, Sødinge. S. XI.
- Schjørring, Peter, borgmester i Kolding, folketingsmand. 1873 10/12, 11/12, 16/12, 18/12, 1874 10/1, 13/1.
- Schlegel, N. F., justitiarius, landstingsmand. 1877 23/3.
- Schou, P. F., kancelliråd, kontorchef i indenrigsministeriet. (I teksten: kontorchefen). 1880 12/3.
- Schønemann, V., boghandler, byrådsmedlem, Nyborg. 1877 13/6, 1878 9/1, 15/1.
- Sehestedt-Juul, Ove, kammerherre, godsejer, landstingsmand. 1879 26/1, 5/2, 22/10, 1882 14/12.
- Siemsen, Hugo, læge, homøopat, København. 1880 19/1.
- Simonsen, jernstøber, Nyborg. 1875 13,3, 19/6, 1877 7/5.
- Simonsen, organist, Nyborg. 1879 26/1.

- Simonsen, Fr., journalist, Nyborg. 1879 26/1.
- Skeel, Erik, godsejer, landstingsmand, indenrigsminister. (I teksten ofte: indenrigsministeren). 1879 30/6, 17/9, 19/12, 1880 12/3, 1882 15/2.
- Skouboe, C. F., præst, Nyborg. 1882 15/2.
- Smith, F. L. E., læge, Vejle. 1882 17/9.
- Smith, H., højesteretsassessor, folketingsmand. 1879 8/2.
- Sponeck, Wilhelm, rigsgreve, folketingsmand, finansminister. 1876 5/1.
- Steenstrup, Nicolaj, overretssagfører, folketingsmand. 1877 3/11, 1879 8/2, 1881 18/5, 3/7.
- Steinmann, P. F., general, krigsminister. 1875 9/1, 4/3.
- Sten, Hans Christensen, gårdmand, Tårup. 1877 9/9.
- Stenbæk, Christian R., lærer, folketingsmand. 1873 31/10, 1876 18/5, 1878 9/1, 17/5, 1881 7/4, 18/5, 3/7.
- Strømberg, Sophus, manufakturhandler, Nyborg. 1879 26/1, 14/5, 1881 7/4.
- Stürup, Julius, forretningsmand, folketingsmand. 1879 8/2.
- Suhr, Th., konsul, købmand, Nyborg. 1881 24/2.
- Svendsen, Jens, husmand, Kullerup. 1877 9/9.
- Sørensen. 1877 1/11.
- Sørensen, Andreas, redaktør, folketingsmand. 1878 12/11.
- Sørensen, C. F., købmand, Nyborg. 1881 24/2.
- Sørensen, H., gårdejer, folketingsmand. 1876 18/5.
- Sørensen, Jakob, væver, Refsvindinge. 1877 9/9.
- Sørensen, Jørgen Markus, arbejdsmand, Nyborg. 1879 14/5, 26/5, 1881 7/4, s. XV.
- Sørensen, L. J., købmand, Nyborg. 1878 9/1.
- Sørensen, Ole, arbejdsmand, Nyborg. 1879 26/1.
- Sørensen, Povl, Avnsløv. 1877 7/5.

T

- Tang, Jeppe, seminarieforstander, folketingsmand. 1877 29/6, 1878 9/1, 1/5, 3/5, 1879 15/10.
- Tange, Hans, Anders Tanges søn. 1876 5/11, 1877 12/2, 15/4, 9/9, 1879 11/1, 1881 7/4, 22/4, 1882 19/1, 15/2, 28/4, 21/5, 14/12, 1883 9/3.
- Tange, Laura, Anders Tanges datter. 1879 14/5, 26/5, 17/6.
- Tange, Mette Kathrine, f. Nielsen, Anders Tanges hustru. 1873 9/1, 1877 1/10, 1878 19/6, 1879 26/1, 1880 19/1, 1/8, 1881 22/4, 1882 4/10, 1883 9/3, s. XI.
- Tange, Sara, Anders Tanges datter. 1880 14/9, 1881 7/4, 22/4, 23/7, 29/7, 30/9, 1/12, 1882 28/4, 21/5.
- Tange, Signe, Anders Tanges datter. 1881 7/4, 22/4, 23/7, 29/7, 30/9, 1/12.
- Tauber, Johannes, redaktør, folketingsmand. 1873 3/5, 11/5, 26/6, 9/8, 2/11, 4/12, 7/12, 1875 28/4, 4/12, 1878 1/3, 11/3, 12/11, 1879 8/2, 15/10, 1880 7/12.
- Terkelsen, N. Chr., kommis hos Rasmus Winckler, senere købmand, Nyborg. 1873 1/7, 1875 4/12, 1878 7/5, s. XVI.
- Termansen, N. J., gårdejer, branddirektør, folketingsmand, landstingsmand. 1873 3/5, 18/12.
- Tesdorpf, E., godsejer, etatsråd, Ourupgård. 1876 7/11.
- Thomsen, C. A. F., generalløjtnant, folketingsmand, krigs- og marineminister. (I teksten ofte: krigsministeren). 1873 21/4, 11/5, 12/5, 1874 19/3, 1878 12/11, 1880 21/7.
- Thomsen, N., lærer, Skrillinge. 1882 21/5.

- Thomsen, O. C., grosserer, København. 1880 7/11.
- Thorup, J. A., gårdejer, folketingsmand. 1880 7/12, 1881 22/3, 15/7.
- Thuesen, J. M., tobaksfabrikant, Nyborg. 1881 24/2.
- Tietgen, C. F., bankdirektør. 1873 4/2, 9/8, 1877 26/1.
- Tobiesen, F. C. H. E., kammerherre, landstingsmand, indenrigsminister. 1874 9/10, 1875 28/4.
- Tranberg, medarbejder ved „Fyns Tiden-
de“. 1879 21/11.
- Tscherning, A. F., oberst, folketingsmand. 1879 30/6, s. XI.

V

- Valdemar, prins af Danmark. 1880 3/7.
- Vedel, skovridder, Ravnholt. 1879 8/2, 11/2.
- Våben, lærer, Ellinge. 1877 9/9, 1879 11/1, 1880 23/6.

W

- Weng, E. F., prokurator, Skanderborg. 1878 7/5.
- Willemoes, C. A., redaktør, Odense. 1877 13/6, 1881 18/5.
- Winckler, Chr., Rasmus Wincklers bror, købmand, Nyborg. 1879 17/9, s. XIV.
- Winckler, J. P., Rasmus Wincklers far, købmand, Nyborg. S. XIII.
- Winther, Geert, dr. phil., folketingsmand. 1876 18/5, 19/6, 1878 7/12, 1879 22/10, 1880 12/3.
- Worsaae, J. J. A., arkæolog, kirke- og undervisningsminister. 1874 9/10, 13/11, 1875 9/1, 1877 26/1.

Z

- Zahle, P. Chr., præst, redaktør, folketingsmand. 1876 7/1.
- Zyphen-Adeler, G. F. O., kammerherre, lensbaron, landstingsmand. 1874 9/10, 1878 15/1.

Å

- Åberg, C., gårdejer, folketingsmand. 1873 27/2, 1875 28/4, 1878 7/12.

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE

1. *Hans H. Fussing*: Bybefolkningen 1600—1660. 1957. 125 sider. Udsolgt.
2. *Viggo Sjøqvist*: Peter Vedel. Udenrigsministeriets direktør. I. 1957. 287 sider. Udsolgt.
3. *Erik Rasmussen*: Statslånskrisen 1919. 1957. 125 sider. Udsolgt.
4. *P. G. Lindhardt og Jørgen Swane*: To højkirke mænd. Brevvexling mellem bisperne H. Stein og J. Swane. 1958. 504 sider. Udsolgt.
5. *Aksel Lassen*: Skæbneåret 1659. Hungersnød og pest over Sydvestdanmark. 1958. 169 sider og 18 plancher. Udsolgt.
6. *Troels Fink*: Spillet om dansk neutralitet 1905—09. L. C. F. Lütken og dansk udenrigs- og forsvarspolitik. 1959. 343 sider og 4 plancher. Udsolgt.
7. *Kristian Hvidt*: Venstre og forsvarssagen 1870-1901. 1960. 220 sider, illustreret. Udsolgt.
8. *Vagn Dybdahl og Birgit Nüchel Thomsen* (udg.): M. P. Bruuns dagbog 1856—74. 1961. XXXXI + 312 sider, illustreret. Kr. 17,25 (12,75).
9. *Troels Fink*: Ustabil balance. Dansk udenrigs- og forsvarspolitik 1894—1905. 1961. 254 sider, illustreret. Kr. 17,25 (12,75). Udsolgt.
10. *V. Sjøqvist*: Peter Vedel. Udenrigsministeriets direktør. II. 1962. 388 sider, illustreret. Kr. 22,50. Udsolgt.
11. *Gunnar Sandfeld*: Thalia i provinsen. Dansk provinsteater 1870—1920 med særligt henblik på Jylland. 1962. 401 sider, illustreret. Kr. 22,50 (15,50). Udsolgt.
12. *Aa. Rasch*: Niels Ryberg 1725—1804. Fra bondedreng til handelsfyrste. 1964. 428 sider, illustreret. Kr. 28,50 (22,00).
13. *Aksel Lassen*: Fald og fremgang. Træk af befolkningsudviklingen i Danmark 1645—1960. 1965. 565 sider, illustreret. Kr. 40,00 (32,00). Udsolgt.
14. For jysk og dansk historie. Jysk Selskab for Historie, Sprog og Litteratur 1866—1966. 1966. 147 sider, illustreret. Kr. 18,00 (14,00).
15. *Ib Gejl* (udg.): J. C. H. Fischers politiske dagbøger 1852—56, 1872—75. 1966. XVI + 284 sider. Kr. 30,00 (23,00).
16. *Tage Kaarsted* (udg.): Admiral Henri Konows erindringer I. Marine- og hoftjeneste 1877—1914. 384 sider, illustreret. Kr. 34,00 (29,00). Udsolgt.
17. *Tage Kaarsted* (udg.): Admiral Henri Konows erindringer II. Guvernør — minister — flådechef: 1914—1927. 371 sider, illustreret. Kr. 34,00 (29,00).
18. *Aksel Lassen*: Vælgere på vandring. Nordiske valg 1947—66. 210 sider. Kr. 37,40 (30,80).
19. *Ib Gejl* (udg.): For venner som kan tale og tie. Folketingsmand Anders Tanges breve til købmand Rasmus Winckler 1873—83. 1968. XVI + 235 sider. Kr. 40,50 (33,75).

Priserne i parentes er særpriser for selskabets medlemmer.

Endvidere har selskabet bl. a. udgivet:

Sophie Brahes regnskabsbog 1627—40. Ved *Henning Paulsen*. 1955. 256 sider. Kr. 10,75 (8,00).

Troels Fink: Fem foredrag om dansk udenrigspolitik efter 1864. 1958. 81 sider. Udsolgt.

Troels Fink: Otte foredrag om Danmarks krise 1863—64. 1964. 88 sider. Udsolgt.

Selskabet udgiver tidsskriftet HISTORIE, der i reglen udsendes to gange om året og leveres til selskabets medlemmer. Kontingent kr. 30,00.

Henvendelse om medlemskab til

JYSK SELSKAB FOR HISTORIE

Vester Allé 12, Århus C.

